

ימי הפורים בהלכה ובאגדה

פרק א • פרק ב • פרק ג • פרק ד • פרק ה • פרק ו • פרק ז • פרק ח • פרק ט • פרק י •
ז • "זכור את אשר עשה לך עמלק..." • השמחה - מאין תימצא? • אמונת חכמים • בן
תורה מול נשיא ארצות הברית • מילי דבדיחותא לפורים • קריאת ארבע
פרשיות • מחצית השקל • תענית אסתר • מדיני קריאת המגילה • ליל פורים • יום
פורים • סעודת פורים • משלוח מנות • מתנות לאביונים • הלכות פורים משולש

שער האגדה

מבוא

מגילת אסתר - מגילת ההסתר • השגחה סמויה • אסתר - סוף כל הניסים • איך
ללמוד היסטוריה • א. כמה שונה התפיסה שלנו - מן התפיסה האמיתית של דעת
תורה • ב. בואו ונראה את יד ה'!

הרקע למלכות אחשורוש

גלות בבל • משתה בלשצאר • יד מן השמים • פתרון החידה • סופו של
בלשצאר • נאמן בבריתו וקיים במאמרו • תולדות ושתי • נדרו של דריוש • ברוך
שומר הבטחתו • הכרזת כורש • שמחה והודיה בירושלים • השבתת
הבניה • אגרת שטנה לאחשורוש • "יחוסו" של אחשורוש

סיפור מגילת אסתר

פרק א

אחשורוש שונא ישראל • הכסא המלכותי • בשושן נבנית קרית המלוכה - ובקרב
היהודים ציפייה דרוכה • משתה אחשורוש • המה בקשו חשבונות
רבים • אחשורוש מחלל את כלי המקדש • מצעד ראוות • הסעודה • כבודה של
אכסניה... פטור מס • המשתה בשושן • הפסק ההלכתי • היהודים עוברים על
דברי מרדכי • חסד לאמים - חטאת • ליברליזם וחופש דת • משתה
ושתי • קלקול וירידה • האמת הכואבת • מעשה ושתי • סירובה של
ושתי • אחשורוש מבקש עצה מחכמי ישראל • הדיוט קופץ בראש • ושתי מוצאת
להורג • פדות שלח לעמו

פרק ב

מרדכי היהודי אסתר - הדסה לקיחת אסתר הנוהל בבית הנשים שרוי בלא אשה... אסתר בבית הנשים אסתר נבחרת למלכה משתה אסתר זהות מטושטשת" אין אסתר מגדת "...מעשה בגתן ותרש תסיסה! המן מחפש שותפים תהפוכות בממשלה בגתן ותרש חורשים מזימות אכן נודע הדבר המזימה מתגלית סוף גנב לתליה

פרק ג

גדולת המן מרדכי אינו משתחוה להמן המן - עבד למרדכי אין שלום! ויבקש המן להשמיד... המן עורך גורלות המן מסית את אחשורוש ההיסטוריה מספרת הפתרון הסופי אחשורוש מהסס אין בעיות! התייעצות עם חכמי גויים שקלים כנגד שקלים ועל עמי ידו גורל בעל התל ובעל הבור הסרת הטבעת שליחת אגרות השמד רעש תקשורת מסע הסברה בוקה ומבולקה בשושן

פרק ד

מרדכי ידע זעקת מרדכי עצרת התעוררות ותפילה הבשורה המרה הולכת ומתפשטת" אל תירא מפחד פתאום "מרדכי לפני שער המלך שליחת התך כל אשר קרהו מרדכי מספר לאסתר על חלומו אין זה הזמן המתאים התך נהרג לא עת לחשות! לעת כזאת הגעת למלכות קביעת שלושה ימי צום אמונת חכמים ללא התחכמות צום ובכי ומספד ליל הסדר בבכייה - ורעש גדול בשמים

פרק ה

תפילת אסתר אסתר לובשת מלכות בדרכה אל המלך סבבוני כלבים - עדת מרעים הקיפוני וישלח את מלאכיו עד חצי המלכות הזמנה למשתה מדוע הזמינה אסתר את המן? יהי שולחנם לפנייהם לפת מהר מהר! במשתה היין אסתר מחכה לעת רצון הזמנת המלך והמן למשתה נוסף שמח וטוב לב המן רותח מכעס כינוס ועדת יועצים עליה - וקוץ בה עצתה של זרש - מוות בתליה גבוה גבוה... בבוקר בלאט חדות יצירה קוץ על קוץ נאה לך העץ!

פרק ו

בלילה ההוא... זומם רשע לצדיק... נחשבנו כצאן טבחה נדדה שנת המלך רדוף מחשבות קריאת ספר הזכרונות חלום בלהות הנה המן עומד בחצר! בקשה נועזת הופעה מושלמת ניסיונות שכנוע המן מתייצב לפני מרדכי המן - בלן וספר ואתה על במותימו תדרוך התהלוכה אבל וחפוי ראש אותות כבוד" איש בער ולא ידע "...עצת היועצים בהלה ובלבול מרדכי שב לשקו ותעניתו

פרק ז

ויין למרי נפש נפשי בשאלתי נתנו רשעים פח לי איש צר ואויב !יש
תקדים התרפסות לפני המלכה בגינת הביתן הכעס מגיע לשיא מכה
בפטיש חרבונה העץ יוכיח בקדרה שבישל, בה יתבשל פרפורים
אחרונים את המן תלו על עץ גבוה ...סוף טוב הכל טוב

פרק ח

המלך רגוע מדינת חוק בית המן לאסתר מרדכי משנה למלך מרדכי על בית
המן הכסף בידיים טובות חששות כבדים תחנוניה של אסתר מחפשים
פתרון אגרות ההצלה מסע הסברה מכתבים לראשי הרשויות שליחת
האגרות גדולת מרדכי שמחה וששון

פרק ט

תכונה ודריכות הג'יהאד העמלקי זה לעומת זה מלחמה לה' בעמלק לעשות
נקמה בגויים המלחמה המרכזית בשושן לא נוגעים בשלל !הידיעות מגיעות
אל המלך מה' מענה לשון יום נוסף בשושן תליית עשרת בני המן ימי
משתה ושמחה התחזקות בתורה כתיבת המגילה

פרק י

מאמרים לפורים

"זכור את אשר עשה לך עמלק..."

שנאת נצח משרש נחש - יצא צפע בדרך בצאתכם ממצרים מלחמה לה'
בעמלק מדור דור !העמלק הנאצי ימ"ש שידור חוזר לתליית עשרת בני המן

השמחה - מאין תימצא?

"איזהו עשיר? - השמח בחלקו" פיקודי ה' ישרים, משמחי לב" נגילה ונשמחה
בישועתך" "ושמחתים בבית תפלתי "

אמונת חכמים

בן תורה מול נשיא ארצות הברית

מילי דבדיחותא לפורים

שער ההלכה

חודש אדר

משנכנס אדר מרבין בשמחה וגבר ישראל פטירת משה רבנו פורים קטן

קריאת ארבע פרשיות

סדר ארבע פרשיות פרשת שקלים פרשת זכור פיוט 'מי כמוך' פרשת פרה פרשת החודש טעה בהפטרה

מחצית השקל

זכר למחצית השקל זמן הנתינה מאיזה גיל? הסכום מעשר כספים = מדה בינונית למי נותנים?

תענית אסתר

חסדי ה' כי לא תמנו החייבים והפטורים מהתענית רוב מתענים

מדיני קריאת המגילה

באלו ערים קוראים מגילה בי"ד באדר ובאלו בט"ו? ערים המסופקות ירושלים סמוכים לעד לעולם ביום ובלילה ברוב עם הדרת מלך קודם הקריאה ברכות המגילה קריאת המגילה דקדוקים בקריאה החייבים והפטורים חיוב הנשים שמיעה באמצעות מכשירים

ליל פורים

בגדים נאים תפלת ערבית ליל פורים שחל במוצאי שבת תחפושות שמחה וששון ליהודים

יום פורים

סדר הבוקר תפלת שחרית פורים שחל ביום שישי

סעודת פורים

המקור למצוות היום

משלוח מנות

המצוה וטעמיה

מתנות לאביונים

הלכות פורים משולש

יום שישי - י"ד באדר יום שבת - ט"ו באדר יום ראשון - ט"ז באדר

שער האגדה

מבוא

מגילת אסתר - מגילת ההסתר

תשמעו הפתעה מרגשת. מן המוזיאון ההיסטורי של פרס, הובאו לידינו כמה גזירי עיתון "שושן ניוז" מלפני כ- 2,400 שנה! אחזנו בהם בהתרגשות, וכמובן בעדינות, שלא יתפוררו הדפים, והתחלנו לקרוא בשקיקה. מעניין מה התרחש שם באותה תקופה עתיקה...

שושן ניוז שנת ג'שצ"ג. שנת שתיים למלך אחשוורוש ירום הודו.

פרוייקט "כסא מלך" יוצא
לדרך!

בימים אלו יוצא לדרך הפרוייקט "כסא מלך". מקופת האוצר החלו לתזרם את התקציבים הראשונים לקידום הפרוייקט. הזוכה במכרז להקמת הכסא הוא בית החרושת "אומן" מן העיר שושן. מלשכתו של דובר המלך נמסר, כי המלך רואה בפרוייקט ייחודי זה, חשיבות רבה למען האדרתה של הממלכה הפרסית. הכסא הייחודי יסמל את ייחודיותה ועוצמתה של הממלכה. בעיר שושן נערכים לקראת הגעתם וקליטתם של משלוחי חומרי הגלם. המערך כולל אבטחת חומרים יקרים כמטילי זהב, אבני חן ויהלומים נדירים. מנהלי בית החרושת "אומן" מוסרים כי הם יעשו כל שביכולתם, להוציא תחת ידיהם כסא מושלם, כראוי למלך אחשוורוש ירום הודו.

כמה חודשים לאחר מכן :

שושן ניוז שנת ג'שצ"ד. שנת שלוש למלך אחשוורוש ירום הודו

סופית: התקבלה ההחלטה להעביר את הפרלמנט לשושן.

לאחר דיונים ממושכים התקבלה סופית ההחלטה להעביר את הפרלמנט אל העיר שושן. כתבנו מוסר, כי ההחלטה נפלה לאחר שבשבוע שעבר שוב כשל ניסיון להעביר את כסא המלך החדש אל עיר הבירה. מנהלי בית החרושת "אומן" חיוו דעתם, שניסיונות נוספים עלולים לפגוע במנגנונים הרגישים ובגילופיו העדינים של הכסא, והפרוייקט המורכב עלול לרדת לטמיון. בפרלמנט עלתה הצעה להעביר את הבירה אל שושן ובכך לפתור את

בעיית הכסא. בכירים בממשלה אמרו, כי המעבר יתרום
אף להתחדשותה של הממלכה ויעניק לה תנופה חדשה.
ההחלטה אושרה, ובימים הקרובים יוציא הפרלמנט מכרז
להקמת קרית הממשלה בבירה החדשה.

כעבור חצי שנה :

שושן ניוז א' תשרי שנת ג'שצ"ה. שנת ארבע למלך אחשוורוש ירום הודו

סיום אירועי משתה אחשוורוש.

בשבוע זה מגיעים לסיומם חגיגות המשתה של המלך
אחשוורוש ירום הודו. כתבנו בבירה מסכם את האירוע:
במהלך ששת החודשים החולפים הגיעו אל הבירה אלפי
נציגים ושגרירים מכל מדינות החסות של הממשלה
הפרסית, לחגוג עם המלך בקריית המלוכה החדשה של
העיר שושן. הבאים זכו לאירוח יוקרתי ומפואר מיוחד
מסוגו. משתתפי האירוע מסרו, כי המלך ירום הודו גילה
פתיחות וידידותיות יוצאים מן הכלל, והציג בפני הבאים
את אוצרות העתק של הממלכה. עוד אמרו, כי הם גאים
במלכם האדיר והעשיר, שידע אף לגלות ליברליות כלפי
בני עמו. לקראת סיום האירועים, יצא המלך בהכרזה
חגיגית, לערוך שבוע חגיגות נוסף, לתושבי שושן בלבד,
אליו יוזמנו כל תושבי העיר מקטן ועד גדול. מוועד
הקהילה היהודית נמסר, כי הם נערכים בהתרגשות
לקראת המעמד.

לאחר שבוע וחצי :

שושן ניוז י"א תשרי שנת ג'שצ"ה. שנת ארבע למלך אחשוורוש ירום הודו

סערה בעיר הבירה: המלכה ושתי הוצאה להורג.

על פי פקודתו של המלך, הוצאה אתמול להורג המלכה ושתי. עדי ראייה שנוכחו במקום מספרים, כי המלכה הגאה סירבה לציית להוראתו של המלך, ואף השמיעה דברי השפלה וביזוי כלפיו. ההחלטה להוציאה להורג נפלה לאחר שנועד המלך עם יועציו האישיים. המן, אחד מן היועצים, ציין כי הפגיעה בכבודו של המלך היא פגיעה בכבוד הממלכה כולה, וכי יש למצות במלכה את כל חומר הדין. בעקבות האירוע, אושרה בפרלמנט הצעת חוק, לפיה על כל אשה לציית לבעלה ולדבר בשפתו. בימים הקרובים יופץ כתב החוק בכל רחבי הממלכה.

הגיליון הבא הביא אותנו ארבע שנים קדימה :

שושן ניוז שנת ג'שצ"ט. שנת שמונה למלך אחשוורוש ירום הודו

התרגשות בשושן לרגל הכתרת המלכה החדשה איסתהר.

אמש נחגג בארמון המלך טקס הכתרת המלכה החדשה וחגיגת הנישואין. לרגל השמחה שלח המלך לתושבים חבילות שי מהודרות, ואף הכריז על הנחות בארנונה.

בראיון מיוחד שהעניק הגי שומר הנשים לכתבי "שושן ניוז", הוא אומר, כי עם מוצאה של המלכה הנבחרת אינו ברור עדיין, אולם נראה כי מדובר במוצא פרסי. "אני שמח", כך אמר, "כי בזאת הגיעו לסיומן ארבע שנות עבודה מאומצת של חיפוש מלכה חדשה. הגיוס הבינלאומי של הנערות מכל רחבי העולם, דרש משאבים רבים. כאחראי על מערך קליטתן ואחזקתן של הנערות, אני שמח שהמבצע הסתיים בהצלחה, והמלך קיבל מלכה אצילית וראויה לשמה".

שושן ניוז שנת ג'שצ"ט. שנת שמונה למלך אחשוורוש ירום הודו

סוכל ניסיון התנקשות בחיי המלך.

מדובר בשניים משומרי המלך, בגתן ותרש, אשר ניסו להרעיל את מי השתיה של המלך. ברגע האחרון התגלתה המזימה, הודות לערנותה של המלכה, אשר קיבלה מידע חשאי ממקור מוסמך, ומיהרה להעביר את המידע אל המלך. שני הבוגדים הוצאו למוות בתלייה.

המשכנו לרפרף על פני גיליונות נוספים. הצלחנו לקלוט עוד אי אלו מאורעות מסעירים, מלחמות וכיבושים, מזימות ותככים, פרשנויות ודיווחים. התחלנו מעט להתעייף, הכתב קצת מחוק והדפים מתפוררים. הנחנו לרגע את הדפים מידינו, ונאנחנו בחיוך... אהה... איך אמר שלמה המלך? "דור הולך ודור בא, ואין כל חדש תחת השמש"! זה עולה, ההוא יורד, זה קם, ההוא נופל. תככים ומשחקי כבוד. המשחק נשאר תמיד אותו משחק, רק בשינוי שחקנים ותפאורה... ובכל זאת, נטלנו לידינו גליונות נוספים.

הגליון הבא הביא אותנו 5 שנים קדימה.

שושן ניוז חודש שבט שנת ג'ת"ד. שנת שלושה עשר למלך אחשוורוש ירום
הודו

המן בן המדתא קיבל את משרת המשנה למלך.

מלשכתו של המלך נמסר, כי המלך רואה בהמן את הדמות
הנכונה להנהגת הממלכה, וכי הוא ראוי לתפקידו הודות
לכישוריו המיוחדים ואומץ ליבו. על פי צו מיוחד,
נדרשים כל האזרחים ללא יוצא מן הכלל להשתחוות
לפניו בעת שהוא עובר לפניהם.

בצד גיליון זה, קלטו עינינו כתבה באותיות קטנות :

היהודים מעוררים פרובוקציות. מנהיג היהודים מרדכי
נצפה על ידי כתבינו, כשהוא אינו מציית לצו המלכותי,
ואינו כורע ומשתחוה להמן. מן הוועד היהודי נמסר כי
הם מביעים דאגה רבה לנוכח התנהגותו הפרובוקטיבית
של מנהיגם. "עשינו כל מאמץ", כך אמרו, "להניאו
מהתנהגותו. אך הוא עומד בשלו. אנו חוששים מאוד מן
ההשלכות".

שושן ביוז י"ג לחודש ניסן שנת ג'ת"ד. שנת שלושה עשר למלך אחשוורוש
ירום הודו

חשיפה! המגזר היהודי מהווה סכנה לאוכלוסייה.

בימים האחרונים הגיש המן לפני המלך עבודת מחקר
מקיפה ויסודית בנושא המגזר היהודי. מדובר במחקר
מקיף, הסוקר את המגזר מן ההיבט ההיסטורי, הלאומי,
החברתי והכלכלי. מן הנתונים עולה כי מדובר בעם בעל
רקע לאומני כוחני, בעל שאיפות להקמת ממלכה עצמאית
מתנשאת. תוך חקירה מדוקדקת אחר טקסיהם השונים
וימי חגיהם, נתגלה כי הם מביעים שוב ושוב את שאיפתם
וחזונם להתנשא על כל העמים ולכונן את ממלכתם. מעקב
יסודי אחר אורח חייהם חושף אורח חיים בזבזן ופרזיטי.
השתמטות משירות צבאי. השתמטות מתשלומי מס. חיים
על חשבון משלם המיסים, ומדרדרים את הכלכלה לשפל.
מתוך דאגה לשלומם של האזרחים, מוביל המן, בהסכמתו
של המלך אחשוורוש ירום הודו, את תוכנית "הפתרון
הסופי". על פי צו חתום שיצא מלשכת המלך, על כל
אזרחי המדינה להיערך לקראת מועד ביצוע התוכנית,
בעוד אחד עשר חודשים, ביום שלושה עשר לחודש אדר,
ולהביא לחיסולו המוחלט של העם. אגרות הצו החתומות
עושות בימים אלו את דרכן אל כל מדינות החסות של
הממלכה.

פרשנו המדיני מוסר, כי התנהגותו הפרובוקטיבית של
מרדכי מנהיג היהודים, היא שנתנה את התנופה לקידום
התוכנית ולהבאתה לשלבי גמר.

[ליד הכתבה צוירה קריקטורה אנטישמית, שבה נראה קהל צפוף של אנשים, נשים,
ילדים, ותינוקות תמימים. במרכז נראה אף ארמונו של אחשוורוש. ומעל כולם
מרחף נשר גדול ומפחיד הנועץ את ציפורניו בעם. על הנשר נכתב: "היהודים"].

בגליון של יום המחרת מצאנו ידיעה קטנה :

על פי דיווח שהתקבל ממטה המשטרה בשושן, עולה, כי ביממה האחרונה נרשמו עשרות התפרעויות רחוב, הפרות סדר ומקרי שוד. התלונות הגיעו ברובן מן המגזר היהודי, אשר הותקף בידי אזרחים. המשטרה לא נקטה בפעולה. ממטה המשטרה סירבו לתת תגובה.

שוב הנחנו את הדפים מידינו, הפעם באנחת צער. כן, האנטישמיות לא התחילה מהיום. זאת אנו כבר יודעים, אבל עכשיו קיבלנו לכך המחשה מוחשית וכואבת. אז הנה, לפנינו עוד עלילה אנטישמית, הסוחפת עימה את ההמון הגויי. אחת מני רבות בהיסטוריה היהודית. ננסה לקרוא בגליונות הבאים מה קרה בהמשך.

הגיליון הבא גרס לנו הפתעה והתרגשות.

שושן ניוז יום י"ז לחודש ניסן שנת ג'ת"ד. שנת שלושה עשר למלך אחשוורוש
ירום הודו

תדהמה: המשנה הוצא להורג בתלייה.

אתמול הוצא להורג בתליית ראווה המשנה למלך - המן בן המדתא. הדבר התרחש זמן קצר לאחר סיומה של תהלוכת ענק, בה הוביל המשנה את מרדכי היהודי ברחובות העיר שושן.

תושב העיר, מר פזמתא, הגר בקרבת ארמונו של המשנה, מתאר את המאורעות: "אירועי האתמול הכו אותנו בתדהמה עמוקה. בשעות הבוקר התעוררתי למשמע

קולות חצוצרה. יצאתי מיד החוצה, והנה לנגד עיני חולפת תהלוכת ענק, בהשתתפות אלפי נערים מלהקת המלך, כשבראשם הולך המשנה ומרכיב סוס אביר. מיד זיהיתי כי זהו סוסו האביר של המלך, אשר עליו רכב ביום הכתרתו. מפי כולם, בניצוחו של המן, נשמעה קריאה קצובה: "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו". הסתקרנתי לדעת מי הוא האיש, אימצתי את עיני והנה אני מזהה את מרדכי היהודי לבוש בבגדי המלך. היה לי קשה מאוד לזהותו, אחר שרק אתמול ראיתיו לבוש בבגדים קרועים ומאובקים. לאחר שחלפה התהלוכה נכנסתי לביתי כשאני מנסה לחשוב מה עומד מאחורי כל זה. לא חלפה לה שעה, ופתאום אני שומע קולות חצוצרה נוספים, מכיוון ביתו של המן. יצאתי מיד אל המקום, ולתדהמתי אני רואה איך מובילים את המן אל עמוד תלייה גבוה הניצב בחצר ביתו. עד עכשיו אינני מצליח להבין מתי הספיקו להתקין עמוד תלייה כה גבוה שלא ראיתי מימי, משהו כמו 20-30 מטרים. למעשה ניתן לראותו בכל רחבי העיר שושן".

כתבינו ופרשנינו מנסים להתחקות אחר נסיבות האירועים. מקורביו של המלך מספרים, כי לפני מאורעות האתמול, פקד את המלך לילה קשה במיוחד, במהלכו נתקף בהתקפי בעתה מלווים בכאבים. לפנות בוקר כאשר הופיע המשנה בדרכו ללשכתו, נטפל אליו המלך באופן בלתי מוסבר ואילץ אותו להוביל תהלוכה לכבודו של מרדכי בעבור חוב ישן שיש לו כלפיו.

פרשננו המדיני מוסר, כי מי שעומדת מאחורי המאורעות המהפכניים היא המלכה איסתר, אשר חשפה אתמול את מוצאה היהודי. בצעד אמיץ סיכנה את חייה וניגשה אל המלך, ומאז התחילה להפעיל את כל כובד משקלה. ביומיים האחרונים קיימה עם המלך פגישות אישיות ושוחחה עימו ארוכות. היא זימנה אל הפגישות אף את המן, ובנוכחותו הצביעה על אי אלו תככים ומזימות

שנרקמו בתוכניותיו. מתוך לחץ שהופעל עליו, פקד המלך להוציא להורג את המשנה.

ממטה הפיקוד של תנועת הג'יהאד העמלקי, בראשותו של המן, נמסר כי הם מבכים את אובדנו הטראגי של מנהיגם, אך יחד עם זאת יעשו כל מאמץ להמשיך להוביל את תוכניתו לחיסול היהודים. עוד הוסיפו, כי החוק עומד לצידם, וכי היום שנקבע כמועד חיסולו של העם אינו ניתן לביטול.

איזו הקלה. אלו התפתחויות מפתיעות. כמה טוב שהמלכה גילתה אבירות ואומץ לב, ונחלצה להגן על עמה. אבל אנו עדיין במתח. הצו נגד היהודים עדיין בתוקפו. מה יהיה הלאה? האם תצליח המלכה להוביל מהלכים נוספים לטובת בני עמה?

הידיעות הבאות השיבו את נפשנו :

שושן ב'י' חודש ניסן שנת ג'ת"ד. שנת שלושה עשר למלך אחשוורוש ירום הודו

מרדכי היהודי התמנה למשנה למלך.

בטקס שנערך בארמון, מינה המלך למשנה את מרדכי היהודי, ומסר לידיו את הטבעת המלכותית. המינוי ניתן על פי בקשתה של המלכה. למערכת העיתון נודע, כי מרדכי היהודי הינו דודה של המלכה, וכי אימץ אותה כבת לאחר שהתייתמה מהוריה. כעת פועלת המלכה בכל האמצעים העומדים לרשותה למען קידומו. . מלשכתו של דובר המלך נמסר, כי המלך רואה במינוי החדש צעד חשוב לקידום השלום בממלכה ולאיחוי הקרע בין

המגזרים השונים. בהזדמנות זו ביקש המלך להוקיע את המשנה המודח, המן, אשר השתמש בתפקידו כקרדום לחפור בו ולקדם אינטרסים שפלים ואפלים. הוצאתו להורג היתה צעד מתבקש אחר שהורשע בהוצאת דיבה, בתככים, ובתוכניות מרד.

באותו עיתון עצמו עוד ידיעה קטנה :

על פי דיווח שהתקבל ממטה המשטרה בשושן, עולה כי מהומות הימים האחרונים פסקו כליל, וכי לא נרשמה כל הפרת סדר.

ימים ספורים לאחר מכן :

בלעדי: גורמים בכירים בארמון מסרו לכתבינו, כי המלכה איסתהר והמשנה מרדכי באים בימים אלו במגע עם המלך לביטול צו ההריגה נגד היהודים. פרשנו המשפטי מוסר, כי החוק עומד בדרכם, ומונע מהם את ביטולו של הצו. החוק קובע, כי צו החתום בחותמו של המלך אינו ניתן לביטול בשום דרך.

כעבור חודשיים :

שושן ניוז כ"ד לחודש סיון שנת ג'ת"ד. שנת שלושה עשר למלך אחשוורוש
ירום הודו

צו הגנה עבור המגזר היהודי.

צו חדש, בעניינו של המגזר היהודי, יצא אתמול מלשכתו של המשנה. על פי הצו החדש רשאים היהודים להתגונן ולהשיב מלחמה מול כל נסיון של פגיעה בחייהם. אגרות הצו החתומות עושות בימים אלו את דרכן אל כל מדינות החסות של הממלכה.

פרשנו המשפטי מוסר, כי נוסח צו ההגנה אושר על ידי בית המשפט העליון, אחר שלא נמצאה בו כל סתירה לצו שהוצא על ידי המן. נמצא כי לפי החוק, ביום י"ג לחודש אדר, רשאים האזרחים להרוג ביהודים, ואולם מנגד רשאים אף היהודים להתגונן ולהשיב מלחמה. עוד מציין פרשנו, כי בכך מיצה המשנה את מירב יכולתו לשמירה על חיי היהודים, בהתאם לתנאי החוק העומדים לרשותו.

לכתבנו נודע, כי המשנה אף פנה אל ראשי הרשויות בבקשה לתמוך ביהודים ולבלום כל ניסיון של פגיעה בנפש וברכוש.

בנאום מיוחד, שמסר המלך לאומה, אמר, כי הוא רואה את השלום בממלכה כערך עליון, וכי יש לצאת למלחמת חורמה נגד מפירי השלום. ועל כן הוא פונה בבקשה לכל אזרחי הממלכה, ראשיה ומנהיגיה, לפעול ככל יכולתם למען הגנתם של היהודים, שהינם אזרחים חפים מפשע. עוד הוסיף, כי המאבק המתעתד להיערך בעוד כשמונה חודשים, אינו מאבק הפרטי של היהודים. זהו מאבק של הממלכה כולה למען השלום.

אוי, אנחנו כבר במתח - מה יהיה הסוף? עברנו על עוד הרבה גליונות, שבהם הצלחנו לקלוט בלי סוף ברברת של פרשנויות ופְּפִי, מעקב אחר פעילות מטה הג'יהאד, ומעקב אחר היערכות היהודים למלחמה. רפרפנו ודילגנו הלאה - עד שהגענו אל העיקר: היום שאחרי המאבק. הנה הוא לפניכם:

שושן ניוֹז ט"ו לחודש אדר שנת ג'ת"ה. שנת ארבעה עשר למלך אחשוורוש
ירום הודו

800 הרוגים בשושן, מתוכם עשרה תלויים, ועוד עשרות אלפי הרוגים ברחבי הממלכה. בקרב האוכלוסייה היהודית אין נפגעים.

אלו הן תוצאות המאבק, כפי שפורסמו על ידי ערוץ
התקשורת די. בי. אי.

כתבינו מוסרים כי נפגעי המלחמה הינם אנשי הג'יהאד
העמלקי, אשר יצאו בהתקפה פרועה נגד היהודים.
בפקודתו של המלך הוצאו עשרת ראשי התנועה להורג
בתלייה. המלך אחשוורוש מבקש לשבח את ראשי
הרשויות, אנשי המשטרה וכוחות הביטחון, אשר פעלו
בנחישות ונרתמו להגיש סיוע ליהודים. עוד הוסיף ואמר,
כי הוא רואה את עצמו אחראי לשלומם של כל אזרחי
הממלכה, ללא הבדלי דת וגזע, וכי ימשיך להוביל
מהלכים למיגור האלימות והגזענות.

רכושם של הנהרגים הולאם, והועבר לקופת האוצר.

זהו זה, סיימנו לקרוא. ברוך ה'. טוב שזה הסתיים כך. טוב שאסתר המלכה נכנסה לתמונה והובילה מהפך כה מוצלח. טוב שהצליחה להפוך את ליבו של המלך. טוב שהכניסה אף את מרדכי לתפקיד מפתח. טוב שהצליחו יחד לשנות את דעת הקהל העולמית לטובת היהודים, ובכך בלמו את ההרג ואף זכו לקבלת סיוע לאומי נגד הג'יהאד העמלקי. טוב שהצליחו להשתלט על הפורעים ולתלות את מנהיגיהם. **סוף טוב הכל טוב.**

רגע, רגע. אנו נזכרים פתאום. הסיפורים הללו מוכרים לנו מאוד! אה... כן, בודאי - ממגילת אסתר. אנו חוגגים לזכרם בכל שנה את ימי הפורים. איך אפשר לשכוח? - "ונהפוך הוא, אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם"...

אבל, כשאנו חושבים על כך, ומעלעלים שוב בין דפי העיתון, אנו לא מצליחים להבין כמה דברים:

א. מה עושים במגילה כל הסיפורים של הגיליונות הראשונים, מלפני חמש שנים, ומלפני תשע שנים. מה הקשר שלהם לכל הסיפור? הרי עיקר הסיפור הוא - ההתרחשויות האחרונות, מעת עלייתו של המן: הצרה שפקדה את היהודים והתפתחות תהליך המהפך?!

ב. קשה לנו מאוד להבין, מה עומד מאחורי התנהגותו של מרדכי, שלא לכרוע ולהשתחוות להמן. איפה האחריות שלו, בתור המנהיג של היהודים? האם בגלל שיקולים אישיים של כבוד ומעמד, הוא מכניס את כל בני עמו לסכנה?

ג. אנו עוברים שוב על כל הכתבות, ולא מצליחים לגלות בהן שום מסר מיוחד, שצריך לזכור אותו לדורי דורות. לא איזה נס יוצא מן הכלל, לא שינוי סדרי עולם. לא קריעת ים, ולא עמודי אש וענן. סיפור מסעיר אומנם, רב תהפוכות, אך לגמרי טבעי ונורמלי. עלילה אנטישמית סוחפת שהופרה על ידי שתדלנים יהודיים בעלי השפעה. נו נו, ההיסטוריה היהודית מכירה את זה, מלומדת בכך. אם על כל 'המן' שנתלה היינו עושים חג, היה לנו כל יום פורים... מה כאן המסר המיוחד לדורי דורות?

אמר רב שמואל, ביקשה אסתר מחכמי ישראל שיקבעוה לדורות בכתבי הקודש (מגילה ז ע"א). מדוע הסכימו לה? להכניס את המגילה לתוך כ"ד ספרי הקודש, אל התנ"ך ספר הספרים, ספר היסוד של עם ישראל. מדוע ולמה?

ד. אם כבר הוכנסה המגילה לכתבי הקודש, מן הסתם יש להדגיש בה את המסר האלוקי שבכל העניין. להחדיר מסרים כמו: "לב מלכים ושרים ביד ה'". "ה' משפיל גאים עדי ארץ, מגביה שפלים עד

מרום". "מלחמה לה' בעמלק מדור דור". "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל". "ותשובה ותפילה וצדקה מעבירים את רוע הגזירה", ועוד ועוד. כמו כל כתבי הקודש, שמהם אנו שואבים דברי אלוקים חיים: מוסר, הכוונה, אורחות חיים, ידיעת ה', הכרת גדלותו ורוממותו, אהבת ה' לישראל ועוד.

והנה אנו מעיינים במגילה, ואיננו מצליחים למצוא בה שום מסר כתוב. להפתעתנו, אנו אף נוכחים לדעת, כי בכל המגילה כולה, **לא מוזכר כלל שם ה'**, אפילו פעם אחת! הפלא ופלא.

ובכן, אנו רוצים לנסות להבין!

השגחה סמויה

מעשה בבן מלך, אשר אביו אהבו אהבה עזה. גידלו בעושר ובתפנוקים, והרעיף עליו כל טוב. הבן פרח ועלה, רכש השכלה גבוהה, התלמד בגינוני מלכות, וגדל לתפארה לשמחת לבו של האב. אך לימים, התחיל הבן לסטות מן הדרך ולאבד את הרסן. השליך מעליו את גינוני המלכות, והשחית את מעשיו. ניסה האב לקרבו, לשדלו בדברים שייטיב מעשיו, ניסה אף להוכיחו בדברים קשים, אך כל דבריו נפלו על אוזניים אטומות. הבן המשיך בדרכו הקלוקלת.

הבין המלך בדעתו, כי כל עוד שרוי הבן בארמון, מוקף בעושר ובתפנוקים, לא יחדרו לליבו שום דברי תוכחה ומוסר. הכל ימשיך לחלוף לו ליד האוזניים מבלי להפנים דבר. לכן, לטובת הבן, החליט המלך לנקוט בצעד קשה. הוא ציוה למשרתיו שיקחו את הבן, ישליכו אותו מן הארמון, ויעזבוהו בדד לנפשו, להתמודד לבדו בעולם הגדול!

ואולם כל זה היה למראית העין בלבד, כדי לייסר את הבן ולעורר בליבו געגועים וחרטה. אך לאמיתו של דבר, האב לרגע לא שכח ולא זנח את בנו האהוב. להיפך, כעת, כשהוא משוטט בדד לנפשו, פקח עליו המלך עין בכפל כפליים. מבלי שירגיש, שלח אחריו משלחת של

ליווי צמוד וחשאי, שעקבו אחריו לכל אשר פנה. בכל עת ובכל שעה התעדכן המלך בכל מה שקורה עם בנו.

והנה קרה, שהבן נקלע לתוך יער סבוך, שורץ חיות טורפות, ולא ידע כיצד לצאת. חסר אונים רץ אנה ואנה כשהוא מבוהל ומפוחד. רצה המלך לשלוח את חייליו שילכדו את החיות, ויחלצו את הבן מן היער, אולם ידע, שאם הבן יראה את פלוגת המלך, הוא יבין שהמלך שומר ומגונן עליו, ושוב תחזור לליבו תחושת הביטחון והשקט. העניין יאבד את מטרותיו. לכן התחכם המלך לבקש מחייליו להידמות כקבוצת עובדי אורח אשר "רק במקרה" עברו במקום והצילוהו.

הדבר חזר על עצמו בסיטואציות שונות. לכל אשר פנה הבן, עקבה אחריו משלחת המלך, ותמיד דאגו להצילו בצורה מוסווית: כאשר הגיע למצב שלא היה לו מה לאכול, נדמה לו אחד המשרתים כסוחר המחפש פועל עבודה, העסיקו ושילם את שכרו. כאשר קרה שנפצע, נשלח אליו משרת אחר, הנראה כהלך שעבר בדיוק במקום, ו"ממש במקרה" היה אף מצויד בתיק עזרה ראשונה, ומיד הגיש לו סיוע. וכן הלאה.

עוד יבוא יום, ידע המלך, שהבן ימלא את סאת תלאותיו. הגעגועים המכרסמים בליבו ימסו את לב האבן, יולידו חרטה כנה ותשוקה לחזור לאבא. הוא עוד ישיב אותו לארמון באהבה כפולה ומכופלת. אך בינתיים - לא! זה מוקדם מדי. הוא איננו נראה אליו, איננו מגלה שום סימני קירבה וגעגוע. רק משגיח עליו בסתר, בעקיפין. (ע"פ יוסף לקח)

משל זה, משקף שתי תקופות בחיי עם ישראל.

תקופה אחת - אור, ותקופה שניה - חושך. (עפ"י מעיין המועד פורים, לקחי המגילה)

התקופה האחת - כ-1,000 שנה ראשונות של עם ישראל, "בארמון של אבא". מראשית התהוותו של עם ישראל, עטף אותו הקב"ה בניסים גלויים ובהשגחה ישירה ומוחשית. עשר מכות במצרים, קריעת ים סוף, 40 שנה במדבר - מוקפים בענני כבוד, אוכלים לחם מן השמים ושותים מים מן הסלע. כיבוש הארץ באותות ובמופתים. שפע נבואי עצום - 1,200,000 נביאים עמדו להם לישראל. אדם איבד חפץ - פנה אל הנביא, שיאמר לו היכן הוא. אדם חלה - פנה אל הנביא שיאמר לו במה חטא וכיצד ישוב ויירפא.

ובבית המקדש - גילוי שכינה מיוחד במינו. אמר רב קטינא: בשעה שהיו ישראל עולים לרגל, היו גוללים להם את הפרוכת ומראים להם את הכרובים, שפניהם זה לזה, ואומרים להם: "ראו חיבתכם לפני

המקום!" כמו כן, היו מגביהים לפניהם את השולחן, ומראים לעולי רגלים את "לחם הפנים" המונח עליו. לחם זה היה נותר חם וטרי תמיד - מעת אפייתו ביום שישי עד הוצאתו בשבת הבאה מהשולחן, במשך שמונה ימים! והיו אומרים להם: "ראו חיבתכם לפני המקום - סילוקו [טרי בהוצאתו מהשולחן] כסידורו [כשעת הנחתו בשולחן]"! (יומא נד ע"א. חגיגה כו ע"ב). שפע רוחני וגשמי סבב את ישראל.

ואולם לדאבון הלב, העם התחיל להשחית את מעשיו. השפע הגדול הביא רבים לסור מן הדרך הישרה. נביאים רבים שלח ה' להשיב את העם למוטב, אולם דבריהם נפלו על לבבות אטומים.

ואז התחילה תקופה חדשה בתולדות עם ישראל. תקופה קשה, ארוכה וכואבת - של גלות, של ריחוק מהארמון, של הסתרת פנים. כמו שנאמר בתורה (דברים לב):

"יִמְצְאוּהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר... יִסְבְּכוּהוּ יְבוֹנְנוּהוּ יִצְרְנוּהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו. כְּנֶשֶׁר יַעִיר קֶנוֹ, עַל גּוֹזְלָיו יִרְחֹף, יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו, יִקְחֵהוּ יִשְׁאֵהוּ עַל אֶבְרָתוֹ... יִרְכְּבֵהוּ עַל בִּמְתֵי אֶרֶץ, וַיֹּאכֵל תְּנוּבֹת שָׂדֵי, וַיִּנְקֵהוּ דְּבֶשׁ מִסֶּלַע, וְשָׁמֶן מִחִלְמִישׁ צוּר... וַיִּשְׁמֶן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֵט, שְׁמֹנֶת עֶבֶת כְּשִׁית, וַיִּטֹּשׁ אֱלֹהֵה עֲשָׂהוּ, וַיִּגְבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ. יִקְנֹאֵהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֵבֹת יִכְעִיסֵהוּ... וַיֵּרָא ה' וַיִּנְאֹץ מִכַּעַס בְּנֵיו וּבְנֹתָיו. וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פָנֵי מֶהֱם, אֶרְאֶה מָה אַחֲרֵיהֶם..."

הגלות, הריחוק, הסתרת הפנים - יחרצו בנפש האומה חריץ עמוק. מתוך הירידה והשפל - יתעוררו געגועים וכיסופים חבויים אל ה' יתברך. "צמאה נפשי לאלוקים לאל חי, מתי אבוא ואראה פני אלוקים!". ואבא עוד יחזיר אותנו לארמון - בקרבה מחודשת, באהבה כפולה ומכופלת. נזכה להתרפק על ה' ביתר קירבה ואהבה. "בְּשֹׁפָף קֶצֶף הִסְתַּרְתִּי פָנֵי רָגַע מִמֶּךָ, וּבְחֹסֶד עוֹלָם רַחֲמִיתִךָ, אָמַר גְּאֻלְךָ ה'" (ישעיה נד ח).

אבל בינתיים - ריחוק, גלות. "אֶסְתִּירָה פָנֵי מֶהֱם".

אולם הסתרת פנים זו - הינה רק למראית העין. היא איננה נטישה חס ושלום. "כִּי לֹא יִטֹּשׁ ה' עַמּוֹ, וַיִּנְחָלְתוּ לֹא יַעֲזֹב" (תהילים צד יד). הקב"ה משגיח גם בגלות - אך בצורה מוסתרת ומוסווית, בבחינת: "הִנֵּה זֶה עוֹמֵד אַחֲרֵי כְתָלָנוּ, מְשַׁגֵּיחַ מִן הַחֲלָנוֹת, מֵצִיץ מִן הַחֲרָפִים". (שיר השירים ב ט)

אומנם, כבר אין ניסים גלויים, אין גילוי שכינה, אין לראות עין בעין את הקב"ה. אולם הקב"ה "משגיח מן החלונות" - עוטר את השגחתו בכל מיני "מקרים" ומאורעות "טבעיים". ובמצב זה, בעין שטחית ורדודה, לא ניתן לראות כלל את השגחת ה'. הכל נראה כמאורעות טבעיים והתרחשויות מקריות. רק עין עמוקה ובוחנת -

יודעת להבחין ביד ה' המושכת בחוטים מלמעלה, ומניעה את כל הבובות כרצונה, מתוך השגחה מכוונת על ישראל.

אסתר - סוף כל הניסים

מתי התחילה תקופה זו, של הסתרת פנים? אומרת הגמרא (יומא כט ע"א): "אסתר - סוף כל הניסים". דהיינו, סוף כל הניסים הגלויים, ומעתה יבואו ניסים מכוסים בדרך הטבע. (אוצר ערכי התורה 343) [הגם שלאחר מכן נבנה שוב בית המקדש, כבר לא היו בו כל אותם ניסים וגילויי שכינה נפלאים שהיו בבית המקדש הראשון].

זהו שאמרו חז"ל (חולין קלט ע"ב): מהו הרמז בתורה למגילת אסתר? שנאמר (דברים לא יח): "וְאֶנְכִי הַסֵּתֶר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא". כאן התחילה הסתרת הפנים. תקופה של חושך, טשטוש וריחוק. כעת זוהי ההנהגה עם העם הנבחר.

איך ללמוד היסטוריה

בחושך - כדי ללכת מבלי לטעות, יש צורך בפנס.

בחשכת הגלות - כדי לראות את יד ה', יש צורך בהכוונה ובהדרכה שתאיר את עינינו לראות אותה.

ומגילת אסתר, "סוף כל הניסים" - היא ששופכת אור על מאורעות הגלות. כשאנו מתבוננים בה, ויודעים לקחת את המסרים הנכונים המסתתרים בה, זה נותן לנו אור על כל מאורעות החיים שלנו.

מגילת אסתר באה ללמד אותנו איך ללמוד היסטוריה. איך לקרוא נכון את מפת המאורעות! לא דרך משקפיה של דעת קהל המונית, לא דרך דבריהם של פרשנים וכתבים בעיתון, ולא דרך אמירותיהם של פוליטיקאים שנונים.

נתבונן שוב במאורעות המגילה.

מדובר בתקופה של 9 שנים. ומדובר באימפריה אדירה, מעצמת על, החולשת על 127 מדינות.

ומה מתרחש במעצמת על שכזו במשך 9 שנים? אוהו... הרבה מאוד דברים. כל כך הרבה דברים, עד שמאורעות ההיום משכיחות לגמרי את מאורעות האתמול.

כן, גליונות "שושן ניוז" שהובאו כאן, הם חלק מזערי ביותר מול ים הגליונות והכתבות שהצטברו במוזיאון ההיסטורי של פרס, מאותן 9 שנים סוערות, בתקופת הזוהר של פרס...

בממלכה הפרסית קרו בודאי הרבה מאוד דברים: כיבושים, מלחמות, הסכמים, חתימות, סכסוכים, תסיסות, מינויים, הדחות, מגעים, פגישות, נאומים, חינגאות, תהליכים, תהפוכות...

רק בסופה של אותה תקופה, קרה מה שקרה עם היהודים: המן, שר בכיר בממשלה, קיבל קידום - לדרגת משנה למלך. המשנה החדש, שהיה אנטישמי מאוד, הצליח להטות את לב המלך לתת יד להשמדת היהודים. מה שנתן לו את הדחיפה לכך, היתה התנהגותו הפרובוקטיבית של מרדכי, מנהיג היהודים, שפגע קשות בכבודו. אולם אז התערבה המלכה - בצעד אמיץ סיכנה את חייה, והצליחה לקנות את לב המלך במשתה היין. היא עוררה בלב המלך קנאה וכעס על המשנה, עד שהמלך ציוה לתלותו. היא אף דאגה לקידומו של מרדכי דודה. ולבסוף ביקשה עתירה על בני עמה.

זוהי, בעין רגילה, תמצית הסיפור. זו ההתחלה, וזה הסוף.

מי העלה בדעתו שיש לסיפור הזה איזה קשר עם מאורעות נשכחים, מלפני 9 שנים? אף אחד! גם אנו וגם טובים מאיתנו לא היינו חושבים על כך. אבל מרדכי ואסתר, ברוח הקודש ששרתה עליהם, ידעו להצביע על ההתחלה האמיתית של הסיפור, ועל הנקודות המשמעותיות באמת - בהתפתחותו. מתוך אלפי המאורעות שהתרחשו בשנים האחרונות, ידעו לומר שהתחלתו של הסיפור חבוי דווקא באותן חינגאות שכוחות, שערך אחשוורוש בתחילת מלכותו, לפני 9 שנים. והמשכו - במאורעות המסוימים שהוזכרו במגילה. (עפ"י שיחות ומאמרים לרב דסלר זצ"ל, עמ' לו)

בכך לימדו אותנו שתי נקודות חשובות:

א. כמה שונה התפיסה שלנו - מן התפיסה האמיתית של דעת תורה!

כולם חושבים שהסיפור מתחיל עם עלייתו של המשנה האנטישמי. סבורים כי התנהגותו של מרדכי היא שהחריפה את המצב והביאה לקידום תוכנית ההשמדה. בודאי, הרי כך היה כתוב בעיתון. כך אמרו הפרשנים. כך הוכיחה המציאות בשטח. ואיך התפתחה ההצלה? אין ספק שהגיבורה הראשית היא אסתר. היא שהובילה את כל המהפך. איך אומר הפתגם? "מלך חזק - יין חזק ממנו. יין חזק - אשה חזקה ממנו". לאסתר היתה השפעה חזקה על אחשוורוש, והיא הצליחה להפוך את ליבו. מה השאלה בכלל? אלו הן העובדות, ועם עובדות, כידוע, אין מתווכחים.

אבל המגילה מגלה לנו - שלא! מרדכי ברוח הקודש ידע שהמהלך האמיתי שונה הוא לגמרי! כאשר גזירה כה קשה ניתכת על העם - יש לכך סיבה. ואם לא נתייחס לסיבה, אז כל ההשתדלויות שבעולם לא יעלו ולא יורידו כלום. גם אם יש בארמון מלכה יהודיה בעלת השפעה חזקה, היא לא תצליח לשנות דבר.

כן, הסיבה האמיתית לגזירת ההשמדה נעוצה באותן 'חינאות שכוחות' שערך המלך בתחילת שלטונו. שם התחיל החטא. העם לא שעה לאזהרת מרדכי, והשתתף במשתה. התעורר קטרוג נורא, ונגזרה עליהם כליה. מרדכי הוביל את העם למהלך של תשובה, ואסתר יעצה צום שלושה ימים, לילה ויום. בכח התשובה הצליחה אסתר במשימתה ופעלה לביטול הגזירה במרום - וממילא לביטולה כאן - בארץ. **לא המן גוזר - אלא החטא גוזר. ולא אחשוורוש מבטל - אלא התשובה מבטלת.**

וזהו מסר לדורות, לכלל ולפרט. לא להסתכל על מאורעות במבט שטחי רדוד של עיתונאים, פרשנים ודעת קהל, אלא במשקפיים אמיתיות של דעת תורה.

"על מה אבדה הארץ? ... על עֲזָבְכֶם אֶת תּוֹרָתִי, אֲשֶׁר נָתַתִּי לַפְּנִיָּהִם, וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי, וְלֹא הָלְכוּ בָּהּ. וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי שְׂרִירוֹת לְבָבָם" (ירמיהו ט יא-ג). לא פרופסורים למדעי המזרח התיכון ילמדו אותנו על מה אבדה הארץ. על מה הבעיות הביטחוניות והאינתיפאדה.

ולא אמריקה תפתור לנו את הבעיות. לא תהליכי השלום. לא הימין ולא השמאל. כל אלה בבחינת "עֲתָה הִנֵּה בְּטַחָתְךָ לָךְ עַל מְשַׁעֲנֶת הַקֶּנֶה הַרְצוּץ הַזֶּה..." (מלכים ב יח כא). השיבה אל מסורת האבות, עזיבת החטא, הדבקות בתורה ובמצוות, הם שיתנו לנו את זכות הקיום והבטחון בארץ ישראל.

כך בחיי הכלל - וכך גם בחיי הפרט. רבותינו למדונו שכאשר פוקדים את האדם יסורים וצרות, או אפילו עוגמות נפש קטנות, עליו לפשפש במעשיו, כי "אין יסורים בלא חטא". בגמרא (ברכות ה"א) מסופר על רב הונא, שהחמיצו לו ארבע מאות חביות יין והצטער מאוד. נכנסו חבריו החכמים לבקרו, ואמרו לו שיבדוק במעשיו, אולי נהג באיזה ענין שלא כהוגן. אמר להם: וכי אני חשוד בעיניכם?! אמרו לו: וכי הקב"ה חשוד בעיניך שמעניש סתם בלא סיבה?! אמר להם: אדרבה, אם יש מי ששמע עלי דבר שלא כהוגן, שיודיע לי ואתקן. אמרו לו: שמענו שכבודו לא נותן את כל החלק המגיע לפועל בשדה. אמר להם: הרי הוא גונב לעצמו הרבה, ובקושי משאיר לי, לכן אני מפחית משכרו. אמרו לו: בכל זאת נחשב לך שגם אתה גונב ממנו. אלא תתן לו אתה את החלק המגיע לו, ואם תרצה תתבע אותו אחר כך על גניבתו. אמר להם רב הונא: אני מקבל עלי את דבריכם וחוזר בי. עשה הקב"ה נס ונהפך החומץ חזרה ליין. ויש אומרים שהתייקר החומץ ועלה לדמי מחירו של היין, כך שלא הפסיד רב הונא כלום.

ב. בואו ונראה את יד ה'!

נקודה שניה של לימוד. בהתפתחות ההצלה, אנו רואים לנגד עינינו את שתדלנותה של המלכה שנשאה פרי והביאה למהפך. כל העיתונים דיברו, כל המדינה סערה. אבל - אומרת לנו המגילה - תלמדו לפתוח חזק את העיניים. להכיר את המושך בחוטים.

האם ניסיתם לחשוב, איך בכלל הגיעה המלכה היהודיה אל הארמון?

איך יתכן שמלך אנטישמי יקח לו אשה יהודיה? טוב, תגידו, הרי כל השנים הוא לא ידע שהיא יהודיה. הוא בכלל לא ידע מה מוצאה. אבל, זה נתפס לכם? מלך גאה של אימפריה אדירה, לוקח לו אסופית חסרת זהות, במקום לקחת נסיכה מיוחסת? תגידו את האמת, נכון שלא ניסיתם לחשוב על זה? אז בואו ונראה את יד ה' שהביאה לכך. נזכר ביחד במה שקרה לפני 9 שנים. אתם זוכרים איך ושותי, המלכה הגאה והמיוחסת, פגעה בכבודו של המלך? אתם זוכרים איך היא לעגה לו על ייחוסו העלוב? בזמנו לא ייחסנו חשיבות למאורע הזה, אולי רק צחקנו בלבנו והמשכנו הלאה. אבל עכשיו אנו נוכחים לראות שלמאורע הזה היתה השלכה משמעותית מאוד עבורנו - זה מה שהביא את המלך לרצות דווקא במלכה מחוסרת ייחוס.

אבל בכל זאת, איך הגיעה דווקא אסתר - יהודיה כשרה וצנועה, להינשא למלך גוי עריץ ורשע זה? האמת, גם על זה לא יותר מדי חשבנו. כבר התרגלנו לכך. 5 שנים שהיא על הכסא. אז בבקשה, תזכרו. זוכרים את שיטת החיפוש המקורית של אחשוורוש למציאת מלכה חדשה? זוכרים את גיוס הנערות הבינלאומי? זוכרים איך חטפו נערות בכח מבית הוריהן? כן, בטח שזוכרים. בזמנו לא הצלחתם להבין את המלך הטיפש הזה שמוריד את כבודו ומחפש לו אשה בצורה כזו מגוחכת. אבל עכשיו אתם יכולים להבין. לב מלכים ושרים ביד ה'. שיטת החיפוש הזו נועדה בדיוק בשביל ש"תלקח אסתר" - בעל כורחה. כך הוביל ה', במהלך 'טבעי' ו'פשוט' - את הבלתי ייאמן! שעל כסא המלכות בביתו של אחשוורוש העריץ - תשב המלכה הצדקת אסתר.

נמשיך. איך זה שפתאום, שלושה ימים לאחר חתימת תוכנית "הפתרון הסופי" להשמדת היהודים, קם אחשוורוש בבוקר, ומחליט לתת למרדכי, מנהיג היהודים, כבוד מלכים?! האמת היא - שגם אנחנו לא ממש הצלחנו להבין. בעיתונות דיברו על כך שפקד את המלך ליל בלהות, והוא נזכר פתאום באיזה חוב ישן. לא התעמקנו בזה יותר מדי, בפרט שלאחר מכן, בהמשך היום, אירעו מאורעות כל כך מסעירים, שלא התעכבנו לחשוב על זה. ובכן, רבותי! דווקא כדאי שתתעכבו. שתתעמקו קצת. דעו לכם כי כבר לפני כמה שנים הכין ה' את הרקע לכך! אתם זוכרים את המקרה של שני שומרי המלך שזממו להתנקש בחיי המלך, ולבסוף תלו אותם? כן, נזכרתם, דיווחו על כך בחדשות. בזמנו, אולי רק אמרתם לעצמכם, ככה בשקט שאף אחד לא ישמע, חבל שהם לא הצליחו... מה שלא דווח בחדשות הוא, שמרדכי הוא זה שסיכל את דבר המזימה. הוא לא קיבל על כך שום פרסום ותהילה. שום אות הצטיינות או תעודת הוקרה. ולמה? כי הקב"ה שמר לו את התהילה לזמן הנכון, כשהיהודים יזדקקו לה באמת.

הלאה. האם ניסיתם לחשוב, איך הצליחה אסתר פתאום, ברגע אחד - להבעיר את חמתו של המלך על המן? האם יתכן שלפתע פתאום, עם גילוי מוצאה היהודי, הפך המשנה הדגול והנערץ בבת אחת ל"איש צר ואויב" הראוי לתלייה מיידית? ובכן, גם לכך יש תשובה, הנעוצה במאורעות והתרחשויות שאירעו שנים רבות אחורה. כבר מזמן דאג הקב"ה להכין תחת המן את חבית אבק השריפה. דבריה של אסתר היו רק הגפרור שהצית אותה. זרעי השנאה הראשונים בלב המלך על המן, נזרעו כבר לפני 9 שנים, בעת שהוא יעץ להוציא להורג את המלכה ושתי. [והשנאה הזאת התלבתה במהלך הזמן, כפי שעולה מסיפור המגילה להלן].

עוד דבר. שימו לב לתהליך נפילתו של המן. זו לא סתם נפילה. אם תתבוננו היטב, תראו, שיש כאן אלמנט מיוחד - למעשה הוא זה

שהכין לעצמו את כל שלבי הנפילה שלו! הנה: הוא יעץ להרוג את ושת, במטרה נסתרת כדי שבתו תיבחר למלכה, אבל למעשה הוא פינה את הכסא דווקא למלכה יהודיה שהביאה למפלתו! הוא ביקש לטשטש את מעורבותו של מרדכי בסיכול מזימת בגתן ותרש, ובכך למנוע ממנו כבוד ותהילה, אבל בכך הוא שמר לו את התהילה לזמן אחר, והמיט על עצמו חרפה. הוא ביקש לעצמו כבוד מלכים הכולל סוס מלכות ובגדי מלכות, וכל מה שביקש לא ביקש אלא עבור מרדכי. הוא הכין עץ למרדכי, ונתלה עליו בעצמו. הוא דאג שהעץ יהיה מספיק גבוה, כך שייראה מארמון המלך, כדי שיוכל להצביע עליו ולדרוש את תלייתו המיידית של מרדכי, וזה בדיוק מה שאיפשר לחרבונה להצביע על העץ ולבקש תלייתו המיידית של המן. הוא רצה להשמיד ולהרוג את היהודים, ולבסוף ביום הזה התחולל הרג קשה דווקא בעם שלו. הכל חזר אליו כבומרנג. זה לא סתם צירוף של שרשרת נפילות. אז כשבן אדם עומד וזורק אבנים, וכולן חוזרות חזרה עליו, ובעוצמה רבה, צריך להבין שיש מישהו שעומד מנגד ומחזיר אותן כלפיו!

בקיצור, שום דבר לא במקרה, שום דבר לא 'סתם כך'. תפתחו את העיניים חזק חזק ותנסו לראות ולהבין מיהו המושך בחוטים, שמסדר את הכל מראש בצורה הטובה ביותר, שהכל יפעל כמו שצריך, ממש כמו מכונה מתוכננת מראש.

אז נכון שכשאתה חי את המציאות בשטח, אתה לא מבחין בשום נס מיוחד. לא עמודי אש ועשן, ולא קריעת ים או עצירת השמש. הכל זורם טבעי ונורמלי לחלוטין. כולם מסביב מדברים על ההתפתחויות בצורה עניינית וריאלית. התקשורת מציעה פרשנות הגיונית ומפוכחת.

אבל, אדוני, תפתח את העיניים. תראה את הרצף, את ההשתלשלות. תבחין איך הדברים שלובים זה בזה. אל תקבל שום דבר כמובן מאליו. תתבונן ותראה את יד ה' המסובבת את כל העניינים.

ולא רק בימי מרדכי ואסתר, אלא מכאן והלאה - בכל הדורות. אומנם בחשכת הגלות לא תוכל לראות את ה' בגלוי, עין בעין. ישנה הסתרת פנים. אבל תנסה להבחין ולראות כיצד הוא "משגיח מן החלונות, מציץ מן החרכים". תנסה להבחין בו. תנסה לראות איך הוא זה שמסובב לך את כל המאורעות.

פרשנים יפרשנו, פוליטיקאים יקיימו דיונים, חברי כנסת ינקטו צעדים, ראשי ממשלות יחתמו הסכמים... וכולם כולם בובות ביד הקב"ה. סיבת כל הסיבות ועילת כל העילות, אשר מסבב הכל למען בניו אהוביו.

"לְדֹר וְדֹר נֹדָה לָךְ וְנִסְפָּר תִּהְלֶתְךָ, עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ, וְעַל נְשָׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ, וְעַל נְסִיךְ שְׂבָכָל יוֹם עִמָּנוּ, וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שְׂבָכָל עֵת... הַטּוֹב, כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ. הַמְּרַחֵם, כִּי לֹא תִּמּוּ חֲסָדֶיךָ, כִּי מַעֲוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ".

המהר"ל: וזה טעם שבמגילה לא נמצא שם קדוש [שם ה'], כי אינו נראה בהנהגה הזאת, הטבעית,

שמו הגדול שמחדש ניסים. רק ברמז בלבד נזכר.

תורה תמימה: בזה חלוק נס פורים מנסי שאר המועדים, יציאת מצרים, מתן תורה וענני כבוד בסוכות, שבעוד שהם היו ניסים גלויים שאין להסתפק בהם, הנה נס פורים, אף על פי שהכל היה מאת ה', אף על פי כן היה כל ענינו בדרך הטבע, באופן שמי שלבו חלק מאמונת ה', יכול לפרש הכל בדרך הטבע. וזהו שאמר אם גם ניסים גלויים כמו בכל המועדים יפסקו, **אבל ניסים הכמוסים בדרכי הטבע לעולם לא יבטלו**, וכפי שיראה בכל דור ודור המסתכל בהליכות עולם בכלל ובחיי ישראל בפרט". (אסתר ט כח)

הרמב"ן: "ומן הניסים הגדולים המפורסמים, אדם מודה בניסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה,

שאין לאדם חלק בתורת משה רבנו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים,

ואין בהם טבע ומנהגו של עולם". (שמות יג טז)

מאחורי גלגולי המגילה...

המגילה - כשמה כן היא - מגולגלת. היא אינה כספר פתוח, שבו הכל גלוי ומפורש. המגילה מגולגלת וטומנת בחובה הרבה דברים נסתרים...

בסיפור המגילה המובא לפנינו בחוברת זו, המבוסס על דבריהם של חז"ל והמפרשים, ננסה לחשוף מעט מן הדברים הנסתרים, המרתקים והמפתיעים - המסתתרים מאחורי גלגוליה של המגילה.

ננסה להבין ולקלוט, מהו התהליך הפנימי שמתרחש כאן, החל ממשתה אחשוורוש - ועד לעלייתו המטאורית של המן, ונפילתו הדרמטית.

נתוודע לעובדות נסתרות, ולסיבות אמיתיות, השונות מן המבט הרגיל. הקשרים וניתוחים שונים בתכלית מכל מה שאולי חשבנו...

אז מה באמת עמד מאחורי התנהגותו הפרובוקטיבית של מרדכי? האם היא זו שאכן קידמה את תוכנית ההשמדה? מה באמת קרה למלך באותו ליל בלהות? כיצד הצליחה אסתר בדבריה להפוך את ליבו של המלך? מה הדבר שגרם למלך לפתע פתאום לרתוח על המן, משנהו הדגול ואיש סודו?

על כל זאת, ועוד ועוד ועוד, בסיפור המגילה שלפנינו...

ואחר כל זאת, עלינו לדעת, כי לא השגנו אפילו טיפה מן הים. כי לא נוכל להשיג עומק ורוחב דעתם של חכמינו ז"ל, אשר כל מילה בדבריהם שקולה. ואסתר ברוח הקודש נכתבה, וניתן ללמוד ולדקדק בכל מילה ומילה. וכפי שכותב התורה תמימה (אסתר ט הערה נה): מלמד למגילת אסתר, שהיא כאמיתה של תורה, מה תורה ניתנה להידרש, אף היא נתנה להדרש (ירושלמי מגילה פ"א ה"א), רצונו לומר **שלא נדונה בסיפור דברים בעלמא**, אלא דרוש לדקדק בה כמו בדברי התורה. ע"כ. וכל מילה צופנת לקחים וסודות עמוקים, וכמו שביאר הגר"א כל מגילת אסתר על פי הסוד, להבינו ממנה צפונות על חיי האדם והאומה הישראלית. וכתב "אור המאיר" (הובא במעיין המועד עמ' ה) **"כי כמו שתורתנו הקדושה היא נצחית, וישנה בכל אדם ובכל זמן, ופרטי המעשיות הכתובים בה, מעשיו ולבן ובלעם ובלק וכדומה, בחינתם נמצאת בכל אדם - כך גם בנביאים, המעשים הכתובים מצויים בכל אדם. וגם אחשורוש והמן יש להם אחיזה במלוא קומת האדם. ואסתר כתבה את המגילה ברוח הקודש, שיוכלו הדורות הבאים אחריה עד ביאת הגואל למצוא מרגוע לנפשם בסיפור המעשים הכתובים בה, ענייני עבודת ה' בכל עת ובכל זמן, כפי הצורך והשעה באותו דור. וזה שביקשה: קיבעוני לדורות. כשם שמאורעות המגילה הביאו לתשובה שלימה באותו הדור, כך יביאו לקחיה כל אדם בכל דור לתשובה שלימה". ויהי רצון שנזכה להפיק מכל מילות המגילה, כפי מירב כוחנו והשגתנו, תועלת והדרכה לעבודת ה' אמיתית וטהורה.**

הרקע למלכות אחשורוש

הו יסופר על סופה של מלכות בבל. מי
עשה חשבון ומצאם התבאבל. מצאם
ערק בלשצאר משרה והילולא. ומה ש
קרה שטרם לו בהלל. איך לפתע הוא
נפל וקרס. והשלטון עבר למלכות מדי
ופרס. מה נצר צריוש הפרסי בלל נרשם.
ומי לבסוף הצהיר על בניית בית
המקדש. מי הסתכל על כל זה בשנאה.
ואיך צאט להוציא צו הקפאה.

גלות בבל

סיפור המגילה מתרחש בתקופה סוערת בתולדות עמנו. העולם עובר
אירועים מסעירים - מאבק ממושך ניטש בין מעצמות העל, על
השלטון בכיפה, ומביא עימו גל של מלחמות, כיבושים, וחילופי
שלטונות. במבט ישר ואמיתי, ניתן לראות כיצד כל המהלכים
העולמיים סובבים סביב נקודה אחת, כולם מכוונים ביד ה' בדקדוק
מיוחד - למען הנהגתם של עם ישראל.

היתה זו התקופה שבין חורבן בית המקדש הראשון [שנת ג' של"ח
לבריאת העולם] - לבניינו של בית המקדש השני [גית"ח].

כידוע, בית המקדש הראשון נבנה על ידי שלמה המלך ע"ה, ונשאר
קיים ארבע מאות ועשר שנים. ועוונותינו גרמו שהחריב הקב"ה את
בית המקדש, על ידי מלכות בבל הרשעה, כשבראשה עמד המלך
העריץ נבוכדנצר.

נבוכדנצר עלה לשלטון בשנת ג'שי"ט [3,319], ושנה לאחר מכן - עלה
לארץ ישראל והכניע את המלך יהויקים. כעבור 18 שנים נוספות,
גרמו עוונותינו והוא החריב את בית המקדש, כשהוא לוקח עימו
בשבי את המלך צדקיהו ועוד עם רב, וגם את כלי המקדש הקדושים
והיקרים - בזז והביא עימו לבבל.

כבר בשנות שלטונו הראשונות, השתלט נבוכדנצר בעריצות וביד
רמה על עמים ומדינות רבות, והפך את בבל למעצמת על אדירה,
אשר שמה נישא ברטט ובחלחלה בעולם כולו. מי יכול היה להאמין,
שאימפריה חזקה ואדירה זו, תיפול אי פעם!! אלא שדווקא עם
ישראל, ידעו בוודאות גמורה, כי בעתיד הלא מאוד רחוק, בעוד
שבעים שנה - בבל המעצמה האדירה - נפול תיפול, שכך ניבא ירמיהו
הנביא ואמר:

"וְהָיְתָה כָּל הָאָרֶץ הַזֹּאת לְחָרָבָה לְשָׁמָּה, וְעַבְדֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת מֶלֶךְ
בָּבֶל שְׁבַעִים שָׁנָה: וְהָיָה כְּמִלְאוֹת שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקָד עַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְעַל
הַגּוֹי הַהוּא נָאֵם ה' אֶת עֲוֹנָם וְעַל אֶרֶץ כְּשָׁדִים, וְשָׁמַתִּי אֹתוֹ לְשָׁמְמוֹת
עוֹלָם...". (ירמיה כה)

ועוד נאמר: "כִּי כֹה אָמַר ה', כִּי לִפִּי מִלְּאֵת לְבָבֶל שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקָד
אֶתְכֶם, וְהִקְמַתִּי עֲלֵיכֶם אֶת דִּבְרֵי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל הַמָּקוֹם
הַזֶּה". (ירמיה כט י)

גם מלכי בבל שמעו על נבואה זו, וחששו מאוד לעתיד ממלכתם. הם
ציפו בחשש לראות האם וכיצד תתקיים נבואה זו, וניסו לקוות בכל
ליבם שהנבואה לא תתממש.

חלפו עברו שנים, בהן מלך נבוכדנצר ביד רמה במשך 45 שנה, אחריו
מלך בנו אֶוִיל מְרוּדַךְ 23 שנה, ולאחריו מלך בנו בלשצאר. כעבור
שנתיים למלכותו של בלשצאר, נערכה מלחמה קשה בין מלכות בבל
למלכות מדי ופרס, ובראש מלכות מדי ופרס עמדו דריוש וחתנו
כורש. בלשצאר היה מלא חששות במלחמה זו, כי הנה לפי החשבון,
בדיוק כעת מלאו לבבל שבעים שנה!

אלא שחששותיו הלכו ונמוגו - ההצלחה האירה לו פנים, והוא
הצליח לדכא ביד רמה את חילות פרס ומדי! דווקא ביום בו מלאו

לבבל שבעים שנה, נחל בלשצאר ניצחון מזהיר במלחמתו נגד דריוש! שיכור ניצחון התהלך בלשצאר וחשב לעצמו: הלוא בדיוק ביום זה, לפי נבואתו של ירמיהו, היתה ממלכתי צריכה ליפול, והנה קרה ההיפך הגמור - דווקא ביום זה ניצחתי! אין זאת אלא שמזלנו עדיין בתקפו, ונבואת ירמיה לא התממשה ואף לא תתממש, כי עבודת האלילים שלנו ניצחה את אלוהי ישראל, חס ושלום.

משתה בלשצאר

לאור המסקנה הזאת, החליט בלשצאר לעשות משתה של שמחה והוללות לעבודה זרה, יחד עם כל שרי הצבא שהביאו לניצחון הגדול במלחמה. במשתה זה ציוה בלשצאר להביא את כלי המקדש ולהשתמש בהם, להראות שתש כוחו של האלוה ח"ו, ואין לחוש לקדושת כלי קדשו. ואכן הובאו אל המשתה כל כלי הזהב והכסף אשר הוציא נבוכדנצר מן ההיכל אשר במקדש ה' בירושלים, ושתו בהם המלך ושריו ונשיו ופלגשיו, התהוללו והשתכרו, שבחו והיללו לעבודה זרה, אשר התגברה כביכול על אלוהי ישראל.

יד מן השמים

עוד הם יושבים ומתהוללים במסיבתם, והנה קרה דבר מופלא ונורא: מן השמים יצאו אצבעות של יד אדם, וכתבו מספר מילים על הקיר שבארמון המלך. המלך בלשצאר - נבהל עד מאוד, פניו חוורו, מחשבותיו התבלבלו, ושיניו נקשו זו לזו באימה ופחד. מיד קרא הוא בקול גדול לכל חכמיו ויועציו ואמר להם: מי שיקרא כתב זה ויגיד את פתרונו, אלביש אותו בגד ארגמן, ורביד הזהב אתן על צווארו, ובשליש המלכות ימשול! נכנסו כל חכמי בבל ולא ידעו לקרוא את הכתב ולא להגיד את הפתרון. ראה בלשצאר שאין שום תקוה שידע את הדבר, ובהלתו הלכה וגדלה.

או אז נכנסה המלכה - אשת נבוכדנצר, סבתו של בלשצאר - ואמרה למלך: אדוני המלך, אל תיבהל, יש איש אחד במלכותך, אשר רוח ה' בקרבו, וחכמתו כחכמת המלאכים. ונבוכדנצר עצמו העריך מאוד את חכמתו, ומינה אותו לשר וראש על כל יועציו וחכמיו. שמו הוא

דניאל, והוא בודאי יוכל לפתור את חידתך. הובא דניאל לפני המלך, אמר לו המלך: אתה הוא דניאל אשר שמעתי שמעך הטוב, אשר יש בך חכמה יתירה ורוח אלוקים, אנא פתור לי את חידתי, ואכבד אותך בכבוד גדול, בשליש מלכותי תמלוך, ובגדי ארגמן תלבש.

פתרון החידה

אמר לו דניאל: את מתנותיך תן לאחרים, לא איש מתנות אנכי, אך דע לך כי פתרון חידתך כך הוא: האלוקים נתן גדולה וחוזק רב לאבי אביך נבוכדנצר, עד אשר כל העמים פחדו וחרדו למוצא פיו. ברצונו השפיל וברצונו רומם, ברצונו המית וברצונו החיה. והנה רם לבבו על הקב"ה והיה מרשיע דרכיו מאוד, ולכן החליט ה' להשפילו על ידי שהוריד אותו מגדולתו והפך אותו לחיית הארץ במשך שבע שנים (כפי שמסופר באריכות בספר דניאל פרק ד). והנה אתה ידעת את כל זאת, ובכל זאת לא לקחת מוסר והתגאית על הקב"ה, והוצאת את כלי בית המקדש והתהוללת עימהם. לכן מן השמים יצאה כמין פיסת יד שכתבה על כותל ביתך כך: **"מְנַא מְנַא תְּקַל וּפְרָסִין"**, ואבאר לך את פירוש המילים: **מְנַא** - מנה [סָפַר] ה' את ימי מלכות בבל, וראה שהושלמו ותמו שנותיה. **תְּקַל** - שקל ה' את מעשיך, ונמצאת חסר מכל צדקה ומעשים טובים. **וּפְרָסִין** - פעמיים 'פרס', היינו ש'פָּרַס' [חָתַךְ] ה' את מלכותך, ונתן אותה למלכות 'פרס' ומדי. (כמבואר בספר דניאל פרק ה)

סופו של בלשצאר

נבהל בלשצאר מאוד מדברי דניאל, והבין כי הלילה הזה עלול הוא ליפול בידי כורש ודריוש. כצעד הגנה ראשון, הוא החליט לבצר היטב את ארמונו בשמירה הדוקה, ואף הכריז, כי כל מי שיכנס הלילה הזה לארמון יומת מיד, אפילו אם יאמר שהוא המלך. והנה במשך הלילה נתקף בלשצאר בקלקול מעיים, והוצרך בדחיפות לצאת לנקביו, אלא שאין דרך המלכים להתפנות בתוך הטרקלין כי אם בחוץ, ולכן מיהר לצאת מארמונו. בצורה פלאית וניסית, שומרי הארמון לא שמו לב ליציאתו, אך כאשר רצה לחזור, הרגישו בו ותפסוהו כדי להורגו. התחיל בלשצאר לצעוק: אני המלך, אני המלך. אך לפי

פקודתו, אף אחד לא שעה לדבריו והרגוהו מיד. כן יאבדו כל אויביו
ה'. (שיר השירים רבה פ"ג)

אחד מעבדי המלך שראה כי מת המלך, הבין שבודאי יתקיימו דברי
דניאל, ומלכי מדי ופרס - כורש ודריוש, יעלו לגדולה. כדי להינצל
מהם החליט ללכת אליהם בעצמו ולספר להם כי מת בלשצאר. מיד
כשומעים את הדברים הללו, באו כורש ודריוש אל הארמון, וציוו את
חייליהם להרוג את כולם, כולל כל בני משפחתו של בלשצאר. (יוסיפון)

נאמן בבריתו וקיים במאמרו

כך הגיע סופה של מלכות בבל הרשעה, בדיוק במלאת לה שבעים
שנה, כדבר ה' ביד ירמיה הנביא: "וְהָיָה כְּמִלְאוֹת שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקָד
עַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְעַל הַגּוֹי הַהוּא נָאֵם ה'..."

ואולם - האם בשנה זו אף הגיע הזמן שבו יִפְקְדוּ עַם יִשְׂרָאֵל, יעלו
לירושלים ויבנו את בית המקדש? הלוא כאמור התנבא ירמיהו אף:
"כִּי לִפִּי מִלְאוֹת לְבָבֶל שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקָד אֶתְכֶם, וְהִקְמַתִּי עֲלֵיכֶם אֶת
דְּבָרֵי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה". (ירמיה כט י)

שאלה זו העסיקה רבים. כאשר נוכחו לראות כי בשנה זו לא חזרו
ישראל לאדמתם, ולא החל בית המקדש להיבנות, עורר הדבר
תמיהה ומבוכה רבה בקרב רבים. היו שניסו להבין את דברי הנבואה
ולערוך חשבונות כיצד ומתי היא תתממש [וכפי שאומר הנביא דניאל
(דניאל ט ב): "אֲנִי דָנִיֵּאל בִּינוֹתִי בִּסְפָרִים, מִסְפַּר הַשָּׁנִים אֲשֶׁר הָיָה דְבַר ה' אֶל יִרְמְיָה
הַנְּבִיא..."]. אך היו רשעים שרצו להבין מכך, שהקב"ה חלילה עזב את
ישראל ואינו חפץ יותר להחזירם לממלכתם ולתפארתם.

אך כמובן שהקב"ה "נאמן בבריתו וקיים במאמרו", וכל דברי
הנבואה התקיימו בדיוק נמרץ. אלא שהמילים "כִּי לִפִּי מִלְאוֹת לְבָבֶל
שְׁבַעִים שָׁנָה", אינן מתייחסות למלכות בבל, כי אם לגלות בבל
[התקופה שבה גלו ישראל מעל אדמתם על ידי מלכות בבל הרשעה]. ויוצא
שלמעשה, חשבון השבעים שנה התייחס לשלושה מהלכים באופן
נפרד: א. למלכות בבל. ב. לגלות בבל. ג. לחורבן בית המקדש.

א. **מלכות בבל** נפלה כעבור שבעים שנה מאז עלייתה, כמסופר לעיל,
ובכך התקיימה הנבואה: "וְהָיָה כְּמִלְאוֹת שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקָד עַל מֶלֶךְ
בָּבֶל וְעַל הַגּוֹי הַהוּא נָאֵם ה'..." (ירמיה פרק כה)

ב. **גלות בבל** נמשכה שבעים שנה [מגלות יהויקים ועד הכרזת כורש שאפשר לעלות לירושלים ולבנות את בית המקדש, כמסופר להלן], ובכך התקיימה הנבואה: "כִּי לְפִי מְלֶאכֶת לְבַבְּךָ שִׁבְעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְּכֶם, וְהִקְמַתִּי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבָרֵי הַטּוֹב לְהַשִּׁיב אֶתְּכֶם אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה". (ירמיה כט י)

ג. **בית המקדש** בפועל נבנה רק כעבור שבעים שנה מאז שנחרב, וכך התקיים הפסוק: "לְמַלְאוֹת לְחָרְבוֹת יְרוּשָׁלַם שִׁבְעִים שָׁנָה". (דניאל ט ב)
ועתה נשוב ונראה, איך וכיצד התגלגלו הדברים...

תולדות ושתי

לבלשצאר היתה בת בגיל שתים עשרה, ששמה ושתי. באותו ליל בלהות שבו מת אביה, היתה ושתי ישנה במיטתה, ולפתע התעוררה בבהלה לשמע קולות וצעקות נוראיות. מיד רצה בבהלה אל כסאו של אביה, אך על הכסא כבר היה יושב דריוש המלך הפרסי. היא נפלה לרגליו, כי סבורה היתה שהוא בלשצאר אביה, כיון שהיה חושך. כשראה אותה דריוש ריחם עליה, וציוה שלא להורגה. הוא הביא אותה עימו לפרס, וכעבור שש שנים נישאה למלך אחשורוש.

שמעוני אסתר א תתרמט)

נדרו של דריוש

כשראה דריוש את הנס הגדול שנעשה עמו, שנהרג בלשצאר על ידי שריו ועבדיו בפקודתו, חשב בליבו: אין ספק בדבר, כי בלשצאר נהרג על עוון ביזוי וחילול כלי בית המקדש. ובאותה שעה נדר נדר, שמיד כשישב על כסא המלכות, יצווה לבנות את בית המקדש ולהחזיר לשם את כלי המקדש!

אך לא כמחשבותי מחשבותיכם, אמר ה'. בשעה זו טרם הגיע הזמן הקצוב מאת ה' שיחזרו ישראל לאדמתם, שכן נבוכדנצר כבש את ישראל רק בשנה השנייה למלכותו, ולכך סיבב הקב"ה כי לעת עתה ישכח דריוש את נדרו.

ברוך שומר הבטחתו

עברה חלפה שנה. הקב"ה עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, נאמן בבריתו וקיים במאמרו, חישב את הקץ, שאכן בדיוק בשנה זו הושלמו שבעים שנה לשעבוד ישראל על ידי בבל, וכעת עם ישראל צריכים לחזור לירושלים. אלא שמאידך, עדיין לא תמו שבעים שנה מאז שנחרב בית המקדש, כי כאמור, בית המקדש נחרב שמונה עשרה שנה לאחר הכיבוש - בזמן גלות המלך צדקיהו. ולכן סיבב הקב"ה את הענין בצורה כזאת שבשנה זו אכן יחזרו עם ישראל לירושלים ויבנו את היסודות של בית המקדש, אך לא ימשיכו בבנייתו, אלא רק כעבור עוד שמונה עשרה שנה נוספות, אז יוקם בית המקדש על מכונו, וכך יתקיימו בדיוק שבעים שנות גלות, ושבעים שנות חורבן בית המקדש. (מגילה יא ע"ב, דניאל ט ובמפרשים. רש"י עזרא א א. סדר הדורות הקצר להרה"ג מזכה הרבים ר' שלמה בניזרי שליט"א עמוד 48)

נמשיך	ונתבונן	כיצד	זה	התרחש.
-------	---------	------	----	--------

הכרזת כורש

למלך דריוש היה יועץ יהודי חכם, ששמו זרובבל בן שאלתיאל, והמלך אהב אותו אהבה גדולה, כי היה נהנה מאוד מחכמתו ותבונתו. פעם אחת בשעת רצון, כשטוב לב המלך עליו, אמר לזרובבל אהובו: "בקש ממני כל דבר אשר תחפוץ, ואמלא בקשתך!", ענה לו זרובבל: "יזכור אדוני המלך את הנדר אשר נדרת לה' אלוקי השמים, אתה וכורש המלך רעך, לבנות את ביתו ולהשיב את כלי מקדשו אל מקומם, ולשחרר את גלות עם ה' ולשלחם לשלום לעבוד את ה' בבית מקדשו אשר נקרא שמו עליו, למען יתפללו אל אלוקי השמים בעד המלך ובעד מלכותו, כי אין לאחר הנדר לאלוקי השמים!"

שמע זאת דריוש ולקח את הדברים לליבו. הוא קרא לכורש חתנו, המליך אותו תחתיו בחייו, ואף בקש ממנו להיות אחראי על בניית בית המקדש. (יוסיפון)

ואכן בשנה הראשונה למלכותו, הוציא כורש כרוז, בכתב ובעל פה, לכל יהודי ממלכתו, שיקומו ויעלו לירושלים לבנות את בית המקדש. הוא אף הודיע בכרוז, כי יהודי אשר אין לו די כסף כדי לעלות לירושלים, אנשי מקומו מתבקשים לנדב לו כסף ורכוש, כדי שיוכל לעלות ולסייע בהקמת בית ה'. כמו שנאמר בתחילת ספר עזרא:

"וּבְשָׁנָה אֶחָת לְכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס לְכָלוֹת דָּבַר ה' מִפִּי יִרְמְיָה, הַעִיר ה' אֶת רוּחַ כְּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס וַיַּעֲבֹר קוֹל בְּכָל מַלְכוּתוֹ וְגַם בְּמִכְתָּב לְאָמֹר: כֹּה אָמַר כְּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס כָּל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא פָקַד עָלַי לְבָנוֹת לוֹ בַּיֵּת בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה: מִי בָכֶם מִכָּל עַמּוֹ יְהִי אֱלֹהֵיו עֲמוֹ וַיַּעַל לִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וַיְבִין אֶת בֵּית ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם: וְכָל הַנֶּשֶׂאֶר מִכָּל הַמִּקְדָּמוֹת אֲשֶׁר הוּא גָר שָׁם יִנְשְׂאוּהוּ אֲנָשֵׁי מְקוֹמוֹ בְּכֶסֶף וּבְזָהָב וּבְרִכּוּשׁ וּבְבִהֶמָּה עִם הַנֶּדֶבָה לְבֵית הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם."

אכן בשנה זו עלו לירושלים 42,360 יהודים, מלבד הנשים והטף, ולקחו עימם את רכושם, יחד עם רכוש נוסף שנידבו להם אנשי מקומם, כדי להתחיל בבניית בית המקדש. המלך כורש בעצמו הוציא אף הוא את כלי בית המקדש אשר לקח נבוכדנצר, 5,400 כלים במספר, והביאם לדניאל שיקחם עימו לירושלים. כמו כן הבטיח שהוא ישלם את שכר הפועלים.

שמחה והודיה בירושלים

בחודש תשרי של אותה שנה היתה שמחה גדולה בירושלים. ראשי העם, ישוע בן יוצדק וזרובבל בן שאלתיאל, בנו מזבח לה', עוד טרם שנבנה בית המקדש עצמו, וכך חגגו את חג הסוכות כמשפטו, עם מספר קרבנות הפרים והכבשים המיוחדים לו. מאותו היום והלאה, המשיכו בהקרבת הקרבנות דבר יום ביומו. בד בבד היו עושים מאמצים רבים והכנות מרובות, כדי להתחיל לבנות את בית המקדש. הם שכרו בעלי מלאכה שונים: חוצבים, תַּרְשִׁים, והביאו ארזים מן הלבנון. לאחר כחצי שנה בחודש אייר רצו להעמיד את היסודות לבנין בית המקדש. מעמד גדול היה זה, הלויים עמדו בדוכנם, ניגנו ושוררו את שירי דוד המלך ע"ה, וכל העם הריעו תרועה גדולה בהלל ובהודיה לה' יתברך, עת יוסד יסוד בית המקדש. קולות התרועה והשמחה, התערבו בקולות הבכי של הזקנים, אשר ראו וזכרו את בית המקדש הראשון בתפארתו. כמו שנאמר (עזרא ג

יג: "וַיֵּאֵין הָעָם מִפִּירִים קוֹל תְּרוּעַת הַשִּׁמְחָה, לְקוֹל בְּכִי הָעָם, כִּי הָעָם מְרִיעִים תְּרוּעָה גְדוֹלָה וְהַקּוֹל נִשְׁמַע עַד לְמֶרְחֹק".

השבתת הבניה

אלא שכפי שאמרנו, טרם הגיע העת לבנות את בית המקדש, שהרי לא הושלמו עדיין שבעים שנה לחורבנו. והקב"ה גלגל את הדברים באופן שונה:

"וַיִּשְׁמְעוּ צָרִי יְהוּדָה וּבְנֵימָן כִּי בָנִי הַגּוֹלָה בּוֹנִים הֵיכָל לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וַיָּגִשׁוּ אֶל זְרֵבְבֶּל וְאֶל רָאשֵׁי הָאָבוֹת וַיֹּאמְרוּ לָהֶם נְבִנָה עִמָּכֶם כִּי כָכֶם נִדְרוּשׁ לְאֱלֹהֵיכֶם... וַיְהִי עִם הָאָרֶץ מְרָפִים יָדַי עִם יְהוּדָה וּמְבַהֲלִים אוֹתָם לְבָנוֹת: וְסִכָּרִים עָלֵיהֶם יוֹעֲצִים לְהַפֵּר עֲצָתָם כָּל יְמֵי כּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס וְעַד מַלְכוּת דָּרְיוֹשׁ [דְּרִיוֹשׁ הַשְּׁנִי בֶּנוֹ שֶׁל אַחֲשׁוּרוֹשׁ] מֶלֶךְ פָּרַס: וּבְמַלְכוּת אַחֲשׁוּרוֹשׁ בְּתַחֲלֵת מַלְכוּתוֹ כָּתְבוּ שְׁטֵנָה עַל יִשְׁבִּי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם". (עזרא פרק ד פסוקים א-ו)

הגויים אשר ישבו סביבות ירושלים, צרה היתה עיניהם בבניית בית המקדש, ומצאו כל מיני תחבולות להשבית את מלאכת הבנייה. וכך הושבתה הבנייה כל ימי מלכות כורש.

אגרת שטנה לאחשורוש

באחת ממלחמותיו של כורש, הוא נהרג בקרב, ואת המלוכה תפס במקומו אחשורוש. רצו צוררי ישראל לנצל הזדמנות זו כדי להשבית את בניית בית המקדש באופן רשמי. ועל כן כתבו הם אל אחשורוש, בעצתו של המן, אגרת שטנה על יושבי יהודה וירושלים. אחד מכותבי האגרת היה שְׁמִשִּׁי הַסּוּפֵר - בנו של המן הרשע. (עזרא ד כד וברש"י)

וכך היה תוכן האגרת: "דבר ידוע יהיה למלך, כי היהודים שעלו מפרס ובאו לירושלים - עיר מורדת וחוטאת הם בונים! אם העיר הזאת תִּבְנֶה והחומות יהיו מיוסדות, הרי שיושבי יהודה, לא יתנו עוד מס. ומשום שאיננו רוצים לראות את בזיון המלך, על זאת

שלחנו והודענו למלך שתבקש ותדרוש בספר הזכרונות של אבותיך המלכים הראשונים, ותמצא כי העיר הזאת היתה מאז ומתמיד עיר מורדת ומזקת את המלכים והמדינות, ומרד היו עושים יושביה בתוכה. שישראל מורדים הם תמיד במלכי האומות מימות העולם מימים קדמונים, ועל כך נחרבה העיר הזאת. מודיעים אנחנו למלך, אשר אם העיר הזאת תבנה, וחומותיה יהיו מיוסדים, הרי שלא יהיה לך חלק בארץ ישראל, ועם ישראל יהיו מורדים בך, ויקחו הכל מידך". (כמסופר בעזרא פרק ד)

אכן פתח אחשורוש את ספר הזכרונות, ומצא כי העיר ירושלים הינה עיר חזקה, מתנשאת ומתרוממת, ואנשיה סרבנים ומרדנים, ומלכים חזקים היו לה, אשר הגויים באזור, היו מעלים אליהם מיסים.

גם ושתי אשת אחשורוש, נינתו של נבוכדנצר, קִנְּאָה את קנאת אבותיה ואמרה לבעלה המלך כדברים האלה: "בית שהרסו אבותי, ולא נחה דעתם עד שראו אותו הרוס, אתה רוצה להסכים לבנייתו?! (מעם לועז עמוד ו)

לאור הדברים, שלח אחשורוש מיד אגרת תשובה לצוררי עם ישראל, שיבטלו את העם ממלאכתם, וכך הושבתה סופית ורשמית מלאכת בניית בית המקדש. אחשורוש לא הסתפק בזאת, אלא אף לקח את כלי בית המקדש מידי היהודים ונתנם בארמונו. (הבנייה התחדשה לאחר מכן על ידי בנו של אחשורוש דריוש השני, שהיה בנה של אסתר המלכה, בשנה השנית למלכותו, כאשר תמו 70 שנה מחורבן בית המקדש). (עזרא ד. מע"ל ה)

"יחוסו" של אחשורוש

מי היה אחשורוש? יש אומרים, שהיה זה בנו של כורש מלך פרס. אך הדעה הרווחת היא שאחשורוש לא היה כלל וכלל מזרע המלוכה, אלא שימש בעבר כשומר הסוסים של בלשצאר. ואולם על ידי הכסף הרב שהיה לו, הוא הצליח במשך השנים לטפס בדרג המדיני של מלכות פרס, עד אשר תפס את השלטון בכוחות עצמו. אך מכיון שלא היה מזרע המלוכה, לא היתה מלכותו מספיק יציבה, ורק בשנה השלישית למולכו התיישב די הצורך במלכותו. [וזהו שפותחת המגילה: "בימים ההם כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה. בשנת שלוש למלכו עשה משתה..."] - ושואלת הגמרא: מהו "כִּשְׁבַּת המלך..", שמתבאר שעכשיו ישב, והלוא נאמר "בשנת שלוש למולכו"? אלא שבאמת רק בשנה השלישית נתיישב במלכותו די הצורך. (מגילה יא ע"א. רש"י אסתר א א)

סיפור מגילת אסתר

פרק א

בו יסופר על אסתר פאדוואני. אשה ערקה
אחשוורוש מתוך שיקול לבו. מי ואי הו
נאכחו. מה שם אכלו ועל מה צרכו.
וביום האחרון מה ביקש אחשוורוש. לאי
צמח זנה וסם קרן על הפאש. לאלו
יועצים המלך נזקק. ואיזה חוק חזש
הפס נחקק.

אחשוורוש שונא ישראל

"ויהי בימי אחשוורוש הוא אחשוורוש המלך מהדו ועד כוש שבע
ועשרים ומאה מדינה".

אחשורוש היה מלך רשע ועריץ, ולא נפל ברשעותו מהמן הרשע (אסתר רבה ז כ). אלא שהמגילה עצמה לא מתארת את רשעותו, כיון שהמגילה נכתבה עוד בימיו, על ידי מרדכי ואסתר, ומפני שלום המלכות לא רצו לכתוב בפירוש דברי גנאי על אחשורוש, וכתבו זאת רק ברמזים (מערכי לב).

משל למה הדבר דומה? לאריה שראה מרחוק עדר כבשים, וחשקה נפשו לערוך לו מבשרם סעודה דשנה ומטעמים כאשר אהב... אלא שהיתה לו בעיה: לצד הכבשים הלך רועה מזוין בכלי זין, והאריה חשש ממנו. מה עשה? טרף כלב אחד שנקרה בדרכו, הפשיט את עורו מעליו, לבש את עור הכלב, וכך כשהוא מחופש לכלב התחיל להתקרב אל העדר - הנה כעת לא יחשוש ממנו הרועה, ולא ידע להזהר ממנו! בא אחד ולחש לאוזנו של הרועה: "דע לך, כי כלב זה אינו אלא אריה...!"

כך לוחשת לנו המגילה כבר בהתחלה: "ויהי בימי אחשורוש - הוא אחשורוש!" דעו לכם, אומנם הוא מְחַפֵּשׁ יפה, הוא עורך משתה בנדיבות לב, מגלה פתיחות וליברליות, הכל כרצון איש ואיש, עם שוויון זכויות מוחלט ויחס נפלא כלפי היהודים. אבל אל תאמינו לכל זה, הכל רק תחפושת, דעו לכם כי במהותו שונא יהודים גדול הוא, וגם הארת הפנים שלו כלפי היהודים היא מוטעית, מתוך כוונה ורצון להפיל אותם בפת. "אחשורוש - הוא אחשורוש!" - מתחילתו ועד סופו, כשם שבסוף צרר את היהודים, כך כבר מתחילה שונא יהודים הוא. (מגילה יא ע"א. מע"ל יב)

גם בשמו - "אחשורוש", רמוזה רשעתו: אמר רבי יהושע בן קרחה, אחשורוש - שהשחיר את פניהם של ישראל כשולי קדירה, דהיינו שנשתנו פניהם מרוב צער. ורבי ברכיה אמר, שהכחיש [החליש] את ראשם של ישראל בצום ותעניות. רבי לוי אמר, שהשקה אותם רש וּלְעֵנָה [מיני עשבים מרים]. רבי תחליפא אמר: שהיה אחיו של 'ראשי' - אחיו של נבוכדנצר ברשעותו [כי נבוכדנצר החריב את בית המקדש הראשון, ואחשורוש השבית את מלאכת הבניה של בית המקדש השני, ונאמר: "גַּם מִתְרַפָּה בְּמִלְאֲכָתּוֹ - אִחָהּ הָיָה לְבַעַל מִשְׁחִיתָיו!"] וחכמים אמרו: אחשורוש - שכל מי שזוכרו חש בראשו [כואב לו הראש]. ועוד אמרו: אחשורוש - שנעשו כולם רשים ודלים בימיו, מפני שהיה מרושש את אזרחיו במיסים כבדים. (אסתר רבה א א. א. מגילה יא ע"א)

"בַּיָּמִים הָהֵם כָּשָׁבֶת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֹׁרוֹשׁ עַל כֶּסֶּא מַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה".

אחשורוש זה, דווקא מפני שלא היה מזרע המלוכה, איווה והשתוקק להפגין גדולה מיוחדת!

הוא שמע על כסא המלוכה המיוחד במינו אשר היה לשלמה המלך - והחליט כי כסא כה מרשים ונורא-הוד, ודאי יקנה לו מעמד מיוחד, שם ותהילה.

מה היה כסאו המיוחד של שלמה המלך? היה זה כסא אשר לא היה דומה לו בעולם כולו. מעשה אומנות מיוחד, אשר הגה שלמה בחכמתו. הוא כונן אותו מזהב אופיר ואבני שוהם ואודם ונופך [מיני אבנים טובות], ולא נעשה כמוהו מעולם לשום מלך. שבע מדרגות של זהב היו לו, וכל מדרגה היתה משובצת באבני חן נפלאות. בשני צדי הכסא עמדו עצי גפנים מזהב, ועל ראש הכסא היתה מנורת זהב. כאשר היה המלך עולה לכסא, היה מתחיל לפעול מנגנון מיוחד במינו: אריה מזהב היה פושט ידו מימין, ונשר פושט ידו משמאל, ושניהם תומכים במלך ומעלים אותו. ריחות ערבים של מיני בשמים, אשר היו נתונים בתוך אריות זהב חלולים, היו מתפזרים על המלך. וכשהיה מגיע לראש הכסא, היו הנשרים פורשים כנפיהם מעל ראשו, ויונה של זהב יורדת מן העמוד ופותחת את הארון ולוקחת את ספר התורה ונותנת לתוך ידו של המלך. ואריה היה מושיט את ידו ונותן הכתר בראשו של המלך. כאשר היו עדים באים להעיד בפניו, היו האריות נוהמים, והנשרים פורחים, והטווסים רצים - זאת כדי לחטוף לבם של העדים בשביל שיעידו עדות אמת. (ועי' בפירוש מגילת אסתר לרמב"ם)

לאחר ימיו של שלמה המלך, באחת המלחמות בין ירושלים למצרים, נלקח כסא זה בשבי למצרים על ידי המלך פרעה. כאשר ניסה פרעה לעלות ולשבת עליו, הכה אותו אריה הזהב על ירכו, ונעשה נכה כל ימיו. מאז הוא כונה 'פרעה נכה'. אחריו, ניסה לשבת עליו נבוכדנצר, אשר הגלה את הכסא לבבל, אך אף הוא לא ידע את טיבו של המנגנון, ובעלותו על הכסא יצא תנין של כסף והפיל אותו ארצה, וסבל נבוכדנצר ממכה זו עד יום מותו. מאז לא העיז עוד איש לנסות לעלות על הכסא, ואף מלכי פרס ומדי אשר הגלו את הכסא לארצם, לא ישבו עליו כלל, לקיים מה שאמרו (מסכת סופרים פ"ג ה"ב): "על כסאו לא ישב זר".

אולם אחשורוש - לא רצה לוותר. בכל מחיר רצה לשבת על כסא כזה. הוא החליט, כי אם אין באפשרותו לשבת על כסא זה ממש, הוא יעשה לפחות כסא כדוגמתו.

אך - מאין יימצאו צורפים ואומנים כה מוכשרים? הלוא זוהי מלאכת מחשבת מסובכת ומורכבת, הדורשת ידע ותכנון רב!

אחשורוש ידע את התשובה! במדינתו ישנה עיר, לא מפורסמת במיוחד, ששמה שושן. רוב תושביה הינם יהודים. אין ספק, כי עיר זו היא הכתובת הנכונה ביותר עבור המלאכה המורכבת! היהודים ידועים תמיד כמובילים בענף הצורפות, בזכות חכמתם ואמינותם. אולי אף ירשו מאבותיהם כמה סודות מקצועיים הקשורים לבניית הכסא. "הראש היהודי" ודאי יגלה תושייה ויצירתיות. כן, דווקא בשושן תיעשה המלאכה!

בשושן נבנית קרית המלוכה - ובקרב היהודים ציפייה דרוכה

אכן, המלאכה המורכבת התחילה - בשושן. העיר השקטה התחילה לרחוש פעילות שוקקת. מרכבות עמוסות ציוד וחומרי גלם יקרים, עשו אליה את דרכם, ואומנים חרוצים שקדו על מלאכתם. אט אט הושלמה המלאכה, וכעת לא נותר אלא להעביר את הכסא לעיר הבירה.

ואולם - כאן התגלתה בעיה בלתי צפויה! הכסא הגדול והמורכב - לא ניתן להעברה. פירוקו וטלטולו ממקום למקום - עלולים להרסו. מה אפשר לעשות?

בשום פנים ואופן לא רצה אחשורוש לוותר על הכסא הייחודי. ועל כן החליט, שאם הכסא איננו יכול להגיע אל הארמון - יגיע הארמון אל הכסא! על כן ציוה לבנות ארמון חדש במקום שבו נמצא הכסא, והעתיק את עיר הבירה לשושן.

"לב מלכים ושרים ביד ה'" - כל זאת סיבב הקב"ה כדי להקדים רפואה למכה, שהרי: "איש יהודי היה בשושן הבירה, ושמו מרדכי..." - ועל ידו רצה ה' יתברך לשוב את נס הצלתם של עם ישראל. (הגר"א אסתר ב ה)

אכן קריית המלוכה הלכה ונבנתה בשושן. העיר, שרוב אוכלוסייתה יהודים, הפכה להיות עיר הבירה. היהודים קיבלו את בואו של המלך הטרי ברגשות מעורבים ובציפייה דרוכה, כשהם מקווים ליחסים תקינים וטובים עם המלך החדש. (אבן עזרא א ב. ילקוט אסתר א תתרמו. לקח טוב א ב. הגר"א. מנות הלוי כח ע"א. מע"ל טו)

משתה אחשורוש

בְּשָׁנָה שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוֹ עָשָׂה מֶשֶׁתֶּה לְכָל שָׂרָיו וְעַבְדָּיו חֵיל פָּרֶס וּמַדֵּי הַפְּרָתִים וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת לִפְנֵיו׃

בשנה השלישית למלכותו [שנת ג' שצ"ה] עורך אחשורוש משתה מיוחד מסוגו, במשך כששה חודשים תמימים, שבהם מגיעים אל הארמון המלכותי המוני שרים ונתינים מכל 127 מדינות מלכותו, וזוכים לאירוח מפואר ומלכותי שאין כדוגמתו.

למעשה, בכל שנה היה אחשורוש עורך משתה גדול ביום שבו עלה לשלטון, ואולם בשנה זו - הפריז ביותר בעריכת משתה ארוך, מפואר וראוותני במיוחד. מה הביא אותו לכך? שתי סיבות עיקריות היו לו, האחת - אישית, והשניה - מדינית.

הסיבה האישית היא - חגיגת הנישואין. בשנה זו נשא אחשורוש את ושתי לאשה, שהרי כאמור, בעת כיבוש בבל על ידי דריוש, היתה ושתי עדיין ילדה קטנה כבת 12, והיה על אחשורוש להמתין עד שתגדל ותוכל להינשא לו.

ומבחינה מדינית, בשנה זו חלה הכרעה משמעותית מאוד בביסוס שלטונו של אחשורוש, שכן עד עכשיו היו כמה מדינות שניסו למרוד בו, וכעת בשנה זו שלחו הם צי של אוניות מלחמה כנגדו, ובקרוב שנערך ביניהם לבין חיל הים הפרסי - נחל אחשורוש ניצחון גדול. כעת חש אחשורוש שמלכותו יציבה ומבוססת דיה, וחפץ היה להפגין את שלטונו קבל עם ועולם. (ילקוט שמעוני אסתר א תתרמו. מע"ל טז)

המה בקשו חשבונות רבים

ואולם חכמינו ז"ל מגלים, כי לאמתו של דבר, לא רק הניצחון בקרב הוא שהביא את אחשורוש להאמין שדווקא כעת, יותר מבעבר, מלכותו מבוססת ואיתנה, אלא היתה לו לאחשורוש סיבה נוספת משלו, סיבה חזקה ומשמעותית ביותר, שגרמה לו כעת לחוש תחושת גאווה ובטחון בשלטונו האדיר.

לנגד עיניו של אחשורוש עמדה כל העת נבואתו של ירמיה הנביא, ורבות העסיקה את מחשבתו. הלוא כך התנבא ירמיה: "כִּי כֹה אָמַר ה', כִּי לִפִּי מְלֹאת לְבַבְךָ שְׁבָעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם, וְהִקְמַתִּי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבָרֵי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה". (ירמיה כט י)

הרהר אחשורוש: 'אם אכן תתקיים נבואה זו, ויעלו כל היהודים לארצם, יבססו את מלכותם מחדש, ויבנו את בית המקדש - אין ספק שהדבר עלול לפגוע ולערער את מלכותי באופן משמעותי! ואולם, מתי וכיצד אמורה הנבואה להתקיים?! הלוא בלשצאר מלך בבל עשה חשבון מדויק מתי מלאו לבבל שבעים שנה, וכשראה שבית המקדש לא נבנה, ערך משתה לאליליו והוציא את כלי המקדש לראווה. אך הוא נענש על כך מיידית! אין זאת אלא שהוא טעה בחישובו, ושמחתו היתה מוקדמת מידי! מה היא אפוא טעותו של בלשצאר? היכן שגה בחשבון?' כך חכך אחשורוש בדעתו.

והנה עלתה 'הברקה נפלאה' במוחו: 'אהה... הלוא כתוב בנבואת ירמיהו: "לִפִּי מְלֹאת לְבַבְךָ", ובלשצאר חשב כי הכוונה **למלכות בבל**, ולכן מנה שבעים שנה מעת עלותו של נבוכדנצר לשלטון. אבל טעות היא בידו! שהרי "לפי מלאת לבבל" הכוונה **לגלות בבל**, כלומר יש למנות את השנים מעת שגלו ישראל לבבל!'

לאור מסקנה זו, לא נותר לו לאחשורוש אלא לערוך חשבון 'פשוט': הנה, לאחר שבע שנים שמלך נבוכדנצר, הוא הגלה לבבל את המלך יהויכין, ועמו עוד 10,000 איש מעם ישראל [זוהי גלות "החרש והמסגר" שבה גלו רבים מגדולי ישראל, ובתוכם יחזקאל הנביא, מרדכי היהודי, דניאל, חנניה, מישאל ועזריה ועוד], ואם כן יש למנות את מנין השבעים שנה - משנה זו! לכן עלי להוסיף על חשבוננו של בלשצאר עוד שבע שנים. הנה - דריוש וכורש, אשר עלו לשלטון לאחר נפילת בלשצאר, מלכו יחד 5 שנים. ואני - מולך כבר שנתיים תמימות. ואם כן כעת, בשנה השלישית למלכותי, כבר חלף זמן הנבואה מלהתקיים, שהרי כבר חלפו שבעים שנה מגלות בבל ועדיין לא נגאלו ישראל!'

כשראה אחשורוש שחלף הזמן שבית המקדש צריך להיבנות [לפי חישובו] ועדיין לא נבנה, התגאה בלבבו ואמר: "כיון שעברו שבעים שנה ולא נבנה בית המקדש, שוב לא יבנה יותר!".

[ואולם אף הוא טעה בחשבון, ועוד רבים אשר ניסו לחשב, טעו. ובסופו של דבר החשבון היה כך: כעבור שבעים שנה מאז שכבש נבוכדנצר מלך בבל את ירושלים, אכן נפקדו עם ישראל בכך שעלו רבים לירושלים בעקבות "הכרזת כורש", כמובא לעיל. ואולם הפקידה הגדולה יותר, שבה אף נבנה בית המקדש, היתה רק לאחר שתמו שבעים שנה מעת חורבן בית המקדש וגלות צדקיהו, דהיינו כעבור שמונה עשרה שנים נוספות, בימי דריוש השני בנה של אסתר המלכה, וכפי שבארנו לעיל. (עיי' מגילה יא ע"ב והלאה וברש"י)]

אחשורוש מחלל את כלי המקדש

כעת, כשכבר 'סר האיום' מנבואת ירמיה הנביא, חש אחשורוש כי מלכותו מבוססת וחזקה. תחושת גאווה וּשְׁרָרָה מילאו את ליבו, בפרט לאור העובדה שהוא זה שעלה בידו לפני כשנתיים לבטל את מלאכת בניית בית המקדש!

בגאוותו, החליט לערוך משתה והילולה, ולהוציא לראווה את כלי בית המקדש אשר לקח מירושלים, כאות ניצחון וכהכרזה פומבית שהכלים עכשיו כבר ברשותו, ולא יחזרו עוד לפאר ולשמש בבית המקדש. עוד הגדיל לעשות והעניז בחוצפתו ללבוש את בגדי הכהן הגדול! (מגילה יב ע"א ועיי' רש"י והגהות הב"ח)

בשעה שלקח אחשורוש את כלי בית המקדש להשתמש בהם בסעודתו, חרדו מלאכי השרת, ואמרו: "רבונו של עולם, בית המקדש חרב, ורשע זה יושב ועושה חנגאות?!"

יצאה בת קול מן השמים ואמרה כלפי אחשורוש: "כלום אין אתה יודע שבלשצאר ואנשיו שקדמו לך, נאבדו מן העולם בעוון זה שהשתמשו בכלי המקדש, ואתה חוזר ועושה דבר זה?!"

ואכן ראוי היה אחשורוש להיאבד מן העולם, כדרך שאבד בלשצאר, אלא שרצה הקב"ה להשאירו בחיים, כדי שיקח את אסתר שתלד את דריוש, אשר יחזור ויבנה את בית המקדש. ומכל מקום היה עונשו שנעכרה שמחתו בגלל הריגת ושתאי. (מגילה יב ע"א. אסתר רבה א. ילקוט שמעוני אסתר תתרמח. מע"ל כט)

מצעד ראוה

"בְּהִרְאֹתוֹ אֶת עֶשֶׂר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֶת יְקָר תִּפְאָרֶת גְּדוּלָּתוֹ יָמִים רַבִּים שְׁמוֹנִים וּמֵאֵת יוֹם... חוֹר כְּרֶפֶס וּתְכֵלֶת, אָחוּז בְּחִבְלֵי בּוּץ וְאַרְגָּמָן, עַל גְּלִילֵי כֶסֶף וְעִמּוּדֵי שֵׁשׁ, מְטוֹת זָהָב וְכֶסֶף, עַל רִצְפַּת בְּהֵט וְשֵׁשׁ וָדָר וְסַחֲרֹת: וְהַשְׁקוֹת בְּכָלִי זָהָב וְכֻלָּם מִפְּלִים שׁוֹנִים, וַיֵּין מַלְכוּת רַב כֹּהֵן הַמֶּלֶךְ".

במשתה הפאר שערך אחשורוש, נהג הוא בראוותנות ובפזרנות באופן מופרז ביותר. רצה הוא להבליט ככל היותר את גודל עושרו העצום, כדי שכל תושבי ושרי ממלכתו ידעו ויבינו, באיזה מלך אדיר ועצום הם זכו, אשר עושרו האגדי עולה על כל המלכים שלפניו, והוא אף נדיב וטוב עין מאין כמוהו!...

ובאמת, מנין היה לו לאחשורוש עושר כה רב?

מספר המדרש, כי נבוכדנצר הרשע, במסעות כיבושיו בעולם כולו, בזז וצבר לעצמו עושר עצום ורב. אך מכיון שהיה צר עין בממונו, כאשר הגיעה שעתו למות, אמר: האם אניח את כל הממון הזה לבני אויל מרודך, שיתכבד בממוני?! לא ולא! ועל כן ציוה לעשות לו אוניות גדולות מנחושת, ומילא אותם כסף וזהב, וחפר והטמינם בנהר פרת. אוצר גדול זה מצא כורש, ואחר כך התגלגל לידיו של אחשורוש. (ילקוט שמעוני אסתר א תתרמו. אסתר רבה ב א)

אחשורוש ברוב "ענוותנותו" המופלגת, לא שמר את העושר רק לעצמו, אלא ניסה בכל דרך להפגין ולהראות לכל אזרחיו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו... לא לחינם אמרו חז"ל: "עשירה קבין של גסות הרוח ירדו לעולם, ותשעה נטלה עילם" (קידושין מט ע"ב). [שושן היא עיר הבירה של עילם, כמו שנאמר (דניאל ח): "בשושן הבירה אשר בעילם המדינה"] (תורה תמימה אסתר א הערה מה).

מאה ושמונים יום ארך "מצעד הראווה", כשאחשורוש בוחר דווקא את ימי הקיץ הארוכים [החל מחודש ניסן], כדי שיהיה לו די זמן להפגין את עושרו ולהראות את אוצרותיו. במשך הימים הללו מגיעות משלחות ממדינות וממחוזות שונות ברחבי הממלכה, ואחשורוש לא נלאה - בכל יום היה מוציא כמה מאוצרותיו, וחושף אותם לראווה לעין כל.

יחד עם זאת אף הפגין פתיחות ודאג להציג בפני אזרחיו הוצאות כספיות שונות היוצאות מקופת האוצר של המדינה, שתהיה להם הרגשה טובה, שידעו לאן התקציבים הולכים. [לא סתם הוא לוקח מיסים כה גבוהים...]

מיסים כה גבוהים... (תורה) תמימה

הסעודה

רמת האירוח לה זכו הקרואים - היתה אגדית ממש! ולא הלכה ופחתה ככל שחלפו הימים, אלא יום אחרון - כיום ראשון! בכל יום ויום הוגשו לפני המסובים מעדני מלכים, מינים ממינים שונים. אין תבשיל של יום אחד דומה לתבשיל של יום האתמול, בכל יום תבשילים חדשים.

יין נשפך כמים. כל אחד ואחד - קבל יין לפי טעמו האישי, לפי הרגליו ורצונותיו. ולא עוד, אלא שאף כיבדו כל אדם לפי גילו, והביאו לפני כל אחד ואחד יין ישן נושן שיצר כמה שנים לפני שהוא נולד: לאדם בן ארבעים - נתנו יין בן חמישים, לאדם בן חמישים - נתנו יין בן שישים, וכך הלאה.

וכלי הסעודה והשתיה - אלו כלים הם היו? לא יאומן... כלים חד פעמיים! אך אין הכוונה לכוסות קרטון או פלסטיק... היו אלה כוסות זהב וכסף יקרים ביותר, בדוגמאות ועיצובים שונים ומגוונים, אלא שבכל זאת לא השתמשו בהם יותר מפעם אחת! בכל יום היו מביאים כלים חדשים, וכל מי שרוצה, יכול היה לקחת את הכלים ה'משומשים' לעצמו, שהרי אין זה נאה למלך כה עשיר להדיח ולהשתמש באותם כלים פעם נוספת...

בכך רצה אחשורוש להתרברב בזהבו הרב, שעולה כביכול אפילו על עושרו של שלמה המלך [שבימיו נאמר: "כֶּסֶף לֹא נִחְשָׁב בְּיָמַי שְׁלֹמֹה לְמֵאוֹמָה"], אך מה מאוד נכזב, כאשר בהביאו לסעודה אף את כלי בית המקדש, אשר יוצרו על ידי שלמה המלך, מיד הבחינו כולם בהבדל הגדול שבין הכלים - הללו האחרונים הבהיקו בזהר נפלא, עד שכלי הזהב של אחשורוש נדמו לעומתם כמו כלי עופרת עלובים. זאת משום ששלמה המלך ע"ה היה מייצר את הכלים מ"זהב מזוקק", דהיינו שהיה לוקח אלף ככרות זהב ומזקקם ומוציא מהם ככר אחד, זך ונקי (ירושלמי שקלים פ"ו ה"ב). לעומתו אחשורוש השאיר את הזהב כמו שהוא כדי שייראה מרובה יותר... "גִּבְאוֹת אָדָם - תִּשְׁפִּילְנָו..."! (מגילה יב ע"א. אסתר רבה ב אותיות א, ג, יא. ילקוט שמעוני אסתר תתרמח)

כבודה של אכסניה...

מלבד הסעודה המלכותית, דאג אחשורוש לאורחיו אף לאכסניה נאה... מיטות יקרות העשויות מזהב ומכסף הוצעו לפני האורחים להסב עליהם בנחת. וכדי שתהיה לאורחים גם פרטיות להסב כל אחד ואחד עם אשתו וילדיו - נפרסו ברחבי הארמון וילונות רבים, עשויים יריעות יקרות של חור כרפס ותכלת, תלויים על חבלים השזורים בבוץ וארגמן, הקשורים לעמודי שיש ולגלילי כסף.

אבן יקרה ונדירה ביותר - "דרה" שמה, נתלתה ממעל, והיתה מאירה למסובים באור יקרות, כשמש בצהריים.

גולת הכותרת של האירוח המלכותי המפואר היתה דווקא... הרצפה! הרצפה היתה עשויה מלאכת מחשבת של אבני חן, מרגליות ויהלומים יקרים, משובצים ויוצרים דוגמאות מרהיבות עין! אוצר עצום שכזה - היה נתון ברצפה, עליו דרכו! ברברנותו רצה אחשורוש להוכיח לכולם, שאף אוצרות שכאלה אינם נחשבים בעיניו מאומה... (אסתר א ו ובמפרשים. מגילה יב ע"א)

פטור מס

כמחווה נדיבות, הכריז אחשורוש בימי המשתה, אף על פטור מתשלומי מכס לכל הסוחרים. (מגילה יב ע"א)

המשתה בשושן

לאחר המשתה הגדול שערך אחשורוש לכל שריו ועבדיו אשר בכל מדינות מלכותו במשך מאה ושמונים יום, תכנן אחשורוש לערוך משתה נוסף, מיוחד לכל בני העיר שושן, למשך שבעה ימים, אליו הוזמנו בהזמנה מיוחדת ברוב כבוד - כל יהודי העיר שושן [אשר היוו למעשה את אוכלוסייתה העיקרית של העיר שושן (אבן עזרא)].

משתה זה התעתד להיערך החל מיום ד' בתשרי. [כאמור, המשתה הכללי התחיל בא' בניסן, ונמשך 180 יום. ומתוך ששה חודשים אלו, ישנם שלושה חודשים מלאים של 30 יום, ושלושה חודשים חסרים של 29 יום, ואם כן יוצא שהמשתה הסתיים בג' בתשרי (יערות דבש ח"ב עמוד טו)].

הזמנות כבוד נשלחו אל היהודים.

אותות התרגשות ותכונה ניכרו בקרב יהודי שושן לשמע ההזמנה המלכותית. הלוא אין זה עניין של מה בכך! - משמעות ההזמנה היא, שאחשורוש, המלך הטרי, מעוניין בקשרי ידידות עם היהודים. רוח של פתיחות וגישור מנשבת בארמון המלוכה. מועד הקהילה היהודית נמסר כי יש לקבל את מגמת ההתקרבות בידיים מושטות, וכי יש לעשות כל מאמץ כדי להוביל ולקדם את המהלך, ולפתח מערכת יחסים נאותה וידידותית עם הממשל הפרסי.

שמועות מבוססות, מאת גורמים בכירים בארמון המלוכה, אישרו כי אכן נערך לכבוד היהודים מערך מיוחד של אוכל כשר למהדרין, בהשגחתו של מרדכי הצדיק! אפילו יין מיוחד, שיוצר על ידי יהודים בלבד, וחתום חותם בתוך חותם, יובא לפני היהודים, כך שאין שום חשש של יין נסך! (ילקוט שמעוני תתרמח. אסתר רבה ב יג. מע"ל לא)

הפסק ההלכתי

ההתרגשות בקרב יהודי שושן גאתה. התכונה ניכרה היטב. כמה מחברי הקהילה הציעו, שלפני צעד כה משמעותי וגורלי, כדאי לגשת ולקבל ברכה והסכמה מגדולי הדור. ואכן משלחת מכובדת מאת ועד הקהילה ניגשה לפני מרדכי היהודי. הם שטחו לפניו את ההתפתחויות האחרונות, פרסו את הפרשנויות הברורות, וציפו לקבל דברי הדרכה וברכה לקראת הליכתם אל המשתה המלכותי. אלא שכאן, נעצרו בתדהמה לשמע הוראתו הפסקנית של מרדכי: "אין ללכת אל המשתה!"

חברי המשלחת היו בטוחים כי מרדכי לא הבין אל נכון את דבריהם, הם חזרו שוב על פרטי הדברים ומשמעותם, הדגישו את ההשלכות החיוביות שיתפתחו מהשתתפותם במשתה, אל מול ההשלכות החמורות העוללות חלילה להתפתח מאי היענות להזמנה המלכותית. ציינו אף את העובדה שאין חשש של מאכלות אסורות. אך הפסק הנחרץ לא השתנה: "אין ללכת אל המשתה!". [ומה שהשגיח מרדכי על כשרות המאכלים, היה זה כדי להציל מה שניתן, בידעו כי רבים לא יעמדו בניסיון וישתתפו במשתה. אך לא היה בכך אישור והסכמה להשתתפותם (מהרש"א מגילה יב ע"א)]

היהודים עוברים על דברי מרדכי

המשלחת יצאה מביתו של מרדכי נסערת. הדעות היו חלוקות לכאן ולכאן. היו שסברו: פסק זה פסק. עלינו לציית להוראתו של גדול הדור, גם אם היא אינה נראית בעינינו. אך אחרים טענו לעומתם: מדוע שנביא על עצמנו צרות?! הלוא אין כל הגיון בפסק הדין של מרדכי! ובכלל - מה לרבנים להכניס את ראשם ולהחליט בסוגיות מדיניות?! הרבנים כוחם יפה בפסיקה לעניינים הלכתיים נטו, אך בענייני פוליטיקה - אין להם הבנה מספיק רחבה. מסוגרים ומצומצמים הם בין כותלי בית המדרש, ואינם מעורבים בהליכים המדיניים. אין ספק, כי לטובת העניין, עלינו להיות מציאותיים, ולנהוג לפי השכל הישר, המחייב להיענות להזמנת המלך!

אכן, מעטים היו היהודים אשר צייתו להוראתו של מרדכי, וכדי שלא ייראה שהם מזלזלים בכבוד המלכות, הקדימו ויצאו מן העיר שושן בטרם החל המשתה. אולם רוב יהודי שושן, 18,544 במספר, העדיפו לנהוג לפי "השכל הישר" ולפי ראייתם ה"מפוכחת", והלכו להשתתף במשתה אחשורוש. (אסתר רבה ז יג. ילקוט שמעוני אסתר תתרנז, תתרמח. אל המקורות ח"א עמ' 84)

טעו הם במה שציוותה התורה: "ועשית ככל אשר יורוך, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" - שאפילו יגידו לך על ימין שהוא שמאל, ועל שמאל שהוא ימין, יש לשמוע לדברי החכמים. כי לימוד התורה נותן לחכמי ישראל מבט מעמיק, אמיתי וישר על כל מאורעות החיים, ולכן אף אם יגידו לך על ימין שהוא שמאל, עליך לדעת שרק בעיניך אתה חושב שזה ימין, בעוד שלאמתו של דבר, אכן הוא שמאל!

ואכן יהודי שושן לא ידעו את מה שידע וצפה מרדכי הצדיק...

חסד לאמים - חטאת!

מה באמת הסתתר מאחורי הזמנתו הנדיבה של אחשורוש ויחסו הנלבב כלפי היהודים?! הלוא כבר אמרנו: "אחשורוש - הוא אחשורוש" - מתחילתו ועד סופו, כשם שלבסוף צרר ושנא את היהודים, כך כבר מתחילה צרר ושנא...

אכן, בל נטעה, יחסו הנפלא של אחשורוש ליהודים - נבע דווקא מתוך רשעות וכוונה להרע. הלוא אחשורוש תמיד ראה ביהודים - איום על ממלכתו. זכר את עברם המפואר, וידע את תקוותם וציפיותם לעתיד, לכוון מחדש את ממלכתם בירושלים. נכון, כעת כבר ניתן לומר שסר האיום, זמן הנבואה חלף, והנבואה לא התקיימה, וזו סיבה אמיתית למסיבה. אך שמא עוד יש להם תקווה?!

למה הדבר דומה?

לחולה שבא אל הרופא. בדק אותו הרופא, אבחן את מחלתו, ונתן לו הוראות מפורטות: אלו תרופות לקחת, אלו פעילויות לעשות, ומאלו מאכלים עליו להימנע. הוסיף ואמר, כי לפי הערכתו, בעוד כחודש ימים בעזרת ה' יבריא. שמח החולה לשמע הדברים, וציפה שתחלוף המחלה, אלא שאת ההוראות לא הקפיד לקיים. כעבור חודש, החמיר מצבו, פנה בתלונה אל הרופא ואמר: הלוא אמרת לי שאבריא, ומדוע המחלה רק הולכת ומחמירה? ענה לו הרופא: לא עלי תלונתך, כי אם עליך: מדוע לא ציית להוראות? אם תשוב ותציית להוראות - יש לך סיכוי להירפא.

כך, הרהר אחשורוש, עם ישראל - לא נגאלו בעת שהובטחו [לפי חשבוננו המוטעה!], אך אולי היה זה רק מפני שלא היו ראויים לכך במעשיהם. אם ישובו ויהיו ראויים - אולי אכן יפקוד אותם אלוהיהם ויגאלם? ומלכותי - מה תהא עליה?!

מתוך מחשבה כזאת, ניסה אחשורוש למצוא דרכים, כיצד להחטיא את עם ישראל ככל היותר ולהרחיקם מדרך הישר. יעץ לו המן: אלוהיהם של אלו שונא זמה. הכשילם ועשה להם משתה של הוללות ופריצות, וגזור עליהם שיבואו ויאכלו וישתו, והם מתוך שכרון חושים כבר יעשו כרצונם...

ליברליזם וחופש דת

ואכן המשתה נערך באופן מתוחכם וערמומי, כך שהיהודים לא ירגישו שיש כאן כוונה להחטיאם ולהכשילם. האוכל כאמור היה כשר בתכלית. אפילו יין כשר ללא חשש יין נסך ניתן היה לקבל [היה זה יין שהובא אל המלך מאת היהודים כתשלום מס, כי היה נהוג שמשלמים מיסים למלך על ידי סחורות שונות. יין זה, שיוצר כמובן על ידי יהודים בלבד, נשמר כשהוא חתום חותם בתוך חותם, וכך לא היה בו שום חשש מגע נוכרי (מע"ל לא)]. בנוסף

לכך, כל המעוניין קיבל מחיצה נפרדת לו ולמשפחתו, כך שניתן היה לשמור אף על גדרי צניעות נאותים. (מע"ל כה. מהר"מ אלשיך)

אך מנגד, בכוונה תחילה, הושם דגש חזק על אווירה קלילה ונינוחה, ללא שום מתח של מורא מלכות. ניתן לראות זאת מהעובדה הבאה: מנהג קשה היה נוהג במדינת פרס - בסעודות מלכותיות היו מביאים לשולחן כוס גדול מאוד של יין, ומגישים אותו לפני אחד המסובים, ומי שהיה הכוס נופל בחלקו, היה חייב לשתות את כולו, אפילו הוא מת, אפילו הוא משתגע. [שרי המשקים הפרסיים היו מתעשרים מתפקיד זה, שכן רבים מן המסובים היו נותנים להם בחשאי שוחד רב, כדי שלא יגישו לפניהם כוס זו]. אולם אחשורוש - נמנע מלהביא כוס זו אל המשתה, כדי שלא ליצור אווירה של מתח וכפייה. (ילקו"ש תתרמח)

כמו כן הובא לפני כל אחד יין של מדינתו, שירגיש בנוח לשתותו. מי שרגיל לאכול תחילה ואחר כך לשתות - הגישו לפניו אוכל ואחר כך שתיה. ומי שרגיל לשתות ואחר כך לאכול - הביאו לו שתיה ואחר כך אוכל. כוהני דת הכותים, המקפידים שלא לשתות יין השמור בנאדות, הביאו להם יין השמור בכדי חרס. (אסתר רבה ב יג)

המטרה היתה, לתת ככל היותר הרגשה חופשית של פורקן. כי כאשר יש מורא של מלכות, אין היצר מסית כל כך לחטוא, מה שאין כן באווירה פתוחה ונוחה - בה יכול היצר להדיח את האדם בקלות רבה ולהביא אותו לידי פריקת יצרים. (יערות דבש ח"ב דף י"ב)

הגדיל אחשורוש לערוך ליהודים סעודה מיוחדת כפי הנהוג בארץ ישראל, עם מאכלים המיוחדים לארץ ישראל וסדרי סעודה הנהוגים בה, כדי לשמח ולהרחיב את לבבם, כשהמטרה - כאמור, להביאם ולגררם לידי פורקן וחטא. (אסתר רבה ב א. תורה תמימה אסתר א מז)

כאשר הובאו כלי בית המקדש לסעודה - ראה אחשורוש שהדבר מפריע ליהודים, ומתוך 'התחשבות ברגשותיהם', ציוה למשרתיו לתת להם מקום נפרד למסיבה, שלא יחושו חלילה איזו תחושת אי נוחות... (ילקו"ש אסתר תתרמו)

משתה ושתי

גַּם וְשֵׁתִי הַמֶּלֶכָה עָשְׂתָה מִשְׁתֶּה נָשִׁים בֵּית הַמַּלְכוּת אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ אַחֲשֻׁרוֹשׁ:

אף חלקן של הנשים לא קופח במשתה המלכותי. הלוא מראש כתבו בהזמנות המלכותיות שההזמנה היא זוגית. אל דאגה, אכן יש מחיצה. מקום נפרד הוקצה למשתה הנשים - בבית המלכות הסמוך, בניצוחה של ושתי המלכה, אשר פקחה עין והשגיחה שגם הנשים תרגשנה בנח ככל היותר...

כמובן שהכל תוכנן מראש, כדי להכשיל אף את הנשים.

קלקול וירידה

האווירה הנעימה עשתה את שלה, היין שנמזג בשפע אף הוא מילא את תפקידו... המזימה המרושעת, לדאבון הלב, הצליחה.

אמר רבי ישמעאל: שמונה עשר אלף וחמש מאות הלכו לבית המשתה ואכלו ושתו ונשתכרו ונתקלקלו. מיד עמד השטן והלשין עליהם לפני הקב"ה ואמר לפניו: "רבונו של עולם, עד מתי תדבק באומה זו, שהם מפרישים לבבם ואמונתם ממך?! אם רצונך, אבד אומה זו מן העולם, כי אינם באים בתשובה לפניך!". (אסתר רבה ז יג)

האמת הכואבת

היהודים החוגגים במשתה - כלל לא העלו בדעתם מהן ההשלכות הכל כך חמורות שהתפתחו עקב השתתפותם במשתה. בסך הכללי נראה היה שהכל הלך חלק, פחות או יותר... 'מביני דבר' ידעו לספר על הצלחה גורפת, על קירוב לבבות חסר תקדים... חברי הוועד היו מרוצים...

אבל מרדכי הצדיק... הוא - אשר אסר ומחה, התריע והזהיר - הוא אשר ידע כעת את האמת הכואבת. גזירה קשה מרחפת על העם, מידת הדין מתוחה ומקטרגת.

לא עת לחשות. מיד ביום הראשון למשתה, שהיה יום ראשון בשבוע, כינס מרדכי את חכמי הסנהדרין, וערך עימהם תפילות ותעניות למען תתבטל הגזירה מעל עם ישראל. מיום ראשון ועד יום שישי

התענו והתפללו, וניסו לעורר זכות ורחמים על עם ישראל, אך מידת
הדין המשיכה לקטרג.

עד שהגיע היום השביעי למשתה. היה זה י' בתשרי - יום הכיפורים
שחל בשבת. ביום זה כמובן נמנעו היהודים מלהשתתף במשתה, כי
קדוש היום לאדוננו, ואז מצאה מידת הרחמים פתח ללמד זכות
וסנגוריה על עם ישראל. הגם שעדיין לא התבטלה הגזירה, מכל
מקום זימן ה' יתברך ביום זה רפואה למכתם, על ידי מעשה ושתי.
(וע"ע מע"ל כג, מא)

מעשה ושתי

**"ביום השביעי פטוב לב המלך בין אמר למהומן ... להביא את
ושתי המלכה לפני המלך בכתר מלכות להראות העמים והשרים
את יפיה כי טובת מראה היא"**

חז"ל מספרים כי כאשר היו המלך ושריו מסובים אל השולחן,
התחילו לפטפט פטפוטי הבל ותפלות, בדברים המעסיקים את
ראשם. הפרסיים אומרים הפרסיות יפות, המדיים אומרים המדיות
יפות, וכך כל אחד ואחד משבח את יופי נשות מדינתו. אמר להם
אחשורוש: כלי שאני משתמש בו - אינו פרסי ואינו מדי אלא בבלי,
שהרי ושתי המלכה היא בתו של בלשצאר שהיה מבבל. ומיד צוה
להביא אותה לפניו בחוסר צניעות, להראות לכולם את יופיה. (מגילה
יב ע"ב)

היה זה מתוכנן מראש בעצה אחת עם ושתי, כדי להשרות אווירה
של פריצות והפקרות, וכך אחרים יסחפו עימם, ויגררו גם את
היהודים. ובזה יובטחו שלא יבנה בית המקדש ולא יצאו מן הגולה.
(מע"ל מג)

סירובה של ושתי

"ותמאן המלכה ושתי לבוא בדבר המלך אשר ביד הסריסים".

ושתי פרוצה היתה, ובודאי היתה חפצה להראות את יופיה, ובכך אף להחטיא את ישראל, אלא שהעניש אותה הקב"ה שבאותו רגע פרוצה בגופה צרעת, ובא המלאך גבריאל והצמיח לה זנב, ולכן מאנה לבוא מחמת הבושה.

אך ברוב גאוותה היא נימקה את סירובה להגיע באמצעות תשובה מחוצפת. וכך שלחה לומר לאחשורוש: הלוא אני ושתי - מזרעו של המלך נבוכדנצר, שהיה מלך אדיר המולך ביד רמה על כל העולם, ואתה לא היית ראוי להיות אפילו כשוטר הרץ לפני מרכבתו! ואבא שלי, המלך בשלצאר, היה מלך נבון ומיושב - במשתאות שהיה עורך, היה שותה הרבה יין, כנגד אלף איש, אך היה נשאר צלול ומיושב בדעתו, ואילו אתה רק שתית מעט יין, וכבר אתה מדבר דברי שטות והבל ומתנהג כאחד הפוחזים. אילו היה אבא שלי עדיין בחיים - בודאי שלא הייתי נישאת לך, הלוא אתה היית בסך הכל שומר הסוסים של אבא שלי!... (מגילה יב ע"ב. ילקוט שמעוני תתרב)

"וַיִּקְצַף הַמֶּלֶךְ מְאֹד, וַחֲמָתוֹ בָּעֶרְה בּוֹ". אחשורוש לא ידע את נפשו מרוב כעס. לא רק שהיא מסרבת לפקודתו, לא רק שהיא מקלקלת לו את התוכניות שתכננו יחד, אלא אף מבזה ומשפילה אותו כך, בדברי חוצפה כה נועזים, ומעמידה אותו כאיזה נער פוחז וריק.

אכן ביזיון מחפיר זה נשלח לו משמים כעונש על כך שניסה להוריד מכבוד בית המקדש וזלזל בכלי הקודש היקרים. (מע"ל מד)

אחשורוש מבקש עצה מחכמי ישראל

אחשורוש היה נתון בדילמה קשה: מצד אחד - אין ספק שושתי עברה כל גבול בדבריה המחוצפים. אם לא יגיב בכל חומרת הדין - יפגע הדבר בסמכותו ובמעמדו בעיני שריו ועבדיו, ואף בעיני העם כולו. אבל מצד שני - הן זה עתה נשא אותה לאשה, והוא כה חפץ בה, ואינו מעוניין להחליפה באחרת.

"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לַחֲכָמִים יִדְעֵי הָעֵתִים". החליט המלך להתייעץ עם חכמי ישראל [המכונים "יודעי העיתים" על שם חכמתם לעבר שנים ולקבוע חודשים], אולי הם בתבונתם ובחכמתם המיוחדת, יוכלו למצוא לו מוצא מן הסבך שאליו נקלע. ואולם חכמי ישראל לא רצו לענות לו, כי ידעו שכל תשובה שיענו תכניס אותם למלכודת: אם יגידו לו לפטור את ושתי מן העונש - אחשורוש יפרש זאת כזלזול בכבוד המלכות, עיתונאים ופרשנים פוליטיים יתחילו לחגוג, ויערכו לינץ'

תקשורתי נגד החרדים [סליחה, נגד היהודים]. אבל מצד שני - אם יחייבו אותה בעונש מוות כדין המורד במלכות - מי יודע לאן זה יוביל? אם אכן יהרגוה מיד, לאחר זמן יתפכח אחשורוש ויתחרט ויצטער על כך, וכל רגשות השנאה והנקמה שלו יהיו מופנות כלפי היהודים. ואם לא יהרגוה מיד - הלוא כבר אומר הפתגם "מלך חזק - יין חזק ממנו. יין חזק - אשה חזקה ממנו". ודאי תנסה ושתי המלכה לפייס את המלך ולבקש חנינה, והוא ברוב חשקו בה, ייעתר לבקשתה. ואז - אבוי, איזו נקמה היא תרצה לעשות בהם על שהעיזו לגזור עליה גזר דין מוות...

התחכמו חכמי ישראל להתחמק מתשובה, ואמרו לאחשורוש: אדוננו המלך, מיום שנחרב בית המקדש וגלינו מארצנו, וטולטלנו ממקום למקום - ניטלה עצה מאיתנו, ואין אנו יודעים לדון דיני נפשות, מחמת טרדת הגלות. תלך אל עמון ומואב, אשר יושבים שקטים ושאננים בארצם, אינם מיטלטלים ממקום למקום, ודומים הם ליין ישן השוקט על שמריו שהוא צלול. הם בודאי יוכלו לתת לך עצה נכונה וטובה. (מגילה יב ע"ב)

הדיוט קופץ בראש

כשראה אחשורוש שחכמי ישראל אינם יכולים לענות לו, החליט להתייעץ עם שבעת שריו ויועציו - "פְּרָשָׁא, שֵׁתָר, אֲדַמְתָּא, תְּרִשִׁישׁ, מָרְס, מְרִסְנָא, מְמוּכָן - שְׁבַעַת שְׂרֵי פָרְס וּמְדִי".

ממוכן, הוא המן [המוכן לפורענות], היה הפחות מכולם. אך שיגעונות גדלות מילאו את לבבו. בחושיו הפוליטיים הריח, שיתכן כי טמונה כאן הזדמנות פז עבורו להתקדם. הוא חשב בליבו: 'אם ושתי תצא להורג - אוכל להציע לאחשורוש את בתי המהוללה לאשה. מלבד הכבוד הגדול שיהיה לי בכך - הלוא תמיד טוב להיות קרוב יותר לצלחת, ומי יודע איך יתקדמו הדברים הלאה, אולי ברבות הימים אף אצליח לרשת את הכסא'...

כדי שהזדמנות מצוינת זו לא תחמוק מתחת ידיו, החליט המן לחטוף לעצמו את רשות הדיבור לפני כולם. הוא עטה על פניו ארשת של אכפתיות ונאמנות, ופתח את נאומו בפאתוס:

אדוני המלך, אין ספק שנעשה כאן מעשה מחפיר. כולנו כואבים את כאבו של המלך! כבודו של המלך הוא כבודנו, ואף כבוד הממלכה כולה! אני רוצה להבהיר את משמעות הדברים שקרו כאן. דברי

החוצפה שיצאו מפיה של ושתי - אינם סתם פליטת פה. אין זו תקרית שולית שניתן להעביר אותה על סדר היום. יש כאן בעיה יסודית ועמוקה. יושבת כאן על כסא המלכות מלכה גאה, בת לעם שהיה אויב לנו. היא אף אינה מנסה לטשטש את מוצאה ולהתמזג בעמנו, אלא מדברת בשפת מדינתה ומתהללת בייחוסה. אין ספק שמגמתה לחתור תחת המלך ולהביא להרס מוחלט של הממלכה!

כבוד אדוני המלך! כבוד השרים החשובים! עלינו להיות גאים ואמיצים! אין להסתפק בהתראה בלבד או בעונש חלקי. עלינו למצות את כל חומרת הדין! יש להוציא אותה להורג כאן ועכשיו, לעיני כולם, למען יראו וייראו. אין לתת לה חנינה.

ובזאת פונה אני אל אדוני המלך, שאף יואיל לחקוק חוק, לפיו על כל אשה ואשה, בכל רחבי הממלכה, לציית לבעלה ולדבר בשפתו - **לְהִיְוֹת כָּל אִשָּׁה שֶׁיֵּרָר בְּבֵיתוֹ וּמִדְּבַר כָּלִשׁוֹן עַמּוֹ**, למען תיכון בידינו ממלכה מתוקנת וישרה!

ושתי מוצאת להורג

הדברים המשכנעים התקבלו על ליבו של המלך, מה גם שהיה עדיין מטושטש מן היין.

מיד ציוה לשלוח אגרות לכל העמים, וכתב בהן: אשה זו שהיא המלכה ובת מלכים מיוחסת, יוצאת להורג על כך שלא שמעה בקול המלך, וניסתה להשתרר עליו. ועל כן החוק קובע, מהיום הזה והלאה, כי כל אשה צריכה לשמוע בקול בעלה, לדבר בשפת מדינתו ולקבל עליה את מרותו!

ואכן, במעמד רב רושם, הוצאה ושתי להורג - בשריפה.

היא נשרפה ביום השבת - כעונש משמים על כך שהיתה נוהגת לצער ולבייש את בנות ישראל, ולהעבידן דווקא בשבת, בצורה מביישת (מגילה יב ע"ב, פרקי דרבי אליעזר מח). במותה התקיימו דברי הנבואה אודות מלכות בבל: **"וְקָמְתִי עֲלֵיהֶם נָאִם ה' צָבָאוֹת, וְהִכֵּיתִי לְבָבָל שֵׁם וְשָׂאֵר וְנִין וְנִכְדָּ" (ישעיה יד כב).** כן יאבדו כל אויביך ה'.

פדות שלח לעמו

מאורע מסעיר זה לבטח הכה גלים בעולם כולו. כולם דיברו ודשו בפרשיה המסעירה. מה בדיוק היה ואיך היה, מה היא אמרה ואיך הוא הגיב, כן מוצדק או לא מוצדק, מי יעץ ומדוע יעץ, כיצד יתגלגלו העניינים הלאה, ומי תהיה המלכה הבאה...

אבל שום פרשן פוליטי לא ידע את האמת שעומדת מאחורי הדברים. למעשה, במאורע זה, הטמין הקב"ה כמה זרעים ראשונים להצלתם העתידית המופלאה של היהודים:

* בראש ובראשונה, כעת התפנה כסא המלכות עבור אסתר, שבאמצעותה יגלגל הקב"ה את נס ההצלה.

* הנה, לאחר שהתפכח אחשורוש מיינו, הוא הצטער מאוד מאוד על הריגת ושתי. הצער והכאב הפכו עם הזמן לתחושת כעס ושנאה, אשר הלכה והתפתחה בליבו של אחשורוש כלפי המן יועצו. אומנם בהמשך הדרך הוא העלה את המן לגדולה - אך היה זה מתוך אינטרסים ושיקולים שונים. אולם בליבו נטר לו שנאה, והיתה זו הכנת הקרקע להוצאתו להורג. [ולכן ממוכן שהוא המן, נכתב שמו במגילה כך: "מומכן" - "מום כאן", שהחל ממעשה זה שמר לו אחשורוש טינה חזקה].

- "הוא שהרג את אשתו [ושתין] מפני אהובו [המן], הוא שהרג לבסוף את אהובו [המן] מפני אשתו [אסתר]".

* יתירה מזו: המן כעת הכין לעצמו את הפח שאליו הוא יפול! באומרו **"אם על המלך טוב, יצא דבר מלכות מלפניו, ויפתב בדתו פרס ומדי ולא יעבור"** - בזאת הגיש המן הצעת חוק חדשה במלכות פרס, לפיה תינתן למלך סמכות עליונה ובלעדית לחרוץ משפט בדיני נפשות, מבלי להתייעץ עם השרים והשופטים. והצעת החוק הזו אכן אושרה! ובקדרה שבישל בה נתבשל: כאשר בהמשך קצף עליו המלך ורצה להורגו, מיד יכול היה להצביע על העץ ולצוות: "תלוהו עליו". אילו לא נחקק חוק זה, היה צריך המלך לכנס ועדת יועצים ולהגיש תביעה בבית המשפט העליון, והמן הדיפלומט כבר היה יודע איך לצאת מזה. הוא היה משתמש בקשריו הרבים, מוחק ראיות מפלילות מפה ומשם, מעביר כמה מעטפות מתחת לשולחן, דואג לגייס איזה עד מדינה מפוקפק, והבג"ץ כבר היה מוצא את הדרך להוציא אותו זכאי... (רבי שמואל די אוזידא בפירוש למגילה עמוד נו)

* איגרותיו של אחשורוש, התקבלו בקרב האזרחים - תחילה בגיחוך מה: איזה מלך כסיל, הלוא מי אינו יודע כי כל אדם שורר בביתו!;

אפילו קרח או מוכה שחין - בביתו הוא מלך. [טוב, אז עדיין לא קמו ארגונים למען זכויות האישה (ששכחו קצת גם את זכויות הגבר. טוב, לא משנה)]. זה המסר החשוב שהמלך רוצה להעביר באיגרותיו המלכותיות!?

הגיחוך התחלף בלעג של ממש, כאשר כעבור תקופה קצרה פשטה השמועה כי המלך שרוי בצער רב על אובדן המלכה. איזה מלך הפכפך! אם הוא כל כך אוהב אותה - מדוע הסכים להוציאה להורג!?

כך קיבלו איגרותיו של אחשורוש התייחסות ורושם של הפכפכיות. והיה זה הנס של היהודים! כעבור שנים, כאשר קיבלו אזרחי המדינה אגרות נוספות - "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים... ביום שלושה עשר לחודש אדר..." - שונאי ישראל חגגו. היה קשה להם להמתין למועד הנקוב, שיחול בעוד כמעט שנה. הם רצו והשתוקקו לבצע את הכתוב - מיד ועכשיו. ואז חלילה לא היה נשאר מנשונאיהם של ישראל שריד ופליט. אלא שדבר אחד מנע מהם לעשות זאת - זכרן של האגרות הראשונות שנשלחו לפני כמה שנים. היטב זכרו כי המלך התחרט לבסוף על מה שגזר על ושתיו. ואם כן אולי גם עכשיו הוא עתיד להתחרט, ואז הוא ידרוש את דמם של היהודים. כך נאלצו שונאי ישראל לחכות בסבלנות, עד היום המיועד, אשר התהפך לבסוף לששון ולשמחה. (מגילה יב ע"ב)

פרק ב

ב' יס' פ' איך חיפשו למלך כלה חדשה.
איך ערכו טיוט בינלאומי למען
המשימה הקשה. מה היתה הפרינציפלה
ומה התהליך. כי אין זה פשוט מלכה
להמליך. ומי לבסוף אל התפקיד נכנסה.
מצאם יש הנחה באפיונה ובאם הכנסה.

מה בי'וק הפלי' את ה'אתן ות'פ' וא'י ע'לה את מ'יאתם ח'פ'.

אחר הדברים האלה פֶּשַׁךְ חֶמֶת הַמֶּלֶךְ אַחֲשָׁוְרוּשׁ זָכַר אֶת וְשֵׁתִי וְאֶת
אֲשֶׁר עָשִׂתָּה וְאֶת אֲשֶׁר נִגְזַר עָלַיָּה: וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁרָתִיו
יִבְקְשׁוּ לַמֶּלֶךְ נַעֲרוֹת בְּתוּלוֹת טוֹבוֹת מְרָאָה: וַיִּפְקֹד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים
בְּכָל מְדִינֹת מַלְכוּתוֹ וַיִּקְבְּצוּ אֶת כָּל נַעֲרָה בְּתוּלָה טוֹבַת מְרָאָה אֶל
שׁוֹשֵׁן הַבִּירָה אֶל בֵּית הַנָּשִׁים אֶל יַד הַגָּא סָרִיס הַמֶּלֶךְ שֹׁמֵר הַנָּשִׁים
וְנִתְּנוֹן תַּמְרָקִיָּהֶן: וְהַנַּעֲרָה אֲשֶׁר תִּיטֵב בְּעֵינַי הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ תַּחַת וְשֵׁתִי
וַיִּיטֵב הַדָּבָר בְּעֵינַי הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ כֵּן:

לאחר שהתפכח אחשוורוש מיינו, ואף כעסו פג, הוא הצטער צער רב
על הריגתה של ושת. תמונתה היתה מצויירת לפניו מעל מיטתו,
ובכל פעם שהיה מסתכל בה, היה מתמלא צער וחרטה על כך
שהוציא אותה להורג.

ראו נערי המלך את צערו, והבינו כי עליהם לדאוג בהקדם למלכה
חדשה. הם דיברו על ליבו, כי אין זה טוב עבורו לחפש כעת בת
מלכים מיוחסת, שלא יחזור הסיפור על עצמו. עליו לחפש נערה נאה
וטובה, מבלי לבדוק כלל מהו ייחוסה. ולשם כך, יעצו לו להפקיד
פקידים בכל מדינה ומדינה ממדינות מלכותו, אשר הם יאספו
ויביאו לשושן "כל נערה בתולה טובת מראה", ומתוכן יבחר לו
המלך את אשר תשא חן בעיניו.

ואכן יצאו פקידי המלך והתחילו לקבץ אל שושן הבירה נערות רבות.
שני כרוזים יצאו מטעם המלך, לזרז את הנערות להתקבץ - הראשון
בלשון עריבה, בדברי פיוס וריצוי, שכל נערה אשר תיטב בעיני המלך,
תהיה מלכה חשובה ותזכה ביקר וגדולה. ואכן נערות רבות מיהרו
לקשט את עצמן ולצאת אל הפקידים למצוא חן בעיניהם. ואולם היו
הורים רבים שלא רצו לשלוח את בנותיהם למלך אחשוורוש
ההפכפך, אשר אף נהג באכזריות נוראה כלפי אשתו ושת, לכן יצא
כרוז נוסף, אשר בו הוכרז בתקיפות, כי נערה אשר תחביא את עצמה
מפני הפקידים, תתחייב במיתה. והפקידים אכן עברו בין הבתים,
הוציאו בכוח נערות מביתן, והובילו אותן כשבויות מלחמה... (מלבי"ם
ב ח)

איזו בושה לאחשוורוש לבחור לעצמו מלכה בצורה כזאת! להשתמש באמצעי כפייה ולחטוף נערות מביתן... בושה. והוא אפילו לא בודק את מי הוא לוקח! וכי איזה מלך היה מסכים לקחת לו למלכה אסופית מהשוק, נאה וטובה ככל שתהיה?! אין זאת אלא עצת ה' כדי שתיבחר אסתר, ואף יתאפשר לה להסתיר את זהותה היהודית.

כל הנערות שהובאו לשושן, רוכזו ב"בית הנשים", כשעליהן מופקד הגי. בין הנערות נדחפה בתו של המן, כמובן. אבל משמים גרמו שקבלה מחלת מעיים מבישה והיה נודף ממנה ריח רע, ולכן שלח אותה הגי בבזיון גדול לביתה... (מע"ל סח, קסג)

מרדכי היהודי

אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשַׁן הַבֵּיָרָה וּשְׁמוֹ מֶרְדֳּכִי בֶן יֶאֱזִיר בֶּן שְׁמַעִי בֶן קִישׁ אִישׁ יְמִינִי: אֲשֶׁר הִגְלָה מִירוּשָׁלַיִם עִם הַגָּלָה אֲשֶׁר הִגְלָתָה עִם יְכָנְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל:

מרדכי היהודי, היה משריו החשובים של אחשוורוש. בהיותו בירושלים היה מחשובי הסנהדרין [בית הדין הגדול של ישראל], וככל חכמי הסנהדרין, היה יודע את כל השבעים שפות. הוא הוגלה בחורבן בית המקדש על ידי נבוכדנצאר מלך בבל, ונשאר שם עד שבאו כורש ודריוש וכבשו את בבל. כשחזר כורש לארצו פרס, עלו עמו הנביא דניאל ופמלייתו יחד עם חברי הסנהדרין ואף מרדכי הצדיק עימהם, והתיישבו בשושן.

עניו וצנוע היה מרדכי, והיה המדריך של עם ישראל בגלותם. מעלותיו ופעולותיו למען אחיו היהודים רמוזים בשמו - "מֶרְדֳּכִי בֶן יֶאֱזִיר בֶּן שְׁמַעִי בֶן קִישׁ": בן יאיר - בן שהאיר את עיניהם של ישראל בתפילתו. בן שמעי - בן ששמע אל את תפילתו. בן קיש - שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו. [שאם כוונת המגילה במילים אלו היתה רק להראות את הייחוס שלו, היה צריך להמשיך ולייחסו עד בנימין. משמע שיש כאן משמעות נוספת מעבר לייחוס. (מגילה יב ע"ב)]

אסתר - הדסה

"וַיְהִי אֲמֵן אֶת הַדָּסָה הִיא אֶסְתֵּר בֵּת דָּדוֹ כִּי אֵין לָהּ אָב וְהַנֶּעֱרָה יָפֶת תֹּאֵר וְטוֹבֶת מְרָאָה וּבְמוֹת אֲבִיהָ וְאִמָּהּ לִקְחָהּ מֶרְדֳּכָי לֹו לְבֵת".

יתומה היתה אסתר מיד בהיוולדה: כשהתעברה אמה של אסתר - מת אביה, ומיד כשנולדה - מתה אמה (מגילה יג ע"א). וזהו שאמרה אסתר במזמור "אילת השחר" שבתהילים: "עליך השלכתי מרחם, מבטן אמי אלי אתה!". ואסף אותה מרדכי דודה אל ביתו וגידל אותה ברחמים ובחמלה, האכיל והלביש, ממש כמו אם המטפלת בתינוקה, בחוס לב ובאהבת נפש, עם חינוך טהור ואיתן לתורה ולמצוות. [וזה מראה על גדלותו וענוותנותו הרבה, שעשה כן על אף שהיה מראשי הסנהדרין ומקורב למלכות].

שמה המקורי של אסתר היה "הדסה" - מלשון "הדס", שמטבעה היתה ירקרוקת כמו ההדס, ולא היתה כל כך יפה, אלא שחוט של חן וחסד נתן עליה הקב"ה, ומכך נהיתה יפת תואר וטובת מראה. ועוד טעם שנמשלה להדס, כמו הצדיקים שנמשלו להדס, אשר הוא רענן ורטוב, הן בימות החמה והן בימות הגשמים, כך אסתר תמיד היתה עומדת בצדקותה, בכל המצבים, הן בהיותה בבית מרדכי, והן בהיותה בבית אחשורוש.

ועוד אמרו שכשם שההדס נראה מבחוץ כחסר ריח, שאין ריחו נודף, אלא רק כשממשמים בו מרגישים בריחו, כך אסתר, כלפי חוץ היה נראה שהיא התרחקה חלילה לגמרי מן היהדות: נישאה למלך גוי! ומי יודע אף אלו מאכלים היא אוכלת שם בארמון המלכות?! ומסתמא גם אינה יכולה לשמור שם את השבת. אם לא די בזה - היא עורכת בהמשך סעודות ומשתאות למלך ולהמן צורר היהודים, דווקא בשעה שהיהודים נתונים בצרה! אין זאת אלא שחיי המלוכה השכיחו ממנה כליל את מוצאה היהודי ואת דרך התורה... כך היה נראה כלפי חוץ. אך כשמסתכלים אנו יפה ומפשפשים במעשיה של אסתר, רואים אנו כי כל מה שעשתה, יפה עשתה. וה' יתברך, בוחן לבות וכליות, ידע כי כל מעשיה היו לשם שמים. היא נישאה למלך גוי בעל כורחה, אך ידעה שיש לה בכך שליחות, וכל מגמתה היתה להציל את עם ישראל. ובארמון המלוכה - עשתה תחבולות שונות, כדי לשמור את כל המצוות כדת וכהלכה! היא לא טעמה כלל מכל המאכלים שהגישו לה בבית המלך, אלא אכלה אך ורק מיני ירקות וקטניות, בטענה שהיא צמחונית. גם בשמירת השבת נזהרה עד מאוד, על ידי שמינתה לעצמה שבע שפחות, שכל אחת מהן היתה מגיעה ביום מסוים בשבוע, ולכל אחת קראה שם המזכיר את היום

בשבוע, למשל: לראשונה קראה "יהלותא" [מלשון אור יהל, שביום הראשון ברא ה' את האור], לשניה קראה "רקועתא" [מלשון רקיע] וכדומה, ולשביעית קראה על שם השבת. לאסתר היתה מכך תועלת כפולה: ששם השפחה הזכיר לה כי היום שבת, וגם כי אותה שפחה לא הרגישה בשום שינוי במעשיה של אסתר מיתר ימות השבוע, כי היתה מגיעה רק בשבתות, והיתה חושבת שכך מנהגה בכל יום ויום, שלא לעשות מלאכה. גם המשתה אשר ערכה אסתר לאחשורוש והמן היה לשם שמים, כפי שנראה בהמשך. (תוספות השלם עח בשם תרגום)

נאה ויאה היה לה השם "הדסה". אלא שמרדכי הצדיק צפה ברוח הקודש שהיא תינשא לאחשורוש, ומכך תצמח תשועה לעם ישראל. ומכיון שהשם "הדסה" הינו שם יהודי, ומרדכי רצה לטובת הענין להסתיר את מוצאה ועמה, לכן עמד והסתיר את שמה האמיתי וקרא את שמה "אסתר", מלשון הסתרה [וכן בלשון ארמית ההדס נקרא "אסא"]. באותם ימים השם 'אסתר' [אסתהר] היה מקובל אצל הגויים במדי ופרס, ומשמעותו - כוכב נוגה.

לקיחת אסתר

"וַיְהִי בַּהֲשָׁמַע דְּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ וּבְהִקְבֹּץ נְעֻרוֹת רַבּוֹת אֶל שׁוּשַׁן הַבִּיָּרָה אֶל יָד הַגִּי וּתְלַקַּח אֶסְתֵּר אֶל בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶל יָד הַגִּי שְׁמֵר הַנָּשִׁים".

כאשר יצאו כרוזי המלך, מיהרה אסתר, מתוך צניעותה וצדקותה, להחביא את עצמה. אף מרדכי עזר לה בכך. ואכן במשך שלוש שנים הצליחה אסתר להסתתר מידם של פקידי המלך. ואולם כעבור שלוש שנים השיגה אותה יד הפקידים, והיא נלקחה בעל כורחה אל בית הנשים. מרדכי, אשר עד עתה ניסה ככל יכולתו למנוע את לקיחתה, הבין כעת ברוח קודשו, כי מאת ה' היתה זאת, ובודאי לא לחינם אירע כן לצדקת זו, שתילקח למלך גוי. אין זאת אלא שרוצה הקב"ה לזמן תשועה לעם ישראל על ידה. ומי כמוהו יודע כמה יהיו זקוקים ישראל לישועה בקרוב! [בגלל הקטרוג על השתתפותם במשתה אחשורוש], לכן שמר מרדכי את הדברים בליבו וציפה לראות כיצד יפול דבר. (הגר"א, רש"י)

טרם נלקחה, ציוה ואמר לה, שתיזהר לא לספר לאף אחד על מוצאה היהודי ועל ייחוסה המשפחתי, מכמה שיקולים:

* כדי שלא ידעו על ייחוסה המלכותי, שהיא מזרעו של שאול המלך, שדבר זה יכול לגרום למלך לרצות בה יותר. אבל אם יחשבו אותה לאיזו אסופית מחוסרת בית, שאסף אותה מרדכי לביתו מרחמנותו - אולי יש תקווה שהיא לא תילקח כלל אל אחשוורוש. (רש"י)

* כדי שאם אכן בסופו של דבר היא תיאלץ להילקח לארמון, תוכל לפחות לשמור את תורת ה' בסתר, שלא תאכל נבילות, ותשמור השבתות, ולא ירגישו בכך המשרתים. (אבן עזרא)

* במידה שהיא אכן תזדקק בבוא הזמן לעמוד לימין היהודים ולהצילם, טוב יותר שהמלך לא ידע את זהותה היהודית, וכך לא יפגע
כושר ההצלה שלה.

הנוהל בבית הנשים

הובאה אסתר אל "בית הנשים", שבו שהו הנערות שהתאספו מכל רחבי הממלכה. כיאה למלך עשיר כאחשוורוש, היה בית הנשים - בית מלון מפואר ומרווח, מאובזר ומפנק. כל נערה קיבלה חדר ומשרתת צמודה, ארוחות כיד המלך, בגדים, תכשיטים ותפנוקים, ובנוסף - טיפולי יופי וקוסמטיקה המתקדמים ביותר, לפי מיטב המסורת הפרסית! **"שֵׁשֶׁה חֲדָשִׁים בְּשָׁמֶן הַמֶּר" - בחודשי החורף** סכו בשמנים המחממים את הגוף, **"וְשֵׁשֶׁה חֲדָשִׁים בְּבָשָׂמִים וּבְתַמְרוּקֵי הַנָּשִׁים" - בחודשי הקיץ** התרעננו בבשמים ובתכשירים המסירים זיעה ומשרים רעננות.

שנים עשר חודשים שהתה כל נערה בבית הנשים, עד אשר הובאה אל המלך! היה זה כדי לבחון את בריאותן של הנערות, אם הן אכן בריאות ונאות במשך כל ימות השנה - ללא מחלות חורף, וללא תופעות קיץ, ללא אלרגיה באביב, וללא יובש בסתיו...

כאשר הושלמו שנים עשר חודש - הגיע תור הנערה לבוא אל המלך. בשלב זה היא זכתה ליחס מועדף - **"כָּל אִשָּׁר תֹּאמַר יִנָּתֵן לָהּ!" - נתנו לה מתנות כאוות נפשה, תפנוקים שונים, וכן מיני זמר ומוסיקה טובה הערבה עליה...** זאת כדי לרצותה שתבוא אל המלך בלב שלם ובנפש חפצה.

כל ההצגה הנפלאה הזאת הסתיימה ביום שלמחרת. כאשר חזרה הנערה מבית המלך - לא חזרה עוד אל בית הנשים, אלא כעת הפנו אותה אל "בית הפילגשים", עליו היה מופקד 'שעשגז'. כעת היא

יכולה רק לייחל שאולי ירצה בה המלך שוב - "לא תבוא עוד אל המלך כי אם חפץ בה המלך ונקראה בשם". ומאידך היא הוגבלת שלא להינשא לעולם לאדם אחר, שאין זה מכבודו של המלך. (רש"י ומלבי"ם ומפרשים שם)

שרוי בלא אשה...

כך חולפות שלוש שנים. משלחות של נערות ממשיכות להגיע מכל רחבי הממלכה, בית הנשים פועל בתפעול מלא, עוד ועוד נערות נשלחות אל המלך, ומשם אל בית הפילגשים [שכבר נמצא בתפוסה מלאה...] - אך מכל הנערות עדיין לא בחר לו המלך את האחת והיחידה שתהיה אשתו!

מבחינה חיצונית - מאף אחת הוא לא התרשם מי יודע מה... עדיין היתה תלויה על קיר חדרו תמונתה של ושת, זיכרונה לא לברכה, וכל אחת שנכנסה - הוא היה משווה ביניהן - ומחליט ש"זה לא זה" ... (ספרי דאגדתא על אסתר, מדרש אבא גוריון פרשה ב)

וחוץ מהיופי - הוא חיפש גם אופי! הרי כבר נכוה ברותחין מהתנהגותה הקלוקלת של אשתו הראשונה, ולא חפץ ליפול בפח פעם נוספת! הוא חפש אשה נאה ונעימת הליכות, ואף אחת מכל הנשים שהיו אצלו לא התיישבה כראוי על לבבו...! אומנם היו נשים שקצת נראו לו מתאימות, אבל הוא לא מיהר להחליט! הוא ביקש שירשמו את שמן, ורק אם לא ימצא אשה אחרת טובה מהן - ינסה לבחור לו אחת מתוכן... (אבן עזרא ועוד)

אסתר בבית הנשים

והנה כעבור שלוש שנים מגיעה אל בית הנשים - אסתר. מיד כאשר רואה אותה הגי, הוא מחליט בלבבו - שהנה הנה זוהי המלכה המיוחלת! כה מצאה היא חן בעיניו, עד שהוא משוכנע לגמרי שהיא זו שתיבחר!

היה זה חן מיוחד ששפך עליה הקב"ה, למרות שלא היתה נאה מצד עצמה, כמו שאמרו חז"ל (מגילה יג ע"א): "אסתר - ירקרוקת היתה". היא אף לא התאפרה ולא התקשטה כיתר הנערות, אלא באה בפנים נפולות בלי חשק ורצון. אך - "חן וכבוד יתן ה'!" (תהלים פד יב), "חוט של חסד משוך עליה", וכך היתה נושאת חן בעיני כל רואיה.

"וַתֵּיטֵב הַנַּעֲרָה בְּעֵינָיו וַתִּשָּׂא חֶסֶד לְפָנָיו, וַיְבַהֵל אֶת תַּמְרוּקִיָּה וְאֶת מְנוּתָה לְתֵת לָהּ". מיד הוא מעמיד לרשותה את מיטב שירותי ותפנוקי בית הנשים, ודואג שהיא תתחיל מיידית בטיפולי השמנים והבשמים כנהוג, כדי לזרז את מועד בואה אל המלך. **"וְאֶת שִׁבְעַת הַנְּעָרוֹת הָרְאִיּוֹת לְתֵת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ"** - הוא לא נותן לה סתם משרתת רגילה מהצוות של בית הנשים, אלא ממחר להביא לה מבית המלך את שבע הנערות שתפקידן לשרת את המלכה. הן היו מובטלות תקופה לא קצרה - עכשיו הגיע הזמן שהן תחזורנה לתפקיד! עד כדי כך היה הגי בטוח בבחירתה של אסתר למלכה! **"וַיִּשְׁנֶה וְאֶת נַעֲרוֹתֶיהָ לְטוֹב"** - כמובן שכמלכה לעתיד, הוא העניק לה ולנערותיה תנאים מועדפים - חדרים הכי טובים, אוכל הכי משובח. (מלבי"ם, הגר"א)

אבל אסתר לא שתה ליבה לכל זאת. צנועה היתה ובצניעותה נשארה, לא התרשמה מרושם חיזוני, מאסה בכל סממן של ראוותנות. **"לֹא בִקְשָׁה דָּבָר, כִּי אִם אֶת אֲשֶׁר יֹאמַר הָגִי סֵרִיס הַמֶּלֶךְ שְׁמֵר הַנָּשִׁים"** - עשתה רק מה שהתבקשה והיתה מוכרחה. אפילו באוכל המשובח לא נגעה, אלא אכלה רק קטניות וירקות, כדי שלא להיכשל במאכלים אסורים.

מרדכי דאג מאוד לשלומה של אסתר. הוא ידע את גודל צניעותה וצדקותה, וחשש מאוד שהיא תחלה מרוב צער על שנלקחה אל המלך. הוא אף חשש שמא התנהגותה המסויגת והמצטנעת תכעיס את הממונים עליה, עד שירצו חלילה להורגה. לכן - **"וּבְכָל יוֹם וַיּוֹם מְרַדְּכִי מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי חֹצֵר בֵּית הַנָּשִׁים, לְדַעַת אֶת שְׁלוֹם אֶסְתֵּר** [אם היא זקוקה לרופאים] **וּמָה יַעֲשֶׂה בָּהּ** [שלא יהרגוה]". (הגר"א, אבן עזרא)

אסתר נבחרת למלכה

"וַתִּלְקַח אֶסְתֵּר אֶל הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוֹשׁ אֶל בֵּית מַלְכוּתוֹ בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי הוּא חֹדֶשׁ טֵבֵת בְּשָׁנָה שְׁבַע לְמַלְכוּתוֹ".

כעבור שנה, מגיע הזמן שעליה להיכנס אל המלך. אנשי הצוות התווכחו ביניהם בידי מי תיפול הזכות להביאה, ואף הציעו לשלם על כך כסף רב. אחד אמר אני אתן מאה דינרים, והשני הציע מאתיים... (אסת"ר ו' י) אולם כל הכבוד והגדולה הללו, וכל הפאר והיקר שליוו אותה במשך כל השנה האחרונה - לא הטו כלל את לבבה. היא פסעה אל המלך בצעדים כבדים, בעל כורחה, בפנים נפולות ועצובות.

אך ראה זה פלא -

"וַיֵּאָהֵב הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר מִכָּל הַנָּשִׁים וַתֵּשֶׂא חַן וְחֶסֶד לְפָנָיו מִכָּל הַבָּתּוּלוֹת וַיֵּשֶׂם כֶּתֶר מַלְכוּת בְּרָאשָׁה וַיְמַלִּכָהּ תַּחַת וְשִׁתִּי". מיד כשרואה אותה אחשוורוש הוא מחליט שזהו. הוא מצא את מה שחיפש. אין צורך להמתין ולא לבדוק - בטוח שהיא האשה הכי טובה ונאה בעולם!

הוא עצמו לוקח את כתר המלכות ושם בראשה - ממליך אותה מיידית למלכה. ללא היסוס - הוא אף מסלק מן הקיר את תמונתה של ושת, ומזמין תמונה חדשה - של אסתר...

להגי שומר הנשים הוא נותן פקודה חד משמעית: לפזר ולפרק את בית הנשים! אם מגיעה משלחת חדשה - בבקשה: אחורה פְּנֵה קדימה צֶעֶד, אין צורך. גם את הנערות שכבר נמצאות - בבקשה להחזיר הביתה. אין יותר משלחות, אין יותר נערות. יש רק אחת ויחידה שבה הוא חפץ, האחרות כבר לא מעניינות אותו!

משתה אסתר

"וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ מִשְׁתֶּה גָדוֹל לְכָל שָׂרָיו וְעַבְדָּיו אֶת מִשְׁתֶּה אֶסְתֵּר, וַהֲנִיחָהּ לַמְּדִינוֹת עֲשָׂה, וַיֵּתֶן מִשְׁאֵת כֶּיֶד הַמֶּלֶךְ". לרגל הכתרת המלכה החדשה - הוא עורך משתה גדול. שמחה רבה ומיוחדת היתה לו במשתה זה, הרבה יותר מן השמחה שהיתה לו במשתה הקודם, שנערך לפני ארבע שנים. אבל הפעם הוא מחליט לא לעשות משתה ראוותני מידי - עדיין יש לו טעם מר בפה מן המשתה הקודם. הפעם הוא מחליט לערוך משתה בפורום מצומצם יותר - לכל שריו ועבדיו. אולם גם את האזרחים הוא לא מקפח, ומשתף אותם בשמחתו בצורה מיוחדת: הוא שולח להם חבילות שי מהודרות ומלכותיות, וכן נותן להם לאותה שנה הנחות משמעותיות במיסים ובארנונה.

זהות מטושטשת

אבל רק דבר אחד הפריע לאחשוורוש: הוא לא ידע מהו מוצאה של אסתר. כמה שניסה להפציר בה ולשדל אותה, היא היתה מתחמקת ממנו בתשובות שונות. פעם אחת אמרה לו בהתחננות, שמה איכפת לו מי היו אבותיה, העיקר שישתכל עליה כמה היא טובה ונחמדה... ופעם אחת טענה שהיא יתומה מקטנות, ואינה מכירה כלל את אביה ואת אמה. והוא כבר לא יודע מה לחשוב, אם להאמין לה או לא. אולי באמת היא לא יודעת את מוצאה? ואולי היא מתביישת במשפחה שלה, מפני שבאה ממשפחה נחותה, ולכן היא מנסה להסתיר זאת?

אכן בעזר ה', הצליחו מרדכי ואסתר להסתיר ולטשטש את מוצאה של אסתר. היו שלא ידעו כלל מאין הגיעה אסתר, כי מרדכי השתדל להבליע אותה בין הנערות. והיו שידעו שאסתר גדלה בביתו של מרדכי, אך לא ידעו שהיא בת דודו, אלא חשבו שהיא אסופית שלקחה מרדכי מרוב רחמנותו. גם מי שטען [ובהגיון רב!] שאסתר יהודיה - דבריו התקבלו בחוסר אמון, שכן מרוב שנשאה חן בעיני כולם, "כל אחד ואחד - נדמתה לו כאומתו" (מגילה יג ע"א). הסינים התרברבו שאִיסְטִינָה היא סינית, המצריים דווקא ידעו לספר כי אִיסְתִינָה היא מצרית, ואילו הפרסים טענו בלהט שאִיסְתִינָה היא כמובן פרסית. אז איך אפשר להאמין ליהודים שכמובן טוענים שאסתר יהודיה?!

"אין אסתר מגדת..."

אחשוורוש לא השלים עם זה כל כך בקלות. בכל ליבו השתוקק לגלות את זהותה של אסתר, אשתו היקרה והאצילית. פעולות רבות עשה כדי לגלות זאת: כדי שלא תחשוש שמא יחליף אותה באחרת מפני מוצאה הבזוי - הקפיד כאמור לפזר ולשלוח את כל הנערות שבבית הנשים, להראות לה שהוא רוצה אותה בכל מצב, גם אם היא ממשפחה בזויה. גם המשתה הגדול שערך לכבודה - נערך מתוך מגמה שהיא תִּפְתַּח ותגלה את זהותה. מן הסתם - בתוך כל הכבוד הגדול שיקיף אותה - לא יהיה לה נעים להישאר איזו אסופית חסרת

זהות. אז היא לפחות תגלה באופן חלקי מאיזה עם היא. מה גם שיגיעו אל המשתה שרים, שגרירים ומשלחות מכל 127 מדינות, ובדאי כשתראה את הנציגים של העם שלה היא לא תישאר אדישה, אלא תכבד אותם ותסביר להם פנים.

הוא אף פתח לכבודה את אוצרותיו, והתחיל לחלק מתנות יקרות ערך לאזרחיו. מסתמא כשתראה שהוא משחרר מתנות כה רבות ויקרות, היא תעשה לו איזה רמז - לאיזה מדינות כדאי לִמְעַן את החבילות, כדי שהמשפחה שלה תקבל חלק יפה. (מלבי"ם)

אבל שום דבר לא עזר!

- "אֵין אֶסְתֵּר מְגֵדַת מוֹלֶדֶתָּהּ וְאֵת עַמָּהּ, כֹּאֲשֶׁר צִוָּה עָלֶיהָ מֶרְדֳּכָי. וְאֵת מֵאֲמֵר מֶרְדֳּכָי אֶסְתֵּר עָשָׂה כֹּאֲשֶׁר הָיְתָה בְּאִמְנָה אֵתוֹ".

הכבוד, העושר, הפיתויים - שום דבר לא מזיז אותה. היא נשארת בצניעותה, בענוותנותה, נאמנת לדבריו של מרדכי הצדיק, ותופסת בפלך השתיקה.

אומרים חז"ל, כי את תכונת הצניעות והשתיקה [היפך הגילוי, ההבלטה וההחצנה] - היא ינקה משורשים עמוקים: מרחל אמנו ומשאל המלך. "בשכר צניעות שהיתה בה ברחל [שמסרה לאחותה את הסימנים ושתקה ולא ביישה את אחותה] - זכתה ויצא ממנה שאל. ובשכר צניעות שהיה בו בשאל [אשר בהוראת שמואל - "אֵת דְּבַר הַמְּלוּכָה לֹא הִגִּיד"] - זכה ויצאה ממנו אסתר". (מגילה יג ע"ב)

מעשה בגתן ותרש

אמר רבי יוחנן: הקציף הקב"ה עבדים על אדוניהם - לעשות נס לצדיק!

(מגילה יג ע"ב)

תסיסה!

"בְּיָמֵים הָהֵם וּמָרְדֳּכָי יָשָׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ קֶצֶף בָּגְתָן וְתָרַשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמָרֵי הַסֵּף וַיִּבְקְשׁוּ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁוּרֶשׁ".

הנה נראה, כי החיים בשושן שבו למסלולם הרגיל. אחשוורוש כבר מצא בשעה טובה את המלכה המיוחלת, נערכה אף חגיגת נישואין 'צנועה', ומה שחשוב - יש הנחות טובות בארנונה ובתשלומי המס, ואפילו מתנות יפות. הכל טוב ויפה.

אבל מתחת לפני השטח רחשה התסיסה!

ראשית - איך יתכן שאחשוורוש מפזר כך את הנערות אשר בבית הנשים ומחזיר אותן לארצן כלעומת שבאו?! אין זו רק פגיעה אישית בנערות, שלא זכו לשום יחס מן המלך, אלא מעבר לכך, יש כאן פגיעה בכבוד המדינות שמהן הגיעו. הלוא כל מדינה שלחה את מיטב נערותיה, יחד עם משלחת מכובדת של נציגים ושגרירים, וכל הענין הזה של בחירת המלכה - כבר הפך למין תחרות בינלאומית: מי תהיה המדינה שממנה תיבחר המלכה.

אז נכון שאסתר מצאה חן בעיני אחשוורוש, אבל יש כאן נהלים ברורים: הרי כל נערה שמוצאת חן בעיני המלך, צריכה ללכת לבית הפילגשים, ורק אם יתברר שמבין כל הנערות אין טובה ממנה - אז תיבחר היא למלכה. אז מדוע המלך משנה לפתע את הנהלים?! מדוע הוא לא מוכן לתת ליתר הנערות שבבית הנשים שום צ'אנס?! כך הוא שולח את המשלחות המכובדות בבושת פנים בחזרה לארצן?!

שלא לדבר על כל ההוצאות הרבות שהשקיע בנערות [מכספי המיסים שהוא סוחט מאיתנו, כמובן, אלא מה?!] - שירדו עכשיו לטמיון!

המן מחפש שותפים

יותר מכולם - כעס המן. עדיין עומד בפיו טעם האכזבה, ההחמצה, והתסכול הנורא, שאחזוהו כאשר נשלחה בתו בביזיון הביתה על ידי הגי. כל עוד לא נבחרה מלכה אחרת, היתה לו עוד איזו אפשרות

להשתעשע בספק, שאולי הוא יצליח למצוא איזו תרופה או איזה תכשיר פלא - להסיר את הריח הנורא הנודף מבתו, ולהביאה שוב אל בית הנשים. אבל עכשיו כבר אפסה כל תקווה - המלך בחר באסתר, ועל המקום נעל את הרשימה, ואינו מוכן לשמוע שום הצעה אחרת. אבל מה שהכי הכי מרגיז הוא - שכמעט בטוח שאסתר הזאת היא יהודיה! כמעט לא יתכן אחרת: הרי היא נלקחה מבית מרדכי. וחץ מזה - איזו אשה יכולה ככה לעמוד על שלה, בכזו עקשנות, ואפילו להעמיד את חייה ואת מעמדה בסכנה, כדי לא לגלות את מוצאה?! זה יכול להיות רק אצל היהודים העקשנים, שחוקי הדת שלהם עומדים אצלם מעל הכל! אז נכון שוויזתא הבן החמוד שלו מריע כל היום לכבוד המלכה הפרסיה אסתר, וחבריו הסינים מתגאים במלכה הסינית איסטירנה... אבל אותו אף אחד לא יוכל לבלבל - יש לו הרגשה חזקה שאסתר היא יהודיה! 'אי...אי...' חשב המן בליבו, 'יש לי חשק להרוג את המלך והמלכה הזאת גם יחד!'...

'אבל איך עושים את זה? איך שופכים את הדם ונזהרים לא להתלכלך ממנו? לא, העבודה הזו מידי מסוכנת בשבילי, צריך למצוא מישהו שיעשה במקומי את העבודה!'. אכן, לא רחוק היום בו הצליח המן למצוא את האנשים המתאימים...

תהפוכות בממשלה

שרי הממשלה גם הם רתחו מזעם. המלך אחשוורוש השתגע! מרוב אהבתו לאסתר, הוא מתחיל להיכנס לפחדים! הוא מפחד שמא יסיתו אותו השרים להרוג חלילה את אסתר, כמו שהסיתו אותו להרוג את ושת. ולכן הוא מחולל תהפוכות בממשלה, ועורך חילופי תפקידים בצורה בוטה. את השרים הכי חשובים שלו - הוא משפיל, ונותן להם תפקידים פחותים ובזויים, למען יראו וייראו - ששום שר ושום מינוי אינו חשוב בעיניו - לנגד המלכה היקירה!...

ואת מי הוא מעלה לגדולה?! לא להאמין... את מרדכי היהודי!

אכן מרדכי היהודי הפך כעת ליועצו של המלך, על פי עצתה של אסתר המלכה, אשר אמרה לפני המלך: "אדוני המלך, בעלי היקר! הלוא תראה כי כל הצרה שבאה עליך בהריגת ושת היתה על פי עצתם הנמהרת של יועציך הפוחזים. לעומת זאת, המלכים שקדמו לך, היו מתונים ושקולים, מפני שהיו להם יועצים מיוחדים במינם. יועצים אלו הם חכמי ישראל, אשר רוח אלוקים בקרבם, ואף

בקיאים הם בגינוני ובטכסיסי המלכות. הנה קח לדוגמא את המלך העריץ נבוכדנצאר - היודע אתה מי היה היועץ האישי שלו? דניאל! נבוכדנצאר הושיב את דניאל על פתחו, והיה נועץ בו בכל ענייניו. גם נכדו, המלך בלשצאר, התייעץ עם דניאל. ומי היה יועצו של המלך הפרסי כורש? זרובבל בן שאלתיאל! כורש היה ממש מתענג על חכמתו, אשר עלתה על חכמת כל השרים, והיה מתייעץ בו רבות. לכן ראוי גם לך, כמלך כה אדיר וגדול, לקחת לך יועץ יהודי, אשר יתן לך עצות נבונות ושקולות בכל ענייני המלכות, היאך לכוון את מלכותך ביד רמה ובדרך ישרה, ותמצא חן ושכל טוב בעיני הכל."

דברי החן הללו התקבלו על ליבו של אחשוורוש, ואכן על פי עצתה הוא לקח את מרדכי היהודי והושיב אותו כיועץ בשער המלך. (ילקוט שמעוני אסתר ב תתרג. מע"ל פט)

עבור השרים הפגועים - היה זה כזריית מלח על פצע פתוח! הם לא יכלו לסבול זאת. ובמיוחד שמרדכי היהודי הגאה - דן דיני ממונות לפי דין ישראל! יהודים רבים מגיעים אל פתחו כדי לשאול שאלות הלכתיות. מה המלך רוצה לפתוח כאן - ישיבה? ...! האווירה בארמון נעשתה מתוחה וממורמרת.

אבל אף אחד לא העיז לדבר!

אוי ואבוי למי שיעז לפצות את פיו נגד המלך, או להעיר איזו הערת ביקורת! מי יודע מה המלך המשוגע הזה מסוגל לעשות לו?! אי אפשר אפילו לפרוק את המועקה הכבדה באוזני חבר לצרה - לך תדע אם הוא לא יחליט פתאום להלשין עליך למלך, כדי למצוא חן בעיניו. כולם תוססים, כולם רותחים, אך אף אחד אינו מעיז לדבר.

בגתן ותרש

אבל היו שניים - שדי, כבר התפוצצו מרוב כעס. היו אלה שני שומרי השער, בגתן ותרש. היה להם עבר מפואר, מְשֻׁרוֹת מעולות. הם היו בעבר מקורבים אל המלך בלשצאר, אך גם בממשלתו של אחשוורוש הם קיבלו משרות מצוינות: 'בגתן' - הוא "בגתא", היה בעבר ממשרתיו האישיים של המלך - הוא זה שנמנה על המשלחת החשובה, שהתבקשה להביא את ושתי המלכה לפני המלך, נכעת השתנה שמו לבגתן - כמו 'בזתן' (האותיות ג' וז' בלשון הקודש לעיתים מתחלפות) - שראוי הוא להתבזות. ו'תרש' הוא "שתר", היה משבעת היועצים הבכירים של המלך. והנה עתה הורדו שניהם מגדולתם, ועליהם

לעמוד על המשמר בשער כשוערים זוטרים! התפקיד ה"נכבד" הזה מחייב אותם לעמוד דום במשך כל המשמרת, ומידי פעם להגיש משקאות לפני המלך.

הרגליים כואבות, העלבון צורב - ועיניהם כלות בראותם את מרדכי היהודי **יושב** לו בנחת בשער המלך, בתפקיד בכיר ומכובד!

ואז עלה הרעיון הנועז!

חורשים מזימות

בעצם הם לא העיזו לחשוב על זה לבד. היה זה המן הערמומי והמתוחבל, שראה בבגתן ותרש את האנשים המתאימים לביצוע מזימתו השפלה. אין יותר מתאימים מהם: ממורמרים, מתוסכלים, ומה שחשוב לא פחות - יש להם גישה זמינה אל המלך.

אבל המן היה זהיר. הוא לא ילכלך את צווארונו הלבן. הוא ידע שבגתן ותרש בעצם יכולים לעשות את העבודה היטב גם בלעדיו, מה שחסר זה רק לתוודק קצת ביניהם ו'להדליק' אותם. וזה מה שהוא עשה - הניח גפרור בוער על חבית הנפט ומיהר להתרחק לפני פרוץ הדליקה...

כמה רמזים וקריצות בעיניים, עד שהמן נתן להם להבין שהם בעצם 'משדרים על אותו גל'. כעת התחילו בגתן ותרש לדבר ביניהם ישירות וגלויות: זהו זה. צריך לשים קץ לשיגעונות של המלך הזה. הגיע הזמן שאנו נקום ונעשה את מה שכולם מפחדים לעשות: לחולל כאן מהפכה! להרוג את המלך אחשורוש ההפכפך, ולהשיב את הסדר על כנו.

אין מה לדאוג: לאחר שנצליח להרוג את המלך, אף אחד לא יתבע אותנו על כך. להיפך, כולם ישמחו, ועוד יבואו ויוקירו אותנו על כך! שהרי חוץ מאתנו, עוד שרים רבים בממשלה היו קרובים וידידים למלך בלשצאר. כולם כואבים כמונו את המהלכים האחרונים של הריגת ושתי ולקייחת אסתר. גם השרים המדיים והפרסיים אינם אוהדים את המלך, במיוחד לאחר פיזור הנערות, כך שאין לנו ממי לפחד.

אבל איך עושים את זה? זה באמת קצת מורכב. הדרך האפשרית ביותר עבורנו להרוג את המלך היא על ידי שנכניס ארס של נחש

לתוך המשקה של המלך, וכך נרעיל אותו. אבל זה לא פשוט, כי חליבת הארס מן הנחש והכנתו והבאתו אורכת שעות ארוכות, ואילו אנחנו עובדים במשמרות יום ולילה - כל אחד 6 שעות ביום ו-6 שעות בלילה. לא נוכל בזמן החופשי להספיק להכין את הארס. אם כן הטוב ביותר, שאחד מאתנו ישמור שתי משמרות רצופות, ובזמן הזה ילך השני להכין את הארס.

אכן נודע הדבר

"וַיִּוָּדַע הַדָּבָר לְמֶרְדֳּכָי, וַיִּגֵּד לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה, וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לְמֶלֶךְ בְּשֵׁם מֶרְדֳּכָי". טורסיים היו בגתן ותרש, ואת דברי מזימתם דיברו בשפה הטורסית, שאינה מקובלת בפרס. הם לא חששו לדבר ליד מרדכי, בחושבם כי הוא אינו מבין את שפתם. אך הם לא ידעו שמרדכי היהודי, כמו יתר חברי הסנהדרין, היה בקי בשבעים לשונות, ומבין יפה יפה את שפתם. [מרדכי היה מצטיין בזה במיוחד, ובספר עזרא (ב ב) נקרא שמו "בלשן", שהיה בולל הלשונות ודורשן - דקדקן].

כששמע זאת מרדכי, הבין כי טמונה כאן סכנה - לא רק לחייו של אחשוורוש, אלא אף ליהודים. אם ימות המלך - תתחולל מהפכה, ומהפכות תמיד מסוכנות הן ליהודים [ההיסטוריה הוכיחה זאת רבות, לצערנו הרב]. היהודים הם שתמיד ימצאו האשמים, ובפרט לאור העובדה שבדיוק לאחרונה נתמנה מרדכי ליועץ בכיר למלך! הלוא זה יהיה ברור כשמש שהוא זה שעמד מאחורי הדברים. ומי יודע - אולי אף יגלו את זהותה היהודית של אסתר, ואז העלילה כבר תהיה מושלמת: לאף אחד לא יהיה ספק בדבר, שההתנקשות לחיי המלך נעשתה מתוך שיתוף פעולה מלא של המלכה הבוגדת. עובדה: בימיה של ושתי - מי העז לשלוח יד במלך?!

הבין מרדכי, שאם משמים דאגו ליידע אותו על ההתנקשות המתוכננת, אות היא שעליו לפעול למען סיכולה, וליידע על כך את המלך. הוא העדיף לעשות זאת על ידי אסתר, כדי להיטיב לה, שתמצא חן בעיני המלך. אבל אסתר - רצתה להיטיב למרדכי, ולכן אמרה את הדברים למלך בשם מרדכי.

"כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם!" - על ידי שאסתר אמרה את הדברים בשם מרדכי, נכתב מרדכי לטובה בספר דברי הימים אשר למלך, ולעת פקודה - התגלגל מכך רווח והצלה לעם ישראל. (מגילה טו ע"א)

המזימה מתגלית

"וַיִּבְקֹשׁ הַדָּבָר וַיִּמָּצֵא" - מיד בקש המלך לחקור את הענין. כהוכחה ראשונה מצאו שאחד מן השניים אכן 'התנדב' לפתע למשמרת שאינה שלו... זה כבר התחיל לאמת את הדברים. אך כמובן לא הסתפקו בכך. ציוו משרתי המלך מבגתן ותרש - להגיש את ספל השתיה לפני המלך. הללו - שכבר חשו בתכונה חשודה, ניסו להוציא את הארס מבעוד מועד, אבל בהיכנסם לפני המלך נחרדו להיווכח כי משום מה הארס מוטל עדיין בתוך הכלי! אכן באורח נס המציא הקב"ה את הארס לתוך הספל, למען מרדכי, שלא יואשם בהוצאת דיבה. (ילקוט שמעוני אסתר ב תתרנג)

בגתן ותרש נלחצו, וניסו נואשות להציל את עצמם. אמרו למלך: אדוננו המלך, הצלחנו להשיג היום למלך מי מעיין זכים וצלולים במיוחד. לכן הבאנו אותם בכלי של זהב, המשמח את הלב [לאמתו של דבר כלי הזהב נועד כדי להסוות את הארס שלא יבלוט]. אבל לחרדתם ציווה המלך: "שיפכו מיד את המים על הרצפה!"

"חבל מאוד, אדוננו המלך", ניסו נואשות בשנית. "מים כה זכים וצלולים - אינם מזדמנים לנו בכל יום. חבל על כל טיפה!". המלך גיחך: "אדרבה ואדרבה, כיון שהמים כה צלולים - נעים לי לראות את זרם המים הניגר ארצה..."

ראו השניים כי כלתה אליהם הרעה, וניסו לשפוך את המים בחוזקה, כדי שהארס יימחה בזרם, אבל הדבר לא הועיל. בתוך שלולית המים - התגלה ארס! וכדי לאמת יותר את הדבר, הביאו צבי שישתה מן המים [שדרך מלכים ועשירים לגדל בביתם צבי מחמד], ואכן הוא נפל תחתיו ומת (סנסן ליאיר יג).

פניהם של בגתן ותרש חפו. הם ניסו להצטדק, לומר שלא ידם היתה במעל. אבל כל טענותיהם נסתמו - כאשר לפתע מצאו עבדי המלך באמתחתם - סכינים מושחזים...

סוף גנב לתליה

אחשוורוש נרעש. נעשה כאן נסיון התנקשות חמור ומסוכן! אלמלא אסתר אשתי היקרה, שהיתה ערנית וחשה להציל את חיי - מי יודע מה היה קורה?! הלוא המזימה תוכננה היטב לפרטי פרטים! אי... אי... מי היה מאמין שדווקא השרים הותיקים הללו - חרשו עלי מזימות כה מרושעות. עלי להגיב לכך בחומרה רבה!

"וַיִּתְּלוּ שְׁנֵיהֶם עַל עֵץ". אכן, על פי פקודת אחשוורוש, ניטע בחצר הארמון עץ גבוה, עליו נתלו השרים הסוררים. למען יראו וייראו!

ואסתר היקרה - עלי להשיב לה כגמולה הטוב! אך מה אוכל להעניק לה? הלוא היא המלכה, ואינה חסרה דבר. לפחות אביע את הערכתי בכך שאגדל את השושבין הראשי של הנישואין - הלוא הוא המן, שנתן לי עצה להרוג את ושתי ולחפש מלכה אחרת.

"וַיִּכְתֹּב בְּסֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ". דווקא מרדכי, הגיבור הראשי של הסיפור, לא זוכה להוקרה מיוחדת. אחשוורוש מסתפק בכך שיכתבו את פעולתו בספר הזיכרונות שלו. בינו לבין עצמו חשב אחשוורוש, שמרדכי באמת לא ראוי להוקרה, כי היה עליו לספר את הדברים בעצמו למלך. מדוע הוא לקח סיכון וגילה זאת רק לאסתר? אולי אסתר לא היתה מגלה מספיק נאמנות, ולא היתה מגלה את הסוד למלך?! לכן עכשיו ההוקרה ראויה דווקא לאסתר שגילתה נאמנות, ולא למרדכי שהתרשל בהצלת המלך! ומה גם שאם ארצה להשיב למרדכי טובה - הוא יתחיל להפציר בי לבנות את בית המקדש. ואני לא מעוניין בכך!

בלי הרבה הגיון ובלי הרבה קשר - מחליט אחשוורוש לתגמל דווקא את המן. הוא לא עושה זאת בלב שלם, כבר מזמן אין לו סימפטיה כלפיו. אך ה' שם זאת בלבו, בבחינת "יכין רשע וילבש צדיק" - המן כעת יעלה לגדולה,

יצבור עושר ונכסים ומעמד - ולבסוף יבוא מרדכי ויירש את הכל נכמו שכתוב בהמשך: "ותשם אסתר את מרדכי על בית המן", וינצל את מעמדו הרם כדי להביא לבנין בית המקדש.

זאת ועוד - התגמול למרדכי יִשְׁמַר לו ליום שבו הוא יזדקק לו. מרדכי אפילו לא ידע ששמו נכתב בספר הזיכרונות. לימים, יעלה זיכרונו לטובה אצל המלך - "וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי" - יהיה זה עבור מרדכי כמציאה של דבר שהוא לא ידע כלל על קיומו. מציאה שתגיע בדיוק ברגע הנכון.

(מעשה בגתן ותרש עפ"י מגילה יג ומהרש"א שם. פרקי דרבי אליעזר נ. מדרש לקח טוב ג ב. מפרשים: רשב"ם, אלשיך, מלבי"ם. רווח והצלה ברוידא עמ' 30. מעם לועז צג. תוספות השלם)

פרק ג

הו יסופר איך עלה המן לשלשלה ואל
איכה כסא הוא ישב בישיבת הממשלה.
מי השתחוה לפניו ומי נשאר זקוף.
ואיך טפח על פליו הפמ"ץ שקוף כיצד
הפיל גופלות ופקס לו תוכנית ושה
למלך שטיפת מוח פצינית כיצד גייס
כספים בצורה מתוחכמת וקיבל מן

המלך הסכמה וחזקת איך צאט להפצה מהירה ונרחבת והעיר העלה נבוכה וכלאבת

גדולת המן

"אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש את המן בן המדתא
האגגי וינשאהו, וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו".

במהלך חמש השנים הבאות, מתחיל אחשוורוש להעלות את המן
לגדולה. הוא נזהר לא להעלות אותו בבת אחת, אלא דרגה אחר
דרגה. ככה בשקט, שלא תעלה קנאת השרים עליו.

והנה מגלה המן כישרונות חבויים: הוא מתגלה כמגיד עתידות
מוכשר במיוחד. עורך גורלות, ומגלה נסתרות על ידי קוביות, קלפים
ומטבעות... זה הולך לו כל כך טוב, עד שהוא הופך לאליל ההמון.
מטבע מיוחדת נחקקת על שמו, והוא מכריז על עצמו כאלוה.

אחשוורוש מתרשם עמוקות מחכמתו ומעמדו של המן, ואף מעושרו
הרב [אותו השיג מאוצרות מלכי יהודה ומאוצרות בית המקדש] ומחליט לגדלו
ולהקפיץ אותו לדרגת המשנה למלך! אבל לא סתם משנה! אחשוורוש
ממש יוצא מגדרו כדי לכבד ולייקר את המן. הוא נותן לו במתנה את
מרכבת המשנה שלו, ומוציא כרוז שכולם צריכים לכרוע
ולהשתחוות לו.

בישיבת הממשלה - הוא דואג לו למקום מכובד במיוחד. עד כה היה
נהוג, שכסאות השרים מסודרים לפי סדר חשיבותם: כל הגדול יותר
- קרוב יותר אל המלך, והמשנה למלך יושב בסמוך למלך. אבל
אחשוורוש החליט שעבור המן זה ממש עלבון! מה, המן ירום הודו
ישב על כסא רגיל כמו של כולם?! כמו שר בין השרים?! לא בא
בחשבון! יש לעשות לו כסא מיוחד, מוגבה כמה וכמה מטרים על ידי
בימה מיוחדת, שכולם יסתכלו עליו ככה מלמטה למעלה... (ילקוט
שמעוני אסתר תתרג. פרדר"א נ. אלשיך. מע"ל. תוספות השלם)

יש תרופה!

הנה כעת עולה המן לגדולה, ומכאן בעצם מתחילים כל הצרות! אבל, רק רגע, אל דאגה...

רופא מסור הולך להקיז דם לחולה לצורך רפואתו. הוא איננו מתחיל מיד. מכין הוא תחילה על שידת הטיפולים חומר חיטוי, תחבושת לעצירת הדם, גם כוס משקה משיב נפש, ומשכך כאבים למקרה הצורך... הן לא משנאה חלילה הוא פוצע אותן, רק מתוך דאגה לבריאותו!

"כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, כי אני ה' רופאך" - אומר הקב"ה: בני היקרים, היסורים והצרות שאני נותן לכם, אינם כמו המכות שנתתי על מצרים, כדי להענישם ולהתנקם בהם. אלא "אני ה' רופאך", אני דואג לשלומכם, רוצה בטובתכם. לכן -

"אין הקב"ה מכה את ישראל, אלא אם כן בורא להם רפואה תחילה!" (מגילה יג ע"ב) גם כאן הקדים הקב"ה את הרפואה למכה: **"אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גָּדַל הַמֶּלֶךְ אֶחְשָׁיוֹשׁ אֶת הָמָן** - גדולת המן הגיעה רק לאחר שהכין ה' את הרפואה על ידי שאסתר נבחרה למלכה, ומרדכי אף הוא נזכר לטובה בכך שהציל את המלך ממוות. (מלבי"ם)

הושמן אחר שהושחזה
סכיננו...

הנה המן זוכה בכבוד מלכים שאין כמוהו! מדוע זה מגיע
לו, לרשע הזה?!

אמר רבי לוי: משל למה הדבר דומה? לנער משרת שקילל
את בנו של המלך. אמר המלך: אם אהרוג אותו, מי ישמע
על הריגתו של נער פשוט? מה עשה, בתחילה מינה אותו
לקצין, ולאחר מכן עשאו למושל חשוב, ואחר כך דן אותו
והתיז ראשו בחרב, כדי שידעו הכל מה עונשו של המקלל
את בן המלך. כך אמר הקדוש ברוך הוא: אילו נהרג המן
כאשר יעץ לבטל את בנין בית המקדש - מי היה מכיר
באיש הפחות הזה? לכך סיבב הקב"ה שיגדלוהו המלך,
כדי שידעו הכל וירגישו בעונשו של המיצר לישראל. (ילקוט
שמעוני תתרנג)

ועוד משל לאדם שהיו לו: סייחה, חמורה וחזירה. והיה
נותן לחמורה ולסייחה מאכל במידה, לפי הצורך בלבד,
ואילו לחזירה היה נותן אוכל רב ככל שחפצה, ללא
מידה. פנתה הסייחה לאמה החמורה ושאלה: "אמא,
מדוע דווקא לנו, שעושים מלאכת בעל הבית - נותן בעל
הבית אוכל במידה, ואילו לחזירה שאינה עושה כלום -
נותן שלא במידה?!" השיבה החמורה: "יבוא יום
ותביני... ואכן בבוא היום, ערך בעל הבית חגיגה, ולקח
את החזירה ונחרה... (שם)

אף המן - כל עלייתו היתה כדי שבבוא היום תהיה מפלתו
מוחצת יותר! ועליו נאמר (עובדיה א ד): "אִם תִּגְבֶּיֶה בְּנֶשֶׁךְ,
וְאִם בֵּין כּוֹכָבִים שָׁיִם קִנְיָן - מִשָּׁם אוֹרִידֶךָ נֶאֱמַר ה'!" [נורמז
למפלתו: טעמי המקרא של המילים 'המן בן המדתא' הן 'דרגא
תביר', לרמז שאף על פי שהעלהו אחשוורוש ל"דרגה" רמה - לבסוף
'תביר', נשברה גדולתו].

"אחר הדברים האלה גָּדַל הַמֶּלֶךְ אֶתְשׁוֹרוֹשׁ אֶת הָמָן" -
מתי הושמן? רק אחר שהושחזה סכיננו... (אלשיך).

והנה כל גדולתו המיוחדת [שנעשה משנה למלך, וכולם
משתחוים לו וכו' וכו'] - **לא ארכה אלא 70 יום בלבד!** (מנות
הלוי קסח ע"א בשם שערי בינה)

ונפלא לראות, כיצד מרגע שהוא מתחיל להתנכל בגלוי
לעם ישראל - מתחילים העניינים להתגלגל במהירות
מסחררת, ותוך **שלושה ימים בלבד** המן מוביל את עצמו
אל חבל התליה! המפליא מכל, שהוא עצמו כורה לעצמו
את כל אותם הבורות שאליהם הוא נופל בדרך!

מרדכי אינו משתחוה להמן

"וְכָל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ פָּרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהֶמָּן, כִּי כֵן צִוָּה לוֹ הַמֶּלֶךְ". לכל אשר פונה המן - כולם כורעים ומשתחוים לפניו. אפילו בשער המלך - מקום אשר בו אין מן הראוי לחלוק כבוד לאיש מלבד המלך, גם שם משתחוים לו, על פי צו מיוחד שהוציא המלך לכבודו של המן. גם היהודים השתחוו להמן, מפני השלום. (מע"ל)

"וּמֶרְדֵּכִי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה!" רק מרדכי היה עומד בקומה זקופה ולא משתחוה. הוא לא ניסה כלל להסתיר זאת, ולהראות את עצמו כאילו אינו רואה את המן עובר, אלא להיפך - דווקא כשהיה המן עובר, היה מרדכי עומד למולו בראש מורס ובעיניים פקוחות לרווחה, להראות לכולם שאינו משתחוה.

בכך רצה מרדכי לכפר על ישראל שהשתחוו בעבר לצלמו של נבוכדנצר. הוא אף ידע כי עתיד זרעו של עשו [המן] ליפול על ידי בניה של רחל [מרדכי], והיה ליבו סמוך ובטוח שהדבר אכן יתרחש, ולא רצה להראות שום סימן של כניעה והתרפסות לפני רשע זה.

אך היהודים בראותם זאת, חששו מאוד מתגובתו של המן, וניסו לשדל את מרדכי להשתחוות לפניו, או לפחות להתרחק ממנו. אמרו לו: הלוא אף יעקב אבינו ובניו - השתחוו לפני עשו, ומדוע אתה אינך משתחוה? אמר להם: אני באתי מזרעו של בנימין, אשר לא השתחוה מעודו לאדם רשע! אכן באותה שעה שהשתחוו יעקב ובניו לעשו, עדיין לא נולד בנימין. ודווקא לזרעו של בנימין אשר לא השתחוה - הועיד ה' יתברך למחות את זרעו של עמלק. [ונרחיב בזה להלן]. עוד

המן - עבד למרדכי

המן ראה את מרדכי, אך חשק שפתיים והעלים עין. בינו לבין עצמו ידע שלא כדאי לו להתחיל לפתוח כאן תיקים, כי אז יצטרכו לנבור בעבר המאוד לא מפואר שלו, שאותו הוא כה מתאמץ לטשטש ולהשכיח. וזאת עלינו לדעת, כי בעבר היה המן - בלן וספר, במשך 22 שנה! לאט לאט הוא הצליח להתקדם, ולקבל משרה אצל המלך. אבל גם זה לא הלך בקלות - לא מיד התמנה לאחד מהיועצים הבכירים. בהתחלה הוא עבד קשה מאוד בצבא של אחשוורוש, עד שהצליח לקבל תפקיד של מפקד פלוגה. ובתקופה זו אירעה לו תקרית לא נעימה עם מרדכי.

באחד הימים פרץ מרד באחת ממדינות מלכותו של אחשוורוש. מיהר המלך לגייס כוחות צבאיים שילכו לדכא את המרד. שתי פלוגות נשלחו: פלוגתו של המן, ופלוגתו של מרדכי, אשר היה אף הוא שר צבא. לקחו עימם מרדכי והמן צידה לדרך כאשר יוכלו לשאת, ארגנו כל אחד את צבאו, ויצאו אל המלחמה. על פי החלטת שרי הצבא, הקיפו החיילים את העיר במצור עד שתיכנע, ובינתיים חנו סביבות העיר ימים רבים. חיילי מחנה המן, שהיו גרגרנים, אכלו כמויות גדולות של אוכל, והמן לא עצר בעדס, עד שכעבור כמה ימים נגמרה להם כל הצידה. לעומת זאת החיילים במחנה מרדכי, היו מקבלים את ארוחותיהם במידה קצובה, כי אמר להם מרדכי: אנו נתונים עכשיו במלחמה, ואין אנו יכולים לדעת מתי תגיע אספקת המזון הבאה, ולכן עלינו להצטמצם. כאשר תם האוכל במחנה המן, ניגשו כולם אל המן ודרשו ממנו מזון. אמר להם המן, מאיפה אביא לכם אוכל, הרי אתם זללתם את הכל, מה אתם רוצים ממני? כעסו עליו החיילים ואיימו עליו שאם לא ידאג להם מיידית למזון, יהרגוהו. בצר לו להמן, הלך אצל מרדכי ושטח לפניו את צרתו, בהתחננו אליו כי יביא לו מעט מזון לחייליו, כדי שלא יהרגוהו. אמר לו מרדכי: איך אתן לך מהמזון של חיילי, והרי איני יודע מתי תגיע אספקת המזון הנוספת? נפל המן לרגלי מרדכי, והתחנן על נפשו בבכי מר: עבדך אני, אנא אל תתנני למות על ידי חיילי. אמר מרדכי: אם כן מכור עצמך לעבד אלי. ענהו המן, אני מוכן. אך לא מצאו קלף או נייר לכתוב עליו את שטר המכירה, לכן כתבו בכתובת קעקע על ירכו של המן בזו הלשון: "אני המן האגגי עבדו של מרדכי היהודי, נמכרתי לו לעבד בעבור ככרות לחם שסיפק לי".

עכשיו, כשהיה עובר המן על יד שער המלך, ורואה את מרדכי שלא כורע ולא משתחוה לו, היה זועם על כך, אבל מרדכי היה טופח על ירכו, לאמור: 'ראה וזכור מה כתוב על ירכך, ואיך ישתחוה האדון אל עבדו?' לפיכך, כדי שלא יוודע קלונו ברבים, העדיף המן להתעלם ממרדכי. (אגדת אסתר. ועיין מגילה טו סוף ע"א וברש"י)

אין שלום!

"וַיְהִי כְּאָמְרָם אֵלָיו יוֹם וַיּוֹם וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם, וַיִּגִּידוּ לְהֶמָּן... וַיֵּרָא הֶמָּן כִּי אֵין מְרֹדְכִי כִרְעָ וּמִשְׁתַּחֲוִה לּוֹ, וַיִּמְלֵא הֶמָּן חֲמָה". עבדי המלך לא השלימו עם זה. מדוע כולם צריכים לכרוע ולהשתחוות, ורק מרדכי לא משתחוה? כנראה שהמן לא שם לב לכך, עלינו ליידע אותו! ואכן הלכו ואמרו להמן כי מרדכי לא משתחוה לו. המן "הופתע" והעמיד פנים: ברצינות? מה פתאום, לא יכול להיות!

כעת כבר לא היה לו מנוס מלעמוד פנים מול פנים לפני מרדכי. הוא ניסה לנצל את טוב ליבו וענוותנותו של מרדכי, אשר תמיד היה משיב שלום לכל אדם, אפילו לפחות שביהודים, ומרכין את ראשו לפניו בענווה. יגש הוא אפוא אליו בברכת שלום, ובודאי יזכה ממנו לפחות לניד ראש קל, שיכול להתפרש כהשתחויה. ניגש המן אל מרדכי ואמר לו: "שלום עליך!", אך מרדכי זקף את קומתו והשיב לו בעזות: "אין שלום - אמר ה' לרשעים!".

כאן בערה בו חמתו של המן להשחית! הוא היה כל כך רוצה להלשין עליו למלך, להורגו בגין הפרת פקודה, או לפחות לבקש מן המלך לבטל את כתב העבדות תמורת סכום כסף. אבל הכבוד העצמי שלו לא נתן לו, שיתחילו לבחוש בתבשילו הקודח... (ילקוט תתרגם. מדרש פנים אחרים פ"ג. מע"ל. תוספות השלם)

ויבקש המן להשמיד...

"וַיִּבֶזְזוּ בְּעֵינָיו לְשַׁלַּח יָד בְּמְרֹדְכִי לְבָדּוֹ, כִּי הִגִּידוּ לוֹ אֶת עֵם מְרֹדְכִי, וַיִּבְקֹשׁ הֶמָּן לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְלָכוֹת אַחַשְׁוֵרוֹשׁ עִם מְרֹדְכִי".

גאוות לבו של המן הרשע לא נתנה לו מנוח. אם אינו יכול להפליל את מרדכי ולהגיש נגדו כתב אישום ישיר וגלוי - הוא עוד יתנקם בו בצורה אחרת. ולא רק בו, אלא בכל העם שלו! עליו למצוא דרך כיצד להטות את ליבו של אחשוורוש, שיסכים להוציא גזירה על היהודים כולם!

משל לעוף אחד שבנה קן על שפת הים, והנה עלה הים והציף את הקן. כעס העוף מאוד על הים, מה עשה? מילא פיו מים מן הים ושם בחול, ושוב מילא פיו מים ושם בחול, וכך חזר ועשה שוב ושוב. שאל אותו חברו: מה אתה עושה ומתייגע? אמר לו: איני זז מכאן, עד שאעשה את כל הים הזה חול, ואת החול אהפוך לים!...

כך - "ויבקש המן להשמיד את כל היהודים". אמר הקב"ה: רשע בן רשע, בן בנו של עשו הרשע, אני בקשתי ולא יכולתי, שנאמר (תהלים קו כג): "וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֶם - לִוְלֵי מִנְּשָׁה בְּחִירוֹ עֶמֶד בְּפֶרֶץ לְפָנָיו" [אפילו הקב"ה כביכול לא הצליח להשמיד את עם ישראל, מתוקף הבטחתו לאבות האומה], ואתה מבקש!... חייך, ראשך תחת ראשם, אתה תהיה כפרה עליהם. (אסתר רבה ז י)

ולמה הדבר דומה? לאבן, וקדרת חרס. אם תיפול האבן על הקדרה, אוי לקדרה, ואם תפול הקדרה על האבן, גם כן אוי לקדרה. כך - עם ישראל נמשלו לאבן [כמו שנאמר: "כי מראש צורים אראנו"], ואומות העולם נמשלו כחרס הנשבר. כשעם ישראל נלחמים באומות - אוי לאומות, וכשהאומות מנסים להרע לישראל, גם כן אוי לאומות.

המן עורך גורלות

"בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא חֹדֶשׁ נִסָּן בְּשָׁנָה שְׁתִּימָה עֶשְׂרִי לַמָּלְכוֹת אַחֲשָׁרוֹשׁ, הַפִּיל פֹּה הוּא הַגּוֹרֵל לְפָנֵי הָמֶן". המן מחשב היטב את צעדיו. לפני שיגש אל אחשורוש להסיתו נגד היהודים, עליו לחשב ולבדוק מהו הזמן הטוב והמסוגל ביותר להוציא לפועל את מזימתו. כמכשף וקוסם מדופלם, היה המן שוקל את צעדיו על פי גורלות וקסמים.

ובכן, הוא ניגש למלאכה. הוא לקח 3 קוביות משחק, המשמשות אותו לקסמיו, הטיל אותן, והנה עלו לפניו המספרים: 1, 3, 3. המן חייך בהנאה: הלוא אלו הן אותיות "א-ג-ג"! יש להסיק מכך שידי

על העליונה, שהרי אני מזרעו של אגג מלך עמלק. שמחתו גדלה יותר, כאשר הפך את הקוביות לראות מהם המספרים שיצאו למטה, ולנגד עיניו נגלו המספרים: 6, 4, 4 - "ד-ו-ד"! הן זאת אלא שמזלו של דוד למטה ומזלו של אגג למעלה. אבל הוא לא ידע, כי בכך שהפך את הקוביות לראות את המספרים שלמטה, הפך הוא במו ידיו גם את גורלו, ונעשה דוד למעלה ואגג למטה... (מדרש תלפיות ענף אחשורוש)

המן אף ראה בגורל, שבקרוב בקרוב תהיה לו עלייה גדולה. מרוב שמחה הוא לא הבחין בדיוק באיזו עלייה מדובר. הוא אכן יעלה מעלה מעלה... על עץ גבוה גבוה חמישים אמה. בקרוב ממש...

כעת נותר לו להמן, רק לבדוק מתי הוא הזמן המתאים לבצע את מזימתו...

ובכן, התחיל המן להעביר בגורל את חודשי השנה בזה אחר זה, כדי לדעת מהו המזל המתאים שבו יסייעו לו הכוכבים מן השמים: העביר בגורל את החודש הנוכחי - חודש **ניסן**, ולא עלה בידו. הבין המן שזכות חג הפסח שחוגגים עם ישראל בחודש זה עומדת להם ולא יוכל להפילם. העביר בגורל את חודש **אייר** - ואף הוא לא עלה בידו, משום זכות פסח שני. העביר את חודש **סיון** - ולא עלה בידו, משום זכות קבלת התורה. העביר את החודשים **תמוז ואב** - ולא עלה בידו, מפני שבחודשים אלו ארעו פורענויות קשות לעם ישראל, ו"לא תקום פעמיים צרה". העביר בגורל את חודש **אלול** - ולא עלה בידו, כי זהו חודש של תשובה וכפרה לעם ישראל. העביר את **תשרי** - ולא עלה בידו, מפני זכויות החגים. העביר את חודש **חשוון** - ולא עלה בידו, מפני שבו ירד המבול וניצלו נח ובניו. העביר את חודש **כסלו** - ולא עלה בידו, שבו הונחו יסודות בית המקדש. העביר את חודש **טבת** - ולא עלה בידו, כי ארעה בו כבר פורענות קשה, שצר נבוכדנצר על ירושלים, העביר את חודש **שבט** - ולא עלה בידו, שבו ראש השנה לאילנות, שמהם מביאים ישראל ביכורים. (מדרש פנים אחרים פ"ג. מע"ל קיא)

הוא כבר היה מודאג, מכך שלא עלה בידו שום חודש, בגלל החגים הרבים והאירועים של ישראל, אבל מה מאוד שמח בראותו שהחודש האחרון, חודש אדר, דווקא הצליח לעלות בגורל. אכן, בחודש זה אין לעם ישראל שום חג ושום זכות...! [רשע מרושע, אתה מטיל עין הרע בחגים של ישראל. עוד תראה... בזכותך יתווסף להם עוד חג. חה, חה, חה...]

המן שמח שמחה גדולה. אכן אין מתאים יותר מאשר חודש אדר, שמזלו - מזל דגים. האח... תפוסים הם בידי כמו דגים במצולה! אבלע אותם כמו דגים חיים... [רשע, הם אינם בידך, אלא אתה בידיהם. הלוא גם הדגים - פעמים שבולעים אותם ופעמים שהם בולעים את האחרים. על האפשרות הזאת לא חשבת, נכון?...]

עוד המשיך המן לחשוב בלבו: הוכחה לכך שבחודש זה מזלם של ישראל בירידה - הנה בחודש זה, בשבעה לחודש, נפטר משה רבם! אכן תאריך פטירתו של משה רבנו היה מפורסם בעולם, היה זה יום של אבל. אבל מה שלא היה מפורסם הוא תאריך הולדתו, מפני שמשה הוטמן שלושה חודשים בתיבה, ואף אחד לא ידע מתי נולד. ומתי באמת נולד משה? אכן, בשבעה באדר. אבל את זאת המן לא ידע...

"וַיִּפֹּל פֶּה וַיֵּדֹוּ בְּגוֹרֵל הָדָה. וַיֵּרָא כִּי בְּאֶדָר מֵת אָבִי הַתְּעוּדָה. וְלֹא זָכַר כִּי הִיא עֵת הַלֵּידָה. חֲבִלִי יוֹלֵדָה יָבֹאוּ לוֹ : (מתוך הפיוט "מי כמוך" לריה"ל)

כעת נותר לו רק להעלות בגורל את היום בחודש. הנה עלה - י"ג באדר! נפלא. המן היה בקי היטב בהיסטוריה של ישראל. ביום זה בדיוק היתה במצרים מכת חושך, ובעם ישראל פרצה מגיפה קשה - שמונים אחוז מתוכם מתו! [כמבואר בחוברת המרתקת "חג הפסח בהלכה ובאגדה"] סימן שזה יום של ירידה לישראל!

אומנם קצת חבל, שזה יוצא בעוד כל כך הרבה זמן - כמעט שנה! ממש קשה לו לחכות. אבל לא נורא, הכל לטובה. הלוא אגרות השמד צריכות להגיע ל-127 מדינות, מהודו ועד כוש. זה לוקח זמן, לא כדאי לעשות זאת בחיפזון. עלינו לוודא שהן תגענה לכל מחוז ולכל פינה! חבל שאיזה כפר נידח יפספסו את היום הנפלא הזה, רק בגלל איזה עיכוב טכני. אז שווה לחכות עוד כמה חודשים, העיקר שיהיה באמת "פתרון סופי", כמו שאומרים.

ובכל מקרה, בינתיים הוא כבר יכול להתחיל לחגוג. הוא כמובן לא ישמור ליהודים את ההפתעה בסוד, מה פתאום? הוא ידאג לפרסם אותה כמה שיותר, כדי "להומם ולאבדם", שיהיו המומים ומבולבלים, שימותו מפחד ומטרור הדעת. גם הגויים כבר יתחילו להטעים אותם מנחת זרועם. בקיצור, אל דאגה, במשך השנה הזאת הוא יספיק לעשות ליהודים קצת שמח לפני מותם. [רשע, מאת ה' היה העיכוב הזה, כדי שיספיקו ישראל לעשות תשובה ולבטל את הגזירה...!]

עלינו להבין, כי הגורלות של המן לא היו סתם מעשה משחק, אלא יש בהם צד של אמת. אבל "ישראל - מעל המזל", שבשעה שישראל עושים תשובה, הם יכולים להפוך את הגורל, כך שהוא יפעל לטובתם.

ואכן בשעה שהפיל המן גורלות, יצאה בת קול ואמרה: "אל תיראי עדת ישראל!", שאם תחזרו בתשובה ישתנה הגורל, שכל מה שרואה המן בגורל לרעתכם - יהיה לרעתו.

וזה שכתוב: "הפיל פור - הוא [המן] הגורל" - אמר רבי חמא בר חנינא: "אתה הוא גורלן של בני!", דהיינו הגורל שאתה מטיל על בני - הוא הגורל על עצמך.

אמר הקב"ה: רשע, הגורל שלי קדם לגורל שלך. אני כבר הפלתי גורלות, כמו שנאמר: "גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל". בגורל שלי - מכל שבעים האומות, נפל חלקי בישראל. והגורל שלך הוא הגורל לעזאזל, שהולך לכפרה על עם ישראל, כמו שנאמר: "ונשא השעיר עליו את כל עוונותם". (תוספות השלם עמ' 64. מדרש רבה ז יד. ילקוט"ש תתרגד)

המן מסית את אחשורוש

מבחינתו של המן התאריך כבר סגור, מה שנשאר זה רק לשכנע את אחשורוש להסכים למזימה. הוא חשב שזה ילך די בקלות, שהרי אחשורוש אינו חבר כל כך טוב של היהודים, אבל בפועל - זה לא היה פשוט, אחשורוש חשש והיסס מאוד. הוא היה בקי בהיסטוריה, וידע מה עלה בגורלם של צוררי ישראל לדורותיהם. הוא פחד להצטרף לשורותיהם.

אבל המן לא ויתר, הוא היה נחוש בדעתו, ופתח במסע שכנוע. הוא הבין שקודם כל עליו 'לחמם' יותר את אחשורוש נגד היהודים, לערוך לו שטיפת מח טובה, ואז ההמשך יהיה קל יותר.

ואכן המן גילה בכך מומחיות רבה! "אמר רבה: אין מי שיודע לספר לשון הרע כמו המן!". השכם והערב היה מגיע לפני אחשורוש, מסית אותו ומרעיל את מוחו בדברי בלע על היהודים.

"יִשְׁנֹוּ עִם אֶחָד מִפָּזַר וּמִפָּרֵד בֵּין הָעַמִּים בְּכָל מְדִינֹת מְלָכוֹתָךְ, וְדִתִּיהֶם שְׁנוֹת מִכָּל עָם, וְאֶת דִּתִּי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עֹשִׂים, וְלִמְלָךְ אֵין שׁוֹה לְהִנִּיחֵם".

דת משונה יש להם, אדוני המלך. ולא רק משונה - אלא גם מרדנית ומסוכנת! אולי אתה רואה אותם שקטים ותמימים, אבל הכל רק הצגה זמנית, מפני שאין להם עכשיו אפשרות להרים ראש, אבל דע לך שלאמתו של דבר הם מחפשים בכל נפשם את ההזדמנות לבעוט ולהתנקס בנו, ולכונן ממלכה עצמאית משלהם. הנה, בכל יום הם מתפללים: "לעשות נקמה בגויים", מחפשים היאך להפיל אותנו. גם הם אומרים: "שובר אויבים ומכניע זדים", איך הם לא מתביישים לקרוא לנו "זדים"? מה עשינו להם, אדוני המלך?! קיפחנו אותם במשהו? עוללנו להם משהו? שום דבר, יש להם שנאה עיוורת כלפינו! גם הם אומרים לאלוקים שלהם: "מלך אוהב צדקה ומשפט" - מחכים מתי יעשה בנו האלוקים שלהם דין ומשפט.

גם החגים שלהם - כולם סובבים סביב התקווה שלהם למרוד בנו ולכונן את מלכותם מחדש. בפסח הם מבערים חמץ ואומרים "כך יבוערו האומות", בשבועות הם קוטפים פרחי שושנים ותפוחים, משליכים אותם בבית הכנסת, ומלקטים אותם חזרה ואומרים "כך ילוקטו ויקובצו כל בני עמנו מבין האומות". בראש השנה הם תוקעים בשופר ואומרים: "כך תיפח רוחם של שונאינו". ביום כיפור הם עושים כפרות ושוחטים תרנגולות ואומרים "כך ישחטו האומות". בסוכות מנענעים לולבים ואומרים: "כך ינוענעו האומות". כל חפצם ומגמתם, כל תקוותם ותפילתם - לבער אותנו מן העולם. איך אפשר לסבול אותם ולהניח להם, איך?!

והם לא רק שונאים אותנו, אלא ממש לועגים לנו, מבזים אותנו! הנה תראה: יהודי שותה כוס יין - אם יפול לו לפתע זבוב לתוך הכוס, מה הוא יעשה? יוציא את הזבוב וישתה את היין. אבל, תקשיב היטב: אם אתה, אדוני המלך, תיגע מעט בכוס היין שלו - מה הוא יעשה? מיד הוא ישפוך את כל היין, וישטוף את הכוס שלוש פעמים! הרי שאתה מאוס עליהם יותר מן הזבוב! (מגילה יג ע"ב)

חוץ מזה, אדוני המלך, הדת המשונה שלהם גורמת לפיחות כלכלי! למה? כי אין להם מוסר עבודה נורמאלי! כל שבוע באופן קבוע הם עושים יום של שביתה, סוגרים את כל החנויות, את כל העסקים, לא מעניין אותם כלום. אפילו יגיע איזה גוי מסכן לפרוע את חובו ולפדות את המשכונות שלו, הם לא יתחשבו בו, יגידו לו "שבת

היום", "חג היום", וישאירו את המשכון אצלם. ולא רק שהם לא עובדים ולא מרוויחים כסף ביום הזה - אלא שהם מבזבזים את כל הכסף שכבר הצליחו להרוויח במשך השבוע! אוכלים בשפע בשר ומעדני מלכים, שותים יין, משתכרים. גרגרנים שכמותם.

אני אומר לך, אדוני המלך, לא משתלם לך להחזיק את הפרזיטים האלו! "למלך אין שוה להניחם". גם מן המיסים שנראה לך שאתה מרוויח מהם - הם יודעים להתחמק יפה מאוד. רק מגיע גובה המיסים - ישר: "שבת היום", "חג היום".

ומה שהכי מקומם - שהם מצליחים עם הטענות השחוקות שלהם - גם להשתמט מן הצבא! כל צו גיוס שמגיע - "מצטערים. שבת היום, חג היום". בטח, למה להם לתרום ולהקריב מעצמם למען המדינה? לא יותר נוח לשבת בכוללים ובישיבות ולחמם את הכיסאות...!?

אמר הקב"ה: "רשע, אתה מלעיג על מועדי בני! חייד שבגנותך אני מוסיף להם מועד נוסף, שאפילו כל ימים טובים בטלים - זה לא יהיה בטל". (אסתר רבה ז יד)

אמר רבי לוי: על מה שהיה המן מקטרג מלמטה על ישראל, היה המלאך מיכאל מלמד עליהם סגוריה מלמעלה. אמר לפניו: ריבונו של עולם, אין בניך מתקטרגים לא על שעבדו עבודה זרה, ולא על ששפכו דמים, אלא על שהם משמרים את דתך. אמר לו הקב"ה: לא עזבתי ולא אעזוב! שנאמר: "כי לא יטוש ה' עמו". (ילקוט"ש אסתר ג תתרנד)

ההיסטוריה מספרת

המן המשיך להסית: אדוני המלך, תתבונן קצת על ההיסטוריה שלהם, ותווכח לראות עד כמה הם כפויי טובה. הנה תראה מה קרה לפרעה מלך מצרים: כאשר ירדו ישראל למצרים, קיבל אותם פרעה בסבר פנים יפות, הושיב אותם במיטב הארץ, זן אותם בשנות הרעב

ונתן להם כל טוב שבארצו. במקום להגיד יפה תודה - הם החליטו לנצל אותו עד הסוף, ועשו לו כזה תרגיל: באו בהתחלה בבקשה 'צנועה': אנחנו רוצים ללכת לזבוח לאלוקינו למשך שלושה ימים, אחר כך נחזור. אולי אתה מסכים בבקשה להשאיל לנו כלי כסף וכלי זהב ובגדים יפים, כדי שנוכל לחגוג כראוי? והמצרים התמימים ברוב טובם אכן השאילו להם בנדיבות כסף וזהב ובגדים, והטעינו לכל אחד מ ישראל עשרות חמורים מלאים בכל טוב מצרים. אבל מה הנצלנים האלו עשו בסוף? ברחו, כמובן, יחד עם כל הרכוש, הלכו ולא חזרו!

וכך, כשהם מצוידים בכל טוב, הם פנו לעבר מסע הכיבוש האכזרי שלהם. סבא שלי עמלק - לא היה יכול לסבול את העוול הזה שנעשה למצרים, וניסה להילחם בהם בדרך, אבל הם הצליחו להתגבר עליו. אל תשאל אותי איך, אדוני המלך, אני באמת לא יודע. אולי הם עשו עליו כשפים. אחר כך הם המשיכו לארץ כנען והדפו באכזריות ובעריצות 31 מדינות ששכנו בה. ככה בלי רחמים, הרגו וגרשו אזרחים תמימים מבתיהם, אנשים נשים וטף, וחילקו ביניהם את ארצם.

לאחר שהתיישבו והתאזרחו בארץ כנען - העמידו להם מלכים עריצים וקשים. הראשון שבהם היה שאול. הוא המיט שואה של ממש על העם שלי - עמלק! ביום אחד הוא הרג מאה אלף פרשים, וכן השמיד את העם מקטן ועד גדול, מבלי לחוס ומבלי לחמול, לא על איש ולא על אשה, וגם לא על עולל ויונק! ומה עשו למלך אגג סבא שלי, אתה יודע? בא הנביא שלהם שמואל, ושיסע את גופו באכזריות, ונתן את בשרו למאכל לעוף השמים! לאחר מכן עלה לשלטון המלך דוד, וגם הוא ערך מלחמות עקובות מדם בעמים השוכנים באזור. אחריו עלה מלך נוסף - שלמה, והוא הקים להם מרכז דתי לאומי, שהם קוראים לו "בית המקדש". אוי, כמה צרות המרכז הזה גרם לנו! שם יושבים המנהיגים שלהם ומסיתים אותם נגדנו, שם מתאספים כל הגברים 3 פעמים בשנה, עורכים אסיפות לאומיות, וזובחים ומקריבים קורבנות לאלוקיהם. המרכז הזה הוא ממש איום רציני לשלומנו של העולם כולו!

המזל שלנו הוא שהיהודים המושחתים הללו הרגישו גם את האלוקים שלהם, עד שתשש כוחו [עפר לפיו:], ובא נבוכדנצר ושרף את הבית שלהם, ופירק את מלכותם, והגלה אותם מארצם. אבל דע לך, אדוני המלך, שעדיין סכנת קיומם מרחפת על העולם! כל עוד שלא הושמדו סופית, מעיב צל כבד של סכנה איומה לאנושות כולה. כמו שאמרתי לך, יש להם חזון ותקווה להשתקם ולכונן מחדש את ממלכתם העריצה, הם רק מחכים להזדמנות המתאימה.

הפתרון הסופי

"אם על המלך טוב יכתב לאבד, ועשרת אלפים פפר פסוף אשקול על ידי עשי המלאכה להביא אל גנזי המלך".

אדוני המלך, כשר וכמשנה במלכותך הרוממה, חש אני אחריות כבדה. לנגד עיני עומדת טובתו האישית של המלך, טובת הממלכה כולה, וטובת אזרחים חפים מפשע - טובתם הביטחונית וטובתם הכלכלית.

כפי שהסברתי, היהודים מהווים מפגע מסוכן לאנושות. אני חש צורך לקחת לידי את האחריות ואת היוזמה, להרים את הכפפה, לאזור אומץ, להישיר מבט ולהגיד: הבה נמצא פתרון סופי לבעיית היהודים! הבה נסיר את הצל הקודר המעיב על האנושות!

איננו יכולים להסתפק בפתרונות חלקיים בלבד. עלינו ללמוד מן ההיסטוריה: כשרצה פרעה לאבד את ישראל, שם את ידו רק על הזכרים ולא על הנקבות, ולא הבין כי הבנות נישאות לאחרים, והן פרות ורבות, ומהן יכולה האומה לצמוח מחדש (מדרש תהילים ב). אנחנו לא נחזור על הטעות הזאת, אלא נאבד גברים ונשים כאחד. אף לא נוכל להרשות לעצמנו לחוס על עוללים ויונקים, שהרי "גדיים יעשו תיישים". עלינו לפתור את הבעיה מן השורש, דהיינו: להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן, טף ונשים ביום אחד!

אחשורוש מהסס

אחשורוש שמע את הדברים בשימת לב. איי... כמה שהוא מזדהה עם הדברים! הלוא אף הוא חש שקיומם של היהודים מעיב עליו כצל קודר. מי יודע אם לא יצליחו אכן לממש את חזונם, ולכונן לעצמם ממלכה עצמאית ומתנשאת?! וחוף מזה, רובץ על ליבו סוד מעיק וכבד: פעם שאל את החוזים בכוכבים, מי ישב על כיסאו וימלוך אחריו, והם ענו לו כי תחתיו ימלוך יהודי! ומאז איננו מוצא מרגוע לנפשו, מי יודע איזה פח עתידים לטמון לו היהודים... [הוא לא ידע כי אסתר אשתו יהודיה היא, והיהודי אשר יירש את כסאו - יהיה בנם דריוש]. (יערות דבש)

לכן מבחינתו הוא היה רוצה לאשר מיד את התוכנית של המן. אבל היו לו כמה חששות.

"תראה", הוא אמר להמן, "מה שאתה מציע אינו פשוט בכלל. תאר לעצמך מה עלול לקרות אם נקום לפתע יום אחד ונתחיל להרוג עם שלם. ראשית - יש כאן נזק מדיני, במחיקת עם שלם מן המפה, הדבר יוצר מין 'קרחת' וחסר בממלכה. שנית - הדבר יעורר עלינו את דעת הקהל העולמית! יצא לנו שם של מלכות עריצה ואכזרית, תהיה תסיסה בקרב האזרחים, ומי יודע לאן זה יוביל. ואל תשכח המן, שמן הסתם יש ליהודים ידידים וקרובים שיתנגדו להריגתם, ויכולה להתפתח מלחמת אזרחים קשה. אני כבר לא מדבר על הנזק הכלכלי שיגרם בעקבות השבתתם הפתאומית של חנויות, מפעלים ובתי חרושת שונים. ומה עם המיסים שנפסיד מכך".

אין בעיות!

"אדוני המלך", השיב המן, "אני כבר חשבתי על כל הבעיות שהזכרת, אך תתבונן ותראה שאין מקום לדאגות. קודם כל, הנזק המדיני שדיברת עליו, במחיקת עם שלם מן המפה - אינו קיים כלל, כיון שהעם הזה הוא "מִפְּזָר" - איננו מרוכז במקום אחד, כך שהחיסרון שלהם לא יהיה ניכר. דבר שני, העם הזה "מִפְּרָד" - הוא לא מעורה כלל וכלל ביתר העמים, הוא נפרד ונבדל מהם, כי החוקים הגזעניים שלהם לא מתירים להם להתחתן איתנו, כך שאין מה לחשוש ממלחמת אזרחים או מהתקוממות של קרובים שיתבעו את דמם. ודעת הקהל העולמית? אל תדאג, כשמדובר ביהודים - בקלות נצליח להשתיק אותה. נצא במסע הסברה נחמד, וזה כבר יספיק. אתה תראה: יהודים יובלו להריגה - והעולם ישתוק!

ובקשר להיבט הכלכלי. קודם כל כבר הקדמתי והסברתי לך, שברמה העקרונית, היהודים אינם תורמים כלל לכלכלה, להיפך: הם פרזיטים ובטלנים, חסרי מוסר עבודה, מרמים במסחר ומייקרים את השער. גם מהמיסים והארנונה הם מתחמקים, אתה יכול לפתוח את הפנקסים ולבדוק. בטווח ארוך ורחב, השמדתם תוביל לצמיחה במשק, ואף תפנה מקומות עבודה לאלפי מובטלים בני עמנו.

אומנם יתכן שבטווח הקרוב והמיידי אכן ייווצר חסר מסוים בקופת המדינה. גם על זה חשבתי, ואני לוקח את מלוא האחריות גם לכך.

ובכן - "עֲשֵׂת אֲלֵפִים כָּפֹר כֶּסֶף אֲשֶׁקוּל עַל יְדֵי עֹשֵׂי הַמִּלָּאכָה, לְהָבִיא אֶל גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ". אני אדאג לגייס לקופת המדינה סכום כסף רציני, ככיסוי וככופר נפש עבור כל היהודים.

דרך אגב אני רוצה לגלות לך מאין אני מגייס את הכסף. הרי אמרתי לך שהיהודים מרמים במסחר, מפקיעים את השערים, וגורמים נזק למשק הפרסי. לבעלי המקצוע ["עושי המלאכה"] הפרסיים זה כבר נמאס, היהודים הללו ממש כורתים את לחמם מפיהם, משיגים את גבולם, ואינם נותנים להם להרים ראש. לכך עלה בדעתי לפנות אליהם בהצעה לתת סכום כסף חד פעמי, כדי להתפטר אחת ולתמיד מן היהודים שנואי נפשם. אתה צריך לראות את ההיענות שלהם! לא שאני צריך דווקא את הכסף שלהם, תאמין לי שבשבילי עשרת אלפים ככר כסף זה שטויות, מהגרוטאות של הבית שלי אני יכול להביא את זה. אבל אני רק רוצה שתבין לאן נושבות הרוחות. לכולם כבר נמאס מהם, הם כמו קוצים בעיניים. [בעלי המלאכה אכן פתחו את כיסם ותרמו בעין יפה, אך זאת דווקא מפני שהיהודים בפקחותם היו משווקים תוצרת מעולה יותר במחירים אטרקטיביים, עד שהסוחרים הגויים לא יכלו לעמוד בתחרות מולם, ורצו להתפטר מהם.] [זרע ברך פרשת פקודי ח"א]

לסיכומו של דבר, פונה אני אליך אדוני המלך ואומר: תעלה על הגל! לא נדרש ממך בעצם לעשות שום דבר, כי כפי שראית אני לוקח על עצמי את מלוא האחריות על הפרויקט הזה, חושב על כל הפרטים, ומקדם כל בעיה אפשרית. מה שנותר לך אדוני המלך - זה רק לחתום, רק לאשר את התוכנית. משיכת קולמוס אחת - ועשרת אלפים ככר כסף זורמים אל קופת המדינה, ותשקוט הארץ, ותשכון ממלכתנו לבטח, ואין מחריד.

התייעצות עם חכמי גויים

אחשורוש עדיין מהסס. נכון שהמן כבר מסדר את העניינים ולוקח את האחריות על עצמו. ובכל זאת - סוף סוף הלוא העם הזה מופקד כרגע בידי, ואם אסכים למכור אותם לידי של המן, עדיין הקולר תלוי גם על צווארי, עדיין יש לי מה לפחד מהאלוקים שלהם, שמא יתנקם גם בי.

הוא פונה להמן ואומר לו: "תאמין לי, שהייתי רוצה להסכים ולחתום לך. אבל אני ירא שמא יעשה לי אלוהיהם כמו שעשה לקודמי - לפרעה, לסיסרא ולסנחריב. אתה יודע מה? הייתי רוצה לשאול את החכמים והיועצים שלי מה דעתם בעניין".

כאשר שמעו היועצים על תוכניתו של המן, הביעו כולם פה אחד את דעתם הנחרצת: לא שייך, לא בא בחשבון. היהודים הם עמו של האלוקים, אשר נפש כל חי בידו - להגביה ולהשפיל, להמית ולהחיות. מי שמנסה לגעת בהם לרעה - נענש על כך בחומרה, וההיסטוריה כבר הוכיחה זאת!

השיב להם המן: כל זה היה טוב ונכון עד לאחרונה. אבל מאז שהיהודים התחילו להרגיז ולהכעיס אותם, תשש כוחו והכל השתנה. הנה ראו היאך הצליח נבוכדנצאר להחריב את ביתו ולשרוף את היכלו, הוא אף ערך טבח בעמו, ואת הנותרים הגלה ופיזר בין האומות. והיכן כוחו וגבורתו? כפי שאמרתי, תשש כוחו, הוא התעייף והזקין.

המהומים של הסכמה נשמעו מכל עבר. כן, הדברים בהחלט משכנעים ומתקבלים על הדעת. אכן, ניתן להוציא לפועל את התוכנית של המן. (אסתר רבה ז יג)

"יִבְּעוּ יַדְּבָרוּ עֲתָק, יִתְאַמְרוּ כָּל פְּעָלֵי אֶן... וַיֹּאמְרוּ לֹא יִרְאֶה יְהוָה, וְלֹא יָבִין אֱלֹהֵי יַעֲקֹב. בֵּינוּ בַּעֲרִים בָּעֵס, וְכִסְיִלִּים מְתֵי תִשְׁפִּילוּ! ... כִּי לֹא יִטֵּשׁ ה' עַמּוֹ, וְנִחַלְתּוּ לֹא יַעֲזֹב".
(תהילים צד)

שקלים כנגד שקלים

הוסיף המן ואמר למלך: תראה, אם אתה בכל זאת מהסס, אני רוצה לומר לך שאתה יכול להסיר כל דאגה מליבך, כי למעשה אני משלם לך כל כופר פדיון נפשם, כך שכל האחריות היא עלי.

הרי כבר אמרתי לך שאשקול אל גנזי המלך 10,000 ככר כסף. האם אתה חושב שזהו סכום מקרי? בכלל לא! אצלי הכל מחושב ומדוקדק. הקשב היטב: כאשר בית המקדש של היהודים היה קיים, הם היו תורמים בכל שנה "מחצית השקל", ומכסף זה היו מביאים את כל קורבנות הציבור - תמידים ומוספים, וכן את הקטורת ולחם

הפנים, עומר ופרה אדומה, שעיר המשתלח ולשון זהורית שקושרים בראשו, ועוד דברים נוספים, כך שרוב טוב לבית ישראל הגיע משקלים הללו, ובגינם היה אלוקיהם רצוי להם.

הרי שכל זכותם של ישראל רק בזכות השקלים הללו, לכן רוצה אני כעת לשלם לך פדיון נפשם כנגד כל השקלים הללו שהביאו. אומנם אינני יודע מהו מספרם של היהודים כרגע, אבל אעשה את החשבון לפי המספר שהם מנו בצאתם ממצרים - 600,000 גברים. אתן כנגד כל אחד מהם את כל חצאי השקלים שהביא במשך ימי חייו, והרי לך בדיוק עשרת אלפים ככר כסף! (את החשבון, עיין בחזון עובדיה פורים עמוד רפח)

אני יכול אף לייעץ לך עצה טובה: אם תרצה, תוכל להקדיש את כל הכסף הזה לצדקה! זכות הצדקה ודאי תגן עלינו ותעמוד לימיננו להצליח במעשינו, ותגבור על זכותם של ישראל! כדאיים הם השקלים שלנו שיבטלו את השקלים שלהם. זוהי אף העצה שנתן הנביא של היהודים למלך נבוכדנצר: "וְיִחַטְּאֹךְ בְּצִדְקָה פֶּרֶק" [חטאיד - בצדקה יכופרו] (דניאל ד כד). (אהבת דוד להחיד"א דרוש א לשבת זכור דף יא ע"ד)

לא כמחשבותיכם מחשבותי, אמר ה'. אצל הקב"ה, אשר העבר ההווה והעתיד פרוסים לפניו, היה החישוב הפוך. אמר ריש לקיש: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהם לשקליו, שזכות השקלים שלהם תעמוד להם להינצל משקליו של המן הרשע. (מגילה יג ע"ב)

על כך דרשו את הפסוק (שיה"ש ח ז): "אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בְּאַהֲבָה - בּוֹז יְבוֹזוּ לוֹ!" זה המן שנתן עשרת אלפים ככר כסף כדי לנסות לכבות את האהבה שאוהב ה' יתברך את עמו ישראל. בוז יבוזו לו, שזכות השקלים של ישראל כבר קדמה. (מע"ל)

ועל עמי ידו גורל

אחשורוש היה נתון בדילמה קשה. אין ספק שהוא רוצה להתפטר מן היהודים, אבל מפחיד אותו להתעסק איתם! עם כל ההסברים היפים של המן על כך שהאלוקים עזב אותם, הוא עדיין חושש, אינו מעיז לשחק באש. אבל מה שכן משכנע אותו - זה שהמן מציע לקחת את כל האחריות ואת כל הסיכון לידיו. הוא מוכן לקנות מידיה את כל היהודים, ולשחרר אותו מכל אחריות. אם כן יש כאן הזדמנות פז של ממש! השאלה היא אם זה באמת 'תופס', האם באמת הוא יכול למכור לו אותם ולהתנער בכך מכל אחריות?

אחשורוש התחבט רבות בשאלה זו. והנה, שנאתו הבוערת כלפי היהודים הולידה בליבו רעיון. "תשמע", הוא אמר להמן, "כמו שאמרתי לך, היהודים הם פיקדון בידי, זה לא פשוט בשבילי למכור לך אותם. אבל בשביל הכבוד שלך, ובשביל שאני מעריך אותך בתור קוסם הבקי לערוך גורלות נכונים ואמיתיים - אני מוכן שנערוך בינינו גורל: אם יעלו היהודים בידך והכסף בידי, סימן שכדבריד, ואני מוכר לך אותם. אך אם יעלו העם בידי והכסף בידך, סימן שאינני יכול למכור לך אותם".

הסכים המן להצעה, ומיד ערכו ביניהם גורלות. ורוח הקודש צווחת ואומרת: "וְעַל עַמִּי יָדוֹ גֹרְלִי"... גרמו העוונות, ועלה העם בידיה של המן, והכסף בידיה של אחשורוש. (ילקו"ש אסתר תתרנ"ד. מנות הלוי)

בעל התל ובעל הבור

שמח המן שמחה גדולה בכך שהעם נפל בחלקו. שמח גם אחשורוש שהנה נקרתה לפניו הזדמנות פז להתפטר מן העם בצורה טובה מבלי שידו תהיה בהם.

משל למה הדבר דומה? לשני בני אדם שהיו להם שדות, אך לשניהם היתה בעיה: האחד - באמצע שדהו היה עומד תל גדול של עפר, ולא מצא מקום היכן לפנות אותו. וכשהיה עודר ומשקה את שדהו, היה טורח לעלות ולרדת מן התל אל השדה. לעומת זאת, לשני היתה בעיה אחרת - היה לו בור באמצע השדה, ולא מצא עפר למלאות אותו. וגם לו היה הבור מפריע מאוד בעת עבודתו בשדה. יום אחד עבר בעל התל ליד שדהו של בעל הבור, וחשב לעצמו: מי יתן והיה לי בור כזה, מוכן אני לקנותו אפילו בדמים מרובים, כדי להתפטר מתל

העפר שבשדה שלי. עמיתו בעל הבור, אף הוא עבר יום אחד ליד שדהו של בעל התל וחשב לעצמו: הלוואי שהיה לי תל כזה, והייתי מכסה בו את הבור, מוכן אני לשלם כסף רב עבור תל כזה. לימים נפגשו זה עם זה, אמר בעל הבור לבעל התל: אנא מכור לי את התל שברשותך, ואשלם לך כסף טוב. אמר לו: טול אותו בחינם, והלוואי שתיטול אותו כמה שיותר מהר!

כך - המן ואחשוורוש, שניהם שמחו שמחה גדולה בעסק שעשו במכירת היהודים. אחשוורוש שמח להתפטר מהם, ואילו המן שמח שהם נפלו לידי ויכול הוא כעת לכלות בהם את שנאתו היוקדת. (מגילה יד ע"א)

אולם אחשוורוש הבחין על פניו של המן, כי עינו צרה על הכסף שהוא צריך עכשיו להוציא מרשותו. חשש אחשוורוש, שמא התחרט המן על הסכום הגבוה בו נקב, ואולי הוא ירצה חלילה לחזור בו כליל מן העסקה. לפיכך מיהר ואמר לו: "הכסף נתון לך!", אל תדאג, אתה יכול כבר לראות את הענין מסודר, כאילו כבר קיבלתי ממך את כל הכסף, ועכשיו אני נותן לך אותו במתנה גמורה. בכבוד רב, אתה יכול לעשות בכסף כטוב בעיניך. אולי באמת תתן אותו לצדקה כמו שאמרת, כדי שהזכות הזאת תגן בעדך ותצליח במעשיך. בכל מקרה תזכור, שאני כבר לא צד בעיניך. תסגור אתה לבד את החשבונות שלך עם האלוקים. (ילקו"ש. מנות הלוי דף קכג ע"ב - קכד ע"א. טעמא דקרא להגר"ח קנייבסקי עמ' קמה)

המן אכן לקח את הכסף, וחילקו לצדקה לעניי ישראל, להצלחתו של 'המן בן אמתלאי בת עורבתי'... מתוך תקוה שזכות הצדקה של עשרת אלפים ככר כסף תגבור על זכות השקלים שתרמו ישראל לעבודת הקורבנות. (אהבת דוד להחיד"א ע"ד בשם יערות דבש. בבא בתרא צא ע"א)

הסרת הטבעת

אחשוורוש לא מסתפק בזאת. הוא יוצא מגדרו ומעניק להמן כפיקדון - את הטבעת היקרה עם חותם המלך! הוא אינו מסתפק בכך שהוא עצמו יחתום על האגרות, אלא מפקיד בידי המן את הטבעת המלכותית, עם כל הסמכויות שהיא נושאת. זהו צעד חסר תקדים, שאותו עושה אחשוורוש כדי שלא יבוא לידי חרטה על העסק שעשה.

השנאה מקלקלת את השורה! מנהגו של עולם, הקונה נותן למוכר ערבון או סכום על החשבון, כדי להבטיח שהקונה לא יחזור בו מן הקניה. אבל כאן להיפך, אחשורוש המוכר נותן ערבון, כדי להבטיח שהוא עצמו לא יתחרט על המכירה! שהרי הוא הסכים לה רק לאחר שכנועים רבים והפצרות חוזרות ונשנות מצד המן. (ילקו"ש. מנות הלוי קכג ע"ב)

"וַיָּסֶר הַמֶּלֶךְ אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ" - אחשורוש אף רצה לנטרל את עצמו מכל אחריות. הוא לא רצה לחתום על האגרות בעצמו, אלא מסר את כל הסמכות בידי המן, בבחינת: "אֶל תִּהְיֶי יָדִי בּוֹ, וְתִהְיֶי בּוֹ יָד פְּלִשְׁתִּים" [המן]. אני כבר לא צד בענין. "וַיִּתְּנָה לְהֶמָּן בֶּן הַמֶּדְיָא הָאֱגִי צִרְרֵי הַיְּהוּדִים" - הוא הפקיד את העבודה "בידיים טובות", בידי מי שהוא מכיר אותו כצורר יהודים מלידה, מבטן ומהריון, הוא כבר יעשה את העבודה במקומו על הצד הטוב ביותר! (מנות הלוי. ודייק כן מאריכות הלשון, שהרי די היה לו לומר: ויתן המלך להמן את טבעתו)

אמר רבי אבא בר כהנא: "גדולה הסרת הטבעת, יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שהתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירו למוטב - ואילו הסרת הטבעת החזירם למוטב". (מגילה יד ע"א)

שליחת אגרות השמד

מרגע שמקבל המן את הטבעת לידו, ביום י"ג בניסן, הוא מתחיל לפעול במהירות. נכון אומנם שהגזירה מתוכננת רק ל"ג באדר, בעוד אחד עשר חודשים, אבל המהירות כאן יפה. הוא יודע היטב שלא בלב קל הסכים אחשורוש לתוכנית, קדמו לכך חששות כבדים והתלבטויות ארוכות, ימים ולילות היה עליו להפציר בו. ואם כן, לא יפלא אם לפתע יתחרט אחשורוש ויחזור בו מדבריו. לכן עליו לפעול במהירות, לא להשאיר את התוכנית בין שניהם בלבד, אלא לפרסם אותה כמה שיותר, וכך תהיה זו בושה למלך לחזור בו. (מנות הלוי)

עוד חשב המן בדעתו, כי דווקא ביום זה - יום י"ג בניסן, תאיר לו ההצלחה פנים, כי ביום זה אין לישראל זכויות כלל. שהרי מיום א' בניסן ועד יום י"ב בניסן - יש לישראל זכויות של הנשיאים שהיו מקריבים קרבנות בימים אלו. ובי"ד בניסן יש לעם ישראל זכות של קרבן פסח, ומט"ו מתחיל חג הפסח. אבל בי"ג בניסן אין שום זכות על עם ישראל, והוא יוכל להתחיל לגבור עליהם. לכן אין לו לדחות את כתיבת האגרות כלל וכלל. מה גם שזה יהיה מאוד נחמד לבשר ליהודים את הבשורה המיוחדת לפני פרוס חג הפסח, להשבית להם קצת את שמחת החג. (תוספות השלם עמוד עא. טעמא דקרא עמוד קמו)

"וַיִּקְרְאוּ סִפְרֵי הַמֶּלֶךְ בַּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן, בְּשָׁלוֹשָׁה עָשָׂר יוֹם בּוֹ, וַיִּכְתֹּב כָּל אֲשֶׁר צִוָּה הָמֶן אֶל אַחֲשֵׁרֶפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְאֶל הַפְּחוֹת אֲשֶׁר עַל מְדִינָה וּמְדִינָה, וְאֶל שָׂרֵי עָם וְעָם, מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְעָם וְעָם כְּלָשׁוֹנוֹ, בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֶשׁ, נִכְתָּב וְנִחְתָּם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ."

בזריזות רבה מגייס המן צוות של סופרים ומתורגמנים, אשר כותבים אגרות בשפות שונות לכל 127 מדינות המלך. עוד באותו יום אף מתגייסים הרצים והשליחים להפיץ את האגרות.

"וַיִּנְשְׁלוּ סִפְרֵים בְּיַד הָרָצִים אֶל כָּל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ, לְהַשְׁמִיד לְהָרַג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים, מִנְּעַר וְעַד זָקֵן, טָף וְנָשִׁים בְּיוֹם אֶחָד, בְּשָׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שָׁנִים עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר, וַיִּשְׁלָם לְבוֹז."

כותב הרב שלמה אלקבץ: אחינו בני ישראל, שמעו אהבת ה' אותנו גם בעת חרון אפו עלינו. כי בפסוק המר הזה, נכתבו כל אותיות האל"ף בי"ת הפשוטות והכפולות. וכל זה להורות כי **אותיות התורה עומדות להגן בעדנו**. [נוביען בעת ההיא נמצאו מעם בני ישראל פושעים ומורדים בדבר זנות יין ותירוש בסעודת אחשורוש, על כן נגרעה אות צדי"ק פשוטה (סופית)]. וזה שאומר המדרש: אמר הקדוש ברוך הוא לשטן, הבא לי מגילה ואכתוב עליהם כליה, באותה שעה הלך השטן הביא לו מגילה וכתב עליה. **מיד יצאה התורה** בבגדי אלמנות ונתנה קולה בבכי לפני הקדוש ברוך הוא... **וסנגרה על ישראל**". (מנות הלוי קכה)

רעש תקשורתי

"פִּתְשֹׁן הַכֶּתֶב לְהַנִּתֵן דָּת בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה, גָּלוּי לְכָל הָעַמִּים לְהִיּוֹת עֲתִידִים לַיּוֹם הַזֶּה".¹ הַמֶּן דּוֹאגַּ לַעֲשׂוֹת לַאֲגָרוֹת פֶּרְסוּם נֶרְחַב וְרַעַשׁ תִּקְשׁוּרֵתִי חֶזֶק - כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לֵאפֹּף אֶחָד סִיבָה לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁמֶּא יֵשׁ כֵּאֵן אִיזָה זִיוֹף שֶׁהִתְרַקַּם בַּמַּחֲתֶרֶת. זֹאת וְעוֹד, לֵאחֲרֵי הַפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהוּא שׁוֹלַח אֶת הָאֲגָרוֹת, הוּא מִמְשִׁיךְ וְשׁוֹלַח עוֹד וְעוֹד מִשְׁלֹחִים שֶׁל אֲגָרוֹת [הַמִּילָה "נִשְׁלַח" מוֹרָה עַל הַתְּמַדַּת הַשְּׁלִיחָה, שֶׁלֹּא נִשְׁלַח בְּאֹפֶן חֵד פֶּעַמִּי], כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה שׁוֹם מַחוּז אוֹ אִיזָה כֶּפֶר נִידַח שֶׁלֹּא יִגִּיעוּ אֵלֵיהֶם הָאֲגָרוֹת. אִם יִהְיֶה עֵיכּוֹב כִּלְשָׁהּ בַּמִּשְׁלֹחַ אֶחָד, יִגִּיעַ מִשְׁלֹחַ אַחֵר, כֵּךְ שֶׁאֵפֹּף אֶחָד לֹא יִפְסֹף חֲלִילָה אֶת הַיּוֹם הַמִּיּוֹחָד. (מִנּוֹת הַלּוּי)

כְּדֵי לְהַלְהִיב אֶת הַהֶמּוֹן לַבְּצֵעַ אֶת הַמְּזִימָה, הוֹדַגְשׁ בַּאֲגָרוֹת כִּי "שְׁלָלָם לְבוֹז" - הַשְׁלַל לֹא יִלָּךְ אֶל קוֹפֶת הַמְּדִינָה, אֲלֵא כָּל מִי שִׁיְהָרוֹג יִהְיֶה - יִטּוֹל אֶת מַמוֹנוֹ, כֵּךְ שֶׁהַעֲסַק הַזֶּה מְאֹד מִשְׁתַּלֵּם. כֵּךְ אֵפֹּף לֹא יוּצָר מִצַּב שֶׁהַיְּהוּדִים יִנְסוּ לְשַׁחַד אֶת הַגּוֹיִים בַּכֶּסֶף שֶׁלֹּא לְהוֹרֵגָם.

"לְהִיּוֹת עֲתִידִים לַיּוֹם הַזֶּה" - אָמַר רַבִּי לִוִּי : אוֹמוֹת הָעוֹלָם - נְבוֹאֲתָן סְתוּמָה, וְאִינִם יוֹדְעִים אִם לְהִיְהָרֵג אוֹ אִם לְהָרוֹג. מִשָּׁל לְאָדָם שֶׁהִיָּה מֵהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ, וְהִיָּה עֵינָיו וְיָגַע, אָמַר : הַלּוּאִי אֲשִׁיג אִיזָה חֲמוּר! עֵבֶר שֶׁם חֵייל רוֹמָאִי שֶׁאֲתוֹנוֹ הַמְּלִיטָה, וְהַסִּיחַ לֹא הִיָּה יָכוֹל לַעֲמוֹד בַּקֶּצֶב הַהִלִּיכָה. אָמַר הַחֵייל לְהוֹלֵךְ הָרֵגָל : קַח אֶת הַסִּיחַ וְהַרְכִּיבֵהוּ עַל כְּתִפִּיךָ. אָמַר הוֹלֵךְ הָרֵגָל : אַהֵה, תִּפְלִיתִי הַתִּקְבֵּלָה! קִבַּלְתִּי חֲמוּר, אֵךְ שִׁכַּחְתִּי לְפָרֵט לְמָה אֲנִי מִתְּכוּוֹן... אֲנִי הַתְּכוּוֹנִתִּי לְחֲמוּר שֶׁאֲרַכֵּב עָלָיו, וְלִבְסוֹף קִיבַלְתִּי חֲמוּר שֶׁרוֹכֵב עָלָי. כֵּךְ עַל הַגּוֹיִים נֹאמַר "לְהִיּוֹת עֲתִידִים", וְלֹא מִפּוֹרֵשׁ אִם לְהָרוֹג אוֹ לְהִיְהָרֵג. אֲבָל עַל הַיְּהוּדִים (בַּאֲגָרוֹת הַהֲצֵלָה דִּלְהֵלֵךְ) נֹאמַר בַּמִּפּוֹרֵשׁ : "וְלְהִיּוֹת הַיְּהוּדִים עֲתִידִים לַיּוֹם הַזֶּה לְהִנָּקֵם מֵאִיְבֵיהֶם". (אֲסֵתֶר רַבָּה ז' כ"ד)

מסע הסברה

מלבד אגרת השמד המרכזית, שבה נכתב הצו המלכותי להשמיד ולהרוג ולאבד, נשלחו אגרות נוספות: ארוכות, מפורטות ומנומקות.

המן ערך מסע הסברה עולמי, בו היטיב לשתף את ההמון בבעיית היהודים, המטילה צל כבד על העולם כולו. הוא הסביר את הסכנה האורבת לאנושות כולה מקיומם, ואף הביע את תחושת האחריות שהובילה אותו אל התוכנית האמיצה, תוכנית "הפתרון הסופי", אשר כולם צריכים להיות שותפים נאמנים לה.

הוא קרא לכולם להתגייס למשימה החשובה, ולעשות עבודה יסודית וטובה: אין להותיר יהודי אחד בכל רחבי הממלכה! ולשם כך כל מדינה נדרשת לפתוח את פנקסי משרד הפנים, לבדוק תעודות זהות, לערוך ביקורת בגבולות - שלא יהיו יהודים שינסו לטשטש את מוצאם או לברוח ממקום למקום! (תוספות השלם פא)

וזוהי האיגרת ששלח המן: (מדרש פנים אחרים פרק א)

אחי ורעי היקרים די בכל אתר ואתר

אני גדול המלך ושני לו, ראש לסגנים ומובחר שבגדולי המלכות, התוועדתי יחד עם כל שרי המלוכה, הפחות, הסגנים והאחשדרפנים, והוסכם בינינו בעצה אחת, בפה אחד ובדיבור אחד, בהסכמתו של המלך אחשורוש ירום הודו ובחתימת טבעתו, אודות הנשר הגדול [עם ישראל], שהיו כנפיו פרוסים על כל העולם כולו [בזמנים הטובים של עם ישראל] ולא היו עוף ובהמה [שום אומה] יכולים לעמוד בפניו, עד שבא הארי הגדול [נבוכדנאצר מלך בבל] והכה את הנשר מכה גדולה ונשרו כנפיו ונמרטו נוצותיו ונתקצצו רגליו [החריב את בית המקדש ועם ישראל נחלש והתפזר בגלות]. ואז היה העולם שרוי בנחת ובשלווה ובהשקט עד היום הזה. ועכשיו רוצה הנשר שוב לגדל כנפיו ולהפריח נוצותיו ולשוב אל קינו, ולהטיל אימתו על כל יושבי הארץ. לכן נקבצנו כל גדולי

מדי ופרס להיות כולנו מוכנים להכין מלכודת לנשר הזה קודם שיגדל כוחו ויחזור אל קינו [שלא יצליחו לבנות שוב את בית המקדש ולהשתקם מחדש]. וראינו לכלותו לגמרי מן העולם, לשבור את כנפיו, ולתת את בשרו מאכל לעוף השמים, לבקע ביציו ולפצוע אפרוחיו ולעקור זכרו מן העולם. ולא תהא עצתנו כעצת פרעה שגזר רק על הזכרים והשאיר את הנקבות, ולא כעשו אשר המתין למותו של אביו כדי להרוג את יעקב, ולא כעמלק שרדף אחר עם ישראל והרג הנחשלים שבהם והשאיר את הגיבורים, ולא כנבוכדנצאר שהגלה אותם והושיבם בעיר מלכותו. אלא הסכמנו ברוח ברורה להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן, עד שלא יהיה להם שום זכר בעולם כלל. שלא יקומו עלינו ויעשו בנו כדרך שעשו באבותינו ובמלכינו הקדמונים, אשר השיבו להם רעה תחת טובה [כאן פירט המן את ההיסטוריה כפוית הטובה ורבת האכזריות של העם היהודי, כפי שהיטיב לתאר לפני אחשורוש וכנ"ל].

ועל זאת באתי על החתום. יום י"ג לחודש ניסן שנת ג'ת"ד

המן האגגי יש"ו. היושב פה עיר הבירה שושן.

גם מלשכת הדובר של אחשורוש הוצאו אגרות הסברה מנומקות, המסבירות את פשר הצו המלכותי : (מנות הלוי קכד ע"ב. בשם תרגום ירושלמי)

ממני המלך אחשורוש לכל העמים והאומות והלשונות השוכנים בכל הארץ, שלומכם ירבה .

מודיע אני לכם שאדם אחד בא אלינו, לא ממקומנו ולא ממחוזנו הוא, ונוסף בנו להתגבר על שונאינו. חקרנו ודרשנו אודותיו, ונגלה לנו שמגזע תרשישים הוא, מזרע מלכים אדירים, נין ונכד למלך אגג, בן עמלק הגדול, בן רעואל בן אליפז בכור עשו, בן גדולים בעל נכסים. המן שמו. ושאל ממני שאלה קטנה וקלה,

והגיד לי על היהודים ועל מעשיהם ועל נימוסיהם הבלתי טובים, ונתן לי כופר נפשם בעבור הריגתם. ועתה אני המלך אחשורוש הרבה אני שמח, ודעתי מיושבת עלי, והעם מכרתי לו להריגה. עתה אכלו ושתו ושמחו כמו שאני אוכל ושותה ושמח.

ובזאת פונה אני בקריאה נרגשת לכל אזרחי הארץ, איש את רעהו יעזורו, חזקו ונתחזקה בעד עמנו. תופס הקשת יתפוס קשתו, האוחז בחרב יאחז חרבו, צאו ושלטו בהם בשלושה עשר לחדש אדר. ולא תחוסו לא על מלכיהם ולא על שלטוניהם ולא על גדוליהם ולא על קטניהם. הרגו אנשים נשים וטף, וממוניהם בוזו לכם.

ומתריע אני בהתראה חמורה, לכל עם אומה ולשון בכל מקום ומקום, בכל מדינה ומדינה, בכל משפחה ומשפחה, ובכל עיר ועיר - שימצא שם עבד יהודי או אמה יהודיה - שאעשה דין חרוץ על יושבי המקום הזה, וייהרגו גדוליהם על שער המדינה ההיא, יען לא קיבלו את מצות המלך, ונתנו ליהודים מקום מקלט לנוס שמה. שאני אחשורוש חפץ שלא ימצא יהודי אחד על פני ארץ מלכותי.

החותם פה עיר הבירה שושן ביום י"ג לחודש ניסן ג'ת"ד

נאום המלך אחשורוש ירום הודו.

בוקה ומבולקה בשושן

"הַרְצִים יֵצְאוּ דְחוּפִים בְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ, וְהָדַת נִתְּנָה בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה, וְהַמֶּלֶךְ וְהָמֶן יָשְׁבוּ לִשְׁתּוֹת, וְהָעִיר שׁוֹשַׁן נְבֻכָה".

האגרות החתומות יצאו לדרך. חלקן תגענה ליעדן תוך ימים ספורים, וחלקן מיועדות למדינות רחוקות ותגענה רק בעוד ימים ארוכים. הבהלה והפחד שהן עתידות להביא עימן לכל מקום - הם רק ענין של זמן.

אבל לשושן הבירה - הגיעה הבשורה הקשה בו ביום. בעוד היהודים עסוקים בהכנות אחרונות לקראת חג הפסח הממשמש ובא -

מתפרסמות לפתע אגרות שמד נוראיות, הקוראות להמון להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן, טף ונשים ביום אחד!

בהלה נוראה תוקפת את היהודים. הם המומים ומבולבלים. האם נכון ראו עיניהם, שעל כל האגרות מתנוססת לה לתפארה חותמתו של המלך?! הזהו המלך הליברלי רב החסד שהזמין אותם למשתה ברוב כבוד ויקר?! מה זה היה לו?! מה קורה כאן בכלל?! ואולי זו טעות, או איזה תרגיל מרושע של המן צורר היהודים. עליהם לשלוח בדחיפות משלחות אל המלך אחשורוש, לברר את פשר הענין ולתקן את הטעות האיומה.

אבל, מה זה? היום אין קבלת קהל אצל המלך! המלך מסב למשתה היין עם המן הרשע, ואין רשות לאף אחד להפריע לו באמצע. אוי ואבוי! משמע שאכן הגזירה נעשתה בהסכמתו המלאה של המלך. הנה יושבים הם יחד כדרך שעושים בני אדם בסחורתם, כדי לתת משנה תוקף לעסק שעשו. (תוספות השלם עמוד עה)

הצרה היא שהמן מתחכם להאריך את זמן המשתה, כדי לא לתת להם שום הזדמנות לדבר עם המלך! (מנות הלוי קכה ע"ב)

ובינתיים - בוקה ומבולקה בעיר. ההמון הנוכרי חוגג בחוצות, וקול קריאות הנאצה והשמחה לאיד מתערבב עם קול בכיות היהודים (תרגום). הגויים מרימים ראש, ומתנכלים ליהודים. הולך יהודי בשוק, ולפתע בא פרסי וחונקו ואומר לו: חכה חכה, עוד מעט אני הורג אותך ונוטל את כל ממונך. מרוב בכייה ובהלה, קורים לפתע מקרים קשים: אשה הולכת לשטוח פירות על הגג, ונופלת מן הגג ומתה; אדם הולך לשאוב מים מן הבור, נופל לתוכו ומת. (ילקוט שמעוני אסתר תתנ"ו)

פרק ד

ב' יס' לפי היאך מתפשט הצ'ו האיום
ונרפא. ואביא עימ' זעקה עצומה
ואפה. היאך מתוועצת אסתר אל

החצות. ומתקשת ממפכי לבקס העצ
עמה ולא לחשות. היאק היהוצים
לעצרת תפילה נאספים. ושרויים
בתענית פלושה ימים פצופים. ובלי
הסגר אין מצות ואין יין. רק צמעות
נשפכות כמים. טצולאים וקטנים יחציו
קוראים וצוועקים. ותעל שוועתם אל
האלוקים.

מרדכי ידע

"ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, ויקרע מרדכי את בגדיו, וילבש
שק ואפר, ויצא בתוך העיר, ויזעק זעקה גדלה ומרה".

העיר שושן הומה וסוערת, היהודים אינם יודעים את נפשם מצער
ומדאגה. הידיעה המרה הולכת ומתפשטת אף בערים נוספות, ובכל
מקום שהיא מגיעה היא מביאה בכנפיה אבל ובכי ומספד.

אבל מרדכי היהודי ידע מעבר למה שידעו כולם. "ומרדכי ידע את כל
אשר נעשה" - הוא ידע את מה שעומד מאחורי הדברים, על מה ולמה
נגזרה הגזירה הנוראה. דומה הדבר לאדם שמבלי משים זרק אבנים
על אנדרטה של המלך, והיו כולם מתכנסים ומסתכלים עליו
בתרעומת ובתדהמה. אבל הוא כלל לא הרגיש במעשהו, והיה יושב
ומתעסק בנחת בענייניו. כך היהודים באותו דור כלל לא שיערו מהן
ההשלכות החמורות שנגרמו מהליכתם למשתה אחשוורוש לפני
כתשע שנים, הם המשיכו בשגרת החיים בנחת ובשלווה. וכעת,

כשנגזרה הגזירה הנוראה, ידע מרדכי היהודי את סיבתה, ואף ידע
היאיך אפשר לרפא את המכה הכואבת. (ילקו"ש אסתר תתרנז)

אמרו חז"ל: לאחר שהלכו ישראל אל המשתה, קיטרג עליהם השטן
לפני הקב"ה... אמר הקדוש ברוך הוא לשטן, הבא לי מגילה ואכתוב
עליה כליה. באותה שעה הלך השטן והביא לו מגילה וכתב עליה. מיד
יצאה התורה בבגדי אלמנות ונתנה קולה בבכי לפני הקב"ה, וגם
מלאכי השרת צעקו לקול בכייתה ואמרו לפניו: רבונו של עולם, אם
ישראל יהיו בטלים מן העולם - אנו למה אנו נצרכים בעולם?!
שנאמר (ישעיה לג ז): "הן אֶרְאֶלֶם צָעֲקוּ חֲצָה מִלְּאֲכִי שְׁלוֹם מִרְיָבָיוֹן".
כיון ששמעו חמה ולבנה כך, אספו נוגהם, שנאמר (ישעיה נ ג): "אֶלְפִישׁ
שָׁמַיִם קִדְרוֹת וְשָׁק אֲשִׁים פְּסוּתִים".

באותה שעה רץ אליהו הנביא בבהלה אל אבותינו הקדושים
אברהם, יצחק ויעקב, ואל משה רבנו ואמר להם: השמים והארץ
וכל צבא השמים בוכים במר נפש, מפני הגזירה שנגזרה לכלות את
ישראל, ואתם ישנים ודוממים, ואינכם משגיחים על הצרה שבניכם
שרויים בה?! אמרו לו, מפני מה נגזר עליהם כך? אמר להם: מפני
שהשתחוו לצלם של נבוכדנצר, ואכלו ושתו מסעודתו של
אחשורוש, ועתה נמסרו ישראל לטבח כדי לאבד שמם מן העולם.

אמרו לו אברהם יצחק ויעקב: אם הם עברו על דת הקדוש ברוך
הוא, ונחתמה גזירתם, מה אנו יכולים לעשות? חזר אליהו ואמר לו
למשה: רועה נאמן! כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל, וביטלת
גזירתם לבלתי השחית, מה תענה על הצרה הזאת? אמר לו משה
לאליהו: האם יש אדם כשר בדור? אמר לו: יש, ומרדכי שמו. אמר
לו משה: לך מיד והודיעו, שהוא יעמוד למטה בתפילה ובתחנונים,
ואנו נעמוד לפני הקב"ה למעלה, ונבטל את הגזירה. אמר לו אליהו
למשה: רועה נאמן, כבר חתומה הגזרה בשמים על צאן מרעיתך.
אמר לו משה: דע לך, אם בדס היא חתומה - מה שהיה היה ואין
תקנה, אבל אם בטיט היא חתומה - עדין יש תקוה, ורחמי הקדוש
ברוך הוא מרובים. אמר לו: בטיט היא חתומה [וזה שנאמר: "אם על
המלך טוב, יכתב לאבדס" - לא בדס]. תיכף רץ אליהו והודיע למרדכי,
שנאמר: "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, ויקרע מרדכי את בגדיו".
(אסתר רבה יח ז)

קרע מרדכי את בגדיו, לבש שק ואפר, והתחיל להתפלש בתפילה לפני בורא עולם. אמר: איני זו מן השק עד שיעשה הקב"ה ניסים כמו שעשה לאבותי! [ביעקב נאמר: "וישם שק במתניו", ולא הוריד השק עד שהתבשר שהנה יוסף חי. וכן יהורם לא הזיז השק מעליו עד שכלה הרעב משומרון. שלבשת השק מורה על התפלשות והכנעה לפני בורא עולם (אס"ר ח א)].

"ויזעק זעקה גדולה ומרה" - היה מרדכי הולך וזועק ומתפלל: יצחק אבינו, ראה מה עשית בשביל צעקה אחת שצעק עשו לפניך בשעה שברכת את יעקב, מיד ריחמת עליו וברכת אף אותו. ועכשיו הלא תשמע לקול צעקה של אומה קדושה זו שנמכרה וצועקת מתוך כאבה?! לא על מחצית מן העם בלבד נגזרה הגזרה, ולא על שליש ולא על רבע, אלא על כל האומה, להשמיד להרוג ולאבד את כולם. אנא אל תעמוד מנגד, וחוש להתפלל ולהתחנן עלינו לפני בורא עולם. (ילקו"ש אסתר תתרנו)

עוד התפלל מרדכי אל ה' ואמר: "אנא אדון כל העולם, אתה ידעת את לבבי כי לא מגובה רוחי ורום לבבי עשיתי זאת, שלא להשתחוות לפני המן העמלקי הזה, אלא מפני יראתך עשיתי זאת, לבל אתן את כבודך לאדם בשר ודם. על כן לא חפצתי להשתחוות לערל הטמא הזה, ולא אשתחוה אלא רק לשמך הגדול והקדוש שנקרא עלינו. ועתה לישועתך קיוינו, הצילנו נא מידו של המן הרשע, וילכד הוא בעצמו ברשתו אשר טמן. אנא הפוך אבלנו לששון ולשמחה ויום טוב, ונשבחך על הגאולה הטובה אשר תגאלנו". (בתי מדרשות - חלום מרדכי. אסתר רבה ח ז)

עצרת התעוררות ותפילה

כשראו ישראל את מרדכי הצדיק שהיה הגדול שבהם, זועק בצורה כזו, מיד התקבצו ובאו סביבו, עד שהתאסף קהל ועם רב עד מאוד. עמד מרדכי על רגליו ואמר: עם ישראל, עם אהוב ויקר לפני אביכם שבשמים, האם אין אתם יודעים מה ארע?! האם לא שמעתם את הגזירה שגזרו עלינו המן ואחשוורוש להשמיד, להרוג ולאבד אותנו מעל פני הארץ?! אין לנו מלך שנסמוך עליו, וגם לא נביא שיתפלל בעדנו, אין לנו מקום לברוח, וגם לא מדינה להינצל שמה. בכל מקום ומקום כתב עלינו, ובכל מדינה ומדינה שלח עלינו. הננו כצאן אשר אין להם רועה, וכספינה בים אשר אין לה רב חובל. אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים!!

באותה שעה הוציאו את ארון הקודש בשערי שושן, והוציא מרדכי ספר תורה מגולל בשק ואפר וקראו בפרשה הכתובה בספר דברים (פרק ד פסוקים כג - לא)

"הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן תִּשְׁכַּחוּ אֶת בְּרִית ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם... וְעֲשִׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֵיךָ לְהַכְעִיסוֹ: הֵעִידְתִּי בָכֶם הַיּוֹם אֶת הַשְּׁמִים וְאֶת הָאָרֶץ כִּי אֲבֹד וְתֵאבְדוּן מֵהָר מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא תֵאָרִיכּוּ יָמִים עָלֶיהָ כִּי הַשֶּׁמֶד תִּשְׁמְדוּן: וְהִפִּיץ ה' אֶתְכֶם בְּעַמִּים וּנְשָׂאֲרֶתֶם מְתֵי מִסְפָּר בְּגוֹיִם... וּבְקִשְׁתֶּם מִשָּׁם אֶת ה' אֱלֹהֵיךָ וּמִצָּאתָ כִּי תִדְרָשׁוּ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ: **בְּצֹר לֶךָ וּמִצָּאוֹךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וְשַׁבַּת עַד ה' אֱלֹהֵיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ: כִּי אֵל רַחוּם ה' אֱלֹהֵיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם."**

המשיך מרדכי ואמר: בית ישראל, עם קדוש ואהוב ויקר לפני אלוקיו, דעו כי כל השערים ננעלו, חוץ משערי דמעה. הבה ונלמד מאנשי העיר נינווה, שכאשר הגיע אליהם הנביא יונה ובישר להם כי העיר עומדת להיהפך, מיד התעוררו לתשובה, לבשו שק ואפר, קראו צום, ויקראו אל אלוקים בחוזקה, וישבו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם. וינחם האלוקים על הרעה אשר דיבר לעשות להם. אף אנו נקבל עלינו תענית ונחזור בתשובה, והקדוש ברוך הוא יראה בעונינו וירחם עלינו בזכות ילדינו, שאם אנחנו חטאנו - הם מה חטאו?! באותה שעה געו כל העם בבכיה גדולה ומרה. (מנות הלוי קכט בשם תרגום רבתי)

עמד מרדכי וקיבץ גם 22,000 תינוקות של בית רבן, שקול תפילתם הוא הבל שאין בו חטא, והלבישם שקים, והושיבם על האפר, והיה צווח ובוכה עמהם ביום ובלילה. (ילקו"ש תתרנז)

נהג מרדכי כמו שכותב הרמב"ם, שעל כל צרה שלא תבוא על ישראל, צריך לזעוק ולהתריע, ולא לתלות את הדבר במקרה. כי התולה דבר במקרה עליו הכתוב אומר (ויקרא כו, כז כח): "וְאִם בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי, וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי, וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בְּחִמַּת קָרִי, וְיִסְרַתִּי אֶתְכֶם אֲנִי שָׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם."

הבשורה המרה הולכת ומתפשטת

"וּבְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה, מְקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מִגִּיעַ, אֲבָל גָּדוֹל לִיהוּדִים, וְצוּם וּבְכִי וּמִסָּפָד, שֶׁק וְאֶפֶר יַצַּע לְרַבִּים" - בכל מקום שבו

התפרסמו אגרות ההסתה של המן, נשמעו קולות שוד ושבר. ההמון המוסת החל להשתולל בחוצות, והיהודים נרדפו בתאוות דם. דווקא בערים האחרות שמחוץ לשושן, היתה קיימת סכנה מיידית יותר לחייהם של היהודים, שכן היה חשש שההמון המוסת וצמא הדם, בהיותו מרוחק ממשטר המלוכה, לא יעצור בעד תאוותו עד ליום המיועד בעוד חודשים ארוכים, אלא יתחילו לעשות מיד שפטים ביהודים ח"ו. באופן טבעי היה עלול להתרחש חלילה טבח המוני ביהודים, ואולם בהשגחת ה', היה מה שבלם את תאוות הדם הבווערת של ההמון: היה זה זכרון של האגרות הראשונות שנשלחו לפני כתשע שנים, כשנהרגה ושת. זכרו כולם כי לאחר מכן אחשורוש התחרט מאוד על הריגתה, ולכן חששו פן יתחרט אף על הגזירה הכתובה באגרות הללו, ואז הוא יתבע אותם על דמם של היהודים שנרצחו לפני הזמן הנקוב.

ובכל אופן ההתפרעויות לא נבלמו כליל, היהודים היו נתונים להתנכלויות שונות מצד ההמון הפרוע, ורבתה הצעקה והבכייה.

היו יהודים אשר ניסו להציל את עצמם על ידי שימכרו עצמם לגוי. ניגש יהודי אל שכנו הגוי ואמר לו: "בבקשה ממך, קח אותי ואת אשתי וילדי לך לעבדים - ולא נמות". השיב לו הנוכרי: "וכי לא ראית את אשר כתוב באגרות, כי משפחה אשר ימצא בקרבה איש מבני היהודים - ייהרגו אף הם. אני מצטער, לא אוכל לעזור לך...". וכך התקיים בישראל מאמר הפסוק (דברים כח טח): "וְהָיָה מִכִּי יִשְׁׁם לְאִיבֶיךָ לְעִבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת וְאֵין קָנָה". (תרגום שני פרק ד פסוק ב)

"אבל גדול" נפל על היהודים. שלא כמו אבל רגיל ההולך ומתמעט ככל שחולפים הימים, אלא היה זה אבל שהולך ומתגבר, כי כל יום שעובר מקרב יותר את הגזירה הנוראה. (אס"ר ח ב)

ששה מיני צער הצטערו ישראל: אבל [על ההרוגים (מע"ל קמב)], צום, ובכי, ומספד, שק ואפר - כנגד ששה ימים שנהנו מסעודתו של אותו רשע. (ת"ה עח)

אך יחד עם זאת התחזקו להתפלל ולשוב בתשובה אל ה'. רבים הציעו את מיטותיהם בשק ובאפר, להכנעה והתפלשות לפני בורא עולם. ותעל שוועתם ותשובתם אל האלוקים.

"אל תירא מפחד פתאום"

לאחר שנגזרה הגזירה, יצא המן שמח עם כל בני חבורתו, ופגש במרדכי היהודי. והנה ראה מרדכי שלשה ילדים שיצאו מבית הספר. רץ מרדכי אחריהם, ובעקבותיו רץ המן, כדי לשמוע מה יאמר להם. כיון שהגיע מרדכי אל הילדים, אמר להם: "אמרו לי פסוק שלמדתם היום". אמר לו אחד הילדים: "אל תירא מפחד פתאם ומשואת רשעים כי תבא" (משלי ג כה). אמר הילד השני: אנו עצרנו היום בפסוק: "עצו עצו ותפר, דברו דבר ולא יקום, כי עמנו אל" (ישעיה ח י). פתח השלישי ואמר: "ועד זקנה אני הוא, ועד שיבה אני אסבל, אני עשיתי ואני אשא ואני אסבל ואמלט" (ישעיה מו ד). כיון ששמע מרדכי כך, שחק והיה שמח שמחה גדולה. אמר לו המן, מה היא זאת השמחה ששמחת לדברי התינוקות הללו? אמר לו, על בשורות טובות שבישרוני, שלא אפחד מן העצה הרעה שיעצת עלינו! כעס המן הרשע ואמר, אין אני שולח ידי תחלה אלא באלו התינוקות! (אסתר רבה ז יג)

מרדכי לפני שער המלך

המשיך מרדכי בתפילותיו ובזעקותיו לפני ה', אך הבין כי עליו אף לעשות השתדלות טבעית להצלתם של ישראל. הנה זוהי העת אותה צפה ברוח קודשו, שבה רוצה הקב"ה לזמן תשועה לישראל על ידי אסתר המלכה! ולכן יש לפעול בזריזות בכיוון זה.

אסתר המלכה, אשר היתה יושבת בארמון פנימה, לא היתה מודעת כלל לחומרת המצב, ולכן רצה מרדכי ליידעה ולעוררה, שתשמע באוזניה את הזעקות והבכיות, ותבין את המצב הקשה. הלך מרדכי, הלך ילך ובכה, ובא עד שער המלך. אך הוא לא יכל להמשיך ולהיכנס, "כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק" - אין זה מכבוד המלכות להיכנס כך אל שערי שטח הארמון.

"ותבואנה נערות אסתר וסריסיה ויגידו לה, ותתחלחל המלכה מאד, ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו - ולא קבל". הנערות והסריסים שהיו הולכים בחצר, ראו את מרדכי כשהוא זועק מרה, והלכו ואמרו זאת לאסתר. (ת"ה פ)

בשמוע זאת אסתר, חיל ורעדה אוחזים בה. היא הבינה בטוב שכלה, כי מרדכי אינו זועק ובוכה מצער ומדאגה לשלומו האישי, אלא משהו נורא קרה לכלל ישראל. היא רוצה לשוחח עימו פנים מול פנים, ולשם כך היא שולחת לו בגדים, כדי שיוכל להסיר מיד את שקו מעליו ולהיכנס לתוך השער (הגר"א). אבל מרדכי לא אבה לקבל

את הבגדים, כי לא רצה להסיר השק מעליו ולהפסיק רגע מתחנונים, שזה כעוזב בטחונו מה' וסומך על עזרת בשר ודם (מלבי"ם). לכן נאלצה אסתר לשוחח עם מרדכי באמצעות שליח.

שליחת התך

"וַתִּקְרָא אֶסְתֵּר לַהֲתֵךְ מִסָּרִיסֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר הָעֲמִיד לִפְנֶיהָ, וַתְּצַוֶּהוּ עַל מְרֹדְכָי לָדַעַת מָה זֶה וְעַל מָה זֶה."

אין זה פשוט להעביר דו שיח בעניינים כה רגישים וסודיים באמצעות שליח. יש למצוא שליח נאמן ביותר, שיהיה אף מבין ענין, וידע להעביר מסרים מורכבים בצורה מדויקת ואחראית. עליו גם לכלכל צעדיו בתבונה, לבל ימשוך את עיניהם הבולשות של המן וחבר מרעיו.

האדם המתאים ביותר שמצאה אסתר לשליחות מורכבת ומסוכנת זו היה 'התך'. יש אומרים שהיה זה דניאל, אשר היה שר חשוב במלכות בבל, ועתה חתכוהו מגדולתו ונתנו לו תפקיד זוטר. [התך - כמו חתך] (מגילה טו ע"א)

ציותה אסתר להתך שיחקור את מרדכי היטב **"מה זה"** - מה בדיוק קורה בשטח, **"ועל מה זה"** - מהי הסיבה לדברים הללו, מה עומד מאחורי הדברים. (הגר"א)

במילים אלו אף התכוונה לרמוז את חששות ליבה: איך יתכן שנגזרה על ישראל גזירה כה קשה וחסרת תקדים, אשר לא היתה כמוה מעולם?! שמא חלילה כפרו בה' אלוקי ישראל, אשר עליו ענו ואמרו כאחד: **"זה אלי ואנוהו!"**. או שמא חלילה כפרו בתורה הקדושה ובלוחות הברית, אשר בהן נאמר: **"מזה ומזה הם כתובים"**?! (אסתר רבה ח ה)

כל אשר קרהו

"וַיֵּצֵא הַתֵּךְ אֶל מְרֹדְכָי אֶל רְחוּב הָעִיר אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַמֶּלֶךְ" - יוצא התך אל מרדכי, אך הוא נוקט במשנה זהירות. הוא אינו ניגש אליו

ישירות, אלא יוצא אל רחוב העיר, מתערב בקהל, ואז מתקרב אליו ומעביר לו את שאלתה של אסתר, מתוך השתדלות שלא למשוך תשומת לב יתירה. (מע"ל קמד)

"וַיִּגֵּד לוֹ מֶרְדֵּכִי אֶת כָּל אֲשֶׁר קָרָהוּ, וְאֵת פֶּרֶשֶׁת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר אָמַר הָמוֹן לְשָׂקוֹל עַל גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ בִּיהוּדִים לְאַבְדָּם, וְאֵת פֶּתֶשֶׁן כְּתָב הַדָּת אֲשֶׁר נָתַן בְּשׁוֹשָׁן לְהַשְׁמִידם נָתַן לוֹ, לְהִרְאוֹת אֶת אֶסְתֵּר, וּלְהַגִּיד לָהּ וּלְצִוּוֹת עָלֶיהָ לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ לְהִתְחַנֵּן לוֹ וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו עַל עַמָּה."

מספר מרדכי להתך את כל פרטי הפרשה, ואף נותן בידיו את אגרת ההסתה של המן, שתראה אסתר בעיניה את הגזירה הנוראה ודברי ההסתה החמורים של המן, ובכך יתעורר ליבה יותר להשתדל בעד עמה. (ת"ה פב)

הוא מזכיר גם "את פרשת הכסף", כדי שתבין שאין אפשרות לנסות לשחד את המלך כדי שיבטל את הגזירה, כי הכסף לא 'משחק תפקיד' אצלו, שהרי אף את הכסף שהציע לו המן, לא אבה לקבל. (מע"ל)

במילותיו אף רמז לה את הסיבה האמיתית לגזירה הקשה: "את כל אשר קרהו" - רָמַז לעמלק, אשר עליו נאמר: "אשר קרך בדרך". אמר לה: בן בנו של "קרהו" [עמלק] בא עלינו. כאשר בא עמלק להילחם בישראל בצאתם ממצרים, לא היתה לו שום סיבה לכך, אלא היה זה רק מתוך שנאה נוראה לעם ישראל. ומדוע הגיעה הצרה הזו לישראל? מפני שרפו ידיהם מן התורה, ובכך ניתן כח ביד עמלק לבוא ולהילחם בהם. בני ישראל הצליחו לגבור עליו - לא בכח הזרוע, אלא על ידי שהתחזקו בתורה ושעבדו את ליבם לאביהם שבשמים [כמבואר בתורה שמות פרק יז פסוקים ח-יג ובמפרשים]. אף המן בן בנו של עמלק - הצליח להתגבר על ישראל בעקבות רפיונם בתורה ובמצוות. והתרופה לכך היא שיתחזקו וישוּבו בתשובה, ובכך יבטלו את כוחו של המן. (אסתר רבה ח ה. מע"ל)

מרדכי מספר לאסתר על חלומו

בהזדמנות זו מזכיר מרדכי לאסתר את דברי החלום שחלם לפני כעשר שנים, ושסיפר לה כבר בזמנו:

בשנה השניה למלכותו של אחשורוש, חלם מרדכי היהודי, והנה רעש גדול וצעקה וקול בהלה בכל הארץ. אז נראו שני תנינים גדולים אשר

באו להלחם זה לקראת זה, וכל העולם חרד מפניהם. בין שני התנינים האלו היה עם קטן אחד, אשר כל עמי הארץ ההיא כמו עליו לבולעו, והיה צר לעם הקטן ההוא מאד, ויצעקו ויתפללו לפני ה' בכל לבבם ובכל נפשם. והתנינים נלחמים באכזריות רבה, ואין אף אחד מעז להתערב ביניהם. ופתאום רואה מרדכי והנה מקור מים חיים עובר בין שני התנינים הלוחמים, והבדיל בין שניהם, עד כי חדלו להלחם. ומבוע מקור המים הפך לנהר גדול והתרחבו תחומיו עד שהיה הולך ושוטף בארץ. ויזרח השמש על פני כל הארץ. והעם הקטן גדל והתרום מאד, ואילו העמים הרמים והגאים נשפלו. ותשקוט כל הארץ כי רבה האמת, ויהי שלום לכל יושבי הארץ. (ילקוט'ש תתרטו. אסתר רבה ח ה)

מיום ההוא והלאה שמר מרדכי את החלום בלבו ולא ספר אותו לאיש, אלא רק לאסתר. וכאשר קם המן להצר ליהודים, אמר מרדכי לאסתר המלכה: הנה באים דברי החלום אשר ספרתי לך, וזאת היא הצרה אשר אמרתי לך. ובכן קומי נא והתפללי לפני ה' אלוקי אבותינו, ותקדמי פניו בבקשה כי יתן אותך לחן ולחסד בלב המלך אחשורוש, וכך תבואי לפניו ביופיך להגן בעד עמך ובעד מולדתך.

"וּלְצִוֹת עָלֶיהָ לְבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ לְהַתְחַנֵּן לוֹ וּלְבַקֵּשׁ מִלְפָּנָיו עַל עַמָּהּ" - עד עתה הייתי מצווה אותך שלא תלכי אל המלך מרצונך, אלא רק כאשר הוא יבקשך. עתה אני מצווה שתלכי ותתראי לפניו. עד עתה ציוויתך שלא תגלי את עמך ומולדתך, עכשיו אני מצווה שתגלי. (ת"ה פב)

אין זה הזמן המתאים

שומעת אסתר את הדברים, ואומרת להתך להשיב למרדכי: הייתי רוצה בחפץ לב להגן ולהשתדל בעד עמנו. אבל אתה הרי יודע מה המצב בארמון: "כָּל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וְעַם מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ יָדְעִים אֲשֶׁר כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יָבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֶל הַחֹצֵר הַפְּנִימִית אֲשֶׁר לֹא יִקְרָא - אַחַת דָּתוֹ לְהִמִּית, לְבַד מֵאֲשֶׁר יוֹשִׁיט לוֹ הַמֶּלֶךְ אֶת שַׂרְבִּיט הַזֶּהבִּי וְחָיָה. וְאֲנִי לֹא נִקְרָאתִי לְבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ זֶה שְׁלוֹשִׁים יוֹם".

המן תפס שליטה על המלך - אין מי שיכול לגשת אל המלך ללא רשותו של המן! המן כמובן דאג להסביר למלך, שזהו אמצעי זהירות בסיסי למלך רם ונשגב כמוהו, אשר רבים לוטשים עיניהם אל כסאו ועלולים להתנקש בחייו, ולכן אין לסמוך על אף אחד, אף לא על הקרובים ביותר [הנה אפילו בגתן ותרש, השומרים הנאמנים, ניסו להתנקש

בחיי המלך! מי היה מאמין?...]. יש להציב כללים בטוחים ונוקשים: כל מי שרוצה להיפגש עם המלך - צריך לתאם זאת מראש עם הסגן, אשר ישקול ויבדוק היטב את מטרת הפגישה. מי שינסה לגשת אל המלך ולהיכנס אל החצר הפנימית ללא הזמנה מוקדמת - יש להורגו מיד ללא כל שהות, לפני שינסה חלילה להתנקש בחיי המלך. אלא אם כן יושיט לו המלך את שרביט הזהב.

כמובן שכוונתו האמיתית של המן לא היתה מתוך דאגה יתירה לשלום המלך, אלא מתוך שאיפה להשתלט על ענייני המדינה, ושאף אחד לא יוועד עם המלך מבלי ידיעתו ורשותו. כך הוא יוכל להשגיח מקרוב שמרדכי לא יכנס אל המלך לדבר על ליבו לבטל את הגזירה. (ת"ה פד. מנות הלוי קלה ע"א. מע"ל קמז)

החוק הזה מפורסם מאוד, כולם יודעים אותו, ולכן גם לי בתור אשת המלך לא תהיה חנינה. הלוא כבר יש תקדים: אחשורוש הרג את אשתו הראשונה ושתי כשעברה על מצוותו, כך שגם אותי יהרגו אם אעבור על החוק.

ואולי אתה חושב, שבודאי אמצא חן בעיני המלך, והוא יושיט לי את השרביט? דע לך כי אני לא נקראתי לבוא אל המלך כבר שלושים יום! כנראה שכבר איני אהובה לו כבתחילה. (ת"ה פד)

לכן אני חושבת שיש סיכון גדול בכך שאכנס אל המלך. אומנם, מרוב דאגתי לעם ישראל, מוכנה אני בשמחה לסכן את נפשי למענם, אלא שאני חושבת שאין זה הצעד הנכון כרגע, כי הרי יש לנו עוד 11 חודשים עד למועד ביצוע הגזרה ביום י"ג באדר, ויש שהות בידינו לכלכל מעשינו בתבונה ולא בפזיזות. במקום לדחוק את השעה, לגשת עכשיו אל המלך בלי הזמנה, ולקחת סיכון שאולי יהרגוני מבלי שאצליח כלל לדבר עמו, עדיף שאמתין זמן מה, ובינתיים ימשיכו היהודים להתפלל אל ה' וישובו בתשובה שלימה, ואז כשיאיר שוב מזלנו, יקרא לי המלך, ותהיה זו העת הכשרה והמוצלחת לרצותו ולפייסו ולשדלו למען הצלתם של ישראל. (מע"ל קמח)

התך נהרג

יוצא התך להעביר למרדכי בשנית את דברי אסתר, אבל - ידו הארוכה של המן השיגה אותו. עם כל ניסיונו הקודם לטשטש את שיחתו עם מרדכי, לא עלה הדבר בידו. עיניו הבולשות של המן עקבו

אחריו. המן ראה כי התך משוחח עם מרדכי, ולאחר מכן חוזר לארמון לשוחח עם אסתר. הוא הבין כי הם חושבים מחשבות כיצד לבטל את מזימתו, ולכן כאשר יצא התך כעת מעם אסתר, בעט בו המן ברגלי סוסו והרגו.

הואיל וכך, שלח הקב"ה למרדכי את המלאכים מיכאל וגבריאל [ומכאן ואילך לא מוזכר התך]. (תרגום שני ד יא. תוספות השלם פג בשם פרקי דרבי אליעזר

ג)

לא עת לחשות!

"וַיֹּאמֶר מֶרְדֳּכָי לְהָשִׁיב אֶל אֶסְתֵּר: אֵל תִּדְמִי בְּנִפְשְׁךָ לְהַמְלִיט בֵּית הַמֶּלֶךְ מִכָּל הַיְּהוּדִים, כִּי אִם הַחֵרֶשׁ תַּחְרִישִׁי בָּעֵת הַזֹּאת - רֹחַ וְהִצֵּלָה יַעֲמֹד לַיְּהוּדִים מִמָּקוֹם אֲחֵר, וְאַתְּ וּבֵית אָבִיךָ תֵּאבְדוּ. וּמִי יוֹדֵעַ אִם לַעֲת כֹּזֶאת הִגַּעְתְּ לַמְּלָכוֹת?!"

מרדכי שולל את תשובתה של אסתר מכל וכל. הוא שולח לומר לה: דעי לך כי כל יום ויום הוא גורלי ומשמעותי ביותר, ואין לחכות ולהתמהמה אפילו יום אחד! וזאת מכמה סיבות:

אחת - בינתיים ההמון הגויי המוסת חוגג בחוצות ומתנכל ליהודים בתאוות רצח. עלולים להיות חלילה אף פגיעות בנפש עוד לפני שיגיע מועד הגזירה.

שנית - יש לקחת בחשבון כי ישנן במלכות אחשוורוש מדינות מרוחקות מאוד, ואם נתמהמה, הרי שצו ביטול הגזירה לא יספיק להגיע אליהם לפני י"ג באדר, וחס ושלום יהרגו שם כל היהודים. [כי היה עליהם להמתין עד שיחזרו השליחים ששלח המן, ואז לשלוח שוב את השליחים עם צו הביטול, כדי למנוע חששות של זיופים, כפי שיתבאר בהמשך].

שלישית - מי יודע כמה זמן עוד תישארי במלכות? מי ערב לנו שהמלך אחשוורוש ההפכפך לא יחליט לפתע להדיח אותך, כשם שהדיח ברגע אחד את ושתִי אשתו הראשונה!! לכן, כל זמן שאת במלכות - לא עת לחשות. (ת"ה פו בשם רשב"ם)

וסיבה חשובה נוספת: דווקא עכשיו - שהתכנסו כל היהודים בתפילה וחזרו בתשובה, זוהי עת רצון, וישמע ה' לתפילתם. אך אם תתמהמה ישועתם, הם עלולים להתייאש ולחדול מן התפילה ומן

התשובה, ואז מי יודע אם שוב יהיו ראויים לישועה.

לעת כזאת הגעת למלכות

עוד הוסיף מרדכי לומר לאסתר, כי אם תתמהמה, יתכן שתבוא הישועה ממקום אחר, אך בזה תפסיד אסתר את המטרה שלשמה זימן אותה הקדוש ברוך הוא אל בית המלך - למחות את המן שהוא מזרע עמלק, ובכך לכפר את חטאו של שאול, אשר היא באה מזרעו. שכידוע - שאול המלך חטא במלחמת עמלק, בכך שהשאיר את אגג מלך עמלק חי, כמסופר בנביא (שמואל א פרק טו) :

"וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל שָׁאוּל... כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת פִּקְדֹתִי אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שָׁם לוֹ בַּדָּרֶךְ בַּעֲלֹתוֹ מִמִּצְרַיִם: עֲתָה לָךְ וְהַכִּיתָה אֶת עִמָּלֶךְ וְהַחֲרַמְתָּם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְלֹא תַחֲמַל עָלָיו וְהִמַּתָּה מֵאִישׁ עַד אִשָּׁה מֵעוֹלָל וְעַד יוֹנֵק מִשׁוֹר וְעַד שֶׁה מִגָּמֶל וְעַד חֲמוֹר... וְיָדָה שְׁאוּל אֶת עִמָּלֶךְ וַיִּתְּפֹשׂ אֶת אֶגֶג מֶלֶךְ עִמָּלֶךְ חִי וְאֶת כָּל הָעָם הַחֲרִים לְפִי חֶרֶב: וַיַּחֲמַל שְׁאוּל וְהָעָם עַל אֶגֶג וְעַל מֵיטֵב הַצֹּאן וְהַבָּקָר... וַיְהִי דִבְרַר ה' אֶל שְׁמוּאֵל לֵאמֹר: נִחַמְתִּי כִּי הִמְלַכְתִּי אֶת שְׁאוּל לְמֶלֶךְ כִּי שָׁב מֵאַחֲרֵי וְאֶת דְּבָרִי לֹא הָקִים..."

למחרת בא שמואל לשאול - "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת אֶגֶג מֶלֶךְ עִמָּלֶךְ וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אֶגֶג מַעֲדָנֹת וַיֹּאמֶר אֶגֶג אָכֵן סָר מִרְּהוּת: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כְּאֲשֶׁר שָׁפַלָה נָשִׁים חֲרָבָה כֵּן תִּשְׁפָּל מְנָשִׁים אִמָּךְ וַיִּשְׁשֹׁף שְׁמוּאֵל אֶת אֶגֶג לִפְנֵי ה' בַּגִּלְגָּל."

אומנם יום למחרת המלחמה הרג שמואל את אגג, אך באותו לילה שעדיין נשאר אגג חי, הוא לקח שפחה כנענית, וממנה נולד לו בן, שממנו יצא המן הרשע. לכן הזהיר מרדכי לאסתר, שכל ביאתה לעולם היא כדי להיות בבית המלכות, לתקן את חטאו של שאול שלא השמיד את זרעו של עמלק כליל, וממנו יצא המן, ועליה למסור נפשה על הדבר הזה - "כי אם החרש תחרישי בעת הזאת - רווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר, ואת ובית אביך תאבדו, ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות". (הגאון רבי משה בולה בספר חיי עולם דרוש לשבת זכור דף צ"ז ע"ג)

קביעת שלושה ימי צום

שלחה אסתר להשיב אל מרדכי: **"לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים"**. מבקשת אני, כי כל היהודים יתכנסו יחד לשלושה ימים של צום ותפילה, ובכך שיצומו וימנעו עצמם מן האכילה ומן השתיה, יכפרו הם על מה שאכלו ושתו בסעודתו של אחשורוש, וכך תהיה לי סייעתא דשמיא בהליכתי אל המלך. (ת"ה פח)

אסתר הדגישה למרדכי שיתכנסו כל היהודים יחד - "לך כנוס את כל היהודים"! כי בהיות כל ישראל באחדות שלימה, לא תאונה אליהם רעה. ואכן המן הרשע קטרג על ישראל שהם עם מפוזר ומפורד, שיש פרוד לבבות ביניהם. אך אסתר הציעה שיתכנסו כולם במעמד אחד, ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונו בלבב שלם, ואז תשועתם מהרה תצמח. וכמו שאמרו במדרש תנחומא (פרשת ניצבים סימן א): בנוהג שבעולם אדם נוטל אגודה של קנים - בודאי לא יוכל לשוברם בבת אחת, אבל אם נוטל אחת אחת - אפילו ילד קטן יכול לשוברם. כך כוחם של ישראל כשהם כולם אגודה אחת, שכאשר הם אגודים ביחד זוכים הם ונגאלים ומקבלים פני שכינה.

"גם אני ונערתי אצום כן" - אף אני ונערתי היהודיות נצטרף לצום של כלל ישראל. [שבלי ספק היו שם בנות ישראל שבויות, אשר בעבר היתה ושתי הארורה בת הארור מעבדה אותן בשבת (רמב"ם - פירוש מגילת אסתר)]

ומעלת הצום גדולה מאוד, שקורעת גזר דינו של האדם, שאם אדם מדכא בקרבו את רצונותיו הגשמיים, מתחיל לזרוח בו האור האלוקי, ונקלט יותר מאשר בזמן שהכוחות הגשמיים פועלים בו.

מוסיפה אסתר ואומרת למרדכי, כי בימים הקרובים היא מתכוונת להסביר פנים להמן ולהזמינו למשתה יחד עם אחשורוש, כדי שהמן לא יחשוד בה שהיא משתפת פעולה עם היהודים [הרי יש לו כבר חשד בכיוון הזה, ולכן הרג את התך, ומי יודע באלו אמצעים נוספים הוא מסוגל לנקוט כדי למנוע זאת]. ואולם רב צערה על כך שהיא עוברת, ללא רצונה, על שלוש עברות: מאכלות אסורות - שעכשיו תיאלץ לאכול ולשתות במשתה עם אחשורוש והמן. גילוי עריות - שהיא מזמנת את עצמה אל אחשורוש [עד עכשיו היה זה באונס, שבאה רק כאשר קרא לה המלך. ועכשיו היא באה מיוזמתה], ושפיכות דמים - שהיא גרמה בעקיפין למותו של התך. היא מקווה, כי בכך שיצומו שלושה ימים יתכפרו לה שלושת העוונות הללו. אך מרדכי השיב לה: (תהלים מה ט) **"מִרְאֵה לֹא תִּשְׁכַּח, כִּי כָל בְּגָדֶיךָ, הַבְּגִידוֹת [העבירות] שֶׁלָּךְ מְדִיפוֹת רֵיחַ טוֹב כְּמוֹר וְאֵהֱלוֹת, כִּיֹּן שֶׁמַּעֲשִׂיד לְשֵׁם שָׁמַיִם**. (ת"ה פח. מע"ל קנב)

"וַיַּעֲבֹר מֶרְדֳּכִי וַיַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוְּתָהּ עָלָיו אֶסְתֵּר". ראה מרדכי כי שלושת ימי הצום שרוצה אסתר לקבוע הם בתאריכים י"ד ט"ו וט"ז בניסן. שלח לומר לה: והרי י"ד בניסן הוא יום שחיטת קרבן פסח, וט"ו הוא יום טוב ראשון של פסח, וט"ז הוא יום הקרבת העומר. היאך נקבע צום בימים נעלים כאלו, והיאך נבטל את החג ואת ליל הסדר? אמרה לו: זקן [חכם] שבישראל, אם אין ישראל - מהן המועדות או מהי התורה? איזה קיום יהיה להם? כיון ששמע זאת מרדכי, אמר: "מלכה, כל מה שתאמר שומעים לה", וגזר תענית. לכן נאמר: "וַיַּעֲבֹר מֶרְדֳּכִי" - שהעביר את יום טוב של פסח בתענית. (אסתר רבה ח ז. ת"ה צ)

מיד העביר מרדכי כרוז בכל העיר, והלך ממבוי למבוי ומשוק לשוק - לכונוס את היהודים לצום ולתפילה. (ת"ה צ)

אמונת חכמים ללא התחכמות

היהודים נענו לקריאתו של מרדכי - אך לא היה זה פשוט כלל וכלל! הם נדרשו לגייס בקרבם תעצומות נפש גדולות כדי לציית לדבריו.

נתאר לעצמנו את ההתרחשויות האחרונות מנקודת מבטם של יהודי שושן:

אחשורוש מעלה לגדולה את המן, ומצווה על כולם לכרוע ולהשתחוות לו. והנה - "מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה!"

מהומה רבה נוצרה בקרב היהודים. "מה פירוש? הרי לפי ההלכה יש היתר להשתחוות להמן, כי אדם איננו עבודה זרה. מה פתאום מחליט מרדכי "להתחסד" ולא להשתחוות?! התקשורת רעשה: "מרדכי מסכן את חיי היהודים!!!" משלחות של יהודים באו והתחננו לפניו, כי יואיל בטובו להשתחוות, אך ורק כדי להצילם מכעסו של המן, אולם מרדכי נותר בעמדתו הנחרצת - "לא אכרע ולא אשתחוה!". בחדשות דאגו להודיע, כי מערוץ הטלוויזיה שלחו צלמים להראות היאך מרדכי לא משתחוה, ואכן פרסמו זאת בחדשות ב"מבט" לעיני כל העמים, שיראו מה גורם הרב החרדי הזה להעלות את חמתו של המן בעם היהודי ובכך לאבדם.

ואכן, התחזיות השחורות התגשמו, ותוך תקופה קצרה נשלחו אגרות מזעזעות אל כל מדינות מלכות אחשורוש - "להשמיד, להרוג ולאבד את כל היהודים!".

ההלם גדול, כולם יודעים שהגזרה הנוראה באה בעקבות עקשנותו של מרדכי היהודי, מחכים הם לאיזו שהיא התנצלות מצידו. אולם - מהי תגובתו המתחמקת של מרדכי? מרדכי ברוב עזותו מנסה להפיל את התיק עליהם, ובכך להתנער מהאשמה! "דעו לכם", הוא אומר לכל היהודים, "שהגזירה הנוראה באה עלינו משמים בעקבות השתתפותכם במשתה אחשוורוש שנערך לפני תשע שנים!" מי בכלל זוכר את המשתה הזה? איך מנסה מרדכי להפיל את האשמה עלינו בצורה כל כך בלתי הגיונית? זאת היתה לכאורה התגובה המצופה מיהודי שושן, ובפרט שמרדכי מבטל את 'ליל הסדר', דבר כה חשוב ומרכזי בעם ישראל.

אך כאן חל המהפך הגדול!

שלא כמו מה שקרה לפני תשע שנים, כאשר הוזמנו אל המשתה של אחשוורוש: אז - הם התעלמו מפסיקתו של מרדכי שלא ללכת אל המשתה. הם העדיפו את ראייתם המדינית המפוכחת וה"רחבה", מול דעתו ה"מצומצמת" של מרדכי היהודי, לא כופפו את דעתם למול דעת תורה. וזו היתה חומרת חטאם!

אבל כעת - השתנו הדברים. דווקא בנקודה קשה זו, כשגזירת מוות על ראשיהם, הבינו היהודים את האמת - **"לא הנחש ממית אלא החטא ממית!"**. הפעם הם התעלו מעל עצמם, התעלמו מן העובדות הנראות לעין ומן הפרשנויות הברורות, וכופפו קומתם לפני 'דעת תורה' של מרדכי היהודי. (שיחות ומאמרים להרב דסלר זצ"ל עמוד לו. אל המקורות ח"א

84)

צום ובכי ומספד

התכנסו היהודים כולם לשלושה ימים של צום ותפילה [וכדי לקיים את גופם, היו מפסיקים מעט מבעוד יום לפני החשכה (ילקו"ש ה תתרנ"ו)]. היו שם 12,000 כהנים, הם לקחו שופרות ביד ימין וספר תורה ביד שמאל, והיו הולכים וזועקים אל ה': רבונו של עולם, התורה שנתת לנו - בודאי כדי שנלמד בה נתת אותה. ואם עמך יכלה מן העולם - מי יעסוק בתורתך, ומי יזכיר שמך? ונפלו על פניהם ואמרו: "עננו ה', עננו", והשופרות הריעו עמהם, והעם ענה אחריהם. וכל כך גדולה היתה בכייתם, שבכו עמהם כל צבא מרום, ותעל שועתם אל האלוקים.

(שני)

(תרגום)

ליל הסדר בבכייה - ורעש גדול בשמים

כאשר הגיע ליל הסדר, היו כל ישראל שרויים באמצע התענית, ובמקום לומר את ההגדה של פסח בשמחה, אמרו סליחות ושלוש עשרה מידות של רחמים בבכי וצעקה. ובזוהר הקדוש (בא מ ע"ב) אמרו, כי בשעה שיושבים ישראל בליל פסח ומספרים ביציאת מצרים וקוראים ההגדה של פסח, מזמין הקב"ה את מלאכי השרת וכל פמליא של מעלה, ואומר להם: לכו שמעו מה מספרים בני על הנס שעשיתי להם ביציאת מצרים. ואז כל המלאכים מתכנסים והולכים לפקוד את בתי ישראל, ושומעים איך ישראל מודים ומשבחים להקב"ה, וחוזרים ובאים אל הקב"ה ומודים לו על העם הקדוש שיש לו בארץ, ששמחים בישועת ה', ובאותה שעה כביכול מוסיפים עוז וגבורה להקב"ה.

ואילו בשנה זו בליל פסח, נשמע במרום קול בכייתם של 22,000 תינוקות של בית רבן, באמירת סליחות ותחנונים, כשהם חוסים בצילו של מרדכי. עמד השר של התורה וצווה לפני כסא הכבוד, בכה והתחנן, ולקולו נזעקו כל מלאכי השרת ונתנו קולם בבכי, כמו שנאמר: "הן אראלים צעקו חוצה, מלאכי שלום מר יבכיון". אמרו לפני הקב"ה: רבונו של עולם! אם ישראל בטלים חס ושלוש, אנו למה נצרכים בעולם? וכל צבא השמים חרדו ולבשו שקים, ועלתה שועתם לשמי מרומים. באותה שעה אמר להם הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת: מה אני שומע, קול גדיים וכבשים? אמרו לו: רבונו של עולם, לא קול גדיים וכבשים אתה שומע אלא קול קטני עמך בית ישראל, תינוקות של בית רבן השרויים בתענית, והמן הרשע רוצה להוליכם לטבח. מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא, וכביכול היה בוכה עימהם. והעיר את כל חמתו על המן האגגי ומיד הפר עצתו וקלקל מחשבתו, שנאמר: "סורו ממני כל פועלי און כי שמע ה' קול בכי".

(שו)

(חזו"ע)

הו יסופר איך אסתר אל האלף ניטשע.
שני אסתר אסתר אסתר היא ביקשה לא
שכחה להציל את האם. ואיזה פח פה
העצם נאמן. איך הוא יצא מהאסתר
כאלון נפוח. ומה העכיר לו את מצב
הפוח. ועס מי הוא שוחח והתייעץ. עס
אשר הכין את העץ.

תפילת אסתר

בשעה שכל היהודים מכונסים היו בבתי כנסיות וזועקים אל ה', אף אסתר המלכה הלכה לקדם את פני ה' בתפילה. היא פשטה את בגדי מלכותה ואת עדי תפארתה ולבשה שק, פרעה שער ראשה ומלאה אותו עפר ואפר, עינתה בצום נפשה, והתפללה:

"אנא ה' מלך על כל המלכים, אנא הושיע נא לאמתך היושבת לבדה, אשר אין לה עוזר זולתך, כי בדד לוקחתי הנה, ובדד אני יושבת בבית המלך פה, בלי אב ואם, רק כיתומה עניה. ועתה ה', הצליחה נא לאמתך הענייה הזאת, והצילה את צאן מרעיתך מפי האריות האלה אשר פתחו את פיהם לאכול אותם. ובכן שנאתי והרחקתי את כל לבושי הודי, ואת כל בגדי תפארתי ועטרת מלכות אשר בראשי, ולא שמחתי ביום אשר אני פה עד עתה. ואתה אלהי, אבי יתומים, קום נא לימין אמתך היתומה היום הזה, כי בטחתי במאמרך בטובך וברחמיך, ותן לי רחמים לפני אחשוורוש המלך, כי יראה אנוכי ממנו כאשר ירא הגדי מפני הארי. ואבקש ממך ה' כי תשפיל אותו עם כל יועציו ושיהיה נכנע ונכבש לפני אמתך בחן ובחסד ותפארת ויופי אשר תתן לאמתך. ובאתי לפניו אך בשם מאמרך, ותן יראתך עליו,

אֶסְתֵּר לֹבֶשֶׁת מַלְכוּת

"וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת, וַתַּעֲמֹד בַּחֲצַר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית נֹכַח בֵּית הַמֶּלֶךְ, וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ בְּבֵית הַמַּלְכוּת נֹכַח פֶּתַח הַבַּיִת".

ביום ט"ו בניסן [שהוא היום השלישי לשליחת אגרות השמד (רש"י מגילה טז ע"א)], מתכוננת אסתר המלכה לגשת אל המלך אחשורוש להתחנן בעד עמה.

גופה חלוש מן הצום, כוחה תש מן הבכי ומן התפילות - אך רוח מיוחדת מפעמת בלבבה. היא התעלתה לדרגה רוחנית גבוהה עד שלבשה אותה רוח הקודש. "חיל מן החיל של מעלה". מלכות והדרת קודש אפפו ועטפו אותה. [זוהר רמז במילים "ותלבש אסתר מלכות", שלא נאמר בגדי מלכות, אלא מלכות ממש, שהמלכות עטפה ולבשה אותה, כמו: "ורוח לבשה את עמשי". (ילקוט"ש ה תתרנז. זוהר שלח קסט ע"ב)]

היא הסירה מעליה את השק והאפר, ולבשה בגדי יופיה ותפארתה - בגדי מלכות מעובדים ורקומים בזהב יקר, שזורים במשי טוב, ומשובצים באבנים טובות ומרגליות. שמה כתר מלכות בראשה ונעלי זהב אופז ברגליה, והקב"ה האיר את פניה כאור החמה עד שכולה היתה אומרת הדר מלכות. (מע"ל קנז)

בְּדֶרֶכָה אֶל הַמֶּלֶךְ

לקחה עימה אסתר את שתי נערותיה, כחוק המלכות. האחת - תומכת בימינה, והשניה - הולכת אחריה ואוחזת בשובל שמלתה לבל תיגרר על הארץ. וכך הלכה ובאה אל בית המלך, כשהיא מכסה את הדאגה אשר בלבבה, ומצהילה את פניה. (אס"ר ט א)

בדרכה - המשיכה לשטוח את תפילותיה לפני בורא עולם, שיתן אותה לחן ולחסד ולרחמים, ויצליח את שליחותה. היא חשה את

השכינה ההולכת לפניו ומלווה אותה בדרכה. ואולם, כאשר עברה אסתר דרך בית הצלמים [עבודה זרה] אשר למלך - עזבה אותה השכינה, והיתה אסתר אומרת במר נפשה: "אֵלֵי אֵלֵי, לָמָּה עֲזַבְתָּנִי...?!". (מגילה טו ע"ב. וכן אמרה כל מזמור כ"ב שבתהילים)

בפיק ברכיים הלכה והתקרבה אסתר אל בית המלך, עד אשר הגיעה אל חצר בית המלך הפנימית - מקום אשר אין לבוא אליו ללא הזמנה מוקדמת מאת המלך. ממרחק - הבחינה אסתר במלך היושב על כסא מלכותו בלבוש זהב.

בהשגחתו המופלאה של הקב"ה, בדיוק באותה עת רצה אחשוורוש לשאוף אויר צח, ולכן ציוה להעמיד את כסאו "נוכח פתח הבית", ולא בתוככי הטרקלין פנימה כפי שהיה יושב תמיד, וכך היתה אסתר כעת בטווח ראייתו. [עמדה לה זכותו של אברהם אבינו, אשר "והוא יושב פתח האוהל כחוס היום"]. (הגר"א. מע"ל קנו)

סבבונִי כלבים - עדת מרעים הקיפוני

ראה אחשוורוש את אסתר מרחוק, ואולם בתחילה הוא לא הבחין ביופיה, מפני שהיה לו דוק בעיניו [מעטה המטשטש את הראייה] (ילקוט"ש תתרו). הוא התמלא כעס וחילה, חרק את שיניו ואמר בלבו: "חבל על דאבדין ולא משתכחין", אי... חבל על אובדנה של ושתי אשת נעורי הבלתי נשכחת. היא היתה מלומדת בנימוסי מלכות ומלאת כבוד עצמי - אף כשקראתי לה לבוא, שמרה על כבודה ולא באה. ואילו זו - מגיעה מבלי שבכלל אקרא לה כלל, ואף מפירה בכך את מצותי! (מדרש תהילים כב תרפו)

בכעסו, מיהר להסיט את מבטו ממנה, כדי לא לראותה. הבינו מכך שרי הטבחים שאין ברצונו להציל אותה ולהושיט לה את השרביט, וכבר התכוונו להורגה. (תרגום שני) המן אשר נוכח במקום - שמח לאידה, שהרי כבר מזמן חפץ במותה. שומריו החלו להתלחש עם שומריו של אחשוורוש, ודנו ביניהם מי יקבל את תכשיטיה ובגדיה המפוארים לאחר מותה... (מדרש תהילים כב)

ואסתר - נבהלה מאוד, ופגה רוחה. היא נשאה עיניה למרום בתפילה: "סְבִיבוֹנֵי פָּרִים רַבִּים, אֲפִירִי בֶּשֶׁן פְּתֻרוֹנִי. פָּצוּ עָלַי פִּיהֶם, אֲרִיָּה טָרֵף וְשֹׂאֵג. כַּמִּים נִשְׁפְּכֹתִי וְהִתְפָּרְדּוּ כָּל עֲצֻמוֹתַי, הִזָּה לִבִּי כְּדוֹנָג נִמְסַ בְּתוֹךְ מַעֲי... הִמָּה יִבִּיטוּ יִרְאוּ בִּי, יַחֲלֶקוּ בְּגָדֵי לָהֶם, וְעַל לְבוּשֵׁי יִפְּלוּ גוֹרָל. וְאַתָּה ה' אֵל תִּרְחֶק, אֵילוּתִי לַעֲזָרְתִּי חוֹשָׁה. הַצִּילָה מִחָרֵב

וישלח את מלאכיו

והנה כהרף עין - שלח ה' לאסתר ישועה ניסית ומופלאה. אחשוורוש חש לפתע כאב משונה - ראשו הוסט קדימה בכח. היה זה מלאך ששלח ה' לסטור לו על פניו ולהסב את ראשו כלפי אסתר. כעת, הניחו שרי הטבחים את חרבותיהם, וכולם הביטו במלך ובאסתר בציפייה דרוכה.

"וַיְהִי, כִּרְאוֹת הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עֹמֶדֶת בַּחֲצַר, נִשְׂאָה חֵן בְּעֵינָיו, וַיּוֹשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר אֶת שְׂרָבִיט הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּיָדוֹ, וַתִּקְרַב אֶסְתֵּר וַתִּגַּע בְּרֹאשׁ הַשְּׂרָבִיט."

אסתר, אשר כמעט התמוטטה מרוב חרדה - זקפה לפתע את קומתה ועמדה בצוואר מורס. חן וחסד האירו את פניה. הניח עליה המלך את מבטו - והנה נרפאו עיניו, ונתגלה לפניו יופיה. לא היה זה יופי רגיל, אלא יופי מיוחד, קורן ועילאי, עד שנדמתה בעיניו כמלאך אלוקים, וכמעט פרחה נשמתו ממנו. מיד הושיט לה המלך את השרביט - ובאורח פלא נמתחה השרביט והגיעה עד מקום עומדה של אסתר במרחק רב.

למעשה כל ההתרחשות הזו היתה על ידי שלושה מלאכים שזימן ה' יתברך לאסתר בשעה גורלית זו: **האחד** שהחזיק אותה, הגביה את צווארה וזקף את קומתה. **השני** הוסיף יופי על יופיה והדר על הדרה. **והשלישי** מתח את שרביט הזהב שבידי המלך ומשך אותה עד שהתארכה לאורך של כ-100 מטר. (מגילה טו ע"ב. ילקוט"ש ה תתרנו. זוהר פרשת שלח דף קסט וחוקת דף קפג ע"ב. מע"ל קסא)

עד חצי המלכות

"וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ, מַה לָּךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּמַה בְּקִשְׁתְּךָ, עַד חֲצֵי הַמַּלְכוּת וַיִּנָּתֶן לָךְ." אחשוורוש לא ידע את נפשו. הוא היה אחוז חרדה ובהלה בראותו את אסתר אשתו היקרה שהעמידה את חייה

בסכנה. הוא קם מכסאו, רץ לקראתה, בכה כנגדה ואמר: "מה לך אסתר המלכה, רעייתי היקרה, למה תפחדי? והלוא החוק הזה אשר קבענו, שאין רשות לבוא אל המלך ללא הזמנה מוקדמת, איננו חל עליך באשר את רעייתי!" ענתה אסתר ואמרה: "נפשי נבהלה מפני יקרת כבודך".

אמר לה: **מה לך אסתר המלכה**, מה אירע לבריאותך שפניך דאוגות כל כך? **ומה בקשתך?** אם העמדת את חייך בסכנה, כנראה שיש לך בקשה גדולה, ואני מוכן בכל ליבי למלאה - **עד חצי המלכות וינתן לך!** כל מה שתבקשי אתן לך, אבל רק דבר אחד לא אוכל לעשות: אם תבקשי ממני לבנות את בית המקדש של היהודים - לא אוכל למלא בקשתך, כי כבר נשבעתי שלא אסכים לעולם לבנותו, שחושש אני שמא ימרדו בי היהודים. [וזהו "עד חצי המלכות" - דבר שחוצץ ביני ובין המלכות, שעלול לפורר את מלכותי. (מגילה טו ע"ב)] (ילקוט'ש ה תתנ"ו. אס"ר ט א. מע"ל קסב והלאה)

הזמנה למשתה

כולם ציפו בדריכות לתשובתה של אסתר. השרים, אשר לא יכלו לראות את המלך ביגונו ובשתיקתה, הפצירו בה שתאמר את דבריה.

אולם אסתר ידעה כי אין זו שעת הכושר המתאימה להעתיר בעד היהודים ברגע זה, כיון שהיא נרגשת מידי, ועליה להחליף כח, כדי לדבר עם המלך כיאות. גם המלך עדיין נרעש ונרגש - ומשתה טוב ודאי ייטיב עמו, ישמח את ליבו, וישכיח ממנו כליל את העוון שעשתה נגדו.

לכן פתחה פיה בחכמה ואמרה: **"אם על המלך טוב, יבוא המלך והמן היום אל המשתה אשר עשיתי לו"**. אני רוצה לשוחח עם המלך בנחת, לא ככה על רגל אחת, ולכן לעונג יהיה לי לוי יאות המלך לבוא אל המשתה אשר הכנתי. הכל כבר מוכן ומזומן מראש, השולחן כבר ערוך, לא כדאי להתמהמה. ואולם - הייתי מאוד שמחה שגם המן יצטרף אלינו, שהרי הוא השושבין הראשי של נישואינו, כזכור... (ת"ה צה)

מדוע הזמינה אסתר את המן?

מדוע באמת הזמינה אסתר למשתה את המן צורר היהודים?

נתבונן: הן המן הרשע - נוטר בלבבו משטמה כלפי אסתר כבר מרגע שנבחרה למלכה. יש לו חשד די מבוסס שאסתר היא יהודיה. הנה רק לפני יומיים, בעת שהתפרסמו אגרות השמד, הוא הצליח לתפוס 'על חס' איך היא מעבירה סודות למרדכי היהודי. והוא לא העביר זאת על סדר היום! מיד דאג לחסל את הסוכן החשאי התך, ודרס אותו למוות. - הוא לא יתן לאף אחד לשבש לו את התוכנית המוצלחת, חלום חייו. הוא דרוך וערני לכל תנועה חשודה!

והנה עכשיו - אסתר סיכנה את עצמה להיכנס אל המלך מבלי לתאם זאת מראש עם הסגן! הדבר ברור שהיא מנסה להסתיר ממנו משהו! ואיזה משהו זה יכול להיות בדיוק בימים מתוחים אלו? לא צריך להיות חכם גדול כדי להבין שאחד ועוד אחד שווה שניים! ודאי שלח אותה מרדכי להשתדל בעד היהודים, והיא כמובן לא יכולה לעשות זאת במעמד השרים, ולכן היא מזמינה את המלך למשתה אישי, אשר בו היא תרצה אותו ותשדל אותו לביטול הגזירה!...

ידעה אסתר, כי אם אכן תנקוט במהלך כזה - המן ללא ספק יטרפד את התוכנית. הוא יפעל בכל האמצעים העומדים לרשותו [והם רבים מאוד] כדי למנוע את הדבר. לכן נהגה בחכמה והזמינה אף את המן למשתה, כדי להסיר מליבו מחשבות אלו, ולתת לו להבין שכל חששותיו הם חששות שוא. הנה אין כאן שום דיבורים וסודות מאחורי הגב שלו, ולהיפך - אסתר מסבירה לו פנים ומזמינה אף אותו למשתה...

עוד ידעה אסתר, כי קשה לפעול להרשעתו של המן בדרך של שתדלנות ארוכה ותהליכי שכנוע רבים - הן מצד שאחשורוש הפכפך הוא, ויכול בקלות לשנות את דעתו; והן מצד שהמן כבר הצליח להשיג שליטה רבה בכל ענייני המלכות, אפילו טבעת המלך כברם אצלו, ואם יורשע על ידי המלך - ודאי ימהר לגייס את מעמדו, את סמכויותיו ואת כושר השכנוע שלו - כדי להוכיח את חפותו ולצאת בשלום מן העניין. לכן יש להפיל אותו בפתע פתאום, בבת אחת, מבלי לתת בידו שהות להתגונן ולהינצל. שברגע שאחשורוש יסכים להורגו, מיד יהיה המן מוכן ומזומן לפורענות.

ואין הזדמנות יותר טובה להפילו - מאשר בעת משתה, כי מתוך משתייהם של הרשעים, מגיעה עליהם הפורענות. [אכן, "והמן אל המשתה" בגימטריה: "יהי שולחנם לפניהם לפח" ... (ת"ה צה)]. (מגילה טו ע"ב. תרגום שני. ת"ה. צ"ה. מע"ל)

יהי שולחנם לפניהם לפח

בגמרא מנו חז"ל טעמים שונים, מדוע הזמינה אסתר את המן למשתה: **רבי נחמיה אומר**: כדי שלא יאמרו ישראל, אחות לנו בבית המלך, ויסיחו דעתם מן התפילות והתחנונים. על ידי שיראו שאף היא 'מתחננת' לפני המן, יתייאלו ממנה, ויתלו את כל בטחונם אך ורק בה' יתברך. **רבי יוסי אומר** כדי שיהיה מצוי לה בכל עת, שאולי תוכל להכשילו באיזה דבר בפני המלך ובכך להאשימו. **רבן גמליאל אומר**: אחשוורוש מלך הפכפך היה, אמרה אסתר: שמא אוכל לפתותו שיהרוג את המן, ואם לא יהיה המן מוכן ומזומן לפניו תעבור השעה ויחזור בו. **רבה אומר**: "לפני שבר - גאון", דהיינו טרם שיבוא שבר על הרשע, בא לו מתחלה 'גאון' וממשל רב, כי בזה יכפל הצער. וגם כאן מתוך שהמן יתגאה בלבו על כך שאסתר הזמינה רק אותו, מתוך גאווה ורוממות זאת, יגיע שברו ומפלתו יותר. **אביי ורבא אמרו**, מתוך משתיהם של הרשעים באה עליהם פורענות. כמו שראינו לעיל בבלשצאר וצבאו שכאשר שבו עייפים מן המלחמה, ישבו לשתות והשתכרו, ובאותו לילה מת בלשצאר. מוסיף **רש"י הקדוש** (אסתר ה ד): את דברי הגמרא שמטרתה היתה לעורר את קנאתו של המלך, שיחשוב שהוא חשוק אליה ויהרגנו.

פעם שאל האמורא רבה בר אבוא את אליהו הנביא: כמו מי מדברי החכמים באמת התכוונה אסתר? אמר לו אליהו הנביא: כוונתה היתה באמת ככל דברי התנאים והאמוראים, ואלו ואלו דברי אלוקים חיים, שברוחב בינתה ודעתה חשבה אסתר על כל הדברים הללו.

(ע"ב)

טו

(מגילה)

מהר מהר!

"ויאמר המלך, מהרו את המן לעשות את דבר אסתר, ויבא המלך והמן אל המשתה אשר עשתה אסתר".

אחשוורוש לא התמהמה. הוא לא יכל לשאת את צערה של אסתר אשתו היקרה, ולכן רצה למהר ככל האפשר. הוא ציוה לדחוק בהמן: בבקשה לבוא במהירות, כי המשתה כבר מוכן, התבשילים חמים, לא כדאי להתעכב, שלא יתקלקל האוכל... (הגר"א. ת"ה צה)

כל ענייני המגילה ונס פורים היו בדרך המהירות, כי היו למעלה מן הזמן ולא בהתמשכות הזמן כשאר מאורעות טבעיים. ולכן כשמתבוננים בכתובים רואים שהכל היה במרוצה ובתהפוכות פתאום: "הרצים יצאו דחופים", "מהרו את המן אל המשתה", "ויבהילו להביא את המן", "מהר קח את הלבוש ואת הסוס", ועוד.

ומן הטעם הזה נמשלה הגאולה הזאת לאיילת השחר, כמו שהאיילה מקפצת ממקום למקום, וכמו שהשחר ממהר לעלות מתוך האפלה - כך היתה הגאולה הזאת. שבי"ג בניסן נכתבו האגרות הראשונות, וכעבור ארבעה ימים בט"ז לחודש כבר נתלה המן על העץ. (מע"ל קעב)

במשתה היין

יושבים המלך והמן ומיטיבים את ליבם במשתה היין. אחשוורוש מוזג לאסתר כוס "לחיים" כדרך רעים אהובים, אולם אסתר מסרבת בחן, באומרה שאיננה חשה בטוב. (מע"ל קסה)

היא מקפידה למזוג ולהגיש בעצמה כוס יין להמן, כדי לעורר עליו את קנאתו של המלך, ובכך לזרוע בליבו זרעי שנאה כלפיו. (ת"ה פט)

"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן, מָה שְׂאֵלְתָּ וַיִּנָּתֶן לָּהּ, וַיְמַהֲבֶהָ בְּקִשְׁתָּהּ, עַד חֲצֵי הַמַּלְכוּת וַתַּעֲשֵׂה". שוב חוזר המלך על דבריו, כי הוא חפץ ומוכן לתת לה ככל אשר תבקש: **מה שאלתך** - אם את זקוקה לממון, בבקשה, יושב כאן איתנו סגני, נאמן ביתי, המשמש כמובן גם כשר האוצר, בקשי איזה סכום את רוצה **וינתן לך** [מן הסתם בשביל זה קראת לו לכאן, לא?]. **ומה בקשתך** - אם את שרויה באיזו צרה, או שאת זקוקה לעזרה כלשהי - הריני מוכן ומזומן לעשות למענך כל אשר אוכל. (מע"ל קסה)

אסתר מחכה לעת רצון

אולם אסתר מבינה בדעתה, כי עדיין אין זו שעת הכושר המתאימה לבקש את חיסולו של המן. הנה כל היהודים שרויים בתענית כבר יומיים, ובכל זאת לא חלה שום התפתחות לטובתם. שמא עדיין לא הגיעה שעת רצון שנעתר ה' לתפילתם, ושמא בכלל לא טוב הדבר בעיני הקב"ה שהיא תנסה להוביל את המהלך בצורה כזאת ולבקש מן המלך בקשה כה נועזת, ואם כן היא עלולה חלילה להזיק ולהחמיר את המצב במקום להועיל.

לכן ציפתה אסתר לראות איזו התפתחות לטובה, שתהיה בעבורה אות וסימן כי תפילתם של ישראל התקבלה, וגם משמים מסכימים עם המהלך שלה. (אבן עזרא: הגר"א)

החליטה אסתר לדחות את כל הענין למחר, על ידי שתזמין את המלך והמן אל משתה נוסף. היא ידעה אומנם כי הדבר עלול לשבור את רוחם של היהודים בראותם שהיא מסבירה פנים להמן, אך מאידך קיוותה שדווקא מתוך כך תצמח ישועתם! כי הנה עד כה אכן התפללו וזעקו אל ה', אך בכל זאת היתה להם תקוה נסתרת, בחושבם "אחות לנו בבית המלך", והיא ודאי תשתדל עבורם ותעשה ככל יכולתה למען ביטול הגזירה. אבל כעת יווכחו לראות שהיא כביכול בוגדת בהם, הולכת חלילה בעצת המלך והמן למכור עמה בלא הון, ומזמינה את שניהם למשתה פעם אחר פעם כרעים אהובים, דווקא לעת היותם כואבים. וכך יבינו כי "אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים!". אין שום תקוה אחרת. "וכל הלילה עד הבוקר לעת האוכל במשתה השני, אש תוקד בקרבם ויצעק ליבם אל ה' בקול בכי וקול צעקה, ויתדבקו במלכם שבשמים בכל ליבם ובכל נפשם, באופן שה' אלוקיהם ירצם ויחונם, למען בעת המשתה השני אשר תדבר אל המלך ותגלה רעת המן האגגי, יהיה עת רצון שיהיו ישראל אז נכאים, בקול מר ולב חמרמר, ויהיו לרצון אמרי פיה". (אלשיך)

הזמנת המלך והמן למשתה נוסף

פונה אסתר אל המלך בלשון של פיוס וריצוי ואומרת: אדוני המלך, תסלח לי, אולם אני עדיין נתונה בסערת רגשות, אינני מסוגלת לשוחח בנחת. אנא, **"אם מצאתי חן בעיני המלך ואם על המלך טוב לתת את שאלתי ולעשות את בקשתי, יבוא המלך והמן אל המשתה אשר אעשה להם, ומחר אעשה כדבר המלך"**. (הגר"א)

מחר נשב יחד שוב ונשוחח על הכל. אני אפילו **אעשה כדבר המלך**, אשר בקש ממני לא פעם לגלות את עמי ומולדתי. עד עכשיו הייתי מנועה מכך, אבל מחר אני אפרוס הכל על השולחן, אשפוך את המועקה אשר בליבי, ואגלה למלך אף את עמי ומולדתי. (רש"י)

כמובן שאני רוצה שאף המן יבוא אל המשתה, השתתפותו חשובה לי מאוד...!

ובליבה הוסיפה: כמובן וכמובן שאני רוצה שהוא יבוא מחר. השתתפותו חשובה לי מאוד מאוד! מי יתן ויצליח ה' את דרכי **ומחר** תהיה מפלתו. "שכל זרעו של עמלק למדים ליפול 'למחר', וכן הוא אומר במלחמת משה בעמלק: **"מחר אנכי ניצב על ראש הגבעה"**. (ילקו"ש)
ה תתרנ"ו

שמח וטוב לב

"וַיֵּצֵא הָמֶן בַּיּוֹם הַהוּא שְׂמִיחַ וטוֹב לֵב". המן יצא מן המשתה בהרגשה נפלאה. אם לפני המשתה היו לו עדיין אלו שהן חששות בנוגע לכוונותיה של אסתר בכך שהזמינה אותו, שמא יש כאן איזו קנוניה בינה לבין מרדכי - הרי שכעת לאחר המשתה התפוגגו החששות לגמרי. אסתר הסבירה לו פנים וכיבדה אותו, ואף הזמינה אותו למשתה של מחר, לעת שהיא רוצה לשטוח את משאלותיה בפני המלך - משמע, שהיא מבינה היטב שהוא המן הינו איש המפתח כאן בארמון, על פיו יישק כל דבר. היא מבינה שהוא הדמות הנכונה שיכול לסייע לה במילוי בקשתה, המלצותיו וחווות דעתו ודאי יתקבלו על לב המלך, ולכן נוכחותו חשובה לה. כן, הוא הבחין בכך היטב: היא לא הזמינה אותו סתם מטעמי נימוס, אלא היה ניכר שחשוב לה מאוד שהוא יבוא!

אהה... איזה כבוד, אפילו המלכה צריכה את עזרתי. מילה שלי זו מילה, גם המלכה כבר יודעת זאת. אין בכל המלכות גדול ממני! (אס"ר ט ב. מלבי"ם ה יב. מע"ל קסו)

בקיצור, זה היה טוב, המשתה הזה. היה גם אוכל טוב ומשקאות מצוינים. ויש הזמנה גם למחר. נפלא. [וזהו "שמח וטוב לב". "שמח" על הכבוד, "וטוב לב" שאכל ושתה (ת"ה צח)]

"ויצא המן" - מספר גנות הרשע הזה ורוע תכונתו, שעד עתה בכל המעלות אשר עלה - לא שמח מימיו, כי כל מעלה שהשיג, היה מבקש מה שאחריה, והיתה המעלה הקודמת קטנה בעיניו. רק היום ההוא שהגיע לקצה הגדולה והכבוד, להיות שווה עם המלך, אז היה היום הראשון שיצא שמח וטוב לב. אולם גם זאת לא נמשך הרבה, כי אך כאשר ראה את מרדכי התהפכו מחשבותיו ליגון ואנחה". (מלבי"ם)

המן רותח מכעס

"וכראות המן את מרדכי בשער המלך ולא קם ולא זע ממנו, וימלא המן על מרדכי חמה". שמחתו של המן לא ארכה זמן רב. אך בא לצאת מארמון המלך - והנה, מרדכי היהודי, שנוא נפשו, יושב בשער המלך. בבת אחת ירד לו כל מצב הרוח! אין זו הפעם הראשונה שהמן עובר ומרדכי לא קם ומשתחוה לכבודו, אבל הפעם זה העלה את חמתו עד להשחית. הוא הרהר: מילא - עד עכשיו היה לו למרדכי את האומץ והגאווה להתגאות עלי. אבל עכשיו, שהצלחתי להטעים אותו מנחת זרועי, ולהוציא עליו ועל כל עמו צו הריגה, עדיין הוא מעיז להתגאות עלי?! הרי רק אתמול ראיתי אותו מסתובב ברחוב העיר, לבוש שק ואפר, וזועק זעקות מרות. הייתי בטוח שהוא כבר נכנע וכבר מבין עם מי יש לו עסק. אבל הנה עכשיו הוא יושב לו כאן בנחת - ולא רק שאיננו קם, אלא אף לא זע, אינו מראה שום סימן של פחד או יראה מסוימת. כלום, כאילו אני אוויר. נדמה לי שאולי אני רואה אפילו איזה מבט של לגלוג וזלזול בעיניים שלו. מי יודע אלו תוכניות גם יש לו בראש. אוף, אוף... כבר נמאס לי ממנו לגמרי. כל הזמן אני צריך לחשוש ממנו. עלי לחסל אותו בהקדם, ממש

בהקדם, לפני כל היהודים, שלא ינסה לטרפד תוכניות, שלא יוריד לטמיון את מפעל חיי. (הגר"א. מע"ל קסז)

"וַיִּתְּאֶפֶק הָמֶן". הדחף הראשון של המן היה - פשוט מאוד, לדרוס את מרדכי עם מרכבתו, בדיוק כמו שדרס שלשום את התך. לחסל אותו ברגע אחד וזהו. אבל במחשבה שניה החליט המן להתאפק קצת. נכון שאת התאונה עם התך הוא דאג איכשהו להשתיק, אבל עם מרדכי זה לא יצליח לעבור כל כך בשתיקה. בכל זאת, יש למרדכי תפקיד חשוב אצל המלך, והוא מקורב אף אל אסתר המלכה. ללא ספק מותו יעורר הדים חזקים, התקשורת תדווח על כך, אולי אף ידרשו לפתוח וועדת חקירה. לא, הצעד הזה זה לא בריא לו עכשיו. מוטב להתאפק מעט, לא לפעול בפזיזות. עליו לכלכל את צעדיו הבאים בתבונה ובזהירות. (ת"ה צח)

כינוס ועדת יועצים

"וַיָּבֹא אֶל בֵּיתוֹ, וַיִּשְׁלַח וַיָּבִיא אֶת אֶהֱבָיו וְאֶת זָרְשׁ אֲשֶׁתוֹ". החליט המן, כי הטוב ביותר הוא לְכַנֵּס כעת ועדת יועצים, לשבת יחד על המדוכה ולדון בעניין הבוער. היה לו להמן סגל רחב של יועצים - 365 יועצים בכירים. ואולם מבין כולם, לא היה מי שיכול לתת עצות טובות יותר - מזרש אשתו! היא היתה מתוחבלת וחכמה להרע, ואף מומחית לענייני כישוף. היא היתה מיוחסת ומלומדת בתחבולות ובתכסיסים, בתו של "תַּתְנִי", המושל בעבר הנהר. (תרגום. אס"ר ט ב)

אבל, רגע אחד, איפה היא בעצם, זרש? למה היא לא בבית? למה צריך לשלוח להביא אותה? נו, טוב, כמו תמיד, היא יוצאת פה יוצאת שם, צריך לחפש אותה... (ת"ה צט)

עליה - וקוץ בה

"וַיִּסְפָּר לָהֶם הָמֶן אֶת כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וְרַב בָּנָיו, וְאֵת כָּל אֲשֶׁר גָּדְלוֹ הַמֶּלֶךְ וְאֵת אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ עַל הַשָּׂרִים וְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ. וַיֹּאמֶר הָמֶן, אֵף לֹא הֵבִיֵּאָה אֲסִתֵּר הַמַּלְכָּה עִם הַמֶּלֶךְ אֶל הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר עֲשֵׂתָה כִּי אִם אוֹתִי, וְגַם

**לְמַחֵר אֲנִי קָרוֹא לָהּ עִם הַמֶּלֶךְ. וְכָל זֶה אֵינָנו שׂוֹה לִי בְּכָל עֵת אֲשֶׁר
אֲנִי רֹאֶה אֶת מֶרְדֵּכִי הַיְּהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ."**

לאחר שהתכנסו כולם, פתח המן את הישיבה. הוא תאר בפני כולם את מעמדו וגדולתו ומזלו הטוב. הוא התחיל בתיאור עושרו האגדי. אחר כך עבר לספר על 208 בניו הרצים לפניו. חלקם אף תופסים משרות חשובות: שרי מכס, גזברים, סופרים - כל הממלכה עומדת עליהם! כך שיש לו קשרים בכל מקום ובכל תחום, יש לו שליטה על תיקים רבים. (מגילה טו ע"ב. אבן עזרא. מלבי"ם. מע"ל קסח)

הוא הוסיף ותאר את הצלחתו הפוליטית ומעמדו הרם: הוא השר החשוב ביותר מכולם, אין שני לו ואין דומה לו בממלכה כולה. הנה, אסתר עורכת משתה, ובמקום לקרוא לכל השרים כנהוג, היא מסתפקת בכך שהיא מזמינה אותו בלבד, כי מבחינתה הוא מייצג את השרים כולם! היא אף מבינה, כי הוא ורק הוא, איש המפתח שיוכל לעזור לה במילוי משאלותיה. כלומר היא מבינה שיש בידו כח ועוצמה, יותר מאשר לה בעצמה! (מלבי"ם)

"אבל", כאן עלה קולו לטונים גבוהים, "כָּל זֶה אֵינָנו שׂוֹה לִי, בְּכָל עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת מֶרְדֵּכִי הַיְּהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ!". לא שווה לי כלום, פשוט כלום! יהודי אחד הורס לי את הכל. את ה-כ-ל!!!

עצתה של זרש - מוות בתליה

**"וְתֹאמַר לוֹ זָרֶשׁ אֲשֶׁתּוֹ וְכָל אֶהְבִּיו, יַעֲשׂוּ עֵץ גְּבֵה חֲמִשִּׁים אַמָּה,
וּבִבְקָר אָמֹר לַמֶּלֶךְ וַיִּתְּלוּ אֶת מֶרְדֵּכִי עָלָיו, וּבֹא עִם הַמֶּלֶךְ אֶל הַמִּשְׁתָּה
שָׁמָּה."**

זרש, החכמה להרע, הגתה עצה, וכך אמרה: מרדכי הלוא יהודי הוא, והיהודים כידוע מלומדים במעשי פלא ובכישופים, לכן יש להתחכם נגדו להפילו במיתה כזאת, אשר אף אחד מבני אומתו לא התנסה להינצל ממנה. הנה, תערוך סקירה היסטורית קטנה: ממוות בשריפה - כבר הצליחו להינצל חנניה מישאל ועזריה כאשר השליכם נבוכדנצר לכבשן האש. גם אבי אבותם אברהם הצליח להציל את עצמו באורח דומה מכבשנו של המלך הקדמון נמרוד. אז גם עם מרדכי זה לא ילך - הוא ידע איך לצאת מזה ולהינצל. ממוות על ידי שיסוי חיות טורפות - הצליח כבר להינצל דניאל לפני מספר שנים, כאשר השליך אותו המלך הפרסי הראשון דריוש, בעצת יועציו, לגוב האריות. גם זה לא בא בחשבון. ממוות בחרב - הצליח להינצל משה

רבים, כאשר ניסה פרעה להורגו, ונעשה צווארו קשה כשיש. אם כן גם זה לא שייך. ואם תרצה לאוסרו בבית האסורים - הלוא כבר יוסף הצליח להינצל מבית הסוהר הנורא של מצרים. ואם תרצה להורגו בטביעה - הלוא כבר ניצלו מכך ישראל ביציאתם ממצרים, ונהפך להם הים ליבשה, כלומר גם בזה יש להם מומחיות וניסיון.

אבל ישנה מיתה, אשר אף יהודי במשך כל ההיסטוריה שלהם לא התנסה להימלט ממנה - **מוות בתליה!** מכך הוא בודאי לא יצליח להינצל.

ואני אף אסביר לך מדוע: הרי כפי שאמרתי לך, היהודים מומחים מאוד בכישופים. כל ההצלות שניצלו היו בכח הכישוף. ואולם כידוע לך, כח הכישוף יכול לפעול רק בשעה שרגלי האדם מונחות על הקרקע, אך כשהוא מתנתק מן הקרקע, אינו יכול לפעול בכח הכישוף מאומה. לכן אם תיקח את מרדכי לתלייה - ברגע שיתנתקו רגליו מן הקרקע, כבר לא יוכל לפעול בכישופיו, וכך לא יוכל להציל את עצמו! (אס"ר ט ב. ילקו"ש ה תתרנ"ו. יד יוסף צרפתי דף קס ע"ב)

לכן, עצתי לך: "יַעֲשׂוּ עֵץ גְּבוֹהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה, וּבִבְקָר אָמֹר לְמֶלֶךְ וַיִּתְּלוּ אֹתוֹ מֵרֹדְכִי" אֶת

גבוה גבוה...

הוסיפה זרש ליעץ: את עמוד התלייה תעשה דווקא כאן, בחצר ביתנו, כיון שאנו רואים באיצטגננות [חוזים בכוכבים] את מרדכי היהודי נמצא גבוה גבוה מעל ביתנו. יש לממש ולהוציא זאת אל הפועל! [אכן ראיתם טוב, מרדכי היהודי בהחלט עתיד להיות על בית המן, אך לא כפי שאתם חושבים, אלא כפי שנאמר: "וַתֵּשֶׁם אֶסְתֵּר אֶת מֶרְדֳּכָי עַל בֵּית הָמֶן" [...]] (אלשיך אסתר ה יד)

יחד עם זאת תשים לב, שהעץ יהיה מספיק גבוה, בגובה חמישים אמה [25 מטר], כך שיוכל להיראות עד ארמון המלך. הדבר יעזור לך לקבל את הסכמתו המהירה של המלך, בראותו בעיניו את העץ מוכן ומזומן. וכך כמובן תוכל גם לשמוח שמחה שלימה בעת שתשב מחר למשתה, ותאכל ותשתה ויערב לך בראותך את שונאך צלוב כנגדך. (ילקו"ש ה תתרנ"ו)

טוב מאוד, המן. באמת כדאי שהעץ יתנשא אל על ויוכל להיראות היטב מארמון המלך. מחר, כאשר חרבונה יספר למלך מה אתה זומם, הוא יוכל מיד להצביע על העץ המזדקר מבעד לחלון, והמלך ירתח מכעס... (הגר"א)

ואל תשכח, המן, שהגובה הזה - חמישים אמה - נצרך מאוד, כדי שיהיה אפשר לתלות עליו ברווח אותך ואת עשרת בניך, אחד מתחת לשני, עם קצת רווח בין אחד לאחד. עוד מעט נדבר על זה, ונראה לך איך זה מסתדר בדיוק... (מע"ל קעא)

בבוקר בלאט

כמובן, המן, שעליך לעשות זאת בחכמה. אם תגלה ענין ושנאה אישית כלפי מרדכי, הדבר יעורר מיד את חשדו של המלך, ואף את התנגדותה של אסתר ועוד רבים ממקורביו של מרדכי. לכן עליך לעשות זאת בצורה עקיפה וחכמה, בלי הרבה רעש ודיונים.

דבר ראשון, עליך להתייבב מוקדם בבוקר, לפני שיפתח סדר היום של הממשלה, וגם אסתר ודאי לא תהיה בשטח, כך תוכל להבטיח לעצמך שקט ומניעת הפרעות. או אז תפנה אל המלך מכיוון מעניין ומפתיע: תציג לפניו את ה"הפתעה" היפה שהכנת למענו: עמוד תליה בלב העיר עבור המורדים במלכות. כאן עליך להלהיב ולשכנע אותו עד כמה הדבר תורם לממלכה. עמוד תליה כה מרשים, בממדים כה גדולים, המזדקר ונראה בכל העיר, זהו חידוש נפלא ומיוחד, התורם רבות למען צביונה של הממלכה. הוא מהווה גורם מרתיע ממדרגה ראשונה, ומשמש כתמרור אזהרה תמידי. אין ערוך לתרומתו ונחיצותו למען השמירה על הסדר הטוב ועל מורא המלכות, ולמען מניעת מרידות והפרות חוק.

כאשר תראה שהרעיון מוצא חן בעיני המלך, והוא כבר מחפש את מי לתלות... אז תציע לו לתלות את מרדכי, כי הוא מבזה את דת המלך בכך שאינו משתחוה כאשר ציוה המלך.

כמובן שמיד כאשר יתן המלך את הסכמתו, תמהר להוציא זאת לפועל ולתלות את מרדכי, לפני שעוד יספיק לקרוא קריאת שמע ולהתפלל, וכך תגיע אל המשתה שמח. (מנות הלוי קסג ע"א. מע"ל קעא קעב)

"ובבוקר אמור למלך" - והמסורת צווחת: "ובבוקר תפילתי תקדמך", תפילתן של מרדכי ואסתר ושל ישראל - קדמה! (ת"ה קד)

חדוות יצירה

"וַיֵּיטֵב הַדָּבָר לְפָנֵי הָמֶן, וַיַּעַשׂ הָעֵץ". המן התלהב מהרעיון, וניגש מיד לבצעו. הוא לא המתין שעבדיו יעשו עבורו את העבודה, אלא הוא עצמו טרח בעשייתו, כי השנאה מקלקלת את השורה [את הנורמה]. (הגר"א)

אולם, אין זה פשוט להשיג קורת עץ כה גדולה וארוכה, באורך של חמישים אמה! תר המן וחיפש אחר קורה כזאת, ולא מצא. והנה לפתע נזכר: כאשר בנה את ביתו, הביא לו בנו פרשנדתא קורה מיוחדת, גדולה במיוחד, ברוחב 12 אמה [6 מטר] ובאורך חמישים אמה [25 מטר], אשר היתה אף בעלת ערך היסטורי עצום. היתה זו קורה ששרדה מן התיבה של נח, והיתה שוכנת כבוד במדינת קרדוניה. [הקב"ה דאג להשאירה בעולם לזכרון, למען ידעו דורות העולם שבא מבול לעולם, וכמו שנאמר: "זכר עשה לנפלאותיו"]. פרשנדתא, אשר היה הגמון במדינת קרדוניה [השוכנת בהרי אררט, שם נחה התיבה (לבוש יוסף ח"ב פז)], נטל את הקורה הזו והביאה אל אביו המן, כדי לפאר בה את ביתו. כעת החליט המן לפרקה מביתו, לצורך המטרה החשובה. (ילקוט"ש ה'תתרנ"ו. מדרש אבא גוריון ה')

לא פשוטה היתה מלאכת העמדת העץ והתקנתו, אך מלאת גיל וחדוות עשייה. היה צורך להזמין בעלי מקצוע שונים לצורך התקנת התליה, אזיקים ורשתות ברזל. ואכן המן לא פשט את בגדיו ולא עלה על משכבו עד אשר הובאו האומנים הנדרשים. והוא בעצמו יחד עם בניו היו מכים בפטישים ושמחים. וזרש היתה מזמרת ומנגנת

בכלי ניגון, וערכה משתנה. בשמחתה אמרה, כי היא תשלם את שכרם של בעלי המקצוע [היה לה כמובן חשבון בנק נפרד...]. (מע"ל קעא)

קוץ על קוץ

ומאיזה מין היה עץ התלייה?

אמרו חז"ל: בשעה שבא המן להכינו, קרא הקב"ה לכל העצים ואמר: מי יתן עצמו כדי שיתלה רשע זה [המן] עליו? באה **התאנה** ואמרה, אני אתן את עצמי, שממני מביאים ישראל בכורים. בא **הגפן** ואמר, אני אתן את עצמי, שבי נמשלו ישראל שנאמר (תהלים פ): "גפן ממצרים תסיע". בא **הרימון** ואמר אני אתן את עצמי שבי נמשלו ישראל, שנאמר (שיר השירים ד): "כפלח הרמון רקתך". **האגוז** אמר אני אתן את עצמי, שאלי נדמו ישראל, שנאמר (שיר השירים ו): "אל גנת אגוז ירדתי". **האתרוג** אמר אני אתן את עצמי, שממני נוטלים ישראל למצות ארבעת המינים, שנאמר (ויקרא כג): "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר". **ההדס** אמר אני אתן את עצמי שנמשלו בי ישראל, שנאמר (זכריה א): "והוא עומד בין ההדסים אשר במצולה". וכך באו עצים נוספים, **הזית, התפוח, הדקל, הארז, התמר והערבה**, ובקשו כולם שיעשה העץ מהם כדי לתלות את הרשע הזה.

באותה שעה אמר **הקוץ** [עץ קוצני] לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, אני שאין לי במה לתלות את שבחי, אין בי לא פרי ולא פרח, לפחות אזכה שאתן את עצמי ויתלה טמא זה, שאני שמי נקרא קוץ, ורשע זה גם כן קוץ מכאיב לישראל, ונאה שיתלה קוץ על קוץ... (אסתר רבה ט ב)

נאה לך העץ!

כאשר הסתיימה המלאכה המורכבת, והעץ עמד על תילו בפתח הבית, שמח המן שמחה גדולה, ומדד עצמו עליו להראות לעבדיו היאך יתלה מרדכי. השיבה בת קול ואמרה: **נאה לך העץ, מתוקן לך**

פרק ו

בו יסופר איכה לילה קשה ונורא על
המלך עמר. איך עלו זכרונות נשכחים
מנבי העמר. היאך לא שקט המלך ולא
ישן, עד שהחליט לפרוץ את החומה הישן.
ומי אז בדיוק אל החצר השניו בליל.
ואתו בקשותיו "הצנועות" - מה
המלך קלט? איך נאלץ להוביל מצד
כבוד מרשים וייחודי. לכהוז "יציצו
ואהבה" - מרדכי היהודי. איך קרא
ישה ובקאל: "ככה ייעשה לאיש". ואינו
מקלחת נאה הוא קיבל כ"קשיש". ואיך
כסולסול חצר לביתו אהל וחפוי פאש.
מיהרו להביאו למטה אסתר
ואחלה...

בלילה ההוא...

ליל ט"ז בניסן שנת ג'ת"ד. הלילה שירד על העיר שושן, לא הביא בכנפיו שקט ומנוחה. בעוד המן וחבר מרעיו עסוקים בהכנת העץ, ואינם נותנים שינה לעיניהם - רבים אף הם לא טעמו טעם שינה. בלילה זה, בחסות החשכה, מתרחשות דרמות סוערות, רבות משמעות, המביאות למפנה מפתיע בפרשייה הסוערת. מאורעות גדולים וקטנים מצטרפים יחד זה לזה, בתזמונים מדהימים בדיוקם, ובצירוף מעורר השתאות. מי שעיניים לו לראות ולב להבין - אינו יכול שלא להתפעל מיד ה' המושכת בחוטים ומכוונת את הכל מלמעלה, בהשגחה מיוחדת ואוהבת כלפי עם ישראל.

ליל נדודים...

רבי חמא בר גוריון אמר: כל בעלי שינה לא טעמו שינה כל אותה הלילה. המן היה עסוק בהכנת העץ, אסתר המלכה היתה עסוקה בהכנותיה לקראת המשתה הגורלי, מרדכי היה עסוק בשקו ובתעניתו, וכל ישראל שרויים בבכי ובמספד על הגזירה הנוראה. אמרו ישראל לפני הקב"ה: רבונו של עולם, כתבת בתורה: "אִישׁ כִּי יָמוּת וְיִבֶּן אֵין לוֹ - וְהַעֲבִרְתָּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבָתוֹ. וְאִם אֵין לוֹ בֵּית וְנִתְּתָם אֶת נַחֲלָתוֹ לְאָחָיו... [אז] לְשָׂאֲרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ". ואילו אנו - נמכרנו כולנו להשמיד להרוג ולאבד, ואין אפילו מי שיירש אותנו. ואם כן, כל הממון והרכוש שלנו - לשם מה?! אולי כדאי שנפקיר את הכל כבר מעכשיו...

רבנן אמרו: נדדו העליונים [פמליא של מעלה] ונדדו התחתונים [בני אדם]. בו בלילה נדדה שנת מלאכי השרת, שנזעקו לסנגר על ישראל, שנאמר: "הן אראלים צעקו חוצה". בו בלילה נדדה שנת אבות העולם ממערת

המכפלה, בו בלילה נדדה שנת משה ואהרן, ובו בלילה נדדה אף שנת מלכו של עולם, שהתעוררו רחמיו על ישראל, לשלוח להם רווח והצלה.

אבל יש לשאול: וכי יש שינה לפני הקב"ה? והלא כבר נאמר (תהלים פרק קכא): "הֲנֵה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל"? אלא בזמן שישראל שרויים בצער ואומות העולם בשלוח, כביכול נראה כאילו הקב"ה ישן ואינו משגיח עלינו, שנאמר (תהלים פרק מד): "עֹנֶה לָמָּה תִישָׁן ה' [וזאת כדי לעוררנו לחזור למוטב]. ואילו באותו לילה שמע ה' לתפילותם ותשובתם של ישראל, וזימן להם הצלה מופלאה.

זומם רשע לצדיק...

בחצר ביתו של המן: המן ירד בזהירות מן העץ וסקר אותו בסיפוק. זהו זה, המלאכה הסתיימה. העץ עומד על תילו לתפארה. זה באמת לא היה פשוט בכלל. הרבה עבודה, הרבה כסף, הרבה מחשבה. לילה מעייף במיוחד. הבית המפואר שלו עוד יצטרך לעבור שיפוץ רציני לאחר שפירקו ממנו קורה כזו גדולה ומרכזית. אבל הכל הכל שווה...!! שווה לשלם כל מחיר כדי לראות בקרוב את מרדכי תלוי לו שם למעלה...

הנה, עוד מעט יגיע הבוקר, והוא ימהר אל הארמון, להציג בפני המלך את פעולתו הכבירה והחשובה למען הממלכה - הקמת עמוד תלייה גבוה ומרכזי, מטיל מורא, המזדקר ונראה בכל העיר. הוא יסביר למלך עד כמה הדבר חשוב והכרחי, ואף ימליץ בחום שטקס חנוכת האתר יתקיים עוד היום, במעמד רב רושם, ובהדגמה חיה ומוחשית. הנה יש לו מועמד מתאים ביותר לתליית בכורה, אשר לאחרונה נרשמו לו כמה הפרות חוק חמורות, המעידות על זלזול בכבוד המלכות. תלייתו בודאי תעורר את ההדים הרצויים והנכונים!

אהה... אין ספק שהמלך יתלהב מיד מהרעיון, ויתן את הסכמתו. ואז, סוף סוף, הוא יזכה לרוות קצת נחת ממרדכי שנוא נפשו...

”זַמֵּם רָשָׁע לְצַדִּיק וְחֵרֵק עָלָיו שָׁנָיו,

ה' יִשְׁחַק לוֹ, כִּי רָאָה כִּי יָבֹא יוֹמוֹ”... (תהלים לו יב-יג)

נחשבנו כצאן טבחה

בינתיים, עד שיגיע הבוקר, החליט המן לעשות סיבוב קטן, לבקר מעט את מרדכי, לראות מה שלומו, איך המרגש, ולהכין אותו קצת לקראת המאורע הגדול...

כאשר הגיע לבית המדרש, נדהם למראה עיניו: אלפי אלפי ילדים קטנים, "תינוקות של בית רבן", היו יושבים, לבושים שקים במותניהם, ועוסקים בתורה, והיו צועקים ובוכים בתפילה.

זה לא מצא חן בעיניו בכלל! בחמתו, ציוה מיד על חייליו לספור אותם, ומצאם 22,000 ילדים. פקד לקשור את כולם באזיקי ברזל, והעמיד עליהם שומרים. אמר: מחר, אשחט תחילה את כל התינוקות הללו, ואחר כך אתלה את מרדכי!

לשמע הגזירה הקשה והנוראה, התאספו האמהות בבכייה גדולה. הן הביטו בעיניים כלות בילדיהן הקשורים באזיקים, אשר נגזר דינם להריגה, והם אף כה רעבים וחלופים מן התענית הממושכת. הן הגישו לפניהם לחם ומים, כדי להחיות את נפשם, והתחננו לפניהם: "בנינו, אכלו ושתו קודם שתמותו למחר, ולא תמותו ברעב!", אולם הילדים סירבו. הם הניחו ידיהם על ספריהם ואמרו: "נשבעים אנו בחיי מרדכי רבנו, כי לא נאכל ולא נשתה, אלא מתוך תעניתנו נמות!". געו כולם בבכייה גדולה ומרה, והתערב קול בכי התינוקות מבפנים בקול בכי האמהות מבחוץ, עד שעלתה שוועתם למרום. (אסתר רבה ט ד. מדרש אבא גוריון פרשה ה)

אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה : רבונו של עולם, קול גדיים וכבשים אנו שומעים. באותה שעה עמד משה רבנו בבכייה לפני הקדוש ברוך הוא ואמר : "רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שלא קול גדיים וכבשים הם, אלא קול קטני עמך ישראל, ששרויים בתענית היום שלושה ימים ואסורים בקולרים ובשלשלאות של ברזל, ולמחר עומדים הם לשחיטה כגדיים וכבשים, ולב אויב שמח עליהם".

באותה שעה נתגלגלו רחמיו של הקב"ה, ושיבר החותמות וקרע האיגרות וגידע קרן רשע והשיב מחשבתו הרעה בראשו והרים קרן ישראל והצמיח להם ישועה.
(מדרש אבא גוריון פרשה ה)

נדדה שנת המלך

באותן שעות ממש, בארמונו של אחשוורוש - סערה ומבוכה. משהו משונה מאוד קורה פה הלילה! המלך קיבל התקף מוזר ונורא.

אחשוורוש אכן שכב על מיטתו, התהפך מצד לצד, וניסה להירדם. אולם מחשבות פראיות טרפו את מנוחתו. מאורעות היום החולף עברו שוב ושוב לנגד עיניו - והוא חש כי רצפת הארמון בוערת תחתיו. משהו קורה כאן בארמון בזמן האחרון! משהו מתחולל מתחת לאף שלי ואני לא יודע! אסתר מזמינה למשתה את המן - דווקא את המן. מסתתר כאן משהו! אולי הם קושרים נגדי קשר משותף? זה עלול להיות מסוכן מאוד, שהרי כל הסמכויות בארמון נתונות לאחרונה בידי המן, אפילו הטבעת בידי! מי יודע אם הוא לא ניצל זאת נגדי?! אוי, איזו טעות עשיתי! מי יודע איזה בור כריתי לעצמי! אחשוורוש חש שליבו הולם בפראות. הוא מרגיש לפתע אף חבטות מכאיבות, משונות ומוזרות. מה זה? מה קורה לי? מי חובט בי? זה דמיון או מציאות? אוי, אוי, נראה לי שאני הולך למות! מחשבות פראיות דהרו בקרבו ללא שליטה. בטח מישהו הרעיל אותי! הטבחים משתפים פעולה עם המורדים והרעילו את האוכל!

"להרוג מיד את הטבחים והאופים!" הוא פקד בגרון ניחר. הללו התאספו בחרדה ושאלו בקול רועד: "אדוננו המלך, מה פשענו ומה חטאתנו?" אמר להם המלך בכעס: "סם המוות נתתם לי לאבדני מן העולם!" אמרו לו: "אדוננו המלך, ממאכל אסתר והמן היום אכלת, וממשיקה ששתו שתית. לכן הטוב ביותר שתבדוק - אם אף הם סובלים כמו המלך, אכן ראויים אנו לעונש, ואם לא - מדוע תוציא אותנו להורג?! הסכים המלך עם דבריהם, והלכו ומצאו כי המן ואסתר אינם סובלים מיחוש כל שהוא.

אז מה בעצם קורה לי?! מה פשר החבטות והטלטולים המשונים שתוקפים אותי?! אוייי... אוייי... אאאחח... אני יוצא מדעתי!...

מה באמת הטריף את מנוחתו של אחשורוש? אמרו חז"ל: בשעה שהיו ישראל בוכים וצועקים אל ה', באותה שעה אמר הקב"ה למלאך שממונה על השינה: "בני בצרה, והרשע הזה ישן על מטתו?! לך ונדד את שנתו!", באותה שעה ירד המלאך ונדד שנתו של אחשורוש וחבטו בקרקע שס"ה [365] פעמים, והיה המלאך עומד על גבו ואומר: "כפוי טובה, כפוי טובה, עמוד ועשה טובה למי שעשה איתך טובה!". (אבא גוריון פרשה ו)

רדוף מחשבות

ככל שניסה אחשורוש לחטוף תנומה - לא הצליח. תמונות שונות חולפות מול עיניו, רודפות אותו, ולא נותנות לו מנוח. מאורעות נשכחים ודחוקים עולים לפתע מתהום הנשייה, חוברים אל המאורעות האחרונים, ומנסים להתחבר יחד כפאזל. אבל התמונה עדיין לא ברורה בכלל! כנראה חסרים לו כמה חלקים גורליים ומשמעותיים! הנה - הוא רואה לפניו את המן, לפני כ-9 שנים, קופץ בראש ומביע את דעתו הנחרצת בדבר הריגתה של ושת. אולי רק עכשיו נדמה לו שהוא רואה איזה נצנוץ ערמומי בעיניו?! והנה בגתן ותרש, שני השומרים הנאמנים - אשר ביום בהיר החליטו להתנקש

בחיינו. הוא לא יכול לשכוח את רגעי ההלם והאימה, כאשר ברגע האחרון ממש התגלתה המזימה. איכשהו הענין עבר די מהר לסדר היום. האם רק עכשיו נדמה לו שהמן הוא זה שדאג להשתיק במהירות את הפרשייה ולפזר את וועדות החקירה?!

המחשבות מסתחררות סביבו במחול מטורף. מה קורה לו היום? מדוע מחשבותיו מובילות אותו לחשוד בהמן, משנהו הדגול, איש סודו, נאמן ביתו?! אכן הקשר הזה שנתגלה לו היום עם אסתר, לא מוצא חן בעיניו בכלל! מי יודע מה הוא זומם שם?! מהיכן הוא מתכנן לפתע להפיל אותו?!

ואולם - כיצד יתכן שהמן יצליח לרקום מזימות מרד ככה מתחת לאף שלי? האומנם לא יִמָּצָא מי שיגלה נאמנות כלפי ויבוא לגלות את אוזני ולהצילני? ואולי בעצם, הדבר מחייב אותי לבחון ולבדוק היטב, עד כמה אני נותן מוטיבציה לעשות זאת, עד כמה אני מתגמל את מי שמגלה נאמנות מיוחדת כלפי. אכן, זו הנקודה. עלי לבחון אם היה מישהו בעבר שהצליח לסכל איזו תוכנית התנקשות נגדי, ואם כן - עד כמה באמת תגמלתי אותו, עד כמה דאגתי לעשות מכך רעש ועניין, כדי להשריש בקרב האזרחים פטריוטיות ונאמנות למלך.

קריאת ספר הזכרונות

"וַיֹּאמֶר לְהֵבִיא אֶת סֵפֶר הַזְּכוּרֹנוֹת דְּבָרֵי הַיָּמִים, וַיְהִיו נִקְרָאִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וַיִּמָּצֵא כְּתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מֶרְדֳּכָי עַל בְּגָתָא וְתִרְשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמַרֵי הַסֵּף, אֲשֶׁר בָּקְשׁוּ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרוֹשׁ."

"נא להביא לפני את ספר הזכרונות", פקד אחשורוש. חיש מהר התייצבו לפניו עשרה מבניו של המן אשר שימשו כסופרי המלך, כשספר הזיכרונות בידיהם. התחיל שמשי בן המן לקרוא מתוך הספר, והנה הוא מגיע לסיפור עם בגתן ותרש, אשר מזימתם סוכלה על ידי מרדכי. 'אוי, בדיוק הסיפור הזה?', הרהר שמשי, 'הרי בדיוק היום אבא שלי מתכנן לבוא אל המלך ולבקש את תלייתו של מרדכי. הסיפור הזה על בגתן ותרש הוא הדבר האחרון שהמלך צריך לשמוע עכשיו!'. מיד התחיל שמשי לגלול את הדפים כדי לקרוא במקום אחר, ואולם באורח פלא, הדפים היו נגללים שוב ושוב לאותו מקום, כאילו יד נעלמת הופכת בהם ופותחת את הספר דווקא במקום זה. משראה כך, ניסה למחוק את האותיות, אבל הוא לא הבין איך וכיצד - המילים נכתבות לו שוב ושוב מחדש. שמשי נלחץ - המלך

ממתין ומצפה למוצא פיו, ואולם הסיפור הזה של בגתן ותרש קופץ לו כל הזמן מול העיניים. מה יעשה? אולי יתעלם מן הכתוב וינסה לספר סיפורים אחרים? עוד הוא חוכך בדעתו מה לעשות, והנה הוא שומע לפתע את הסיפור נשמע ברמה, מילה במילה! מי כאן מקריא אותו?!

אמרו חז"ל: "ויהיו נקראים" - מלמד שנקראים מאליהן - האותיות היו זועקות מעצמן. רבי יעקב בשם רבי חנינא אמר: אל תתמה, שהרי מה כדי להטיל שלום בין שבט לשבט, בעת חלוקת הארץ, היה הגורל עצמו מדבר, שנאמר: "על פי הגורל תחלק נחלתו", כאן - כדי לתת חיים לאומה שלימה, על אחת כמה וכמה! (מגילה טו ע"ב. ילקוט שו"ת תרנז)

ואמרו במדרש: כאשר הגיע שמשי בן המן לעניין זכות מרדכי, היה גולל, והדפים נגללים חזרה מאליהם. "וימצא כתוב" - מלמד ששמשי מוחק וגבריאל כותב. (מגילה טו ע"ב. מדרש אבא גוריון ו)

עוד אמרו, כי בשעה שכתב שמשי הסופר בשעתו את מעשה בגתן ותרש, רצה למעט ככל היותר בכבודו של מרדכי, ולכן כתב שהגיד מרדכי "על בגתן או תרש", ומשמע מכך שרק אחד מהם רצה להרוג את המלך, ומחמת הספק הרגו את שניהם. וממילא לא מגיע למרדכי שכר טוב על זה, כי לא סיפק את כל המידע הדרוש, ובגללו נהרג אדם חף מפשע. אבל כעת, כשפתחו את ספר הזכרונות, חילק הקב"ה את המילה 'או' לשנים. ולכן: "וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי על בגתן ותרש", כדי שידעו שבאמת שניהם פשעו והוצאו להורג כדין, ויבוא מרדכי על שכרו כראוי. (מדרש תלפיות, הגר"ח אבולעפייא, מהרי"ט. חזו"ע פורים שז)

המלך האזין לסיפור בקשב רב. אכן, איך הצליח לשכוח?! בניסיון ההתנקשות המסוכן של בגתן ותרש - מרדכי היהודי הוא זה שעלה על התוכנית ודאג ליידע את המלך על ידי אסתר המלכה. מעשה זה ראוי לפרסום ולתהילה! מן הסתם כבר ניתנו לו למרדכי יקר וגדולה כיאה וכיאות. ואולם, בעצם, מה ניתן לו? משום מה אינני מצליח להיזכר...

"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ, מַה נַּעֲשֶׂה יָקָר וְגִדּוּלָה לְמַרְדֳּכָי עַל זֶה?" הִזְכִּירוּ נָא לִי, אִיזָה כְבוֹד עָשִׂינוּ לוֹ [-יָקָר]? אִיזָה קִידּוּם קִידְמָנוּ אוֹתוֹ [-גִּדּוּלָה]? וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁרָתָיו, לֹא נַעֲשֶׂה עִמּוֹ דָּבָר". כלום, לא כבוד ולא קידום, אפילו לא איזו אות הוקרה, שום דבר.

המלך השתומם. האומנם?! איך יתכן שלא ניתן שום תגמול לאדם שהציל את חיי המלך?! איך יתכן שהדבר עבר לסדר היום?! הרי זו שגיאה נוראה, החמצה של הזדמנות מיוחדת להשריש בלב העם מוטיבציה לגלות נאמנות למלך! אמרו לו נערי: אכן, הרבה חשבנו מה השכר הראוי לתת למרדכי, ולא היינו יכולים בגלל המן, שלא הסכים לתת לו כבוד... (מע"ל קעט)

שוב המן...! המלך שקע במחשבות. הענין הזה צריך בדיקה רצינית. משהו מסתתר כאן. עודו שקוע במחשבות, והנה אחזה אותו שינה חטופה וטרופה. הוא חולם חלום ביעותים, ובו הוא רואה את המן ניצב למולו כשחרבו שלופה בידו, והוא מסיר מעליו את גלימת המלכות, נוטל את הכתר מעל ראשו, ומבקש להורגו.

השחר התחיל להאיר. המלך התעורר משנתו, שטוף זיעה קרה. הצילו, מה קורה כאן? איפה המן? זה היה חלום או מציאות?

...ואז בדיוק זה קרה! בעיתוי מדויק, בתזמון חד. כמו בובת תיאטרון, המובלת על ידי המושך בחוטים, ומופיעה בדיוק ברגע הרצוי - כך בדיוק הוא הופיע. האדם הכי לא נכון, במקום הכי לא נכון, בזמן הכי לא נכון...

המן...

הנה המן עומד בחצר!

אחשוורוש מבועת, רוחו סוערת. החלום עומד חי לנגד עיניו, והוא עדיין תוהה אם חלום שווא הוא, או שמא יש לו קשר עם המציאות.

חושיו דרוכים בתחושה של סכנה אורבת. והנה הוא שומע רעש חשוד מכיוון חצר הארמון! חושיו מתחדדים. "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ, מִי בַּחֲצַר?"

- "וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ אֵלָיו, הִנֵּה הֵמָּן עֹמֵד בַּחֲצַר!"

אחשורוש נדרך. מה... המן?! בדיוק הוא...?! מה יש לו לעשות בחצר ארמוני בשעת בוקר מוקדמת שכזאת?! הלוא בכל בוקר הוא מגיע לישיבת הממשלה רק לאחר שכל השרים כבר התכנסו, כיאה לתפקידו הרם והנעלה, ומדוע היום הוא מקדים לבוא לפני כולם?! אהה... אין חלום בלא אמת! נכון החלום אשר חלמתי - לא בא זה בשעה זו אלא להרגני! הוא מבקש להתנקש בחיי!

ואולם אחשורוש לא הסגיר את סערת רוחו. עליו לכסות את הפחד ולהגיב בצורה עניינית, כיאה למלך רם ונשגב כמוהו! אחרי הכל, לא יתכן לחרוץ משפט לפי חלומות ודמיונות. עליו לגשש בזהירות מהי באמת מגמת פניו של המן. "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ, יָבוֹא" - בקור רוח הוא פוקד על נעריו להכניס אליו את המן. (ילקו"ש ו תתרנז . מדרש אבא גוריון פרשה ו. מנות הלוי קסז ע"א)

בקשה נועזת

פנה המלך אל המן בלשון חלקלקות: המן יקירי, מכיר אני אותך כיועץ מעולה, כל המתייעץ איתך אינו נכשל. ובכן ברצוני להתייעץ עימך, מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו? [מאת ה' היתה, שאחשורוש לא הזכיר "יקר וגדולה" אלא רק "יקר", וכך המן יכל לטעות ולחשוב שמדובר בו, שאם היה המלך מזכיר אף גדולה (קידום), היה המן מבין כי לא מדובר בו, שהרי הוא תופס במשרה הרמה ביותר בממלכה ולא שייך כלפיו קידום. (הגר"א ו ח)]

המן שומע את השאלה - ומתלהב! שאלה לענין, ברור שמדובר בו! "מי גדול ממני, מי מכובד ממני?! כל מה שאבקש - לעצמי אני מבקש!". דעתו עדיין זחוחה עליו מן הכבוד הגדול של אתמול וממה שמצפה לו היום. בתאוות כבוד הוא נסחף ועונה: "אִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ, יָבִיאוּ לְבוֹשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לְבַשׁ בּוֹ הַמֶּלֶךְ, וְסוּס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ, וְאֲשֶׁר נָתַן כְּתֹר מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ, וְנָתַן הַלְבוּשׁ וְהַסּוּס עַל יַד אִישׁ מִשְׁרֵי הַמֶּלֶךְ הַפְּרִתִּמִּים, וְהַלְבִּשׁוּ אֶת הָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ, וְהַרְפֵּבְהוּ עַל הַסּוּס בְּרֹחוֹב הָעִיר, וְקִרְאוּ לִפְנֵי כָּךְ יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ".

תשובה נועזת שכזו! אפילו את הכתר הוא העיז לבקש! אומנם הוא היה זהיר: בהזכירו את הכתר, הוא התנסח בניסוח מעורפל: "וְאֶשֶׁר נָתַן כֶּתֶר מַלְכוּת בְּרָאשׁוֹ", שלא יובן באופן חד משמעי שהוא מתכוון לבקש את הכתר. [מניסוח זה יהיה ניתן גם להבין שמדובר על הלבוש והסוס, דהיינו שינתנו הלבוש והסוס ששימשו את המלך ביום שניתן כתר מלכות בראשו - ביום הכתרתו למלך. (מנות הלוי קסח)]

ואולם למרות זאת המן שם לב, שכאשר הזכיר את הכתר, השתנו פניו של אחשוורוש ועננה של כעס עברה עליהם [ולא לחינם! כי הלוא זה תואם בדיוק לחלום אשר חלם, שהמן נוטל ממנו את הכתר...], לכן בהמשך דבריו לא הזכיר שוב את הכתר. (ילקו"ש ו תתרנח)

הקערה נהפכת על פיה

סיים המן להשמיע את עצתו "המאלפת", וציפה ב"ענוות חן" להמשך דבריו של אחשוורוש... ואז נשמעה פקודתו הלאקונית של המלך: "מֵהָר קַח אֶת הַלְבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ, וַעֲשֵׂה כֵן לְמֶרְדֵּכִי...!"

"מ... מ... מה...!? ל... לא... לא הבנתי..." המן חש שהכל מסתחרר סביבו. "מ... מי... מי יקח!? א... א... אני!? א... א... את... את מי!? א... את... מרדכי?!"

'רגע, רגע, להירגע', הוא פקד על עצמו. בטוח שיש פה איזו אי הבנה. "אדוני המלך, איזה מרדכי?" הוא ניסה לתהות.

- "מֶרְדֵּכִי הִיְהוּדִי!". - "איזה מרדכי היהודי, אדוני המלך, יש הרבה יהודים ששם מרדכי?"

- "הִישָׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ! כן, אני חייב לו טובה גדולה על כך שהצילני מן המוות. אבל עֲשֵׂה זאת עוד היום, עכשיו. לפני שיגיע זמן המשתה. אני חש זאת כמחויבות כלפי אסתר. ברצוני להגיע אל המשתה בלב שקט ורגוע, ולספר לה כי השבתי טובה למרדכי".

הופעה מושלמת

הוסיף אחשוורוש ופקד: "המן, אל תתמהמה. גש כעת אל חדרי האוצרות, והבא משם את המלבושים המיוחדים שלבשתי ביום שבו הוכתרתי למלך. אל תשכח שום פריט, שההופעה תהיה מושלמת!"

קח את גלימת הארגמן שלבשתי, המשובצת באבנים טובות ומרגליות, ובארבע פינותיה תלויים פעמוני ורימוני זהב. וכן קח את כתר הזהב הגדול אשר הביאו לי ממדינת מקדוניה. קח אף את חרבי ושריוני אשר הובאו לי ממדינת כוש. כמו כן אני רוצה שתיקח שני בגדי שרד נוספים, עבור שני שרים חשובים שיתלוו אליך למצעד. גם עבורם תיקח את הטוב ביותר, כדי לכבד ולייקר את המעמד! קח עבורם את הבגדים המשובצים מרגליות, אשר הובאו לי מאפריקה. לאחר מכן צא אל אורות סוסי המלך, והוצא משם את "שפרגז" - הסוס האצילי שרכבתי עליו ביום הראשון למלכותי. כל התפארת והיקר והגדולה הללו - תלך בזריזות ותעשה למרדכי היהודי אשר אהבתיו אהבה עזה! (תרגום שני. עושה פלא)

עליו אמר דוד המלך: "חטאת פִּימוּ דְּבַר שְׁפָתַימוּ, וְיִלְכְּדוּ בְּגָאוֹנִם...". (תהלים נט יג). היה סבור שהיה שואל לנפשו, ולא שאל אלא למרדכי. (ילקוט"ש ו תתרנח)

ניסיונות שכנוע

באותה שעה נבהל המן, חרד ורגז, עיניו חשכו, ושיניו זו לזו נקשו. קל להבין את ההלם של המן, אשר היה רודף כבוד בצורה מבהילה, שכל עושרו וקנייניו ורוב בניו וגדולתו, אינם שווים לו בכל עת אשר הוא רואה את מרדכי שאינו כורע ומשתחוה לו. והנה עכשיו צריך הוא בעצמו לחלוק כבוד גדול למרדכי, שנוא נפשו, אשר רק לפני רגעים ספורים היה בדעתו לבקש מן המלך לתלותו!

ואולם לא שחצן כמוהו ימהר להשלים עם ההשפלה הנוראה! הוא ניסה לגייס את כל כוחות השכנוע שלו, כדי לרכך את לבו של המלך, שיאות לוותר על ביצוע הפקודה.

אמר המן למלך: אדוני המלך, האיש הזה אשר אמרת לי לכבדו, הוא שונאי בנפש ושונא אבותי, ואתה מבקש ממני לנשאו ולגדלו עלי?! אנא מלכי! אל תעשה אותי לצחוק בכל המדינה, מוכן אני לתת לו

עשרת אלפים כיכר כסף, ובלבד שתוותר לי ולא אצטרך להרכיבו ברחוב העיר. אמר המלך: אכן תן למרדכי עשרת אלפים ככר כסף, ולא עוד אלא שהוא יהיה מהיום והלאה שליט על כל ביתך ורכושך, ויחד עם זאת - לא ימנע ממנו הכבוד אשר אמרתי לך לכבדו.

ניסה המן בשנית ואמר: עשרה בנים יש לי, ומוכן אני שכולם יהיו עבדים ומשרתים בבית המלך, רק אל תאלץ אותי לתת את הכבוד הזה למרדכי. אמר לו המלך: אתה ואשתך ובניך - כולכם תהיו עבדים למרדכי - והכבוד הזה אשר אמרתי אל ימנע ממנו!

הוסיף המן לנסות: אדם פשוט הוא מרדכי, תן לו כבוד בכך שתמנה אותו לשר ולשליט על איזו מדינה או מחוז, והוא יקבל מהם את המיסים ויתעשר, בעבורו זהו כבוד גדול, אולם אנא, הכבוד הזה שאמרת לי לא יעשה לו! ענה המלך: אכן אשליט אותו על מדינות ומחוזות רבים, ובכל זאת - הכבוד הזה לא ימנע ממנו!

או אז אמר המן למלך בקול שבור: מוכן אני אפילו לבטל את האגרות ששלחתי, להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, אבל אנא, אדוני המלך! וותר לי שלא אעשה למרדכי את הכבוד הזה! עתה התקצף המלך מאוד על המן, ואמר: המן המן, מהר נא ועשה כאשר ציוויתך, **אֶל תִּפֹּל דָּבָר מִכָּל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ!**

המן מתייצב לפני מרדכי

”וַיִּקַּח הָמָן אֶת הַלְבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס, וַיִּלְבָּשׁ אֶת מְרֹדֶכִּי...”

כשראה המן כי אין מנוס, נכנס לבית גנזי המלך בקומה שחוחה ובפה מעוות, וראשו מלא צער ויגון, ושפתותיו רועדות ועיניו חשוכות ולבו דווה עליו ובגדיו קרועים וחגורתו פתוחה ושיניו נוקשות זו לזו. לקח המן משם את בגדי המלך אשר לבש ביום הראשון להמלכתו, כפי שנצטווה. ויצא משם ביגון גדול, והלך אל אורוות הסוסים ולקח משם את הסוס הראשון, היפה מכולם, שהיה מקושט בתכשיטי זהב, והטעין על כתפו את כל בגדי המלך, וכך בא לו אל מרדכי.

כיון שראהו מרדכי, רעדה אחזתו, אמר לתלמידיו: הרשע הזה בא להורגני, אינני רוצה שתמותו גם אתם בגללי, לכן ברחו מכאן מהר. אמרו לו: רבנו מרדכי, לא נעזוב אותך, לחיים ולמוות. באותה שעה עמד מרדכי בתפילה, בחושבו כי זוהי התפילה האחרונה בחייו. בינתיים ישב המן להמתין עד שיסיים מרדכי את תפילתו. כשסיים

אמר לו המן, במה הייתם עוסקים לפני שבאתי? אמר לו, בפרשת קמיצת העומר שהיו מקריבים בבית המקדש בתאריך זה - יום ט"ז בניסן, כדי שיהיה מותר לאכול את התבואה החדשה. אמר לו המן: ממה היתה עשויה קמיצת העומר, מכסף, מזהב או אולי מיהלומים? אמר לו מרדכי: זהו קומץ של קמח שעורים שמקטירים אותו על גבי המזבח. נדהם המן ואמר: בא קומץ קמח שעורים שלכם, ודחה את עשרת אלפים ככר כסף שלי!

המן - בלן וספר

אמר המן למרדכי: עמוד מרדכי הצדיק! מימות אבותיכם נעשים לכם ניסים גדולים, ועתה קום ולבש את בגדי המלכות שאני נותן לך, ותן כתר מלכות בראשך ורכב על הסוס הזה, כי כן ציוה המלך לכבדך.

"אי, אי... איזה ביש מזל אני", התאנח המן. "אמש הייתי עסוק להתקין לך עמוד תלייה - ואילו אלוקיך מתקין לך כתר. אני הייתי מתקן לך חבלים ומסמרים - ואילו אלוקיך מתקן לך לבוש מלכות. אני רציתי לבקש מן המלך לתלות אותך - והנה הוא אומר לי להרכיב אותך על הסוס..." (אסתר רבה י ה)

הבין מרדכי, כי הנה הנה מתחילה ישועת ה' להפציע, והקב"ה הופך את הגלגל על המן. לפיכך רצה לנצל הזדמנות זו שזימן ה' לפניו - ולהשפיל את המן ככל היותר, עד עפר.

אמר מרדכי להמן: הלוא אני לובש שק ואפר, וכל גופי ושערותי מכוסים בעפר - היאך אתה רוצה שאלבש את בגדי המלך בצורה כזו, הרי זה ממש בזיון למלכות! לכן איני לובש עד שאסתפר ואתרחץ לכבוד המלכות. הלך המן לחפש בלן שירחץ את מרדכי, אך לא מצא, משום שאסתר גזרה באותו יום על כל בתי העסק והחנויות לשבות, כדי שיראו כולם את הכבוד הגדול של מרדכי והשפלתו של המן. כל בתי המרחצאות היו סגורים, ולא היו בהם מים חמים. בלית ברירה הסיק וחימם המן מים במו ידיו, חגר חלציו, שטף את גופו של מרדכי, וסך אותו במיני שמנים טובים. לאחר מכן הלך המן לחפש מספרה ולא מצא, אמר לו למרדכי, מה נעשה והרי כל המספרות סגורות, אמר לו מרדכי להמן: רשע, וכי אינך יודע להיות ספר?! והרי עשרים ושתיים שנה היית ספר בכפר ששמו 'קרצום'. כששמע זאת המן, נאלץ להביא זוג מספריים מביתו ולספר את מרדכי. בעודו

מספר את שערותיו של מרדכי, נאנח המן מצער. אמר לו מרדכי, מדוע אתה נאנח? אמר לו המן, אוי לי שהייתי איש גדול ונכבד מכל השרים והפרתמים, וכסאי היה למעלה מכיסאותיהם, ועתה ירד כבודי לשפל מדרגה כזו, ונעשיתי בלן וספר. (מגילה טז ע"א)

ואתה על במותימו תדרוך

סוף סוף היה מרדכי לבוש בבגדי מלכות, ועתה הזמין אותו המן לעלות על הסוס המלכותי. אמר לו מרדכי: מצטער אני, תשש כוחי מרוב התעניות שהתעניתי ואיני יכול לעלות בכוחות עצמי. התכופף המן והציע למרדכי שיעלה על גבו, ומשם יעלה על הסוס. כשעלה מרדכי על גבו בעט בו בעיטה הגונה כמו שצריך. אמר לו המן: הרי כתוב בתורתכם "בנפול אויבך אל תשמח"?! אמר לו מרדכי: במה דברים אמורים? - בישראל, אבל בשונאי ישראל נאמר: "ואתה על במותימו תדרוך"! , ונתן לו שוב בעיטה חזקה כיאות.

התהלוכה

"... וַיִּרְפִּיבֵהוּ בְּרֻחוֹב הָעִיר, וַיִּקְרָא לִפְנֵיו כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ".

היה מרדכי רוכב על הסוס, והמן הולך רגלי, ולמעלה מעשרים אלף נערים של בית המלך הולכים עמו, וכוסות של זהב בימינם וגביעי כסף בשמאלם, ואבוקות של אור הולכים לפניו, וגם הם מכריזים ביחד עם המן: **"כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ"**. והיה מרדכי מקלס ומשבח את הקדוש ברוך הוא: **"אֲרוּמָהּ ה' כִּי דִלִיתָנִי, וְלֹא שִׁמַּחְתָּ אִיבֵי לִי"**. ותלמידיו של מרדכי היו אומרים: **"נִמְרוּ לֵה' חֲסִידָיו וְהוֹדוּ לִזְכָּר קִדְשׁוֹ... בָּעֶרֶב יָלִין בְּכִי וְלִבְקָר רָנָה"**. והמן היה אומר: **"וַיֹּאנִי אֶמְרָתִי בְּשִׁלּוֹי, בֶּל אֲמוּט לְעוֹלָם"**. ואסתר היתה אומרת: **"אֵלֶיךָ ה' אֶקְרָא וְאֵל ה' אֶתְחַנֵּן"**. וישראל אומרים: **"הִפְכָּתָּ מִסִּפְדִּי - לְמַחֹל לִי"**. (ילקוט"ש אסתר ו תתרח)

אבל וחפוי ראש

והנה, בדרכם עברו ברחוב שהיתה גרה שם בתו של המן. כששמעה את קולות התהלכה יצאה אל המרפסת, וחשבה לעצמה, כי בודאי אביה הוא הרוכב על הסוס והקורא לפניו הוא מרדכי. היא מיהרה אל בית הכסא ולקחה משם את הכלי שבו היו מי הביוב והצרכים, ושפכה אותם על ראש אביה המן ועל בגדיו. נשא המן את עיניו לראות מי עשה לו כך, ונבהל לראות שזוהי בתו. וכשראתה הבת שזו אביה, הפילה עצמה מן המרפסת ומתה, שנאמר: **"וְהָמָן נִדְחַף אֶל בֵּיתוֹ אָבִל וְחָפוּי רֹאשׁ"**. אבל - על בתו שמתה, וחפוי ראש - בגלל מי הצרכים ששפכה עליו.

עליו. (ילקו"ש) ו תתרנח)

אותות כבוד

זהו זה, הסיוט נגמר. התהלכה הסתיימה. המן התבייש להרים את עיניו מרוב בושה! הוא לא יכל לשאת את מבטי הבוז והלגלוג שנשלחו לעברו מכל עבר. הוא חש כי משאלתו היחידה כרגע - להיעלם מהשטח כמה שיותר מהר! מבויש ונכלם, כמו ילד קטן, התחיל לרוץ לכיוון ביתו - **"וְהָמָן נִדְחַף אֶל בֵּיתוֹ"**.

"הי, מה זה, מה מציץ לי פה מכיס המכנסיים? אבוי... אלו **המספריים**, שסיפרתי בהם את מרדכי. כעת כולם צריכים לדעת שהייתי היום סֶפֶר... איזה בושות... רגע, אבל זה לא הכל, יש עלי עוד כמה "אותות כבוד" מבישים: **האגן** שרחצתי בו את מרדכי, המעיד על כך שהייתי היום גם בלן מדופלם; **מושכות הרסן** של הסוס, המעידות על הכישרונות שגיליתי היום בתחום העגלונות; ואף **חצוצרה** המעידה עלי שאני מסוגל להיות אפילו פְּרוֹזֵן טוב...

אי, אי... איזה בושות... איזה בושות... ארוץ מהר יותר, נו, מתי כבר אגיע הביתה...!?

(הגר"א. תרגום שני)

"איש בער ולא ידע..."

מתנשם ומתנשף הגיע המן לביתו. די, הכל כבר מאחריו. היה זה מקרה רע, ביש מזל! חבל ששמעתי לעצת היועצים שלי, ללכת אל אחשוורוש על הבוקר, הכל התחיל מזה....!

והמלך הרשע הזה.... זה לא יעבור לו בשתיקה! ככה להשפיל אותי לעיני כל העם?! מה הוא חושב לו, שאני איזה עבד שפל?! הוא שכח כנראה איזה מעמד יש לי, אלו סמכויות ואפשרויות רחבות יש בידי... אני עוד אראה לו מי אני...! אתחיל מיד להפעיל קשרים ולמתוח את זרועותי הארוכות. אשלח אגרות לכל בְּנֵי השולטים במחוזות רבים ברחבי הממלכה, ואארגן מרד רחב טווח. פתאום הוא יתחיל לשמוע ממני ד"שים חמים מכל מיני מקומות... כן, אכנס לפעולה עוד היום, לפני המשתה, אי אפשר לדעת כיצד יתפתחו העניינים הלאה. בינתיים אסור לי לאבד אפילו שנייה אחת!

בבית כבר ציפו לו 365 יועציו יחד עם זרש אשתו, אשר התכנסו לנחמו ולהיות עמו ברגעים הקשים. המן נכנס וסיפר להם **"אַתְּ כָּל אִשָּׁר קָרָהוּ"**. היה זה מקרה. קורה. קורה שיורד גשם פתאום באמצע חודש תמוז, אז מה? זה אומר שמתחיל להיות חורף?! לא! במקרה ירד גשם! עוד מעט יתפזרו העננים ושמש קייצית תמשיך לזרוח במלוא עוזה! אז באמצע המהלך שאני מוביל בהצלחה נגד היהודים ונגד מרדכי, קרה לי מקרה מביש, ספגתי לפתע השפלה [והמלך עוד ישלם עליה, בגדול!...] אבל לא צריך לאבד את העשתונות. צריך להרים ראש ולראות איך ממשיכים הלאה. ככוחי אז כן כוחי עתה, להמשיך במדיניות החיסול והכליה נגד היהודים! וכמובן שעלי אף לראות כיצד לקדם בחכמה את העניין הזה של מרדכי. אני לא מתכוון לוותר על התענוג לראות אותו מתנדנד שם למעלה...

עצת היועצים

"וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו וְזָרֶשׁ אֶשְׁתּוֹ: אִם מִזְרַע הַיְּהוּדִים מְרַדְּכִי אִשָּׁר הַחֲלוֹת לְנֶפֶל לְפָנָיו, לֹא תוּכַל לוֹ, כִּי נָפֹל תִּפּוֹל לְפָנָיו". היועצים דווקא לא הסכימו עם הדברים. זה היה יכול להיות נכון אילו היה מדובר בסתם אדם. אולם אם מזרע היהודים מרדכי, אז אין זה סתם מקרה. יש כאן מהלך שמיימי, שצריך לראות איך להתמודד עמו. יתכן מאוד שזוהי התחלה של נפילה, והמזל שלך מתחיל לרדת כלפי מטה. לכן הדבר הנכון כרגע הוא לא לנסות להמשיך הלאה

ולהילחם, אלא עליך לשנות כיוון. דווקא עכשיו עליך להוריד יותר את הראש, להראות הכנעה, ואולי דווקא כך תצליח לעבור את הגל הזה בשלום.

תשמע לעצתנו, המן, **"לא תוכל לו"** על ידי מלחמות והתנצחויות. אין זה הזמן המתאים. **"כי נפול תפול לפניו"** - עליך להביע הכנעה והתרפסות, להוריד מעט את הראש, לכבד אותו. כמובן וכמובן שעליך כעת להרוס מיד את עמוד התלייה שהכנת לו! עכשיו הדבר יכול רק להזיק לך. אולי אפילו תצא בהיחבא מן העיר לתקופה מסוימת...

בהלה ובלבול

"עודם מדברים עמו, וסריסי המלך הגיעו, ויבהלו להביא את המן אל המשתה אשר עשתה אסתר". באמצע הדיון החשוב והבווער, בעוד המן מנסה לשקול בדעתו את דברי היועצים, מגיעים לפתע סריסי המלך. הם מזרזים את המן להגיע מיד אל המשתה שעומד כבר מוכן ומזומן. המלך והמלכה מחכים רק לו! עליו למהר...

רגע, רגע, על מה הלחץ? שימתינו כמה דקות, עליו להתרחץ ולסדר את עצמו, ואף להתכונן נפשית לקראת המאורע. הפעם הוא לא הולך בשאננות ובבטחה כמו שהלך במשתה של אתמול. אתמול הוא היה גאה בכך שהמלכה הזמינה רק אותו, ופירש זאת ככבוד וכקרבה מיוחדת, אבל היום הוא אינו בטוח כלל וכלל בכוונותיה הטובות של אסתר! היום הוא גילה את הפרצוף האמיתי שלה! כן, הוא יודע טוב מאוד מי עמד מאחורי השביתה הכללית של כל בתי העסק היום! אסתר המלכה היא זאת שדאגה לנפח ולפרסם את כבודו של מרדכי, ובכלל לא היה לה אכפת מכל ההשפלה והעוול הנורא שנעשה למשנה הדגול! היא אף זרתה לו מלח על הפצעים וגרמה לו שייאלץ להיות בלן וספר! אז ההזמנה הזאת היום אל המשתה איננה כה תמימה כפי שחשב, מי יודע מה הולך לקרות שם?!

אולם הסריסים לא הסכימו להמתין אפילו רגע אחד. המלך והמלכה מחכים, המלכה דורשת שיבוא מיד!

המן התבלבל. מה קורה כאן? איזה בלבול... רגע, אולי הייתי צריך לפרק את העץ...? ואולי הייתי צריך לקפוץ אל מרדכי להתרפס בפניו כפי שיעצו לי...? ובעצם דווקא חבל שלא הספקתי לשלוח אגרות אל בְּנֵי המושלים שיקנאו את קנאתי על העוול הנפשע שנעשה לי... ו...

רגע, בכלל, מה אני הולך לעשות שם במשתה? רק שלא אסתבך...
אוי ואבוי לי! הי, מה זה...?! אני לא מאמין... עדיין לא התרחצתי...
מה, ככה אלך למשתה?! לא... לא... לא... זה לא שייך...! תמתינו...!
תמתינו...!

אך הסריסים לא המתינו! כך, כשהוא כולו מבולבל ומטונף, מדיף
ריח צחנה, הבהילו והריצו אותו אל המשתה, כמו שמובילים אסיר
אל בית הסוהר...

אכן אסתר היא זו שציוותה למהר את המן, כדי שלא יתחיל לנקוט
בצעדים ופעולות להשבת כבודו הפגוע. וחפץ ה' הצליח בידה, שהמן
אף לא הספיק ליישם את עצותיהם של יועציו. כך הכין לו ה' יתברך
את הקרקע הטובה ביותר למפלתו המוחצת. (מע"ל, חזו"ע, ילקוט שו"ת תתרח)

מרדכי שב לשקו ותעניתו

ובינתיים - מרדכי היהודי, שזכה היום לכבוד מלכים שאין כמוהו -
להיכן הלך? מרדכי העניו והצנוע - לא גאה ליבו ולא רמו עיניו; אף
לא רפו ידיו מן התפילה. הוא מיהר לשוב מיד לשקו ולתעניתו.
אדרבה, כעת כאשר הוא לבדו יצא מן הסכנה, ראה לנכון להתפלל
ולהעתיר יותר בעד עם ישראל כולו, שעדיין שרוי בסכנת קיום
גדולה. ואכן באותה שעה גורלית שבה ישבה אסתר במשתה היין
השני עם אחשורוש והמן, היה מרדכי מתפלל, והתקבלה תפילתו
ברצון.

פרק ז

הו יסופר על ההתפתחויות באסתר
השן! הו האם האן כפוצל צאון!

היאק הצביעה עליו המלכה הלה
מופתח וכואה. והכריזה: "איש צר
ואויה"ו אילה "יציצ נאמן" הציוק שס
הופיע. שפק שמן על המצופה ועל
העץ הצביעה. איך המלך התמלא על
המן כעס וחמה. ופקז מייצית לתלואתו
על על טהור חמישים אמה.

ויין למרי נפש

"ויבא המלך והמן לשותות עם אסתר המלכה".

מבולבל ומטונף - מגיע המן אל המשתה. אחשורוש אף הוא מבולבל ונסער מן המאורעות האחרונים. ללא ספק, עבר עליו לילה קשה ונורא. מחשבות ודמיונות מטורפים התערבלו במוחו בתוספת חלומות ביעותים, והביאו אותו לפנות בוקר לנקוט בצעד משפיל ומביש כלפי משנהו הדגול. כעת, כשכל זה כבר מאחוריו, הוא כלל לא בטוח שנהג כשורה. ככה, בראש כל חוצות, להשפיל ולבייש את השר הנכבד ביותר - זה לא דבר של מה בכך! מי יודע איזו דעת קהל הוא עורר?! מה יחשבו ומה יגידו על מלך כזה, שנוהג בעריצות וברודנות אפילו כלפי השרים המקורבים ביותר?! וחוף מזה - אולי בכלל החשדות שלו לא נכונים? אולי לשוא התעלל במשנה? מי יודע איזה מחיר הוא עוד ישלם על כך? זה היה צעד פזיז מדי! היה עליו לחקור בחשאיות את חשדותיו, להיוועץ ביועציו, ולפעול בצורה שקולה ומחושבת! אבל מנגד - החשדות הללו לא נותנות לו מנוח. משהו פה מריח מאוד מאוד לא טוב עם המן. עליו להיות ערני ודרוך. ואולי במשתה יקבל סוף סוף איזה קצה חוט שיוביל אותו לפתרון התעלומה? אולי דבריה של אסתר יבהירו מעט את התמונה?

אוהה... יש כאן יינות מצוינים. אין כמו יין טוב להשיב מעט את הנפש וליישב את הדעת...

היטיב המלך את לבו ביין. אף המן נתן עינו בכוס להפיג את צערו וטרדת נפשו.

נפשי בשאלתי

משנחה דעתו מעט, פנה המלך אל אסתר. "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר גַּם בַּיּוֹם הַשְּׁנִי בַּמִּשְׁתֶּה הַזֶּה, מָה שְּׂאֵלְךָ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְתִנָּתֶן לָךְ, וַיְמַה בְּקִשְׁתְּךָ, עַד חֲצֵי הַמַּלְכוּת וְתַעֲשִׂי". אסתר יקירת, הלוא את המלכה, וכל דבר שתחפצי ותשאל לי לעצמך, ינתן לך מיד. ואם יש לך בקשות נוספות, מעבר למה שאת צריכה לעצמך - גם זאת הנני מוכן בחפץ לב למלא, עד חצי המלכות. (אלשיך)

"וְתַעֲן אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְתֹאמַר, אִם מְצֵאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הַמֶּלֶךְ, וְאִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב, תִּנָּתֶן לִי נִפְשִׁי בְּשֵׂאלָתִי, וְעַמִּי בְּבִקְשָׁתִּי". וְתַעֲן - לאחשוורוש, וְתֹאמַר - במחשבה, אל מלך העליון, שמאיתו היתה שואלת ואליו היתה מייחלת (כתם אופיר). הגביהה אסתר עיניה כלפי מרום ואמרה: אם מצאתי חן בעיניך המלך, מלך מלכי המלכים, ואם על המלך השולט בארץ טוב, תנתן לי נפשי בשאלתי להינצל מאויבי, ועמי בבקשתי להינצל מיד צר. (תרגום)

כתב הגר"א: "ודע שכל הצדיקים היה דרכם לכשידברו דברים לפני המלך, היה לבם ומחשבתם דבוק להקב"ה יתברך שמו". [וכן כתב במשלי (טז א): "בעת שיצטרך לדבר לפני המלך ולפני שר, אין לו, רק לערוך לבבו לה', ומה' יהיה מענה לשונו, וכל אשר ישים ה' בפיו אותו ידבר"].

אמרה אסתר לאחשוורוש: אדוני המלך, אתה מוכן לתת לי עד חצי המלכות. אבל אני לא מבקשת חצי, ולא רבע, גם לא עשירית ואפילו

לא מאית. יש לי בקשה אחת, קטנה ואלמנטארית - "תנתן לי נפשי
בְּשִׂאלְתִּי". באתי לבקש ממך על חיי! (ת"ה קיט)

נתנו רשעים פח לי

בראותה כי המלך חרד ומשתומם לפשר הבקשה, הרימה קולה בבכי
ובדמעות שליש, והתחילה לספר לו מי עמה ומהו ייחוסה; על כך
שהיא באה ממשפחתו של שאול מלך ישראל.

ואולם, ישנו מישהו שמתקנא בי! ומנסה בכל דרך להתנקש לחיי!
למעשה - לא רק בי הוא התקנא, אלא אף באשתך הראשונה ושתי,
ולכן בשעתו הוא יעץ לך להרוג אותה, תוך שהוא מתעטף באצטלא
של שר נאמן הדואג למלכו. אבל למעשה הכל נבע רק מתוך קנאה
ותאוות שלטון. והנה, עכשיו הוא מתנכל גם אלי. אבל עד כה לא
הצליח למצוא עלי שום עלילה להורגני, ולכן התחכם לגזור גזירת
מוות על כל העם שלי! הוא דאג לספר לך סיפורים ולהעליל עליהם
עלילות, אבל הכל כסות עיניים - עיקר מטרתו להתנכל לחיי! הוא
כמובן הסתיר זאת ממך - אבל בבוא היום, כשיגיע חלילה מועד
ביצוע הגזירה, הוא מיד ידאג להמציא מסמכים והוכחות למוצאי
היהודי, ולדרוש - בשם החוק כמובן - את הריגתי.

**"כִּי נִמְכְּרָנוּ אֲנִי וְעַמִּי לַהֲשָׁמִיד לַהֲרוֹג וּלְאַבֵּד. וְאֵלֹהֵי לַעֲבָדִים וּלְשִׁפְחוֹת
נִמְכְּרָנוּ, הַחֲרָשְׁתִּי, כִּי אֵין הָצָר שׁוֹה בְּנֶזֶק הַמֶּלֶךְ".**

אדוני המלך, ראה נא גם ראה. אילו באמת היו לו כוונות טהורות,
אילו באמת היה חפץ בטובתך, הוא לא היה אומר לך להשמיד את
היהודים, אלא היה מייעץ לך למכור אותם לעבדים ולשפחות, ובכך
- קודם כל, היה מכניס ממון רב לקופת המדינה. ודבר שני - היה
מונע מצב של נזק בלתי הפיך. שהרי אם בבוא הזמן יתברר שחסרונם
של היהודים גורם נזק לכלכלת המדינה, אזי אם הם עבדים ניתן
לשחרר אותם, אבל אם הרוגים - וכי אפשר להקים לתחייה?!

אבל הצר הצורר הזה אינו שׁוֹה בְּנֶזֶק הַמֶּלֶךְ, הוא אינו מנסה לאמוד
איזה נזק ייגרם למלך, מה יותר טוב עבור המלך - הוא אינטרסנט!
הוא רק רוצה להשיג את המטרות שלו! הוא שכח כנראה איזה צער
נגרם למלך מהריגת ושתי, הוא גם אינו זוכר אלו משאבים ואלו
תקציבים נדרשו כדי למצוא למלך אשה חדשה. כל זה לא מעניין
אותו, כי לא את טובת המלך הוא דורש. כל כוונתו למלאת תאוותו
ורצונו, ועתה הוא רוצה להרוג גם אותי, ולשם כך הוא מבקש לאבד

איש צר ואויב!

אחשוורוש נסער. אכן החשדות שלו אינם חשדות שוא, להמן היו כוונות נוספות - אפלות ושפלות, במזימותיו נגד היהודים! הוא ידע מהו מוצאה של אסתר - והסתיר זאת ממנו ביודעין! **התחכם לשלוח יד במלכה - בשם החוק, בחתימת טבעת המלך!** איזו עזות... היאך מלאו ליבו לעשות דבר כזה?!

הוא פונה אל אסתר בפניה נרעשת. עד עתה לא דיבר עימה ישירות, כי המנהג היה להעמיד מתורגמן בין המלך ובין המדברים עימו, מפני מורא המלכות, שאין ראוי לדבר עם המלך כדבר איש אל רעהו. וכך דיבר אף עם אסתר מפני שסבור היה שהיא אסופית חסרת זהות, או בת למשפחה נחותה, אבל עכשיו כאשר שמע אחשוורוש ושמח על היותה של אסתר בת מלכים, חפץ לדבר עימה ישירות פה אל פה. [ולכן נאמר כאן: **"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶחְשָׁיוֹשׁ, וַיֹּאמֶר לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה"**]. (מגילה טז ע"א. מנות הלוי קעז ע"ב)

"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶחְשָׁיוֹשׁ, וַיֹּאמֶר לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה, מִי הוּא זֶה וְאִי זֶה הוּא אֲשֶׁר מָלָא לְבוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן?!" איזו עזות פנים מצידו! ככה - להתנקש בכזו אלגנטיות בחיי המלכה?! למכור את עמך להריגה, מבלי ליידע אותי כלל שאת יהודיה?!

בליבה של אסתר התחוללה סערה. אחשוורוש עושה את עצמו "צדיק תמים". כאילו לא ידו היתה במעל הנורא הזה. כאילו לא הוא שמכר עם שלם להריגה. כאילו לא הוא שמסר את הטבעת בשויון נפש להמן. רק מה? עכשיו נודע לו שלהמן היתה כוונה נסתרת, לפגוע במלכה. אז עכשיו זה כבר מפריע לו. עכשיו נעשה כאן פשע מחפיר. אבל לפני כן - הכל היה בסדר... לשלוח עם שלם להריגה, אנשים נשים וטף - אין בכך שום בעיה...

בסערת ליבה, רצתה להצביע על אחשוורוש ולומר לו 'בפנים': **"איש צר ואויב!"**, אבל משמים סייעו בעדה, ובא מלאך וסטר את ידה לכיוונו של המן. והיא אכן התעשתה והוסיפה: **"המן הרע הזה"**. (מגילה טז ע"א. תורה תמימה. והגר"א כתב שבהיותה מכוונת את ליבה לקב"ה, והיה במחשבתה על אחשוורוש שמכר את ישראל, לפיכך טעתה וחווה ידה כלפי אחשוורוש. וכמו אדם שחושב על ראובן, ורוצה לקרוא לשמעון, וקורא לו בטעות ראובן).

"וְהָמֶן נִבְעֵת מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶכָּה". המן נבהל וחרד. הוא רצה לומר משהו, להצדיק את עצמו, אבל הרגיש שהוא נתון במיצר.

אילו היה עומד כרגע לפני המלכה לבדה, ללא נוכחות המלך, הוא היה מתרפס לפניו ואומר שלא ידע כלל שהיא יהודיה, ואילו היה יודע זאת, בודאי שלא היה עולה בדעתו לגזור גזירה כזאת על היהודים. אבל עכשיו שהמלך נמצא כאן, זה יישמע מגוחך ובלתי אמין! הרי מה עם כל ההרצאות המאליפות שלו על הסכנה שבקיומם של היהודים?! האם לפתע הכל מתנדף למול ייחוסה של המלכה?! האם לפתע חלפה הסכנה?! ה'התקפלות' הזאת תישמע חשודה מאוד...

לעומת זאת, אילו הוא היה עומד כרגע לפני המלך לבדו, ללא נוכחות המלכה, הוא היה פשוט מוכיח למלך, שאין שום קשר בין מוצאה של המלכה לבין המהלך שהוא מוביל נגד היהודים! הלוא מטרת המהלך הזה היתה אחת - להסיר את האיום היהודי המרחף על פני האנושות. הוא היה שב ומסביר למלך עד כמה זהו צעד הכרחי ומתבקש, מתוך אחריות לשלומם של אזרחי הממלכה. היה שב ומסביר את גודל הסכנה בקיומם, את הנזק שהם גורמים, את זממם ושאפתם להפיל את הממשלה ולהקים לעצמם ממלכה עצמאית. ואם כן בודאי שלא היתה כאן שום כוונה אישית לפגוע במלכה. אבל עכשיו, בנוכחותה של המלכה, הוא לא יכול לדבר דיבורים כאלו נגד היהודים.

ולכן הוא נתון במיצר! עם כל הדיפלומטיות שלו - כרגע, במעמד הזה, בנוכחות המלך והמלכה יחד, הוא אינו מסוגל להשיב דבר! וזהו שנאמר: **"וְהָמֶן נִבְעֵת - מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶכָּה".** (הגר"א. מע"ל)

יש תקדים

"וְהַמֶּלֶךְ קָם בְּחֶמְתּוֹ מִמִּשְׁתֵּה הַיַּיִן אֶל גִּנַּת הַבֵּיתָן".

אחשוּרוֹשׁ לא ידע את נפשו. כעס נורא געש בקרבו על המן. עד אתמול חשבו לאוהבו ושחר טובתו, רודף האמת והצדק, דואג לשלומם של אזרחים תמימים ולשלומה של הממלכה הפרסית. נתן בו אמון מלא והפקיד בידיה את כל ענייני הממלכה, אפילו את הטבעת מסר לו. ועכשיו - הוא לא יודע מה לחשוב! המן נדמה לו לפתע כאויב שפל, כאיש תככים רע מעללים, השואף להפילו. הבעיה היא שאין לו

ראיות והוכחות ברורות. 'מריח' לו לא טוב, אבל הוא אינו יודע לשים את היד על הוכחה ברורה.

ספקות כבדים כרסמו בלבבו. האומנם נכונה טענתה של אסתר? האומנם באמת כוונתו של המן היתה להתנכל לחייה? ואולי בעצם הוא לא ידע כלל מהו מוצאה? אולי באמת היתה כוונתו רק לטהר את העולם מן היהודים, ללא קשר למוצאה של המלכה? אולי בכל זאת כוונתו טהורות וכנות?

גל של מרירות הציף אותו. כן, הוא בהחלט היה יכול למצוא להמן משנהו הדגול צדדים של זכות. היה יכול לחשוב שאין הוא יודע את מוצאה של אסתר. היה יכול להאמין שאין לו עניין מכוון לפגוע במלכה. כל זאת - **אילו לא היה לכך תקדים**, בהריגתה של ושתי! כן, הוא איננו יכול לשכוח, מיהו שקפץ בראש השרים, ודרש את הוצאתה של המלכה להורג! אוי, אוי, כמה שהדבר הזה הכאיב לו! איזה עניין היה לו להמן בכך?! מדוע מנע בכח את נסיונם של השרים למצוא לה חנינה?! מדוע...?! למה...?!

אחשוורוש הרגיש איך הכעס הישן הזה עולה ומטפס לו לראש! נוזהו שאומר "והמלך קם בחמתו" - הידועה והישנה] כמו מאליהם נשאו אותו רגליו אל גינת הביתן, מקום המשתה, שם אסף את יועציו, ונחרץ משפטה של ושתי על ידי המן איש הבליעל! עכשיו הוא צריך קצת להתייחד עם אבלו ועם מחשבותיו, ואולי באויר הפתוח אף ימצא מענה לספקותיו. (אלשיך)

התרפסות לפני המלכה

"וְהָמָן עָמַד לְבָקֵשׁ עַל נַפְשׁוֹ מֵאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה, כִּי רָאָה כִּי כָלְתָה אֵלָיו הָרָעָה מֵאֵת הַמֶּלֶךְ."

המן נחרד. לא נעלם מעיניו הכיוון אליו בחר המלך ללכת. דווקא אל גינת הביתן! הסיור שם בודאי לא יוסיף לו נקודות של זכות! אוי ואבוי לו! **כָּלְתָה אֵלָיו הָרָעָה מֵאֵת הַמֶּלֶךְ!** לפחות כעת ינסה לדבר על לב המלכה. ללא נוכחותו של המלך, הוא יכול לנסות להתרפס לפניו ולשכנעה, כי לא ידע כלל את מוצאה, ואילו היה יודע - בודאי לא היה מתנכל לעמה. חלילה, אין לו שום כוונה רעה נגדה. להיפך - האם איננה זוכרת מי היה השושבין הראשי בנישואיה אל המלך?! האם איננה זוכרת מי פינה לה את הכסא המלכותי...?! (הגר"א. אלשיך)

כן, לב רחום לה. ינסה לפייס את דעתה ולבקש ממנה חנינה. כך, בהתרפסות ובתחנונים ניגש המן אל אסתר, לבקש על נפשו.

בגינת הביתן

ובינתיים - יצא המלך אל גינת הביתן. ינסה לשאוף אוויר צח, להשתחרר מריח הצחנה של המן, ולעשות מעט סדר במחשבותיו. אך, אבוי, מה רואות עיניו?! עשרת בני המן מסתובבים בגינה, וקוצצים אילנות! "מה אתם עושים פה?" הוא שאל בתדהמה, והם ענו לו, שאבא שלהם שלח אותם לעקור כמה אילנות מובחרים מגינת המלך ולנטוע אותם בגינת ביתו...

היו אלה מלאכי השרת, שנידמו לבניו של המן, ושלח אותם הקב"ה לחמם את האווירה, ולהבעיר את חמת המלך על המן יותר, עד להשחית. (מגילה טז ע"א)

ואולם, הלוא נאמר (תהילים קא): "דוֹבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לִנְגֹד עֵינָיו", והיֵאֵךְ טפלו שקר על המן, והוא לא ציוה כן לבניו?! אלא במידתו פרעו לו - לפי שהוא הלשין ודיבר הרבה רעות על ישראל, כך דיברו עליו. וזה שנאמר (איוב ו יח): "יִלְפְּתוּ אַרְחוֹת דִּרְכָם". (מנות הלוי קכט ע"א)

הכעס מגיע לשיא

"וְהַמֶּלֶךְ שָׁב מִגִּנַּת הַבַּיִת אֶל בֵּית מִשְׁתֵּה הַיַּיִן, וְהָמָן נָפַל עַל הַמִּטָּה אֲשֶׁר אֶסְתֵּר עָלֶיהָ". בחימה שפוכה נכנס אחשוורוש חזרה למשתה. המן, אשר היה נופל לרגליה של אסתר, ניסה מיד להתרומם ולקום. אבל - מרוב רעדה ופחד, הוא לא הצליח להתרומם. הוא מנסה

להזדקף - ונופל, מנסה שוב - ושוב נופל. היה זה המלאך מיכאל שדחפו. וכך, כשנכנס אחשוורוש, מצא את המן נופל לרגלי אסתר. (רש"י. הגר"א)

המלך הזדעק: **"הֲגַם לְכַבּוֹשׁ אֶת הַמֶּלֶכָה עִמִּי בְּבֵית?!"** אוי לי מבפנים ואוי לי מבחוץ. בניך השחיתו עצי גינתי בחוץ, ואתה באת לכבוש את המלכה בביתי?! (ילקוט"ש תתרח)

כעסו של אחשוורוש הגיע לשיא. כמו בסרט מטורף חלפו לנגד עיניו מאורעות היום האחרון. עד אתמול עוד נתן אמון מלא בהמן. היתה זו הזמנתה של אסתר, אשר החלה להניב בליבו ניצנים של חשדות ותהיות. ואכן התנהגותם של אסתר והמן בעת המשתה לא היתה לרוחו כלל וכלל! בלילה - הגיעו כל החשדות והמחשבות, וקיבלו מימדים נפוחים ומפחידים. זכרונות ישנים אף הם צפו ועלו, והצטרפו יחד לחשד של ממש. ואז הגיע אותו חלום בלהות בו ראה את המן בא עם חרב להורגו. כאילו כדי לאמת את החלום הגיע המן עצמו על הבוקר, מוקדם מן הרגיל. כאן כבר הפך החשד המסתורי לאיום חי ומוחשי. והנה אכן המן מבקש מאת המלך בקשה נועזת ויומרנית, לרכוב על סוס המלך, וללבוש את בגדי המלך אשר לבש ביום הכתרתו... וגם את ה-כ-ת-ר נפלט לו לבקש...

עכשיו במשתה, מגלה לו אסתר את מוצאה היהודי, ואת רצונו של המן להורגה. אולי אם היתה מספרת לו זאת לפני יומיים, הוא לא היה מתייחס. היה דן את המן לכף זכות. אבל כעת זה כל כך הסתדר עם מה שקרה בבוקר, כל כך תאם, שאי אפשר היה להתכחש לכך. אז מה הפלא שכבר ראה בגינה את הבנים של המן עוקרים אילנות? בטח, המן כבר מרגיש בארמון בעל הבית... ולמרבה החוצפה הוא עוד מעיז לנצל את הרגע שיצא אל הגינה, כדי להתרפס ולהתחנף לפני אסתר. מה יש לו להסתיר? אם הוא רוצה להסביר את עצמו, שיעשה זאת בנוכחותי, מדוע חיכה שאני אצא? מי יודע מה הוא רוצה להעליל עליה, וכיצד הוא חושב להתנכל לה...?! (מע"ל רז)

"וּפָנִי הָמָן חָפוּ". וכי מה יאמר? במה יצטדק? שהיה לו מה להגיד למלכה, דווקא ללא נוכחות המלך?! שקיבל פיק ברכיים ולא הצליח להתרומם?!

כשראו עבדי המלך את כעסו הנורא של המלך, מיהרו לכסות את פניו של המן, שלא יראנו עוד המלך [כך היה נהוג בפרס, שאדם שהמלך כועס עליו, מכסים את פניו ממנו שלא יראנו] (אבן עזרא).

מכה בפטיש

ואולם, למרות הכעס הנורא, לא ציוה המלך להרוג את המן. למרות המאורעות האחרונים, עדיין אין לו הוכחה ברורה לכך שהמן חותר תחתיו ומתכוון להרוג את המלכה. חמתו בוערת בו להשחית, אבל הוא צריך את ההכרעה הסופית.

וכאן, ברגע גורלי ומכריע זה - שוב הגיעה אל זירת הבמה "הבובה" המתאימה, כשמלמעלה יושב המושך בחוטים, ומזיז את הבובות כרצונו. "יֹושֵׁב בַּשָּׁמַיִם יִשְׁחָק, ה' יִלְעַג לָמוֹ"...

הפעם היה זה חרבונה, "חבר טוב" של המן, אשר נשלח משמים להכות על הברזל בעודנו חס ורותח, ולהביא אל ההכרעה הסופית. [ויש אומרים שהיה זה אליהו הנביא בדמותו של חרבונה.] (ילקוט"ש ז' תתרנט)

חרבונה

מי היה חרבונה? היה זה אחד מ"אוהביו המושבעים" של המן, אשר יעצו לו אמש להכין את העץ [שנאמר: "ותאמר לו זרש אשתו וכל אוהביו, יעשו עץ גבוה חמישים אמה..."]. אלא שמשום מה, היום בבוקר, לאחר התהלכה הנפלאה, הם כבר לא בדיוק היו "אוהביו", אלא רק "חכמיו" [שנאמר: "ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו, אם מזרע היהודים מרדכי..."]. כדרך שנאמר (משלי יד כ): "וְאֶהְיֶי עֹשִׂיר רַבִּים". (ילקוט ציוני דרך על המגילה)

חרבונה, אשר ראה שהמלך לפתע מגדל ומרומם את מרדכי, והמן מתחיל להסתבך - החליט כי טוב יותר שלא להיות מעורב בפרשייה, ומיהר להתחמק ולפרוש. כעת, כשראה בצרתו הנוראה של המן, לא רק שלא נחלץ לעזרתו, אלא שראה בזאת הזדמנות פז להתפטר ממנו לגמרי. הרי ברור שכל הפרשייה הזו של הכנת העץ למרדכי, הולכת להסעיר את המדינה ולתפוס כותרות. תתחלנה להיערך מסיבות עיתונאים ולקום וועדות חקירה: מי הקים את העץ, מה היתה כוונתו, האם היתה כוונה להתנכל למלכה, האם יש קשר בין הדברים, האם מישוהו מנסה להוביל כאן מהלך להפלת המלך. כל השאלות הללו ידרשו תשובות, והמן בנכליו בודאי ידע כיצד להפיל את התיקים על יועציו ומקורביו, כדי לצאת בשלום מן העניין... לכן עכשיו זוהי הזדמנות מצויינת עבורי לצאת בראש נקי מהעניין... כדרך שאומרים "נפל שור - הֵבֵא שוחטים..." וכמו שנאמר (איוב כז כב): "וַיִּשְׁלַךְ עָלָיו וְלֹא יִחְמוֹל, מִיָּדוֹ בָּרוּחַ יִבָּרַח". (מגילה טז ע"א. מע"ל)

על ראש הגנב בוער הכובע...

זה שאמרו חז"ל (מגילה טז ע"א) : "אף חרבונה רשע באותה עצה היה. כיון שראה שלא נתקיימה עצתו, מיד ברח". אך עלינו להבין, מדוע חז"ל מפילים על חרבונה אשמה זו, והלוא במגילה מבואר שנתן עצה טובה, ותו לא?!

אלא משל לעיור עני, שהיה רגיל לקבץ נדבות. והנה יעצו לו ידידיו שכדאי לו ללכת ביום ל"ג לעומר למירון, לקבר רבי שמעון בר יוחאי, שם יש כינוס של אנשים רבים ובודאי יצליח לעשות קופה נאה... שמח העיור לעצה זו, שכר נער שיוביל וילווה אותו לכל היום, והבטיח לו תשלום נאה. לקח הנער את העיור והושיבו בכניסה לאתר, והאנשים אכן נתנו לו איש איש כמתנת ידו. כעבור מספר שעות התעייף העיור, אסף את כספו, הניחו באמתחתו, וביקש מן הנער לקחת אותו למקום צדדי כדי לנוח מעט. כאשר נח, בא הנער בלאט, גנב את צרור הכסף, ספר אותו והחביאו אצלו.

לאחר שהתעורר העיור, חיפש את כספו והנה - איננו! ויצעק צעקה גדולה ומרה... לשמע צעקותיו, נחלצו אנשים רבים לעזרתו ועזרו לו לחפש את הכסף האבוד. גם הנער עשה את עצמו כמחפש. תוך כדי החיפוש, אמר העיור לסובבים אותו, שיבדקו אצל הנער שנמצא איתו. הרגיש בזה הנער, ומיד הוציא את הצרור וקרא בקול גדול: "הנה, הנה, מצאתי את האלפיים שקל האבודים!" נטל העיור את הכסף, ויחד עם זאת לקח את הנער והתחיל להכותו מכות נמרצות, ולצעוק עליו שהוא הגנב. התפלאו האנשים, על מה ולמה הוא מכה את הנער, במקום להכיר לו טובה ולהודות לו שמצא את אבידתו! ומדוע הוא חושד בו שהוא הגנב?! אמר להם העיור: "ודאי שהוא הגנב, שאם לא כן, מנין לו לדעת שיש כאן אלפיים שקל בדיוק? אולי יש כאן אלף חמש מאות ואולי אלפיים מאתיים? מכך שנקב בסכום המדויק, מוכח שהוא זה שגנב את הכסף!"

והנמשל : הנה חרבונה אומר : "גם הנה העץ אשר עשה
המן למרדכי עומד בבית המן גבוה **חמישים אמה**", והרי
מנין לחרבונה לדעת שגובהו של העץ חמישים אמה?
אולי ארבעים ותשע ואולי חמישים ואחת? ! אלא ודאי
שהרשע הזה, אף הוא באותה עצה היה, ורק כשראה
שכלתה הרעה אל המן מאת המלך, פחד על עורו, והכפיש
את המן. (קול רינה וישועה למגיד מדובנה)

העץ יוכיח

**"וַיֹּאמֶר חֲרִבּוֹנָה אֶחָד מִן הַסָּרִיסִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, גַּם הִנֵּה הָעֵץ אֲשֶׁר
עָשָׂה הָמָן לְמַרְדֳּכָי אֲשֶׁר דָּבַר טוֹב עַל הַמֶּלֶךְ, עֹמֵד בְּבֵית הָמָן גְּבוּהַ
חֲמִשִּׁים אַמָּה. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ תִּלְהוּ עָלָיו".**

הצביע חרבונה על העץ המתנשא ומזדקק מבעד לחלון, ואמר : אדוני
המלך, **גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי**. אתה הרי יודע על כך,
רואים אותו בכל העיר. גם המן ציין זאת לפניך היום בבוקר,
כשפקדת עליו להרכיב את מרדכי. הוא ניסה לבכות לפניך שלא
תדרוש ממנו לעשות כבוד כזה גדול למרדכי, בשעה שבדיוק עכשיו
הוא בא לבקש ממך לתלותו (כמבואר בילקו"ש תתרנח). אבל המן הנוכל
הזה - מה אמר לך? שהוא הכין את העץ למרדכי - על כך שהפר את
חוקי המלך, ולא השתחוה לפניו כאשר ציווית. אבל אני רוצה
לשאול, אדוני המלך, וכי הדבר מתקבל על הדעת, להוציא אדם
להורג עבור הפרת חוק? ! ועוד בתליית ראוה? ! הרי מרדכי לא מרד
במלכות! וכי חסרות דרכים כיצד להעניש או להרוג מפירי חוק? !
אדוני המלך, עכשיו אתה יכול להבין מצוין מהי הסיבה האמיתית
לכך - **"אשר דבר טוב על המלך"**! כן, זה כל פשעו וחטאתו של
מרדכי! המן רוחש לו שנאה תהומית רק בגלל שדיבר טוב על המלך.
זה ברור, שהרי יש לו להמן תוכניות ושגעונות גדלות, הוא מוביל
מהלכים שלמים כדי להגיע אל הכסא. ההתנקשות של בגתן ותרש
בחיי המלך היתה יכולה להקפיץ אותו קדימה עד כס המלכות, והנה
בא מרדכי וטירפד לו את התוכנית! זהו זה, מאז הוא אכול שנאה
כלפי מרדכי. הוא רואה בו אבן נגף בדרכו אל הכסא. בכל ליבו הוא

משתוקק להשיב לו כגמולו, על כך שגרם לתלייתם של בגתן ותרש - ולתלות אותו.

והנה הוא הצליח למצוא עליו עלילה, שאינו כורע ומשתחוה לו, ובעקבות כך מיהר להכין לו עץ תליה. הנה העץ "עֵמֶד בְּבֵית הָמֶן, גִּבּוֹהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה". משנאתו האישית היוקדת, הוא לא הסתפק בהוצאה להורג רגילה, אלא טרח להכין לו בחצר ביתו עץ גבוה. את כל הבית שלו הוא הפך בשביל להביא קורה גדולה וגבוהה. ומה זה אומר? דברים פשוטים וברורים! וכי היה עולה בדעתו לעשות את כל זה, סתם בשביל להוציא להורג אזרח שנתפס על הפרת חוק?!

העץ הגבוה העומד בחצר ביתו של המן, ונעשה בטרחה כה מרובה, באופן שיהיה כה גבוה - הרי הוא זועק ומוכיח, שיש לו להמן שנאה אישית כלפי מרדכי, בעבור שדיבר טוב על המלך!

לכן נכונים דבריה של המלכה ללא ספק. המן מוביל כאן מהלכים שלמים כדי לחתור תחת המלך. דבר לא עוצר אותו במרוצתו אל הכסא, הוא עושה הכל כדי להסיר את כל המחסומים המפריעים לו בדרך. (על פי אוסף פירושים על מגילת אסתר להגאון רבי דוד טעביל זצ"ל)

בקדרה שבישל, בה יתבשל

"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ תִּלְהוּ עָלָיו!" דבריו של חרבונה היו במקום. אכן מבחינתו של אחשורוש הפאזל הושלם, התמונה התבהרה. כל המחשבות שלו על המן ביממה האחרונה - אמיתיות ונכונות. לפניו עומד נוכל שפל ונתעב ממדרגה ראשונה. בוגד, מורד במלכות, מתנכל לחיי המלך והמלכה. לא, הוא אפילו לא מעוניין לשמוע מה בפיו של הנבל הזה. אינו מוכן להתדיין על כך מילה. הוא רוצה לראות אותו תלוי תיכף ומיד על העץ!

ומי האדם המתאים ביותר לביצוע גזר הדין? כמובן מרדכי היהודי. הוא, שראוי לאות ולדוגמא של נאמנות למלך, שנרדף על ידי המן דווקא בגלל נאמנותו הרבה - יבוא הוא ויתלה את הבוגד הנאלח!

פרפורים אחרונים

שלח המלך אחשורוש לקרוא למרדכי היהודי. אמר לו, עמוד וקח את המן צורר היהודים, ותלה אותו על העץ אשר הכין לך. בעת ההיא יצא מרדכי מאת המלך, ויקח את המן משער המלך. ענה מרדכי ואמר להמן: בוא אתי המן השונא, האויב הרע אשר לי וצורר כל היהודים, ונתלה אותך על העץ אשר הכינות לנפשך...

נפל המן לפני מרדכי וניסה להתחנן לפניו על נפשו: אוי, מרדכי הצדיק, איך אעז לדבר עמך, איך אעז להסתכל על פניך, אחר כל הרעה אשר חרשתי עליך, בהטותי אוזן לדבריהם הנאלחים של אוהבי וזרש אשתי... אוי, אוי! מרדכי הצדיק, עשה אתי חסד בגודל חסדיך, כי הלוא אין בקרבכם היהודים רוצחים והורגי נפשות. רק זאת אבקש ממך, מרדכי הצדיק: אנא אל תתלה אותי בבזיון כדרך שתולים פושעים שפלים ובזויים. אתה הרי יודע איזה מעמד היה לי. שרים ושליטי מדינות היו כפופים לפני, כאין וכאפס בעיני נחשבו. במילה אחת שלי הרעשתי מדינות. אוי, חוסה נא על כבודי, מרדכי הצדיק, ואל תהרגני ואל תשחיתני בבזיון, ואל תעלה את שיבתי על העץ. הרוג אותי בכל דרך אחרת שנראית לך, כרות ראשי בחרב המלך, אשר בה נהרגים גדולי המלכות, אך על עץ התלייה על תעלני.

(תרגום שני)

היה המן צווח ובוכה, אולם מרדכי לא היטה אוזן כלל לקול צעקתו, כי כל המרחם על הרשעים - אכזרי. ואדרבה, היה חפץ בתלייתו, כדי שיתפרסם הדבר בכל העולם, ובכך תהיה ליהודים נחמה ופתח של תקווה להאמין שהגזירה הנוראה עוד יכולה להתבטל.

את המן תלו על עץ גבוה...

"וַיִּתְּלוּ אֶת הָמָן עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הֵכִין לְמָרְדֳּכָי". קשרו את ידיו של המן באזיקים והובילוהו לכיוון ביתו, לעבר עץ התלייה אשר כה טרח להכין. נאספו שם רבים מישראל, והכהנים בחצוצרות, ונתקיים בהם מה שכתוב בתורה (במדבר פרק י פסוק ט): "וְכִי תִבְּאוּ מִלִּחְמָה בְּאַרְצְכֶם עַל הָצָר הַצָּר אֲתֶכֶם, וְהִרְעַתְּם בְּחִצְצֹת וְנִזְפָּרְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם, וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם". הצר הצורר הוא המן הרשע צורר כל היהודים.

כשבאו לתלותו נעשה נס שהתכופף העץ מעצמו. ותלו אותו בבגדי השרד החשובים והמיוחדים אשר לו, כדי שיהיה ניכר וברור לעין כל, שזהו המן הרשע בכבודו ובעצמו התלוי לו שם למעלה על העץ. (ת"ה קכז)

יצאה אסתר לראות את המן כשהוא מוצא להורג. אמרה: "נִפְשָׁנוּ כְּצִפּוֹר נִמְלָטָה מִפֶּחַ יוֹקְשִׁים, הִפֵּחַ נִשְׁפָּר וְאַנְחָנוּ נִמְלָטָנוּ" (תהלים קכד ז). ומרדכי ענה ואמר: "בְּרוּךְ ה' שֶׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף לְשֹׁנֵיהֶם" (שם ח). ועל זה אמר שלמה בחכמתו (משלי יא ח): "צִדִּיק מִצָּרָה נִחָלֵץ, וַיָּבֹא רָשָׁע תַּחְתָּיו", שהשכים המן בבוקר לתלות את מרדכי, והנה נתלה הוא עצמו באותו יום על העץ אשר הכין לו. "כן יאבדו כל אויביך ה'!" (מע"ל)

סוף טוב הכל טוב

"וְחַמַּת הַמֶּלֶךְ שְׂכָכָה". רק כעת, כשנתלה המן, חש אחשורוש כי הוא משתחרר מהמתח הנורא של השעות האחרונות. הכעס שגעש ורתח בקרבו על ההתנכלות הנוראה לחייה של אסתר, נח ושקט. גם הכעס הישן על הריגת ושתי, שפעפע בקרבו כבר תשע שנים ומיאן להירגע - כעת נרגע אף הוא. איך אומרים? סוף טוב הכל טוב... ומה יותר טוב מלשבת בארמון ולראות מבעד לחלון את המן תלוי ומתנדנד לו על העץ שם למעלה...!?

[המילה "שְׂכָכָה" מורה על שכיכה כפולה וחזקה. ולא כמו שנאמר לאחר מעשה ושתי: "כִּשְׁדַּח חַמַּת הַמֶּלֶךְ", שזהו שיכוך מועט ולא מושלם (תורה תמימה)]

יש לשאול, מדוע המגילה משמיעה לנו שחמתו של המלך על המן שככה, מה בכך, וכי אכפת לנו אם המלך ימשיך לכעוס על המן? אדרבה, שימשיך לכעוס...

אלא אמרו חז"ל: "וְחַמַּת הַמֶּלֶךְ שְׂכָכָה" - שתי שכיכות הללו למה? אחת של מלכו של עולם ואחת של אחשורוש. (מגילה טז ע"א)

והסבר הדברים: הרי ידוע שגזירתו של המן היתה עונש משמים, על אשר השתתפו היהודים במשתה אחשורוש. ואולם מי אמר שכעת, עם תלייתו של המן, התבטלה

הגזירה? אולי יש לחוש חלילה לגזירה אחרת מה'
יתברך? לכך השמיעונו: "וחמת המלך שככה" - חמתו של
מלך העליון על ישראל שככה. ובעקבות כך, אף חמתו של
אחשורוש על המן שככה, כלומר שהכעס שהמן הבעיר
בקרבו על ישראל - נעלם. דברי השטנה והנאצה של המן
נשכחו מליבו, ולא שמר עוד שנאה ליהודים. (אסיפת זקנים
שם)

פרק ח

הו יסופר היאך התמנה מרדכי למשנה
תחת צורבנו. ואף קיבל ליציא את ביתו
וראה עולם. כיצד הוציא ליהודים צו
הטנה ופסיון. מאוס ביצי בית המשפט
העליון. להשמיד ולהרוג ולעמוז על
נפשם. אף לבוז באויבים שללם ורכושם.
היאך הוצו מתפרסם מבלי עיכוב
ואיחור. ומרדכי יוצא בלבוש תכלת
וחור. ובכל מקום ליהודים שמחה
וצהלה. ואילו לשוניים פחד ובהלה.

המלך רגוע

זהו זה. המן תלוי - והמלך רגוע.

לא, אין לו שום הרהורי חרטה על הצעד הזה! אין לו שום רצון לבדוק את הדברים מחדש ולנבור בהם פעם נוספת! נכון שמדובר כאן במשנה למלך, שהתגלה לאחרונה כבעל כשרון יוצא מן הכלל. נכון שהעריץ אותו על היותו בעל כוחות קסם נפלאים. אבל יחד עם זאת, תמיד שכן בליבו רגש של דחייה כלפיו. מאז שגרם למותה של ושת, יש לו עליו שנאה נסתרת. מה גם שתמיד היה לו איזה מין חשש לא מוגדר, שמא המן 'מסובב' אותו. אז זהו זה, עכשיו כשהוא תלוי, הוא יכול להיות רגוע באמת.

וחוץ מזה, יש לו סיבה נוספת להיות רגוע. היום הובררה לו עובדה משמעותית מאוד. אבן גדולה נגולה מעל ליבו! תמיד העיק על ליבו הסוד הנורא, מה שאמרו לו החוזים בכוכבים, שהמלך שימלוך אחרינו יהיה יהודי. תמיד חשש שהיהודים ימרדו בו ויקחו ממנו את מלכותו. אבל היום נודע לו שאסתר, אשתו היקרה, היא יהודיה! כלומר: היהודי שימלוך אחרינו - יהיה בנו, עצמו ובשרו! (יערות דבש)

אז בעצם, לחינם רדף את היהודים, וגזר עליהם גזירת שמד נוראה. מסכנה אשתו היקרה, היא כל כך מצטערת... עליו לחשוב היאך לבטל את הגזירה!

מדינת חוק

אבל מי כמוהו יודע, שזה לא פשוט בכלל! האגרות החתומות בחותמת המלך כבר נשלחו והופצו, והרי החוק קובע שכתב אשר נכתב ונחתם בטבעת המלך, אין להשיב. ובמדינת חוק - אין משחקים, חוק זה חוק. גם אם בעקבותיו יובלו להריגה אנשים חפים מפשע, אין מה לעשות. חוק הוא ערך עליון. אוי ואבוי לו אם ינסה לעקוף את החוק! מיד יקום בית המשפט העליון ויזעק את זעקת

האמת והצדק. יעמידו אותו לדין, ולא יעזור לו שהוא המלך. במדינת חוק הכל שפיט, וכולם שפיטים.

עושים?

באמת

מה

אז

בית המן לאסתר

כצעד ראשון, החליט המלך, כי יש לפרסם ככל היותר את סיבת תלייתו של המן. שלא יחשבו שהיתה זו סתם סגירת חשבון בינו לבין המלך. שידעו שזה קשור לאגרות שהוא שלח, להתנכלות שלו נגד היהודים. שיידעו שמהו כאן לא בסדר, ויפחדו בינתיים לגעת לרעה ביהודים.

"פיוס ההוא נתן המלך אחשוורוש לאסתר המלכה את בית המן ציר היהודים". הנה החוק קובע, כי הרוגי המלך - נכסיהם ורכושם הולכים לקופת המלך. אם כן, הרהר אחשוורוש, עכשיו אני אוכיח לכולם, שהמן לא נהרג כמורד במלכות, אלא בגלל סיבה אחרת - בגלל היותו **"ציר היהודים"**. ולכן, את כל רכושו העצום ועושרו האגדי - לא אקח לי לקופת המלך כנהוג, אלא אתן אותו לאסתר המלכה, וכך ידעו כולם שבעבורה הוא נהרג, בעבור התנכלותו לה ולעמה היהודים! אין ספק שצעד זה יזכה לפרסום נרחב, ויעורר את ההדים הרצויים. אף אחד לא יעיז בינתיים לגעת ביהודים לרעה! (מלבי"ם)

ואכן, עוד באותו יום, ניתנה הפקודה. ארמונו המפואר של המן, עם כל אשר בו, וכל כספו, אוצרותיו ונכסיו הרבים - ניתנו במתנה לאסתר! אף בניו ובני ביתו - נמסרו לה לעבדים! (תרגום. ת"ה קל)

אחשוורוש אף ראה בכך צעד של פיוס וריצוי כלפי אשתו היקרה. הן עד עתה חשד בה שיש לה איזה קשר נסתר עם המן. לבטח היא חושבת שיש בלבו עדיין כעס עליה על המשתאות שערכה, בהם הזמינה את המן, ונתנה לו יחס נפלא. אוי, לא. הוא איננו מסוגל לחשוב על כך שאשתו היקרה תהיה בצער, שתחשוב שהוא כועס עליה. מה פתאום? אין לו שום כעס! הוא הרי יודע כמה היא נאמנה לו, ומעולם לא נתנה עיניה בהמן. הכל היה רק הצגה. אז הנה עכשיו זו הזדמנות בשבילו להוכיח לה שהכל בסדר. אין כאן הקפדות, אין כאן כעסים, אין כאן קנאה. הכל שרוי ומחול וסלוח. ואין הוכחה טובה יותר לכך, מאשר לתת לה את בית המן. הרי ברור שאילו היה

חושב שדעתה על המן, לא היה נותן לה את ביתו, אלא דווקא מנסה להשכיח אותו מליבה. (מנות הלוי)

"לב מלכים ושרים ביד ה'!" נפלא לראות, כיצד נותן הקב"ה בליבו של אחשוורוש אהבה כה עזה לאסתר, עד שהוא מוכן 'להפוך את העולם' בשבילה. הוא אינו מסתפק בכך שנתן לה את מבוקשה, ואף מעבר לכך, בכך שתלה את המן. אלא מוסיף לחשוב כיצד לרצותה ולפייסה, ולמנוע ממנה כל צער. ומוכן לשם כך אף לוותר על הזדמנות הפז לזכות בעושרו האגדי של המן. [ומהיכרותנו עם אחשוורוש, אנחנו כבר יודעים כמה הוא אוהב כסף ולא ישבע כסף].

מרדכי משנה למלך

"וּמֶרְדֵּכִי בָּא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי הִגִּידָה אֶסְתֵּר מָה הוּא לָהּ". בהזמנת כבוד, נקרא מרדכי לבוא אל המלך. עד עתה, בימים האחרונים, לא היה יכול מרדכי לבוא אל המלך כלל, מפני שהמן חסם את הגישה, דאג לנטרל את המלך מכל השפעה ושתדלנות של היהודים. אבל כעת, עם תלייתו של המן, הותרה הכניסה, ומרדכי סוף סוף יכול היה לבוא אל המלך. ואולם, לא רק שהותרה לו הכניסה, אלא שהוא הוזמן בדרך של כבוד, שהרי כעת הוא מגיע - לא רק כשר בכיר, ולא רק כמציל חייו של המלך - אלא גם כדוד ואומן של המלכה! (מנות הלוי קפא)

"וַיִּסֶר הַמֶּלֶךְ אֶת טַבַּעְתּוֹ אֲשֶׁר הָעֶבְרִי מֵהֶמָּן וַיִּתְּנָהּ לְמֶרְדֵּכִי". באותו מעמד ממנה המלך את מרדכי למשנה למלך, ונותן לו את טבעתו. אותה טבעת, אשר מילאה את תפקידה באמונה בהיותה בידיו של המן, בכך שעוררה את ליבם של ישראל לתשובה שלימה [כפי שהובא לעיל מאמר חז"ל: "גדולה הסרת הטבעת, יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שעמדו להם לישראל..."] (מגילה יד ע"א), עכשיו, שחזרו ישראל בתשובה, הגיעה שעתה לעבור מידיו של המן - אל ידיו של מרדכי, ולתת בכך תשועה והצלה לעם ישראל. (וזה היא ההדגשה במילים: "ויסר המלך

את טבעתו אשר העביר מהמן". מנות הלוי קפא ע"ב) [על פי הני"ל ניתן לפרש את ההבדל בטעמי המקרא בתיבות 'ויסר המלך' כאשר ניתנה הטבעת להמן, לבין 'ויסר המלך' כשניתנה הטבעת למרדכי. שבתחילה שנתן אחשוורוש את הטבעת להמן, הטעם הוא: דרגא תביר, שהנגינה בו לא חלקה, דהיינו שלא נתנה לו המלך בלב שלם, אלא בלב לא רגוע ומלא פחדים וחששות, שמא המן יכשיל אותו, וכנזכר לעיל שעדיין שנאה היתה שמורה בלבו להמן על שהרג את ושת. אבל כשנתנה למרדכי הצדיק, היה זה בלב סמוך ובטוח, שבודאי לו נאה ולו יאה, ואין ספק כי ישתמש בה כהוגן, ולא תצא תקלה תחת ידו, על כן הטעם שם: אזלא גריש, שהנגינה בו רגועה.]

מרדכי על בית המן

"וַתֵּשֶׁם אֶסְתֵּר אֶת מֶרְדֳּכִי עַל בֵּית הָמָן". אסתר הצדיקה והצנועה, אשר קיבלה לידה ביום אחד רכוש כה רב, לא רמו עיניה ולא גבה ליבה, ולא הילכה בגדולות ובנפלאות ממנה. אין מגמתה לזכות לעושר, לכבוד ולמעמד - אלא כל רצונה כעת להציל את אחיה היהודים. היא חשבה בליבה כי אילו ינתן בית המן למרדכי דווקא, תהיה התועלת גדולה יותר. הרי כולם מכירים את מרדכי כמנהיגם של היהודים וכיאוֹיב מספר אחד של המן, וברגע שביתו של המן יעבור למרדכי, הדבר יעורר רעש ופרסום עצום. תהיה זו הדגשה מוחשית לגודל **המהפך** שהתרחש במעמדם של היהודים. אות וראיה לכך שהשליטה עברה מידיו של המן לידיו של מרדכי.

ואולם, אין זה משורת דרך ארץ מצד אסתר, לתת למרדכי את המתנה שקיבלה מאת המלך, ולכן התחכמה למנות אותו כמושל על כל ענייני הבית, אשר על פיו יישק כל דבר, וכך ייראה לעיני כל, שמרדכי הוא בעל השליטה בבית המן. (מע"ל. מנות הלוי קפב)

המן, המן, בוא תראה איזה יופי! אתה התרברבת על שני דברים, עליהם דאגת לספר רק אתמול לאשתך ולאזהבך. התגאית על "כבוד עושרך ורוב בניך" - התגאית ברכוש הרב שלך, אז הנה, כעת כל הרכוש שצברת ואספת כל ימי חיך, עבר למרדכי ואסתר, אפילו בניך ניתנו להם לעבדים. והתגאית גם על אשר גדלך המלך ונישאך - אז הנה, גם הגדולה והמשרה שלך עברו למרדכי היהודי. כעת הוא המשנה למלך, והטבעת המלכותית נמצאת בידו.

ומה שהכי נחמד, שהכל קרה לך ביום אחד! ביום אחד בלבד התרחש כל המהפך הגדול הזה! זה אולי מזכיר לך משהו? גם אתה רצית לעשות איזה לינץ' ביהודים "ביום אחד", לא? אז תנסה להרגיש איך זה... (מלבניים. מע"ל. וי"א שכל העברת הרכוש והגדולה למרדכי ונתינת הטבעת, התרחשו עוד לפני הוצאתו של המן להורג, כדי שיראה בעיניו איך כל עמלו ומעמדו עוברים למרדכי.)

הכסף בידיים טובות

מרדכי, בקבלו לידיו עושר זה, הקציב שליש מן הרכוש - לבנין בית המקדש, שנמצא כרגע בשלבי בנייה התחלתיים. שליש נוסף - חילק כתמיכה לעמלי תורה, ושליש אחד הותיר בידיו (שומר טוב סוף פרק כב). אף ביקשה אסתר ממרדכי, שיתן פיצוי כספי לכל יהודי שניזוק מהתעללותם של הגויים בימים האחרונים. (מע"ל)

על כך דרש רבי אבא בר כהנא: "וְלַחֹטֵא נָתַן עֵינָן לְאַסּוּף וְלַכְּנוֹס, לְתֵת לְטוֹב לְפָנֵי הָאֱלֹהִים" (פרק ב פסוק כו) - החוטא זה המן הרשע, שאסף וכנס נכסים רבים. "לתת טוב לפני האלוקים" - אלו מרדכי ואסתר. (מגילה י ע"ב)

חששות כבדים

הנה כעת - מרדכי היהודי משנה למלך, ומושל על ביתו של המן. השמועות על התהפוכות האחרונות עושות להן כנפיים ומעוררות סערה. מעמד של היהודים מתייצב. ההתפרעויות נפסקות כליל.

אולם אסתר מצפה לחשוב מכל - לביטול הגזירה באופן רשמי!

נכון שנרגעו הרוחות, אבל למעשה זהו רק שקט זמני, הסכנה לא חלפה כלל! האגרות החתומות עושות את דרכן לעבר מדינות רבות, ומאיימות לעשות את שלהן.

שמועות ופרשנויות - ברורות ומסעירות ככל שתהיינה - אין בכוחן לגבור על כוחה של אגרת חתומה בחותם המלך, עם פקודה מפורשת להשמיד להרוג ולאבד. מה גם שעד שיגיע המועד בעוד 11 חודשים, כבר תאבדנה השמועות מכוחן. ומי יודע מה יכולות להיות התוצאות, חלילה!?

אז מדוע המלך בושש מלבטל את הגזירה?

בעצם, המתנות הרבות שנתן לה ולמרדכי, מתחילות כעת להחשיד אותה. אולי הן באות לחפות על משהו? אולי המלך רוצה להימנע מלהסתבך בענין, ולכן החליט לדחות במתנות? אולי במקום לפתור את הענין לעומק, בחר להסתפק בפתרונות חלקיים ועכשוויים, שרק יסקיטו את הענין? (מלבי"ם)

תחנוניה של אסתר

"וַתּוֹסֶף אֶסְתֵּר וַתְּדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וַתִּפֹּל לִפְנֵי רַגְלָיו וַתִּתְחַנֵּן לוֹ, לְהַעֲבִיר אֶת רֵעֵת הָמֶן הָאֶגְגִּי וְאֵת מַחֲשַׁבְתּוֹ אֲשֶׁר חָשַׁב עַל הַיְּהוּדִים".

אסתר הבינה, כי לא עת לחשות. עליה לשוב ולדבר עם המלך, להפעיל את כל כח השכנוע שלה. בדמעות ובבכי גדול נפלה לפני המלך, והתחננה אליו שיעביר את רעתו של המן כליל. היא בכתה בכי כה גדול, עד שכמעט לא היתה יכולה לדבר מרוב בכיה. (מע"ל)

גם כעת, כשדיברה אל המלך, היו עיניה וליבה נשואים בתפילה ובתחנונים למלך מלכי המלכים הקב"ה.

"וַתֹּסֶף אֶסְתֵּר" - היא הוספת רוח הקודש. [הוספה על מה שנאמר מתחילה (פרק ה פסוק א) "ותלבש אסתר מלכות" - שלבשה רוח הקודש].

"וַתְּדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ" - לפני הקב"ה. היא בכתה והתחננה לפניו שימחל עוונותיהם של ישראל ויבטל את כל המקטרגים הנולדים מהם, שגרמו לצרה זו שעשה המן. (הגר"א. מע"ל)

"וַיֹּשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר אֶת שְׂרָבֵט הַזָּהָב, וַתֵּקֶם אֶסְתֵּר וַתַּעֲמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ". אחשוורוש ניסה להרגיע את רוחה של אסתר. הוא הושיט לה את השרביט, כדי להעמידה. ובכך אף רמז לה שהוא מוכן למלא את מבוקשה. (ת"ה קלא)

ואכן אסתר קמה והתחננה לפני המלך על ביטול הגזירה והשבת האגרות שכתב המן, באומרה כי הצלת עצמה אינה חשובה בעיניה, כל עוד עמה נתון בסכנה.

"וַתֹּאמֶר אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב וְאִם מִצָּאֵתִי חַן לִפְנָיו וְכִשֹּׁר הַדָּבָר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְטוֹבָה אֲנִי בְעֵינָיו, יִכְתֹּב לְהָשִׁיב אֶת הַסְּפָרִים מִחֻשְׁבֵּת הָמֶן בֶּן הַמֶּדְתָּא הָאֲגָגִי אֲשֶׁר כָּתַב לְאַבְדֹת אֶת הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ: כִּי אֵיכָכָה אוֹכֵל וְרֹאֲתִי בָרָעָה אֲשֶׁר יִמָּצֵא אֶת עַמִּי, וְאֵיכָכָה אוֹכֵל וְרֹאֲתִי בְּאַבְדֹן מוֹלַדְתִּי".

אחשוורוש לא ידע כיצד לענות לה. הוא רצה להסביר שזה לא פשוט כמו שהיא חושבת. החוק לא מאפשר. מצידו היה עושה הכל בשבילה, אבל הוא כבול. צריך למצוא דרך חלופית. אולם היאך יאמר בפניה דברים כאלו?! הרי בקושי הצליח להרגיע אותה מבכיה ולהעמידה על רגליה, ועכשיו אם יאמר לה זאת, היא עלולה להתמוטט מרוב צער!

לכך ביקש אחשוורוש לקרוא למרדכי היהודי. נוכחותו ודאי תרגיע אותה ותשרה עליה ביטחון. היא תיווכח לראות שהמלך אינו מנסה לדחות את הבקשה ולהתחמק מן הבעיה, אלא מעוניין באמת למצוא את הפתרון הנכון. (הגר"א)

מחפשים פתרון

"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אַחֲשֹׁרֶשׁ לְאַסְתֹּר הַמַּלְכָּה וּלְמֶרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי". כעת, בנוכחותו של מרדכי, פרס אחשוורוש את תמונת המצב על השולחן: "הִנֵּה בֵּית הָמֶן נִתְּתִי לְאַסְתֹּר, וְאַתּוֹ תָּלוּ עַל הָעֵץ עַל אֲשֶׁר שָׁלַח יָדוֹ בְּיְהוּדִים". המצב כרגע הוא, שלמרות הגזירה הכתובה באגרות, הרי שבשטח כולם יודעים שאני המלך חפץ ביהודים. ציוויתי לתלות את המן, המשנה הדגול של הממלכה, ודאגתי להדגיש קבל עם ועולם, שהדבר נעשה רק בעבור התנכלותו ליהודים! כלומר כולם כעת מבינים שאגרות השמד הללו נכתבו ונחתמו על ידי המן, שניצל את מעמדו וסמכותו, וחתם על האגרות, **שלא על דעת המלך**.

רק מה? אחרי הכל, "כָּתַב אֲשֶׁר נִכְתַּב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ, וְנִחַתּוֹם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ, אֵין לְהָשִׁיב!" גם אם האגרות נחתמו בטעות, נגד רצון המלך - לפי החוק אי אפשר לבטלן. לכן אני מיעץ לכם: "וְאַתֶּם כָּתְבוּ עַל הַיְּהוּדִים פֶּטוֹב בְּעֵינֵיכֶם בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ, וְנִחַתּוּם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ". תנסו לכתוב אגרות אחרות, שלא תסתורנה את הראשונות, ויחד עם זאת יהיה בהן הצלה ליהודים. אני נותן לכם רשות לכתוב בשמי כל מה שתחפצו, ובלבד שלא תסתרו את האגרות הראשונות. אני בטוח שלאור הסערה האחרונה, והמסרים הברורים שהתקבלו עם תלייתו של המן, תצליחו אכן לנסח כתב הגנה, שיעמיד את הדברים על מקומם בצורה ברורה ואמינה. (הסבר מהלך הדברים הללו מתבסס בעיקר על פירוש המגילה "ראשון לציון" לרבנו אור החיים הקדוש, וספר מחיר יין לרמ"א [רבנו משה איסרליש] ועוד. ועיין שם ובמפרשים נוספים כל הקושיות המתיישבות בהסבר זה).

אגרות ההצלה

ואכן מרדכי כלכל צעדיו בחכמה ובתבונה. מלכתחילה, אילו ניתנה לו האפשרות, היה מבטל כליל את האגרות הראשונות, ופוקד שלא לגעת לרעה ביהודים כלל, ובכך היה פוטר את היהודים מכל 'כאב ראש' ומלחמה. אולם עתה, כשאין אפשרות להשיב את האגרות הראשונות, נקט מרדכי בכמה צעדים חשובים.

ראשית לכל, הוציא צו מלכותי, כי ביום שלושה עשר באדר, היום בו ניתן לגויים רשות לתקוף את היהודים, ניתן בזאת אף ליהודים כח וסמכות מאת המלך להתגונן על נפשם, לתקוף את אויביהם, ואף לבזוז את רכושם.

אגרות אלו, אשר נחתמו בחותם המלך, הופצו בכל השפות, בכל מדינה ומחוז, ומרדכי דאג אף לשלוח העתקים אישיים בלשון הקודש לכל מנהיגי היהודים שבכל מקום ומקום, כדי לתת בידם הוכחה כתובה וברורה לצדקת מעשיהם. שלא יהיה מצב שראשי הרשויות הגויים יעלימו את האגרות הללו וינסו להתעלם מהן. (ת"ה קלו)

מאת ה' היתה זאת לטובה, שלא ניתן היה לבטל את האגרות הראשונות. שאילו היו מבטלים את הראשונות, הרי בהגיע היום המיועד, היו משונאי ישראל שלא היו עוצרים ברוחם, ובתאוות רצח היו מתנפלים על היהודים שנואי נפשם, ומתעלמים מצו הביטול. ואילו ליהודים לא היתה יכולת להתגונן ולהשיב מלחמה. אבל עתה - בעקבות צו ההגנה המתיר ליהודים להילחם בשונאיהם, התרחש "ונהפוך הוא" - אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם" ... (תקפו של נס לרבי רחמים חי חיותה הכהן)

מסע הסברה

מלבד אגרות ההגנה המרכזיות הללו, שלח מרדכי בשם המלך אף אגרות הסברה נוספות - ארוכות ומנומקות, בהן הורחב אודות הזיוף הגדול, העוול הנתעב, וההכפשה השקרית נגד היהודים - שנעשו על ידי המן איש הבליעל. (הנוסח על פי תוספות השלם קלו. פירוש הרמב"ם. מפרשים נוספים)

כה אמר המלך הגדול אחשורוש

**לכל יושבי היבשה ולכל יושבי על הים, ערי מושב וערי מבצר,
ערי שדה וערי גבול, וכל מי שנכנס תחת משמעת המלך הגדול,
שלומכם יגדל.**

גלוי וידוע לכל העמים, כי ממלכתנו האדירה, החולשת על עמים ויבשות, חרטה על דגלה את סמל הצדק וההגינות. הרחבנו את גבולות הארץ, ניצחנו ממלכות, והכנענו לסור למשמעתנו את כל תושבי הארצות. ועם כל זאת - לא נהגנו בכוחנו בשרירות לב עם נתיננו. טובת האזרחים היא העומדת בראש מעיינינו. ביערנו מן העולם את העריצות והרודנות שהיו מונהגים בשלטונות הקודמים - ונתנו חופש מלא לאזרחינו, לעשות כרצון איש ואיש.

והנה עלה בינינו איש אחד, מזרע אומה שפלה מלומדת תככים ומזימות ומלחמות ועצות רעות, והתחזה ונדמה לנו כאומתנו, וקרבנוהו וגידלנוהו, וקראנוהו משנה למלך, וחשבנוהו לאוהבנו ושוחר טובתנו וטובת ממלכתנו. ולא ידענו רוע לבבו, כי היה בלבו להרוג את המלך וליקח ממנו מלכותו, ולתפוס לידי השלטון בעריצות ובתוקפנות. והוא בנכל לבבו ובשקרו הטעה לב המלך, וכתב לאבד מתוכנו אומה שלימה, והם אנשים צדיקים וישרים, אמיתיים ותמימי דרך, ועושים טובה עם מושלי הארץ. אין לנו מהם כל נזק שצריך להישמר מפני רעתו, והם חכמים ואצילים, יביאו תועלת ולא יזיקו, ויש ביניהם אנשים קרובים למלכות, וענייני הממלכה מופקדים ומסורים בידם. והנה אף נגלה שהם מן השבט של הגבירה הגדולה אסתר, אצילת העם, מגזע מלכים. ושומרה ואומנה הוא איש צנוע ושלם וחכם ויודע בכל, עומד בראש בני דתו, מרדכי היהודי, דודה אחי אביה, דורש טוב לנו ואהוב לנו ונמצא בתוכנו. והמן האויב הנתעב כתב עליהם עלילות ברשע להכפיש שמם בעולם ולהאבידם מן הארץ.

והיה לא תהיה בממלכתנו רבת החסד, לפשוע באנשים חפים מפשע. וכשנתגלתה לנו הרעה שהיתה בו, וחפצו לבגוד בגידה חזקה, מיהרנו לבער הרע מקרבנו, ותפסנו אותו והשפלנו אותו ותלינו אותו על עץ גבוה חמישים אמה. וכל מחשבתו וגמולו השבנו לו בראשו.

ועתה פונה אני בזאת בקריאה נאמנה לכל אזרחי ממלכתי הנאמנים, להיות שותפים עמי במלחמת הצדק והיושר, ולעמוד לצד היהודים. ואני נותן בזאת תוקף וסמכות ליהודים לחגור נשק ולעמוד על נפשם ולהשיב מלחמה לכל מי שירים ראש לפגוע בהם לרעה. ואתם אזרחים הטו אליהם שכם לעוזרם ולנשאם ולעמוד מול הקמים עליהם לרעה, וביערנו הרע מקרב ממלכתנו.

היו שלום, וחיו בשלום, ויתן לנו האלוקים שלום בקרב ממלכתנו.

על כל זאת באתי על החתום. יום כ"ג לחודש סיון שנת ג'ת"ד

נאום המלך אחשוורוש ירום הודו ותכון ממלכתו

היושב פה עיר הבירה שושן.

מכתבים לראשי הרשויות

בנוסף לאגרות, יצאה אף פקודה מלשכתו של מרדכי היהודי, במכתבים אישיים לכל ראשי הרשויות, מפקדי הצבא, השרים ומושלי המדינות - שעליהם במלחמה זו לעמוד לצידם של היהודים ולעזור להם במלחמתם נגד אויביהם. (מע"ל)

שליחת האגרות

"וַיִּקְרְאוּ סִפְרֵי הַמֶּלֶךְ בַּעֲת הַהִיא בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא חֹדֶשׁ סִיוֹן בְּשִׁלוֹשָׁה וְעֶשְׂרִים בּוֹ, וַיִּכְתֹּב כָּל אֲשֶׁר צִוָּה מְרַדְּכִי אֶל הַיְּהוּדִים וְאֶל הָאֲחֻשְׁדֶּרְפָּנִים וְהַפָּחוֹת וְשָׂרֵי הַמְּדִינוֹת אֲשֶׁר מֵהֵדוּ וְעַד כּוּשׁ, שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה, מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְעַם וְעַם כְּלָשְׁנוֹ, וְאֶל הַיְּהוּדִים כְּכַתְּבָם וְכָל־שׁוֹנִם". [זה הפסוק מונה מ"ג תבות, והוא הארוך ביותר בכל התנ"ך, כי הוא לטובתן של ישראל, לכך יש לו כבוד זה שהוא גדול מכל פסוק (ת"ה)].

ביום כ"ג בסיון ג'תד, שבעים יום לאחר שליחת אגרות השמד של המן, נחתמו ונשלחו אגרות ההצלה. ומדוע המתינו זמן כה רב, והלוא חודשיים קודם בט"ז בניסן כבר ניתלה המן? אלא שכל עוד שהיו השליחים הראשונים עדיין בדרכם לעשות את שליחותם ולהפיץ את אגרות השמד, לא היה טעם לשלוח שליחים חדשים עם אגרות חדשות. האזרחים היו מתייחסים לאגרות הללו בחשדנות

ובחוסר אמון, והיו סבורים שהן מזוייפות. אולם כעת, כשחזרו השליחים, שלחו עם אותם שליחים עצמם את האגרות החדשות, וכך הן התקבלו באמון מלא ללא שום חשש זיוף. (הגר"א)

"בַּעַת הַהִיא, בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא חֲדָשׁ סִינּוּ, בְּשִׁלּוּשָׁה וְעֶשְׂרִים בּו'". הפסוק מציין שהתאריך הזה לא היה במקרה, אלא "בעת ההיא", בזמן מכוון בדיוק מאת ה'.

כי הנה בתאריך זה הושלמו בדיוק שבעים יום משליחת אגרותיו של המן. שעמלק הוא ראש לשבעים אומות המצרות לישראל, ככתוב: "ראשית גויים עמלק". לפיכך מיום שנכתב כי זרע עמלק ישלטו ביהודים עד יום שכתב שהיהודים יאבדו את עמלק, היה מרחק שבעים יום, כמו שהם רחוקים היהודים מזרע עמלק. (אור חדש למהר"ל)

וכמו כן, באותם שבעים יום קשים אלו, עשו ישראל תשובה שלימה בלב שלם, כנגד השבעים שנה שהיו בגלות, וזה היה סוף הגלות. (הגר"א)

"וַיִּכְתֹּב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אַחֲשֹׁרֶשׁ, וַיַּחֲתֵם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ, וַיִּשְׁלַח סִפְרִים בְּיַד הָרָצִים בְּסוּסִים רַכְבֵּי הָרֶכֶשׁ הָאֲחַשְׁתָּרְנִים בְּנֵי הָרַמְכִּים". מרדכי כתב בעצמו את האגרות וחתם בעצמו, ושלח בעצמו, ואילו בהמן כתוב: "נכתב ונחתם", "ונשלח" - הכל על ידי אחרים, כי המן ברוב גסותו וגאווותו עשה הכל על ידי שליח, לא כן מרדכי הצדיק רצה כי מצוה רבה זו של הצלת ישראל תהיה על ידו. (יינה של תורה)

"הָרָצִים רַכְבֵּי הָרֶכֶשׁ הָאֲחַשְׁתָּרְנִים, יָצְאוּ מִבְּהֵלִים וְדַחוּפִים בְּדָבַר הַמֶּלֶךְ, וַהֲדַת נִתְּנָה בְּשׁוֹשֶׁן הַבִּירָה". מחמת שהיו השליחים עייפים כבר משליחותם ולא היה בהם עוד כח לרוץ, ולעומת זאת מרדכי רצה שיגיעו כמה שיותר מהר כדי לשמח את היהודים ולבטל יגונם, וכמו כן שיתחילו להזדיין בנשק, שהרי הם אינם מלומדי מלחמה, לכן שלח מרדכי את השליחים כשהם רכובים "האחשתרנים בני הרמכים" - מין גמל בעל שמונה רגליים, וריצתו מהירה מאוד, ויכול לרוץ ששה ימים ללא אכילה ושתייה. (ת"ה. מע"ל)

גדולת מרדכי

**"וּמֶרְדֵּכִי יָצָא מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחוּר וְעֹטָרַת זָהָב
גְּדוֹלָה וְתִכְרִיךְ בּוּץ וְאַרְגָּמָן, וְהָעִיר שׁוֹשֶׁן צָהָלָה וְשִׂמְחָה".**

למעשה, כבר לפני למעלה מחודשיים מונה מרדכי למשנה למלך, ונעשה שר חשוב ומפורסם ביותר. ואולם מרדכי העניו והצנוע עד עתה לא רצה להבליט את כבודו, ולא חפץ לנהוג בשררה, בפרט כשבני עמו עדיין שרויים בצער ובדאגה.

לעומת זאת עכשיו, לאחר שהופצו אגרות ההצלה, ראה מרדכי לנכון דווקא לנהוג שררה בפרהסיה ובפרסום רב. הוא ידע שככל שיוסיף להתפרסם ולהתגדל שמו בממלכה, יהיה זה לתועלת היהודים במלחמתם נגד אויביהם, שכן יותר ויותר אזרחים יימנעו מלהילחם נגדם ואף יעמדו לצידם.

ואכן יצא מרדכי בבגדים יקרים עד מאוד ששוויים 120 ככרי זהב. היתה גלימתו עשויה משי ירוק וארגמן, משובצת בזהב ואבנים טובות ומרגליות, ובמותניו היתה חגורה שהיתה בה שורה של אבני שוהם יקרות. גם נעליו היו מעובדות בזהב ומרגליות, וחרב של העיר מדי, תלויה היתה על צוארו בשרשרת של זהב. על ראשו היה כתר העשוי 'זהב מוקדון' [סוג משובח מאוד של זהב]. ועל כל זה - התעטר בגאון בתפילין, ובכך הכירו כולם שהוא מרדכי היהודי, ונתקיים בו הפסוק: **"וַיֵּרְאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלָיו, וַיֵּרְאוּ מִפָּנָיו"**.
(דברים כח י)

כשיצא מרדכי מבית המלך, היו הרחובות מקושטים בהדסים, ובחצרות היו פרושים יריעות ארגמן הקשורים בחבלי שש, כדי להצל עליו מפני השמש. בחורים הלכו לפניו כשבידיהם כתרים, כדרך שעושים לשרים הגדולים, והכוהנים תקעו בחצוצרות. עשרת בני המן היו קשורים בידיהם והיו הולכים לפניו, והתוודו ואמרו: ברוך המקום ברוך הוא, שמשלם שכר טוב לצדיקים, וגמול רע לרשעים. ומשיב גמול רשעים בראשם, ואת המן אבינו השוטה שבטח ברכושו, שבר מרדכי העניו בתענית ותפילה. ואסתר המלכה היתה מסתכלת מחלונה ואמרה: **"עוזרי מעם ה', עושה שמים וארץ"**.

זכה מרדכי, ובשכר שיצא אל רחוב העיר בשק ואפר, וקרע בגדיו בשביל ישראל - יצא עכשיו אל רחוב העיר בלבוש מלכות. ובשכר ששם על ראשו אפר - יצא עכשיו בעטרת זהב גדולה, וקוים בו הפסוק: **"לָתֵת לָהֶם פָּאֵר תַּחַת אָפֶר"**. שכל המצטער עם הציבור,

שמחה וששון

"וְהָעִיר שׁוֹשֶׁן צְהֵלָה וְשִׂמְחָה". על כך אמר רבא: "בְּרַבּוֹת צְדִיקִים יִשְׂמַח הָעָם, וּבִמְשָׁל רָשָׁע יֵאָנַח עָם" (משלי כט). ברבות צדיקים - אלו מרדכי ואסתר, ישמח העם - ככתוב: "והעיר שושן צהלה ושמחה". ובמשול רשע יאנח עם - זה המן, ככתוב: "והמלך והמן ישבו לשתות, והעיר שושן נבוכה". (מגילה יא ע"א)

"לְיִהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשׁוֹשֶׁן וִיקָר" - דרשו חז"ל: אורה - זו תורה, שמחה - זה יום טוב, ששון - זה מילה, ויקר - אלו תפילין (מגילה טז ע"ב). מלמד שעל כל אלה גזר עליהם המן. ועכשיו יכלו מחדש לעסוק בתורה, לשמור שבתות ומועדים, למול את בניהם ולהניח תפילין. (תרגום ורש"י)

וניתן לפרש, כי לולא ביטול הגזירה לא היה להם אור התורה, ורק עתה שנתבטלה הגזירה, קיבלו את התורה מחדש - ברצון ובשמחה. וכמו כן, כעת התחדשה להם שמחת יום טוב, שהתבטלה מהם בעקבות גזירתו של המן, והעבירו יום טוב ראשון של פסח בתענית. והתחדש אף הששון שבמצות המילה, שעד עתה היו מלים בסתר, כדי להסתיר את יהדותם שלא יתנכלו להם הגויים, ועכשיו יכלו למול בגיל ובששון. וכן זכו כעת לחוש את הכבוד והיקר שבמצות התפילין, וללכת עימן בגאון ובתפארה, כשם שהלך עימן מרדכי. (ויזרע יצחק על המגילות)

"וּבְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה, וּבְכָל עִיר וָעִיר, מְקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מִגֵּיעַ, שִׂמְחָה וְשׁוֹשֶׁן לְיִהוּדִים, מִשְׁתֵּה וְיוֹם טוֹב, וְרַבִּים מֵעַמֵּי הָאָרֶץ מְתִיחִדִּים כִּי נִפְל פָּחַד הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם". האגרות הביאו עימן לכל מקום את בשורת המהפך הגדול. היהודים אשר עד עתה נאלצו

להתחבא במקומות נסתרים, מחמת האווירה העוינת השוררת בחוצות והתפרעויות ההמון - יצאו עתה בגאון ובששון החוצה. ואילו הגויים שונאי ה', אותם אלו שהתחילו להתנכל ליהודים ולהפגין את שנאתם היוקדת, פחדו עתה מפני נקמתם, והתחילו לחפש מקומות מסתור. רבים מהגויים, מחמת פחדם ומוראם, אף 'התייהדו' - עשו עצמם כיהודים. [ואולם לא קבלו אותם להתגייר ולהסתפח בנחלת ה', כמבואר בגמרא (יבמות כד ע"ב), שלא קבלו גרים בימי מרדכי, כיון שלא היתה כוונתם כנה ושלמה לשם גיור. לכן כתוב 'מתייהדים', שעשו עצמם כיהודים, אבל באמת אינם יהודים גמורים (הגר"א)].

מעשה היה ברבי חייא ורבי שמעון בן חלפתא שהיו הולכים בדרך, וראו איילת השחר, שבקע אורה [זריחת השמש]. אמר רבי חייא לרבי שמעון: כך היא גדולתם של ישראל, לאט לאט. בתחילה "ומרדכי יושב בשער המלך", אחר כך "וירכיבוהו ברחוב העיר", אחר כך "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות...". לבסוף - "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר". (אס"ר יד)

פרק ט

בו יסופר על יום אירועי של מאבק
ומלחמה. מלחמת ה' העמלק והאמורי
נקמה. היאק הפלו והצפו ללא פחמים
וחמלה. ואי ואי על העל שם נתלה.
ואתי סוף כל סוף נחו מאויביהם

16. וכיצד בתורה התחלקו
והתאחדו. והיאך נקבעו ימי הפורים
לצורות. לה' להוצות מהלל וביטות.

תכונה ודריכות

הימים הולכים ונוקפים, היום המיועד הולך ומתקרב. דריכות ומתיחות רבה ניכרת בקרב היהודים. יודעים הם היטב, שעם כל התפוכות הנפלאות, ועם כל השמחה וההקלה שהגיעו אליהם עם קבלתן של אגרות ההצלה, עדיין חיהם תלויים להם מנגד. הצו הנורא של המן עדיין מרחף מעל ראשם. נכון שניתנה להם אפשרות להילחם ולעמוד על נפשם, אבל - מהו כוחו של עם קטן, מפורד ומפורד בין העמים, מול המון גויים רבים, מלומדי מלחמה, שונאי ישראל, תאבי שלל?!

הן אמת, כי בחסדי שמים, נראה שההמון הגויי נטש את כלי המלחמה, ופניו לשלום. זאת הודות לדמותו רבת העוצמה של מרדכי היהודי, אשר שמעו וגדולתו הולכים למרחקים, ויש לו השפעה אדירה בעולם כולו.

ואולם - מנגד, קיימת פעילות מדאיגה, מאסיבית ומקיפה, של תנועת הג'יהאד העמלקי! הללו - מנאמניו של המן וממשיכי דרכו - אינם שוקטים לרגע. הם מתכוננים ונערכים לקראת מלחמת חורמה נגד היהודים.

הג'יהאד העמלקי

אכן, התנועה העמלקית נערכה למלחמה - למרות הכל.

לא. אותם לא ירשימו אגרות, ועליהם לא יאיימו בשום דבר. היום הגדול שציפו לו הולך ומתקרב. זה היום שלהם, הם לא יפספסו אותו!

אי, אי... המן, המן. האיש האמיץ, ש'הרים את הכפפה' ויצא לבער את הנגע היהודי מן העולם. איי... איך נפל קרבן בידי מרדכי?! אבל דמותו וצוואתו חקוקים בלבבם, בוערים בעצמותיהם. במותו צוה להם את מלחמת החורמה נגד היהודים. כן, להשמיד להרוג ולאבד. אנשים נשים וטף. ביום שלושה עשר לחודש אדר. לא לחינם בחר המן את היום הזה. בכשפיו ובקסמיו ידע את היום המדויק שבו מזלם של ישראל למטה. הם לא יתנו ליום הגדול הזה לחמוק תחת ידיהם. יקומו ויצאו - להרוג או להיהרג. ילחמו עד טיפת דמם האחרונה.

זה לעומת זה

ככל שקרב היום, גברו ההיערכות והפעילות. ראשי התנועה העמלקית ליבו את נאמניהם לצאת להילחם. בעיר שושן, שבה קיים ריכוז גבוה של יהודים, הוקם מטה הפיקוד המרכזי של התנועה, בראשות בניו של המן. משם התפרסה פעילות נרחבת בכל רחבי הממלכה.

קול צחצוחי החרבות לא נעלם מאוזניהם של היהודים. היטב ידעו והבינו ש"אין לנו על מי להישען, אלא על אבינו שבשמים". הם עשו את ההשתדלות המתבקשת, נערכו אף הם לקראת מלחמה והצטיידו בכלי נשק - אבל ידעו כי לא בחיל ולא בכח יגברו על אויביהם, אלא בישועתו של ה'. ואכן התחזקו בתשובה ובתפילה, ואת יום י"ג באדר - קבע מרדכי היהודי ליום של תענית ותפילה. שהרי - "אֱלֹהֵי בָרָכָב וְאֱלֹהֵי בְּסוּסִים, וְאֶנְחֲנוּ בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֵינוּ נִזְכִּיר!"

מלחמה לה' בעמלק

"וּבִשְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר, בְּשָׁלוֹשָׁה עָשָׂר יוֹם בּוֹ, אֲשֶׁר הִגִּיעַ דְּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ לַהֲעֲשׂוֹת, בַּיּוֹם אֲשֶׁר שָׁבְרוּ אִיִּבֵי הַיְּהוּדִים

לְשִׁלוֹט בָּהֶם - וְנִהְפֹּךְ הוּא, אֲשֶׁר יִשְׁלֹטוּ הַיְּהוּדִים הֵמָּה בְּשִׁנְאֵיהֶם.
נִקְהָלוּ הַיְּהוּדִים בְּעָרֵיהֶם בְּכָל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשֹׁרוֹשׁ לְשִׁלַּח יָד
בְּמִבְקָשֵׁי רָעָתָם, וְאִישׁ לֹא עָמַד בְּפָנֵיהֶם, כִּי נָפַל פַּחַדָּם עַל כָּל
הָעַמִּים."

ביום המיועד "נִקְהָלוּ הַיְּהוּדִים בְּעָרֵיהֶם", התקבצו והתאחדו יחדיו
לצום ותפילה, ואמרו סליחות ותחנונים לפני הקב"ה שיעזרם
במלחמתם נגד זרע עמלק החפצים לאבדם. באחדות שלימה
ובהתחזקות בישועת ה' - יצאו למלחמה. (מע"ל. ת"ה קלח)

ואכן במלחמה זו ראו היהודים עין בעין את ישועת ה'. העמלקיים
הגיבורים, מלומדי המלחמה, נפלו שדודים בידיהם. "וְאִישׁ לֹא עָמַד
בְּפָנֵיהֶם, כִּי נָפַל פַּחַדָּם עַל כָּל הָעַמִּים", אפילו הילדים שבישראל -
אימתם נפלה עליהם. (ת"ה קמו)

**"וְאִישׁ לֹא עָמַד בְּפָנֵיהֶם" - "איש" הוא השר של אומות
העולם, שהקב"ה הכניע אותו מלמעלה, שלא יעמוד בפני
היהודים. (ת"ה קמו)**

באופן יוצא מגדר הרגיל, בכל מהלך המלחמה - עמדו שאר הגויים
דווקא לצד היהודים, ולא לצד העמלקיים. זאת למרות שהיה להם
פיתוי להרוג ביהודים כדי לבזוז את שללם. "וְכָל שָׂרֵי הַמְּדִינֹת
וְהָאֲחֻשְׁדָּרָפָּנִים וְהַפָּחוֹת וְעוֹשֵׁי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ מִנְּשָׂאִים אֶת
הַיְּהוּדִים" - ראשי המדינות וכל אנשי הממשלה, לא רק שלא הסיתו
את ההמון נגד היהודים, אלא אף עודדו ודרבנו את האזרחים לעזור
ליהודים במלחמתם. ובעלי המלאכה למיניהם ["עושי המלאכה"] -
סייעו אף הם ככל שיכלו, במתן ציוד ואספקה ללוחמים היהודים,
וכיסוי הוצאות המלחמה. (ת"ה קמז. מע"ל רלד)

וכל כך למה? "כִּי נָפַל פַּחַד מֶרְדֳּכִי עֲלֵיהֶם. כִּי גָדוֹל מֶרְדֳּכִי בְּבֵית
הַמֶּלֶךְ, וְשָׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל הַמְּדִינֹת, כִּי הָאִישׁ מֶרְדֳּכִי הוֹלֵךְ וְגָדוֹל".
שהרי מרדכי היהודי מכהן כמשנה למלך, והמלך הולך ומעלה אותו
מדרגה לדרגה, ונותן בידיו סמכויות רחבות, ואם כן יכול הוא להדיח
אותם בקלות מכסאם. (תוקפו של נס לרבי רחמים חי חיותה הכהן)

"וְעָשִׂי הַמִּלְאָכָה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ" - אלו המלאכים, משרתיו של מלך העולם, אשר שלחם הקב"ה לנשא את היהודים ולעמוד לצידם במלחמתם.

וזהו שנאמר בהמשך: "נִקְהָלוּ וְעָמְדוּ עַל נַפְשָׁם" - וְעָמְדוּ בכתוב חסר, כאילו כתוב: "וְעָמְדוּ", שהקב"ה עמד על נפשם להגן עליהם מפני אויביהם, שלא יהרגו בהם. (ת"ה קמו קנד)

לעשות נקמה בגויים

"וַיָּכֻחוּ הַיְּהוּדִים בְּכָל אֹיְבֵיהֶם מִכַּת חֶרֶב וְהָרָג וְאַבְדָּן, וַיַּעֲשׂוּ בְּשָׂנְאֵיהֶם כְּרָצוֹנָם". הכו היהודים באויבים העמלקיים ללא רחמים, וכמו שאמר שמואל לשאול בצאתו למלחמה בעמלק: "עֲתָה לָךְ וְהַכִּיתָה אֶת עֲמֶלֶק, וְהַחֲרַמְתָּם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ, וְלֹא תִחַמַּל עָלָיו, וְהִמַּתָּה מֵאִישׁ עַד אִשָּׁה, מֵעַלְל וְעַד יוֹנֵק..." (שמואל א טו ג), לפי שעמלק כידוע הוא שורש הרע.

וכך הרגו בהם, בכל מיני מיתות שונות ומשונות, כפי המזדמן. חלקם הרגו בחרב, וחלקם בהָרָג - במגלפים ובמקלות. מהם איבדו אף בכל מיני מיתות וְאַבְדָּן - כגון שהציתו באש את מקום הימצאם, או שהשליכו אותם ממקום גבוה, או זרקו אותם לנהרות וכדומה. וכן עשו בהם שפטים, עיוורו את עיניהם וחתכו את ידיהם ורגליהם. כן יאבדו כל אויבך ה' (ת"ה קמח)

המלחמה המרכזית בשושן

"וּבְשׁוֹשַׁן הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְּהוּדִים וְאַבְדּוּ חֲמֵשׁ מֵאוֹת אִישׁ. וְאֵת פֶּרֶשְׁנֵדְתָּא, וְאֵת דְּלָפּוֹן, וְאֵת אֶסְפֶּתָא, וְאֵת פּוֹרְתָא, וְאֵת אֲדִלְיָא, וְאֵת

**אֲרִידָתָא, וְאֵת פֶּרֶם שֶׁתָּא, וְאֵת אֲרִיסִי, וְאֵת אֲרָדִי, וְאֵת וִיזְתָּא. עֲשֵׂת
בְּנֵי הָמֶן בֶּן הַמֶּדְתָּא צִרְרֵי הַיְּהוּדִים הָרְגוּ, וּבִבְזָה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם."**

בשושן הבירה, שבה כאמור פעל מטה הפיקוד המרכזי של העמלקיים, התנהלה המלחמה ביתר עוז. בחסדי ה', אף שם השתלטו היהודים על אויביהם והרגו בהם 500 איש, כשבראשם ראשי הפורעים והמסיתים, הלוא הם עשרה מבניו של המן הרשע, אשר כל אחד ואחד מהם היה "דג שמן" בפני עצמו נולכן ראוי להזכיר במגילה את כל אחד מהם בשמו (מע"ל).

בהריגתם של עשרת הבנים הללו, זכו היהודים גם לבצע מעט "חיסול חשבונות", כי הם אלו אשר בזמנו כתבו למלך אחשוורוש כתב שיטנה על יהודה וירושלים, וגרמו להקפאת בניית בית המקדש (רש"י). [כמבואר לעיל בהרחבה, בפרק הפתיחה - הרקע למלכות אחשוורוש].

לא נוגעים בשלל!

ואולם היהודים בכל המקומות "בִּבְזָה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם" - לא לקחו לעצמם כלל וכלל מן הרכוש, שהרי - הזמן קצר, והמלאכה מרובה! ישנו יום אחד לחיסול האויבים, אז למי יש זמן פנוי להתעסק בשלל?! הלוא בינתיים האויבים עלולים לחמוק ולברוח! (ת"ה קנא)

מלבד זאת, אם יקחו מהשלל, המלך והשרים יסתכלו על זה בעין צרה. ירגישו שהיהודים מתעשרים על חשבונם. הם אף יוכלו לטעון שהיהודים הרגו אנשים חפים מפשע רק כדי לבזוז את שללם. אבל כעת, שכל השלל ילך אל אוצרות המלך, אדרבה, יתרצה המלך וישמח בנקמתם של היהודים מאויביהם. (רש"י. אבן עזרא. ת"ה קנא)

גם בזה שלא לקחו היהודים מן השלל, כיפרו על מה שעשה שאול, שלקח הביזה מהעמלקים, ובגלל זה נכשל במצוות מחיית עמלק. כעת תיקנו הדבר שלא ליהנות כלל מממון זרע עמלק. (רבנו בחיי)

הידיעות מגיעות אל המלך

"בַּיּוֹם הַהוּא בָּא מִסְפֵּר הַהֲרוּגִים בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ". כבר באותו יום נמצאו להם כמה "נשמות טובות" מן הגויים אשר מיהרו להחיש את הידיעות המדויקות אל המלך, כדי להראות לו איזה הרג חוללו היהודים. (מע"ל)

אבל ליהודים זה לא הפריע. אדרבה, גם הם היו מעוניינים שהמלך ידע באלו מספרים מדובר. שידע מה רבו צורריהם ושונאיהם, עד שגם אחר פקודת המלך נמצאו עדיין חמש מאות איש שהרימו ראש נגדם! (מלבי"ם. אלשיך)

וכדי לרצות את לב המלך, שימשיך לעמוד לצידם, הביאו היהודים לפניו את השלל של ההרוגים. היה זה שלל רב מאוד, כי הנהרגים היו אנשים עשירים, ובפרט בני המן שכל אחד מהם היה גנרל עשיר בעל מעמד. (מע"ל)

מה' מענה לשון

אך למרות זאת, למשמע מספרם הרב של ההרוגים, חש אחשוורוש תרעומת בלבבו. הוא פנה אל אסתר ואמר לה: **"בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְּהוּדִים וְאַבְדּוּ חֲמֵשׁ מֵאוֹת אִישׁ, וְאֵת עֲשָׂרַת בְּנֵי הָמֶן. בְּשָׂאֵר מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ מָה עָשׂוּ?"**. הוא התכוון לומר לה, שהיהודים, איך לומר? קצת הגזימו. אם בעיר הבירה, מקום מושבו של המלך, הם העיזו להרוג 500 איש, מי יודע מה עשו בשאר המדינות...

אבל הוא איננו יודע למה, תוך כדי דיבורו, חש לפתע צורך לשנות את הכיוון. ופתאום התחיל להמתיק את דבריו ולפרש את כוונתו בצורה אחרת לגמרי: אוי ואבוי, אשתי היקרה. אם בשושן, שזו עיר הבירה, העיזו אויביכם ככה להרים ראש, עד שנאלצתם להרוג 500 איש, בשאר המדינות מי יודע מה קורה, כמה העיזו להרים ראש נגד היהודים. זה ממש מבהיל. צריך לחשוב איך למגר לגמרי את התופעה המסוכנת הזו! ולכן - **"וַיֹּמַר שְׂאֵלְתִּי וַיִּנָּתֶן לִּי, וַיֵּמָּה בִּקְשָׁתִי עוֹד וַתֵּעָשׂ!"** (מלבי"ם. תורה תמימה. מע"ל רלט)

אמר ר' אבהו, מלמד שבא מלאך וסטרו על פיו! " [נהפך את דיבורו] (מגילה טז ע"ב. תורה תמימה)

יום נוסף בשושן

"ותאמר אסתר, אם על המלך טוב, ינתן גם מחר ליהודים אשר בשושן לעשות כדת היום. ואת עשרת בני המן יתלו על העץ".

השיבה אסתר למלך: ודאי כך הוא, כאשר דיברת, אדוני המלך! אכן היהודים הנמצאים בשושן פחדו להרוג יותר מדי, ולא הרגו לגמרי את כל השונאים. וזה כל כך חבל, כי דווקא כאן, בעיר שושן, מרוכז הגרעין הקשה של שונאי היהודים. אם אתה חשבת ש-500 איש זה הרבה, אז אני אומרת לך שזה מעט, כי מסתובבים כאן עדיין בעיר עוד 'שאהידים' וצמאי דם רבים, שרוצים לשלוח יד ביהודים. למרות שחלף היום, הם לא ינוחו ולא ישקטו, ועלולים הם לצאת בהתפרעויות גם מחר. ובפרט שרבים מהם רוצים לנקום את נקמת יקיריהם שנהרגו היום. ולכן אני מתחננת לפניך שתתן כאן בשושן יום נוסף ליהודים לעמוד על נפשם ולהרוג בשונאיהם. ובנוסף לכך, את אותם בני המן, ראשי הפורעים, שנהרגו היום, נוציאם לתלייה, כדי להפיל אימה ופחד, שלא יעזו עוד אף אחד להרים ראש נגד היהודים.

אחשוורוש הסכים, ואכן דבריה של אסתר הוכיחו את עצמם. למחרת, ביום י"ד באדר, המשיכה המלחמה בשושן, והיהודים הרגו עוד 300 איש. כלומר: אחרי כל מאורעות האתמול, עדיין נמצאו 300 איש, אשר בשנאתם היוקדת ובתאוותם לדם יהודי, העיזו להרים ראשם וניסו לשלוח יד ביהודים. (ת"ה קנב, קנג. מלבי"ם. מע"ל)

תליית עשרת בני המן

אותם עשרת בני המן שנהרגו, הוצאו לתליית ראווה על העץ הגבוה חמישים אמה שהכינו יחד עם אביהם לפני כשנה.

המן עדיין היה תלוי עליו, כי מרדכי השאיר אותו על העץ במשך אותם 11 חודשים שחלפו מאז תלייתו, למען יראו וייראו [ועיין שלחן

ערוך יורה דעה סימן שמו]. כעת הובאו הבנים בסמוך לאביהם, ונתלו על העץ, זה תחת זה. ואולם לפני תלייתם ערפו את ראשיהם, והם נתלו קטועי ראש.

הָרְגוּ הַיְּהוּדִים וְאֶבֶד חֲמֵשׁ מֵאוֹת
אִישׁ:
פְּרִשְׁנֵתָא
דְּלָפוֹן
אֶסְפֵּתָא:
פּוֹרְתָא
אֲדִלָּא
אֶרִידְתָּא:
פְּרִמְשֵׁתָא
אֶרִיסִי
אֶרְדִּי
וִיזְתָּא:
עֶשְׂרֵת
בְּנֵי הָמֶן בֶּן הַמֶּדְתָּא צִרַר הַיְּהוּדִים
הָרְגוּ... וְתֹאמַר אֶסְתֵּר אִם עַל
הַמֶּלֶךְ טוֹב יִנָּתֵן גַּם מָוֶה לַיְּהוּדִים
אֲשֶׁר בְּשׁוֹשָׁן לַעֲשׂוֹת כְּדַת הַיּוֹם
וְאֵת עֶשְׂרֵת בְּנֵי הָמֶן יִתְּלוּ עַל
הָעֵץ.

כמה טוב שגובה העץ היה 50 אמה, כך היה מקום לכולם ברווח, ואפשר היה לתלות אותם בצורה מאוד מסודרת ובולטת. הנה, כך: כל אחד תפס גובה של 3 אמות [כמטר וחצי], מלבד המן שתפס 4 אמות מפני שנתלה עם ראשו. סה"כ 34 אמות. ובין אחד לשני צריך לעשות קצת רווח, שלא יהיה להם צפוף, וגם שכל אחד יהיה ניכר בפני עצמו, ובכן עשו רווח של אמה בין אחד לאחד [סה"כ 10 אמה]. למעלה, מעל הראש של המן, הותירו רווח של עוד אמה אחת, כדי שלא ינקרוהו הציפורים, כך שישאר שלם וכולם יוכלו לזהותו בלי בעיה [כי הציפורים לא יבואו "חזיתית" לאוכלו מפני שהם מפחדים מצורת אדם. אבל אם יהיה ראשו בראש העץ ממש, הם יכולים לבוא מלמעלה ולנקרו מבלי לראות שזה אדם]. למטה, מתחת לרגליים של ויזתא - הותירו 3 אמות, כדי שלא יבואו כלבים או חיות רעות לנגוס בו ו"יגנבו את ההצגה"... וכמו כן, העץ היה תחוב באדמה בעומק של 3 אמות, שיהיה יציב. סה"כ בדיוק 50 אמה. (ת"ה קמט-קנג. ילקוט ש"ש תתרגט. טעמא דקרא קנח) [ובמסכת בבא בתרא (כה ע"א) מבואר שמרחיקים את הנבלות ואת הקברות מן העיר חמישים אמה, מפני ריח רע].

הם כתובים במגילה ממש באותו סדר שבו הם נתלו, זה מתחת לזה
[המילה "איש" מרמזת על המן, שעליו נאמר "איש צר ואויב המן הרע הזה"]:

אמר רבי יוחנן: האות ו' של המילה ויזתא, צריך למתוח
ולהאריך אותה, "כמורדיא דלברות" [כמשוט של ספינה]
ומה הטעם? שכולם בעץ אחד נתלו, זה למטה מזה.

דרש רבי שילא: כל השירות נכתבות אריח על גבי לבינה,
לבינה על גבי אריח [אריח הוא הכתב, והלבנה הוא הרווח החלק.
למשל, שירת הים כתובה בתורה באופן "בנוי" ו"יציב", שכל שורה
נסמכת על חברותיה], חוץ משירה זו ומלכי כנען, שהם אריח
על גבי אריח ולבינה על גבי לבינה. ומה הטעם? שלא תהא
תקומה למפלתם. דהיינו שלא יהא להם מקום להרחיב
צעדיו תחתיו. [שהרי יש לצדם מקום ריק, נפילה]. (מגילה טז ע"ב
ורש"י)

ומה עם יתר בניו של המן? הלוא כזכור היו לו 208 בנים. ובכן, חוץ
מן העשרה שנתלו, רבים נהרגו בשושן יחד עם יתר ההרוגים. ו-70
בנים שנשארו בחיים, ברחו יחד עם זרש, והתפרנסו מקיבוץ נדבות
[שְׁנוֹרָר בלע"ז...]. ברוך משפיל גאים עדי ארץ, מגביה שפלים עד מרום.
(ת"ה קנד. מגילה טו ע"ב)

ימי משתה ושמחה

"וַיִּשְׂאֹר הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּמַדִּינוֹת הַמֶּלֶךְ נִקְהְלוּ וַעֲמַד עַל נַפְשָׁם וְנוֹחַ
מֵאִיבֵיהֶם וְהָרַג בְּשִׁנְאֵיהֶם, חֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים אֶלֶף, וּבִבְזָה לֹא שָׁלְחוּ
אֶת יָדָם. בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אֲדָר, וְנוֹחַ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹ, וַעֲשֵׂה
אֶתוֹ יוֹם מְשֻׁתָּה וְשִׂמְחָה. וְהַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוֹשָׁן, נִקְהְלוּ בְּשְׁלוֹשָׁה
עָשָׂר בּוֹ וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹ, וְנוֹחַ בְּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ, וַעֲשֵׂה אֶתוֹ יוֹם
מְשֻׁתָּה וְשִׂמְחָה."

עם סיומה של המלחמה, חשו היהודים הקלה ושמחה עצומה. רק
כעת, כשהיום הקשה הזה כבר מאחוריהם, ובחסדי ה' שום יהודי

לא נפגע, ולא עוד אלא שזכו לטהר מאויביהם 75,000 איש עמלקיים רשעים שונאי ה', יכולים הם סוף סוף לנשום לרווחה. כעת בי"ד באדר, כשנחו מאויביהם, עשו יום של משתה ושמחה והודיה לה' יתברך, כי גבר עלינו חסדו. (הגר"א)

ובשושן, שבה כאמור היתה עדיין סכנה והמשיכה המלחמה גם בי"ד, הרי שרק בט"ו נחו מאויביהם, ועשו אותו יום משתה ושמחה.

התחזקות בתורה

מתוך שמחתם של היהודים, קבלו הם את התורה עליהם ביתר שאת וביתר עוז, כמו שנאמר: **"וְקָבַל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הֵחֵלוּ לַעֲשׂוֹת"**. "וקיבל" - בלשון יחיד, לומר שקבלו עליהם הכל כאיש אחד בלב אחד, כמו שבמתן תורה קבלו את התורה מתוך אחדות מלאה, שנאמר שם: **"ויחן שם ישראל נגד ההר"**.

ואומרת הגמרא, כי בימי מרדכי ואסתר קבלו היהודים את התורה שבעל פה בשמחה. כי את התורה שבכתב כבר קבלוה ברצון ובשמחה במעמד הר סיני, כמו שנאמר בתורה: **"כל אשר דבר ה', נעשה ונשמע"**. מפני שאין בתורה שבכתב לא יגיעה ולא צער. אבל התורה שבעל פה שיש בה הרבה דקדוקי מצוות וצריכה עמל ויגיעה, לא רצו אז לקבלה, עד שכפה הקב"ה עליהם הר כגיגית, ואמר להם: אם מקבלים אתם את התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתם. והוכרחו לקבלה בעל כרחם. ובימי מרדכי ואסתר, מרוב חביבות הנס, חזרו וקבלו גם את התורה שבעל פה ברצון ובשמחה. (שבת פח ע"א)

כתיבת המגילה

"וַתִּכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה בֵּת אֲבִיחַיִל וּמֶרְדֳּכָי הַיְּהוּדִי אֶת כָּל תִּקְוָהּ, לְקַיֵּם אֶת אֲגֶרֶת הַפָּרִים הַזֹּאת הַשְּׁנִית". כתבו מרדכי ואסתר את כל דברי המגילה ברוח הקודש. שלחה אסתר המלכה את המגילה לחכמי ישראל ואמרה להם: **"קבעוני לדורות"**, שתהיה למגילת אסתר קדושה כמו לספרי הקודש. אך חכמים לא רצו להסכים

איתה, כדי שלא לעורר שנאה אצל אומות העולם. השיבה להם אסתר, הלוא כבר כתוב מאורע זה בספר ההיסטוריה של מלכי מדי ופרס. ובכל זאת לא רצו להסכים עמה. אמרו: כתוב בתורה "אלה המצוות אשר ציוה ה' את משה" - שאין נביא אחר יכול לחדש דבר מעתה, ומרדכי ואסתר מבקשים לחדש לנו דבר? והיו נושאים ונותנים בדבר, ולא זזו משם עד שהאיר הקדוש ברוך הוא את עיניהם, ומצאו את הפסוק שנאמר בתורה במלחמת עמלק: "כתוב זאת זכרון בספר", והסכימו לה. (בבלי מגילה ז ע"א. ירושלמי מגילה פ"א ה"ה)

או אז קבעו את ימי הפורים לדורות, עם כל מצוותיהם. ועל התקנה חתמו בית הדין הגדול שהיה בירושלים, ומאתים זקני התורה, ושלושת הנביאים חגי זכריה ומלאכי, ודניאל וחבריו, ונחמיה ובלשן וזרובבל. (מע"ל שד)

פור המן נהפך לפורינו

המגילה מציינת: "על פן קראו לימים האלה פורים, על שם הפור". ולכאורה נראה שעניין הפור שהפיל המן, הוא ענין קצת שולי בכל הסיפור. ואולי היה מתאים יותר לקרוא לימים ימי שמחה, ימי הצלה וכדומה?

אלא, מעשה במלך שעבר עם שריו ועבדיו דרך מדבר צחיה ויבש, והנה נקרה בדרכם הלך מסכן, אשר התייבש מחוס המדבר, והיה זקוק למים מרובים. מיד שלח המלך את רוכביו שימהרו להרכיבו ולהחישו אל מעיין מים חיים, למען ירווה את צמאונו וירחץ ותחי נפשו.

חסד גדול עשה המלך לאותו אדם להחיותו ולהצילו, אולם עם כל זאת, החסד הזה הוא מצומצם ומוגבל לאותו אדם בלבד. אבל אילו יצווה המלך למשרתיו לאמר: מהרו חפרו בארץ עד מוצאיכם מקור הנוזלים באר מים חיים, הנה החסד הזה גדל ערכו הרבה יותר, כי הוא ימשך לכל האנשים הבאים אחר כך אל המקום הזה, בכל זמן שיהיה.

כזה היה נס פורים. ההצלה שעשה ה' לישראל מגזירתו של המן, לא היתה הצלה פרטית רק לדור הזה. אלא העניין הוא שה' הפך לגמרי את מזלם של הימים הללו.

כי באמת הפור שהפיל המן מיום ליום ומחודש לחודש, היה על פי מערכת צבא השמים, בחפשו אחר זמן אשר יהיה בעבורו ברום ההצלחה ובתכלית המעלה, וישראל חס ושלום בתכלית הירידה. והנה עם כל זה "פור המן נהפך לפורנו" ושב הזמן להיות לעזרנו, עד אשר קבעו חז"ל (תענית כט ע"ב): **"משנכנס אדר מרבין בשמחה"**. אדם שיש לו דין עם גוי, כדאי לו שהמשפט ייערך בחודש אדר, שיש בו מזל טוב לישראל. כלומר הקב"ה הפך את המזל לגמרי, גם במשך כל הדורות - לטובת ישראל.

לכן אומרת המגילה: "והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור", כי מיני אז והלאה נקבעו להיות ימי ישועה לדור ודור. ולזאת קוראים לימים האלה פורים, שזה היה עיקר הנס, שפור המן נהפך לפורנו, וה' שידד את כל מערכות צבא השמים - לטובת עם ישראל. (בית דוד דרוש יב. הובא באוסף פירושים על מגילת אסתר עמ' ע. וכ"כ הגר"א והמלבי"ם)

פרק י

"וַיָּשֶׂם הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוֹשׁ מֵס עַל הָאָרֶץ וְאֵי הַיָּם. וְכָל מַעֲשֵׂה תִקְפוֹ וְגִבּוֹרָתוֹ, וּפָרָשֶׁת גְּדֻלַּת מְרָדְכִי אֲשֶׁר גָּדְלוֹ הַמֶּלֶךְ, הָלֹא הֵם פְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי מֶדִּי וּפָרְס". בהיות מרדכי משנה למלך, הצליח ה' את דרכו, להרחיב ולהגדיל את הממלכה, לכבוש מדינות רבות ולשים עליהם מיסים, כמו שנאמר (תהילים לו): **"צַדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ וַיִּשְׁכְּנוּ לָעֶד עָלֶיהָ"**. [רק שהמגילה ייחסה זאת למלך, משום כבודו].

הממשלה הפרסית הנפיקה לכבודו מטבעות חדשות, כאות וסמל ל"איש שלום". על המטבעות היתה חקוקה מצד אחד דמותו של מרדכי, ומן הצד השני דמותה של אסתר המלכה. מטבעות אלו הופצו לשימוש בכל רחבי הממלכה. (אס"ר יב)

אך למרות כל טרדותיו ועיסוקיו בענייני המלכות, היה **"גָּדוֹל לַיהוּדִים, וְרָצוּי לְרֹב אַחֲיוֹ, דִּישׁ טוֹב לְעַמּוֹ, וְדָבָר שְׁלוֹם לְכָל זֶרְעוֹ"**, שעיקר מעייניו היו נתונים לאחיו היהודים, להורות להם את התורה

ולהשתדל בכל ענייניהם. ולא התנהג עמם בתוקף ובחוזקה, רק בשלום ובמישור. (אבן עזרא. מלבי"ם)

אמר רבי יעקב בר אחא: אמר הקב"ה למרדכי, אתה דרשת את שלום נפשה של נערה אחת יתומה מאב ואם, חייך שאני נותן לך לדרוש את שלום אומה שלימה, שנאמר: "דורש טוב לעמו, ודובר שלום לכל זרעו". הקב"ה מנסה תחילה את מנהיגי ישראל ובודק אותם במרעה הצאן, שאם ינהיגו את הצאן בהנהגה יפה ונכונה, ידעו להנהיג אף את עם ישראל. אף כאן עשה הקב"ה נסיון למרדכי בהנהגתו כלפי אסתר, וכשראה את חמלתו עליה וטוב ליבו, זיכהו שינהיג אומה שלימה. (אס"ר ו ח. חזו"ע)

ונתחזק!

חזק

חזק

מאמרים לפורים

"זכור את אשר עשה לך עמלק...!"

שנאת נצח

אומרת התורה (דברים כה יז-יט) "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים, אשר קרך בדרך, ויזנב בך כל הנחשלים אחריך, ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים. והיה בהנחית ה' אלהיך לך מכל איביך מסביב, בארץ אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה לרשתה, תמחה את זכר עמלק מתחת השמים - לא תשכח".

התורה מצווה ציווי כפול וחזק: "זכור" ו"לא תשכח!". לעולם ועד אל לך לשכוח את זממו של עמלק, את התנכלות והיטפלותו לעם

ישראל. ובכל שנה אנו שבים ומזכירים זאת מחדש, כשאנו קוראים בתורה את הפסוקים הללו, בשבת שלפני פורים [כי בפורים זכינו לאיבודו של המן, מזרע עמלק]. "שלא תיחלש שנאתו ותחסר מהנפשות עם אורך הזמן" (רמב"ם, ספר המצוות עשה קפט). שתשתמר השנאה לנצח.

מיהו עמלק? מדוע ציוותה התורה לכרות לו ברית שנאה לעולם, לאבדו ולהכריתו?

משרש נחש - יצא צפע

נתחקה אחר שורשיו. וכדברי הנביא (ישעיה יד כט): "כִּי מִשְׁרָשׁ נָחָשׁ - יֵצֵא צָפֵעַ". (להלן ברובו מן הספר מעיין המועד פורים פרשת זכור).

עמלק היה עם שנקרא על שם מייסדו הראשון - עמלק, בנם של אליפז ותמנע. תמנע היתה בת אלוף מיושבי שעיר החורי. כיון ששמעה אודות גדולתם של אבותינו אברהם ויצחק, שהיו קדושים ונערצים, והמונים נהו אחריהם לשמוע ללקחי הדרכתם, וראתה את גדולתו של יעקב אבינו ובניו הקדושים, ביקשה להסתפח אליהם ולהתגייר. תהה יעקב אבינו על קנקנה וראה שהיא מושרשת במידות מושחתות ללא תקנה. סירב לקבלה ולגירה. כיון שנדחתה, פרצו ארסי מידותיה בפרץ של משטמה עזה, יוקדת ומורעלת. הלכה והיתה לפילגש לאליפז בן עשו, אחיו ושונאו הגדול והמושבע של יעקב אבינו. ומהם נולד - עמלק.

עמלק זה, גדל על ברכי סבו עשיו. ממנו, ומאמו תמנע, ספג את ארס השנאה ליעקב. יומם ולילה חינכו סבו על מורשת השנאה, על שבועת המשטמה. אמר לו: "כמה יגעתי להרוג את יעקב, ולא עלה בידי. תן דעתך לגבות את נקמתי!"

שאל עמלק: איך אוכל לגבור עליו?

אמר לו: סימן זה יהא בידך, כשתראה שנתקלו בדבר עבירה - הווי קופץ עליהם.

עשיו מת, ושנאתו המפעפעת לובתה בידי נכדו, אשר ייסד עם שלם, שאין לו במורשתו אלא רעיון אחד, ייעוד אחד: להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים - מנער ועד זקן, טף ונשים. עם שלם שאינו מייחל אלא לדבר אחד: מתי יחטא עם ישראל, מתי יעורר עליו כעס ממרום. מתי יסטה מן המסילה הישרה ואפשר יהיה לזנב בו, לקטול

בו. עם שלם שתורתו - תורת ההשמדה, הרצח, השנאה, המשטמה.
מטרתו לעקור, לגדוע, להרוס, לקעקע, ותו לא!

בדרך בצאתכם ממצרים

התיישב העם העמלקי בארץ הנגב, כשהוא אינו שוכח את "ייעודו"
וחזונו הגדול. אבל רק לאחר כ-200 שנה נקרתה לפניו ההזדמנות.

הנה עם ישראל, אשר היו נתונים עד כה בעבדות קשה ובשעבוד נורא,
תחת מגפיה הדורסות של האימפריה המצרית - יוצא לפתע לחופשי,
בקול רעש גדול. יציאתם מחוללת מהפכה בינלאומית אדירה, שכן
הם הצליחו לפורר עד דק את האימפריה האדירה, ששלטה בכיפה
שלטון ללא מיצרים. בגינם - ניתכו על מצרים עשר טראומות
נוראיות, בזו אחר זו, וזרעו בה הרס וחורבן. ערערו לחלוטין את
מעמדה המדיני והכלכלי. ולבסוף - הנחילו למצרים את מכתם
הסופית ומפלתם המוחצת, ב"קריעת ים סוף", כשפרעה וכל חילו
טובעו בים.

והנה כעת הם הולכים, בגאון ובקומה זקופה, אל הארץ אשר נשבע
אלוהיהם לתת להם. הם מוקפים בניסים - עמוד ענן הולך לפניהם
ביום, ועמוד אש בלילה. ענני כבוד מקיפים אותם ומגינים עליהם
מכל נזק וסכנה. אלוהיהם דואג להם במדבר הצחיח אף ללחם מן
השמים, ולמים מן הסלע.

אימתו וחיתתו של העם הפלאי, נופלת על כל גויי הארץ: "שָׁמְעוּ
עַמִּים יִרְגְּזוּן, חֵיל אֶחָז יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת, אֲזַנְבְּהֶלוּ אֶלּוּפֵי אֲדוֹם, אֵילֵי
מוֹאָב יֵאחֲזְמוּ רֶעֶד, נִמְגּוּ כָל יִשְׁבֵּי כְנָעַן. תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וַיִּפְחַד..."
(שמות טו יד-טז)

ועמלק - לא יכל לסבול זאת!

אומנם לא היה מאויים. לא היה נתון בסכנה כלל. ארבע מאות פרסה
הפרידו בין ארצו לבין העם הנמצא כרגע בקרבת ים סוף. ארצו אף
לא היתה יעד לכיבוש, כי לא היתה כלולה בגבולות ארץ כנען, שעמדו
בני ישראל לרשת. ובכל זאת - לא יכל לשבת בשקט. לא יכל לשאת
את מציאותו של עם ה'.

הוא היה חייב לעשות משהו. לנגח, להילחם. ולמרות שסיכויי
הצלחתו היו אבודים מראש, זה לא הרתיע אותו. אומנם לא ישיג

דבר, ינחל תבוסה מוחצת, יספוג קורבנות וימיט על עצמו אסון לאומי כבד - אבל לפחות יצליח לנח, לגרום לישראל צער ונזק, להוריד משהו מהזוהר האופף אותם. "משל לאמבטיה רותחת, שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד, קפץ וירד לתוכה. אף על פי שנכוה, הקרה [קירר] אותה בפני אחרים". (רש"י)

ואכן כאשר ראה עמלק שישראל חטאו ב"מסה ומריבה", ורפתה מעט אמונתם בקב"ה (כנאמר בתורה שמות יז), מיד "קפץ לאמבטיה" ובא להילחם עמם. [וזהו: "וַיִּזְנֶב בָּדָד כָּל הַנְּחָשִׁים אַחֲרָיו, וְאַתָּה עֲיִף וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים"]. וכיצד ניצחוהו ישראל? על ידי התחזקות באמונת ה'! כפי שאומרת התורה: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוֹשֻׁעַ, בְּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים, וְצֹא הִלָּחֵם בְּעִמְלֵק מִחָר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי. וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כְּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ מֹשֶ�ה לְהִלָּחֵם בְּעִמְלֵק, וּמֹשֶׁה אָהָרֹן וְחֹזִיר עָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה. וְהָיָה כְּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ - וְגִבֹּר יִשְׂרָאֵל, וְכָאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ - וְגִבֹּר עִמְלֵק". (שמות פרק יז)

אמרו חז"ל: וכי ידיו של משה מגברות ישראל או ידיו שוברות עמלק? אלא כל זמן שמגביה ידו כלפי מעלה, היו ישראל מסתכלים בו, ומאמינים במי שפקד את משה לעשות כן, והקב"ה עושה להם ניסים וגבורות. (מכילתא בשלח מסכת דעמלק פרשה א)

לאחר מלחמה זו, בנה משה מזבח לה', וקרא לו: "ה' נָסִי". "וַיֹּאמֶר: כִּי יָד עַל פֶּסֶחַ יְהוָה, מִלְחָמָה לַה' בְּעִמְלֵק מִדֹּר דָּר". ידו של הקב"ה הורמה להישבע בכסאו, להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית! ומדוע נאמר בפסוק "פֶּסֶחַ", ולא "כסא"? וכן מדוע מוזכר שמו של הקב"ה בצורה חסרה - "יה"? - כי **נשבע הקב"ה, שאין שמו שלם, ואין כסאו שלם, עד שימחה שמו של עמלק כולו.** וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם. (רש"י)

מלחמה לה' בעמלק מדור דור!

מעיד המדרש (תנחומא תצא ט): מיהו עמלק? **עם שבא ללקק דמם של ישראל ככלב** [עמלק - עם לק]. ועל הכלבים נאמר: "והכלבים עזי נפש, לא ידעו שבעה". זוהי מגמתו, זהו ייעודו, של העם העמלקי - להתנכל ליהודים, ללקק את דמם, מבלי לדעת שובע, ה' יצילנו.

והקב"ה ציוה: "וְהָיָה בְּהִנִּיחַ ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל אִיבֶיךָ מִסָּבִיב, בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ, תִּמְחָה אֶת זֶכֶר עִמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם - לֹא תִשְׁכַּח". כלומר כאשר יכנסו עם ישראל לארץ ישראל

ויסיימו את מלחמות הכיבוש, מצוה עליהם לצאת להילחם בעמלק ולמחותו.

ואכן כעבור כ - 400 שנה, לאחר שהומלך שאול, המלך הראשון של ישראל, ציוה עליו שמואל הנביא: "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת, פִּקְדֹתִי אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּלֶק לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שָׁם לוֹ בַּדֶּרֶךְ בְּעֵלְתּוֹ מִמִּצְרָיִם. עָתָה לֵךְ וְהַפִּיתָה אֶת עִמָּלֶק, וְהַחֲרַמְתָּם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ, וְלֹא תִחַמַּל עָלָיו, וְהִמָּתָה מֵאִישׁ עַד אִשָּׁה מֵעוֹלָל וְעַד יוֹנֵק מִשׁוֹר וְעַד שָׂה מִגִּמְלָל וְעַד חֲמוֹר..." (שמואל א פרק טו)

אולם לדאבונו, המטרה הוחטאה, כפי שמסופר בהמשך: "וַיֵּךְ שָׁאוּל אֶת עִמָּלֶק וַיִּתְּפֶשׂ אֶת אֶגֶג מֶלֶךְ עִמָּלֶק חִי וְאֶת כָּל הָעַם הַחֲרִים לְפִי חֶרֶב. וַיַּחְמַל שָׁאוּל וְהָעָם עַל אֶגֶג וְעַל מֵיטֵב הַצֹּאן וְהִבָּקֶר..." עמלק לא נמחה כליל.

כ - 300 שנה לאחר מכן, אבדו עקבותיו המדוייקים של העם העמלקי, בעקבות מסע כיבוש עולמי חסר תקדים, שערך סנחריב מלך אשור. כדי להבטיח את כניעת פסיפס העמים שהדביר תחתיו, נקט בשיטת ההגליה ההמונית. לדוגמא: בכובשו את רובה של ארץ ישראל, הגלה את עשרת השבטים אל מעבר לנהר הסמבטיון, ובמקומם יישב נוכרים מאיי כפתור וסרדיניה. בין העמים שהגלה היה גם עמלק, ומאז לא נודעו עקבותיו [מלבד אחד מבניו - המפורסם וידוע לשמצה: המן בן המדתא האגגי, נצר לאגג מלך עמלק]. לכן מאז, איננו יכולים לקיים בפועל את מצות מחייתו [אבל מצות הזכירה לעולם נשארת].

ואנו מצפים ומייחלים ליום שבו הקב"ה בכבודו ובעצמו ימחה את זכר עמלק מן העולם, כפי שהובטח לנו בתורה: "כִּי מָחָה אֶמְחֶה אֶת זֵכֶר עִמָּלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם". (שמות יז יד)

למחות את עמלק – מליבנו

עלינו להבין: הלוא הקב"ה "קורא הדורות מראש", ידע וצפה כי עמלק יטמע בין העמים ולא תהיה לנו אפשרות למחותו, ומדוע ציוה עלינו: "תִּמְחֶה אֶת זֵכֶר עִמָּלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם - לֹא תִשְׁכַּח". ומה תועיל לנו הזכירה, כשאין לנו אפשרות להוציאה לפועל?

אלא: אומנם אבדו עקבותיו המדויקים של העם העמלקי, אבל עדיין הוא קיים בעולם. והרושם שלו קיים - אף בלבנו. מהו אותו רושם, וכיצד עלינו למחותו?

70 אומות ברא הקב"ה בעולם, ולכל אומה ואומה ניתן כח ייחודי המאפיין אותה [לדוגמא: פלישתים - ליצנות. אדום - שפיכות דמים. ישמעאל - גזל]. והאדם הוא "עולם קטן", בתוכו נטועים כל 70 הכוחות והמידות הללו.

ומהן המידות הללו - טובות או רעות? תלוי איך משתמשים בהן. כי המידות, כהגדרתן - הן רק כלי קיבול [כלי מידה], וניתן למלאו בטוב או ברע, להשתמש בו לחיוב או לשלילה. אין לך מידה שאינה נצרכת לעיתים, בזמן הנכון ובמינון הנכון.

"כל הכוחות הנטועים בכל נפש מישראל, אין לחשוב שהוא רע גמור, ושצריך להיות הפכו. כי אין לך שום מידה וכח שאין בהם צד טוב. רק שצריך להשתמש בהם כפי רצון ה' יתברך. ואם אינו כפי רצון ה' יתברך, גם המידות הטובות - רעות".

לדוגמא: מידת הגאווה, הגם שהיא נראית כשלילית, מכל מקום ישנה גאווה רצויה וטובה, כשהיא בבחינת: "ויגבה לבו בדרכי ה'". וכמו כן מידת הכעס, כשהיא לשם שמים, אף היא יכולה להיות לפעמים נכונה וטובה. ולעומת זאת גם המידות הטובות יכולות להיות שליליות כשאין משתמשים בהם לפי רצון ה', כמו שאול, שנענש בעבור הרחמנות [שריחם על אגג מלך עמלק]. וענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס - החרובה בית אלוקינו (גיטין נו ע"א).

הנה לנו דוגמא מחז"ל למידת שפיכות דמים - שאף היא יכולה להיות רעה או טובה: ידוע שעשיו היה "אדמוני" - מלשון דם, שופך דמים. "וכיון שראה שמואל הנביא את דוד [כשבא להמליכו על ישראל] והוא אדמוני, נתיירא ואמר: אף זה שופך דמים כעשיו? אמר לו הקב"ה: דוד הוא אדמוני "עם יפה עיניים" - עשיו מדעת עצמו הוא הורג, אבל דוד מדעת הסנהדרין הוא הורג". הרי לנו שאפילו תכונה של רצח יכולה להיות חיובית כאשר משתמשים בה לפי רצון ה'. וכדברי הגמרא שהנולד במזל מאדים יהיה שופך דמים - או מוהל ושוחט. בידו לנתב את המידה לטוב או למוטב - כחפצו.

על האומות העיד הבורא: "כל מה שעשיתם, לכבודכם עשיתם". מנצלים הם את תכונותיהם וכוחם להישגים אנוכיים, לתועלת עצמית, לנהנתנות לשמה. אבל מידתם ותכונתם לכשעצמה איננה שלילית כאמור. אפשר וצריך להביאה לקדושה, והם הם נשמות הגרים הבאים מאותה אומה. ועל כן: "לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות, אלא כדי שיתווספו עליהם גרים" (פסחים פז ע"ב), שיתעצמו בתוכם מגוון של כוחות, וישתמשו בהם לרצון ה'.

ומהו כוחו המיוחד של עם ישראל? לעם ישראל אין שום כח מיוחד מסויים - הכח היחיד שלו הוא ההתבטלות לרצון ה'. ייחודיותו היא היותו עם ה': "ואנחנו עמך וצאן מרעיתך", כצאן הנמשך אחר הרועה, כך אמרנו "נעשה ונשמע". כל תכונה וכל מידה, אנו רוצים להשתמש בה אך ורק בכפוף לרצון ה'. אין לנו רצונות משלנו, אין לנו מאוויים משלנו. בניגוד לאומות העולם שמייחסים את כוחותיהם לעצמם.

זהו שאמרו חז"ל, שישראל נמשלו ללבנה ומונים לחודשיה, ואומות העולם מונים לשנת החמה. הלבנה אין לה אור משלה, כל אורה - מהשמש. אף ישראל כן - נושאים עיניהם לבוראם ומייחלים אליו. "אמרו ישראל לפני הקב"ה, אין לנו אלא הארת פניך". "אמר הקב"ה לישראל: חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה, אתם ממעטים עצמכם בפני". אבל אומות העולם - מונים לחמה, סבורים הם שכוחותיהם משלהם ומכוחם. ומשום כך, כל חסד שאומות העולם עושים, חטאת הוא להם, שאינם עושים אלא להתגדל בו, שנאמר "וחסד לאומים חטאת", כל מעינם בעצמם, והכל מייחסים הם לכוחם ועוצם ידם.

אם כן, מה מפריד בין הטוב לרע? מה קובע אם הכח יהיה חיובי או שלילי? - מידת ההתבטלות כלפי הקב"ה. כאשר הישות העצמית מתבטלת בפני בורא עולם, הרי האדם מפעיל את כל כוחותיו לטובה. אבל כאשר העצמיות מנופחת, הרצונות האישיים הם הקובעים והמנחים - כל כח יתהפך לרע.

וזהו עמלק. עליו אמר בלעם: "ראשית גויים - עמלק", הוא הראשית והשורש של הרע. הוא התגלמות היישות, העצמיות - "אני רוצה". הוא ההתנתקות והנפרדות

מבורא עולם. הוא הכח ההרסני שהופך כל מידה וכל תכונה - לשלילית.

לפיכך, "שבועה נשבע הקב"ה, שאם יבאו גרים מכל האומות אני מקבלם [שכאמור, מביאים הם את כח אומתם לקדושה], ומזרעו של עמלק - איני מקבלם לעולם!" (מכילתא סוף בשלח, תנחומא, פסיקתא דרב כהנא. ועיין בחזו"ע (עמוד יא) אם להלכה מקבלים גרים מזרע עמלק). את כוחו בנפש - כח הפירוד מבורא עולם - יש למחות מכל וכל, לא יתכן בו שימוש לטובה.

עמלק - נוטריקון: על מנת לקבל. הוא כח האנוכיות הצרופה. אני ואפסי עוד. "אין עוד מלבדי". לכן לא היה יכול לשאת את עם ישראל הקורא "אין עוד מלבדו", עם של עבודת הבורא לשמה, לעשות נחת רוח לאבינו שבשמים.

ולמרות שאבדו עקבותיו של העם העמלקי, עודנו קיים בעולם, ועודנו קיים כוחו בנפשנו. בכל אדם קיימים שני הכוחות המנוגדים הללו - כח ההתבטלות והחיבור לקב"ה, "אנא עבדא דקודשא בריך הוא" [אני עבד של הקב"ה] לעומת כח העצמיות, הפירוד וההתנתקות, "בשרירות לבי אלך", שהוא שורש כל רע. ועבודתנו התמידית להילחם בו ולהכניעו, לשנאו ולרחקו. עדי יחיש ה' גאולתנו, ימחה את זכר עמלק מן העולם - ומלבנו, ונזכה לעובדו באמת ובלבב שלם. (עד כאן ממעיין המועד פורים).

העמלק הנאצי ימ"ש

בדור האחרון, לדאבון ליבנו, שוב צץ עמלק, בדרכו של העם היהודי, וזמם "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן, טף ונשים". ה' יצילנו. הוא העמלק הנאצי - יימחה שמו וייאבד זכרו.

לפני כ-2,000 שנה חז"ל צפו והעידו על כך: אמר רבי יצחק, מה באור הפסוק (תהלים קמ ט): "אַל תִּתֵּן ה' מְאֹנֵי רָשָׁע, זָמְמוּ אֶל תִּפְּק...?" -

אמר יעקב אבינו לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, אל תתן לעשו הרשע תאוות לבו, **זממו אל תפק - זו גרממיה** [גרמניה (הגר"א)] **של אדום**, שאלמלי הם יוצאים, מחריבים כל העולם כולו. (מגילה ו ע"ב)

בספר איש על החומה (עמוד 108) כתב, שבעת ביקור הקיסר הגרמני וילהלם בירושלים בשנת תרנ"ט, נערכה לכבודו קבלת פנים מפוארת וגדולה, ורבים מבני ירושלים יצאו לקבל את פניו, חלקם מסקרנות, וחלקם כדי לברך את הברכה שמברכים על ראיית מלך: "שחלק מכבודו לבשר ודם". אולם הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל לא יצא, ואמר: מקובלני מהמהרי"ל דיסקין, כי מסורת בידו מהגר"א, שהגרמנים הם מזרע עמלק. ואיך אברך על מי שמצווים למחותו?! [ויש לציין שהיה זה כ-40 שנה לפני השואה. והגר"א אמר על גרמניה שהיא עמלק כבר לפני כ-250 שנה, ובזמנו רבים לא קיבלו את דבריו, כי גרמניה היתה סמל למדינה מתורבתת ונאורה. אבל לצערנו, בשואה אכן התגלה פרצופה האמיתי של גרמניה].

במגילת אסתר ישנו רמז יפה על כניעתה של גרמניה, ותליית ראשי הנאצים
ימח
שמים.

שידור חוזר לתליית עשרת בני המן

הָרָגוּ הַיְּהוּדִים וְאַבְדַּ חֲמֵשׁ מֵאוֹת
אִישׁ: פְּרִשְׁנֶהָא
וְאֵת הַלֵּפֹן
וְאֵת אֶסְפֶּתָא:
וְאֵת פּוֹרְתָא
וְאֵת אֲדִלָּא
וְאֵת אֶרִידְתָּא:
וְאֵת פְּרִמֻשְׁתָּא
וְאֵת אֶרִיסִי
וְאֵת אֶרְדִּי
וְיִתָּהּ: עֶשְׂרֵת
בְּנֵי הָמֶן בֶּן הַמֶּדְתָּא צָרַר הַיְּהוּדִים
הָרָגוּ... וְתֹאמַר אֶסְתֵּר אִם עַל
הַמֶּלֶךְ טוֹב יִנָּתֵן גַּם מָוֶה לַיְּהוּדִים
אֲשֶׁר בְּשׁוֹשָׁן לַעֲשׂוֹת כְּדַת הַיּוֹם
וְאֵת עֶשְׂרֵת בְּנֵי הָמֶן יִתְּלוּ עַל
הָעֵץ.

* המעיין במגילת אסתר בתליית עשרת בני המן, יבחין כי ישנן שלוש אותיות כתובות בצורה קטנה מהרגיל: **ת**, **ש**, **ז**. וכן ישנה אות אחת ו' הכתובה בצורה מוגדלת, מה הרמז בזה?

* אמרו חז"ל (אס"ר ג י): כל מקום שנאמר במגילה "מלך" סתם, ולא נאמר במפורש "המלך אחשורוש", רומז לקב"ה, מלכו של עולם. אם כן, בפסוקים שלפנינו נרמז, שאסתר פונה אל "המלך", אל הקב"ה. ומה היא מבקשת? "שינתן גם מחר... ואת עשרת בני המן יתלו על העץ", מרמז על העתיד לבוא, שיתלו עשרת בני המן אחרים בהיסטוריה! על אלו בני המן נרמז בבקשתה של אסתר?

בשנת 1946, בעיר נירנברג שבגרמניה, נערך משפט מפורסם, הידוע בשם "משפט נירנברג". במשפט זה נידונו גדולי פושעי הנאצים שנותרו בחיים, ו-11 מתוכם נידונו למוות. במהלך המשפט אף נערך דיון איך להוציאם להורג, האם ביריות או בתלייה, והפסק היה: בתלייה!

מרטין ג'לברט (ביומנו המפורסם המכונה "יומן נירנברג") מתאר את תגובתם של הנידונים למוות - על פסק הדין להוציאם להורג בתלייה: "חובתי היתה לפגוש אותם בחזרתם לתאיהם. שאלתי כל אחד מהם מה היה פסק הדין. **גרינג** (ימ"ש. סגנו של היטלר ימ"ש) ירד ראשון וצעד אל תאו. פניו חיוורים וקפואים. עיניו יוצאות מחוריהן. מוות! אמר, עם שצנח על מיטתו המתקפלת ושלח יד ליטול ספר. ידיו רעדו למרות נסיונו להיות שווה נפש. עיניו היו לחות והוא נשם בכבדות, נאבק למנוע התמוטטות רגשית. בקול רועד בקשני שאעזבהו לנפשו שעה קלה. **ריבנטרופ** (שר החוץ ימ"ש) נכנס כאיש נדהם, החל להקיף את תאו כמתוך הלם, ולחש מוות! מוות! עכשיו לא אוכל עוד לכתוב את הזכרונות היפים שלי. צק צק! כל כך הרבה שנאה! צק צק! אחר ישב, אדם שבור לגמרי, וניבט בוהה נכחו. **קייטל** (ראש הצבא ימ"ש) היה כבר בתאו כאשר נכנסתי, גבו מופנה אל הדלת. הוא נסוב ומיהר לקפוץ לדום בקצה המרוחק של התא. אגרופיו קמוצים וזרועותיו קשויות, בעתה בעיניו. מוות - בתלייה! הודיע, קולו ניחר מעוצם החרפה. זאת לפחות, חשבתי שיחסכו ממני. אינני מאשים אותך על שאתה עומד בריחוק מאדם שנידון למוות בתלייה. אני מבין זאת בהחלט. אבל עדיין אני כמו שהייתי. אם רק תואיל לבקר אותי לפעמים בימים האחרונים האלה. אמרתי שאבקרו. **קאלטנברונר** (ראש הכוחות המזוינים ימ"ש) הביע בחיבוק ידיו את הפחד שלא גילה בפניו אטומי הרגש. מוות! לחש, ולא יכל לומר עוד דבר. **פראנק** (ימ"ש) חיך בנימוס, אבל לא יכול היה להסתכל בי. מוות בתלייה! לאט, מניד ראשו כמסכים. הייתי ראוי לזה וציפיתי לזה, כמו שאמרתי לך תמיד. אני שמח שניתן לי ללמד זכות על עצמי ולהרהר בדברים בחודשים האחרונים. **רוזנברג** (ימ"ש) לגלג בסערת רוח, עם שהחליף חליפתו בסרבלי הכלא. החבל! החבל! זה שרציתם, מה? **שטרייכר** (עורך העיתון השטני "דר שטרמר". ימ"ש) חיך חיוך מעוקם. מוות, כמובן, בדיוק כמו ששיערתי. כולכם ודאי ידעתם זאת כל הזמן. **זאוקל** (ימ"ש) היה מזיע ואחוז רעד כולו כשנכנסתי לתאו. דנו אותי למוות! הפליט. פסק הדין אינו הוגן בעיני. אני עצמי מעולם לא התאכזרתי. תמיד רציתי בטובתם של העובדים. אבל אני גבר ואוכל לקבל עלי את הדין. ואז פרץ בבכי. **יודל** (ימ"ש) פסע אל תאו, נוקשה וזעוף, משתמט ממבטי. אחרי שהותרו אזיקיו ועמדנו פנים אל פנים בתא, היסס שניות אחדות, כאילו אינו יכול להוציא את המילים מפיו. פניו נזרעו כתמים אדומים מחמת מתיחותם של כלי הדם. מוות בתלייה! לזה, לפחות, לא הייתי ראוי. המוות בסדר גמור, מישחו חייב לשאת באחריות. אבל זה. פיו רטט וזו פעם ראשונה נחנק קולו. לזה לא הייתי ראוי. **סייס-אינקווארט** (ימ"ש) חיך, אבל קולו הסדוק הכחיש את דיבורו האגבי. מוות בתלייה. שוב חיך ומשך בכתפיו. כי כן, לאור המצב כולו, מעולם לא קיוויתי למשהו אחר. זה בסדר גמור. הוא שאל אם יקבלו עוד טבק, ואחר התנצל על שהוא נטפל לקטנות כאלו בשעה כזאת. **פריק** (שר הפנים ימ"ש) משך בכתפיו, קהה רגש עד הסוף. תלייה, לא ציפיתי לדבר אחר. הוא שאל על השאר ואמרתי לו כי ניתנו אחד עשר פסקי מוות, לרבות פסק הדין שלו. ככה, אחד עשר. אני שיערתי שיהיו ארבעה עשר. כי כן, אני מקווה שיגמרו מהר.

בליל ה- 14-15 באוקטובר, הצטרף גרינג אל היטלר, הימלר, גבלס וליי [שם רשעים ירקב], שאיבדו את עצמם לדעת. הוא בלע גלולת רעל ששמה קץ לחייו. שאר העשרה הוצאו להורג בתליה.

סוכנות ידיעות בינלאומית, מדווחת על טקס התלייה: ("ניו יורק ג'ורנל אמריקן", 16 לאוקטובר 1946) "יואכים פון ריבנטרופ, מי שהיה מיניסטר החוץ הגרמני, תפס את מקומו של גרינג בראש ההולכים לגרדום, ועשרת אבירי הנאצים הנידונים נתלו אחד אחד השני בתוך חדר ההתעמלות השומם, שהוא באור חשמל, ואשר עמד במרכז אחד החצרות של בית הסוהר העירוני בנירנברג. כל עשרת הנאצים השתדלו לקבל את מותם באומץ לב. רובם הביעו מורת רוח, אחדים נכנעו בצורה מבישה והאחרים ביקשו מחילה מריבון העולם. היחידי, מכל מקום, שהסתמך על האידאולוגיה הנאצית היה יוליוס שטרייכר, צורר היהודים. התנהגותו היתה חוצפנית יותר מכל יתר הנידונים, והוא צווח בקולי קולות 'הייל היטלר' בעת שעלה על המדרגות לעבר הגרדומים. כשהגיע שטרייכר פנים אל פנים אל החבל, הוא נעץ שוב את עיניו לעבר הקצינים מבנות הברית ולעבר שמונת העיתונאים שייצגו את עיתונות העולם. הללו ישבו בשורה אחת ליד שולחנות קטנים לאורך הקיר בדיוק לפני הגרדומים. באש שנאה שבערה בעיניו הסתכל שטרייכר אל עדי הראייה והוא זעק: **"חג פורים 1946"**. אותו רגע נותר הפתח תחתיו בקול חבטה חזקה. החבל התהדק בחוזקה, והגוף התנדנד בתנופה. אוושת אנחה נשמעה היטב מתוך התא הקודר של הגרדום".

יום ההוצאה להורג היה - **"כ"א תשרי תש"ז"** [הוא יום 'הושענא רבה', שעליו אמר הזוהר הקדוש (ויקרא פרשת צו דף לא ע"ב): "ביום השביעי של החג, הוא סיום הדין של העולם, ופסקי הדינים יוצאים מבית המלך, והגבורות מתעוררות ומסתיימות ביום ההוא]. שנה זו רמוזה בשלוש האותיות הקטנות שבשמות עשרת בני המן: **"תש"ז"**! והאות הגדולה ו' מרמזת שהאירוע היה באלף השישי.

ומה פשר זעקתו המוזרה של שטרייכר...? אולי שטרייכר ידע, שזהו **"שידור חוזר"** לתליית עשרת בני המן... (מתוך טיב הפרשה - וישלח. מסילות אל האמונה 179)

כן יאבדו כל אויביך ה'!

יהי רצון שנזכה בקרוב לקיום דבר ה': **"כִּי מָחָה אֶמָּחָה אֶת זֵכֶר עֲמָלֶיךָ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם"**. ימחה עמלק מן העולם, ואף רושמו וכוחו ימחה מליבנו, ונזכה לעבוד את הקב"ה באמת ובתמים, בלב זך וישר, בדביקות שלימה. ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. אמן ואמן.

אומר הבן איש חי זצ"ל: נראה לומר בסיעתא דשמיא, כי נס האחרון האמיתי הוא גאולת ישראל מאדום, וביטול קליפת עמלק. **וידוע כי על ידי קריאת מגילת אסתר ושאר מצוות שעושים בפורים, יהיה ביטול מחודש בכל שנה במקצת מקליפת עמלק.** כי המן הוא זרע עמלק. ונמצא נס של אסתר יוצא ממנו תועלת תמיד לנס הגדול שהוא סוף כל הניסים. ובזה יובן מה שכתב בילקוט תהילים (סימן כב): "אמר רבי יהודה בר רבי סימון, בית שיש בו נחשים, מביאים קרן של איילת ומעשנים בתוכו, ומיד הנחשים בורחים. כך כשבאה אסתר [שנמשלה לאיילת] ברח המן". והכוונה, שהמשל הזה הוא שייך בכל דור ודור, ולא דוקא על אותו הדור שנצלב בו המן. כי באמת בכל שנה, בזכרון נס אסתר, בורחים הנחשים שהם גונדא [חיל] דקליפת עמלק, שהוא נחש הקדמוני, וגבר ישראל". (בן יהוידע יומא כט ע"א)

השמחה - מאין תימצא?

אל חדר הרופא נכנס אדם מדוכא ומר נפש. "דוקטור", בכה האיש, "סובל אני מעצבות גדולה מאוד, שרוי אני בדכאון נפשי עמוק, ואין ביכולתי לשמוח בשום דבר. חיי אינם חיים, רוצה אני כי תתן לי עצה או תרופה כדי לצאת מדכאוני הקשה."

"עצה מצויינת לי אליך", ענה הרופא, "בעיר הסמוכה ישנו בדרן, העורך מופעי בידור מיוחדים במינם. גם האדם הקשוח והעצוב ביותר, ההולך למופעים אלו, אינו יכול שלא לצחוק ולשמוח. עצתי לך אם כן שתלך למספר מופעים כאלו, וכך בודאי תצליח להכניס ללבך הדווי אור ושמחה".

"עצתך היתה יכולה להיות נפלאה", שח האיש בעוגמת נפש, "אלא שישנה בעיה אחת: אותו בדרן אינו אלא... אני בעצמי."

האושר, השמחה - הם משאת נפשו של כל אדם עלי אדמות. בכל פעולותינו אנו רוצים ושואפים להגיע למטרה נכספת זו. אך כיצד?

מספרים על ר' אייזיק, שפעם חלם חלום, כי בעיר הבירה ברלין מתחת לגשר ישנו מטמון גדול. כאשר חזר חלום זה שוב ושוב, החליט ר' אייזיק לנסות את מזלו. הוא נסע לעיר הבירה, והתחיל לחפש את האוצר מתחת לגשר. השומר הניצב במקום, אשר ראה אדם המתנהג כמרגל, ניגש אליו ושאלו לפשר חיפושיו. ר' אייזיק ניסה להתחמק, אך השומר לא הרפה. לבסוף בלית ברירה סיפר לו את דבר החלום. למשמע החלום פרץ השומר בצחוק גדול, ואמר: "האם גם אתה מאלו שמאמינים בחלומות? הנה גם אני חלמתי חלום, כי בעיירה הסמוכה מתגורר יהודי בשם אייזיק, אשר מתחת לתנור ביתו ישנו אוצר גדול. האם חושב אתה כי בשל חלום טפשי זה אטריח את עצמי ללכת לביתו של היהודי?!" אך שמע ר' אייזיק את דברי השומר, מיהר מיד לביתו והתחיל לחפור מתחת לתנור. אכן לאחר חפירה קלה מצא מטמון גדול והתעשר עושר רב.

פעמים רבות מחפשים אנו אחר אוצרות שמחה נעלמים, מחפשים אנו אותם בכל מקום אפשרי: במסיבות, בקניות, בבתי מלון ועוד ועוד, אך עלינו לדעת כי אוצר השמחה האמיתי, נמצא דווקא אצלנו פנימה!

שמחה חיצונית דומה לשמחתו של השיכור, שכאשר יפוג טעם היין, תפוג גם השמחה. שמחה זו היא בעצם **בריחת האדם מעצמו**. לעומת זאת שמחה אמיתית נובעת **מהתרכזות האדם בעצמו**.

יום פורים, יום שמחה, עומד לפנינו. רוצים אנו להרבות בשמחה, כמצות היום. אך עלינו לזכור, כי השמחה לא תושג מתוך הוללות, מתוך פריצת גדרות, ליצנות, לשון הרע והפקרות. "שמחה" שכזו מותירה אחריה טעם מריר מאוד.

"עבדו את ה' **בשמחה**" - אותיות **מחשבה**. רק מתוך מחשבה נצליח בעז"ה לשמוח באמת. נשתדל שיהא שמחתנו שמחה יהודית של מצוה. נחשוב על כל אותם אנשים, אשר המשלוח מנות שנשלח להם, יוסיף להם אור ושמחה. ימי הפורים הם גם הזדמנות פז עבורנו לשפר יחסים מתוחים עם שכנים ומכרים על ידי משלוח מנות מחויך. כדאי לחשוב גם על זה. נחשוב על הזכות שנפלה בחלקנו לקיים את מצוות היום, ונשתדל לקיימם בשמחה. עם מעט השקעה של מחשבה נוכל בעזרת ה' לשמוח ולשמת, ולקיים בהידור את מצוות היום.

הנה לנו דוגמאות מן המקורות לשמחה אמיתית, הנובעת מפנימיות הנפש:

"איזהו עשיר? - השמח בחלקו

אדם היודע לשמוח במה שיש לו - הנו אדם מאושר. כתוב: "השמחה - מאין תמצא?" - בסימן שאלה, אך ניתן לקרוא זאת גם בסימן קריאה: "השמחה - מאין תמצא!" - אדם הרוצה למצוא את השמחה באמת, יכול לשמוח מכלום, מאין! וזאת אם רק ישכיל למצוא את נקודות האור והיופי שבחיו.

מסופר על רבי אריה לוי זצ"ל שהיה חי לפני כחמישים שנה, בדירה עלובה ובדוחק רב. כאשר ראינו אותו עיתונאים ושאלו: "רבי אריה, יאמר נא, האם טוב ונח לו כאן? כלום אין התקרה דולפת בחורף? והמיטה אינה קשה? ודלתות הארון גם כן נפתחות בקושי...?" הניח רבי אריה את ידו על כתף העיתונאי ואמר: ישמע נא! פעם נדברתי עם רעייתי ע"ה, כי תמיד נחיה ממה שיש לנו! וברוך ה' מה חסר לי? החדר גבוה ממני ואינני צריך להתכופף כדי להכנס. מים יש לי, וגם חשמל, ובאמת שאני חי היום, איך אומרים? ממש כמו לורד!

מה שקובע את מידת האושר והשמחה של האדם, אינו מה שיש לו, אלא **צורת ההתייחסות** שלו למה שיש לו, כמו שאומר הפתגם: **"מיהו האדם שיש לו כל מה שהוא רוצה? מי שרוצה את מה שיש לו!"**.

מעשה נודע מסופר על הבעל שם טוב הקדוש שפגש את חייקל, שואב המים של העיירה, שהתהלך לו בסמטאות עם האסל והדליים הכבדים על כתפיו, ושאלו: "מה שלומך ר' חייקל?", "אוי!" נאנח ר' חייקל כשהוא מוריד את האסל מעל כתפיו, ומוחה את הזיעה הניגרת על מצחו, "קשה לי מאוד, אני כבר לא צעיר, ונגזר עלי להסתב עם דליי מים כבדים, לטפס עד קומות גבוהות ובשכר זה כמה אני מקבל? בקושי כמה פרוטות עלובות, כמה מר הוא גורלי!"

למחרת שוב פגש בו ושאלו: "מה שלומך היום, ר' חייקל?", "הו, ב"ה!" חייך ר' חייקל, "למרות שאינני צעיר אני עדיין מצליח לשאת את האסל והדליים הכבדים, ומטפס עד לקומות גבוהות. אומנם אינני מרויח מעבר לכמה פרוטות אך בכל זאת אני מתפרנס בכוחות עצמי ואיני נופל לטורח על זולתי, כמה שפר חלקי..." כששמע זאת הבעש"ט אמר: "עתה התישבה לי הסתירה בין מה שאמרו חז"ל "מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה", ומצד

שני אמרו "אדם נידון בכל יום" - הכיצד? אומנם מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה לכל השנה, אך בכל יום אדם קובע מחדש כיצד להתייחס אל הדברים, בקושי או בקלות.

מספרים שפעם שאל ר' שמעלקא מניקלשבורג את רבו: איך אפשר לקיים את דברי חז"ל: "חייב אדם לברך על הרעה, כשם שהוא מברך על הטובה, בשמחה"? וכי אפשר לאדם לשמוח בדברים הרעים שקורים לו, באותה מידה שהוא שמח בדברים הטובים? השיב לו הרב, תלך לבית המדרש, ותמצא שם את תלמידי רבי זושא מאניפולי, והוא יסביר לך את דברי חז"ל, שכן רבי זושא הוא עני מרוד, ומצבו בכי רע ודחוק מאוד. אותו מתאים לשאול שאלה זו.

הלך ר' שמעלקא אל רבי זושא ושטח לפניו את שאלתו. תמה רבי זושא ואמר: אינני מבין מדוע שלח אותך רבנו אלי?! שאלה כזו מתאים היה לשאול אדם שעבר צרות ורעות בחיים שלו, אבל אני - יש לי ברוך ה' כל טוב מיום היוולדי ועד עתה, ומנין אוכל לדעת כיצד מברכים על הרעה?! הרי לא עבר עלי שום דבר רע?!

שמע ר' שמעלקא את התשובה, והבין כי לא לחינם שלח אותו רבו לרבי זושא. יהודי צריך להיות תמיד בשמחה כזו, שאף אם הוא מגיע למצב רע, הוא לא מרגיש כלל שזה רע, אלא מביט תמיד אך ורק על הטובות הרבות עד אינסוף שעוטף בהן אותו ה' יתברך.

"פיקודי ה' ישרים, משמחי לב

מקור בלתי נדלה של שמחה עבור היהודי הוא קיום המצוות. שמחה של מצוה היא שמחה בעלת עוצמה גדולה כל כך, אשר רק כאשר חווים אותה מבינים את עוצמתה ועומקה. התגברות פנימית, עשיית מצוה לשם שמים, ואולי גם מתוך קושי - אלו מותירים אחריהם שובל ארוך של טוהר ושמחה.

"נגילה ושמחה בישועתך"

האמונה והבטחון בה' יתברך מהווים אף הם מקור אמיתי של שמחה. וזכור כי:

המאמין בה' בלב שלם, אין בחיי דאגה כלל וכלל

כי הוא יודע שהכל נעשה לטובתו ולתועלתו האמיתית. גם אם עדין לא הגענו אל הבטחון השלם, ואל אי הדאגה המוחלטת, הרי שכל התחזקות באמונה ובטחון, משרה עלינו יותר שלווה ושמחה.

כותב רבנו בחיי (תחילת פרק א משער הביטחון): "מהות הביטחון הוא **מנוחת נפש הבוטח**, ושיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו שעושה הטוב והנכון לו בענין אשר יבטח עליו".

ובספר 'אור לציון - מוסר' באר, כי הנה מצות הביטחון מנה אותה רבנו בחיי זצ"ל בין המצוות הקשורות ללב, להורות שעיקר המצוה היא בלב, שאם יאמר אדם בפיו, אני בוטח בה', אבל בלבו איננו מרגיש זאת, הרי לא קיים את המצוה, אבל אם בלבו בוטח בודאי קיים את המצוה, ואמנם טוב שיבטא זאת בפה מלא. וצריך לדעת ולהאמין שאין הסיבה גורמת לאשר נעשה, אלא הקב"ה הוא המסובב וגורם שתהיה הסיבה שעל ידה נעשה הדבר, לכן חלילה לתלות דבר מהנעשה בעולם, באיזו סיבה כל שהיא. לדוגמא בעל חנות שעשה סיכום שבועי או חדשי ונוכח לדעת שרווחיו מועטים היו, לא יתלה זאת בסיבה מפני שחברו בחנות הסמוכה הכריז על מכירת חיסול ובזה משך את כל הקונים אליו, וכן כל כיוצא בזה, כי אלה מחשבות הבל וריק. אלא הכל נעשה בהשגחה עליונה ומדוקדקת. ומכלל זה לומדים גם שלא לבטוח בשום גורם בעולם שהוא יעשה, שהוא יעזור ויפעל, אלא יתלה בטחונו אך ורק בבורא יתברך, וכל שכן שלא להחניף לאף אדם כדי להשיג על ידו דבר כל שהוא, שהרי זה כבוטח באדם חלילה.

ובאמת שכל הגורמים בעולם, הם רק שלוחיו של הקב"ה. נמצא שכשהוא בוטח בגורם כל שהוא, הרי בטחונו באמצעי ולא בעיקר, וזה כאדם שנחוצה לו דירה למגורים ודואג כיצד ישיג כסף לקניית

הדירה, בודאי שטעות היא בידו, כי הוא צריך לבטוח בהקב"ה שימציא לו דירה בדרך הטובה לפניו יתברך, אבל לא ידאג על הכסף. ועל אף שצריך לעשות השתדלות להשגת מבוקשיו, גבול ההשתדלות נמדד לפי דרגת האדם. ואין צריך לומר שאין לעשות חריצות יתירה המהווה חוסר בטחון. וגם ישתדל ככל האפשר להעסיק רק את גופו ולא את ראשו, כי לראש נודעת חשיבות עליונה, וצריך לנצלו רק לתורה וליראה, ולא תעזור חריצות ומחשבות יתרות להשגת מבוקשיו, כי רבות מחשבות בלב איש, ועצת ה' היא תקום.

רצונך להיות מאושר?

קרא את השורות שלפניך, חזור וקרא אותם שוב, חזור וקרא אותם בכל הזדמנות, חקוק את הדברים על לבך, השתדל להפנימם ותרגיש את תחושת האושר והשלמה המציפה אותך בכל עת ובכל מצב בחיך, תחושתו של אדם מאמין!

שבעת עמודי היסוד שידיעתם מביאה לביטחון (על פי רבנו בחיי בספרו חובת הלבבות, שער הבטחון):

א. שהקדוש ברוך הוא אוהב את כל אחד ומרחם על כל אחד, ומוכן למלא את כל משאלותיו.

ב. דואג ומשגיח בקפדנות על כל צרכיו.

ג. הקדוש ברוך הוא חזק וכל יכול ובעל הכוחות כולם.

ד. יודע באופן יסודי את טובתו של כל אחד.

ה. מנהיגו היחיד של האדם מתחילת בריאתו ועד יום מותו.

ו. "אף אחד לא יכול להזיק לי, ואף אחד לא יכול להיטיב לי אלא רק ברצונו יתברך".

ז. מידת טובו ונדיבותו של ה' יתברך, היא רבה מאוד לכל אחד.

"ושמחתם בבית תפלתי"

כמה מאושר הוא היהודי אשר יש לו "קו פתוח" אל בורא עולם, לפנות אליו בתפילה בכל מקום, בכל מצב ובכל זמן, כמו שנאמר בתורה, "כִּי מִי גוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו כֹּה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קְרָאנוּ אֵלָיו" (דברים פרק ד פסוק ז).

עגלון אחד נסע בעגלתו מעיר לעיר. בדרך ראה עני מסכן העושה את דרכו ברגל, כשעל שכמו תרמיל כבד. נכמרו רחמי העגלון, הוא עצר את העגלה והזמין את העני לעלות אליה. אורו עיניו של ההלך המסכן. הוא עלה על העגלה והתרווח על המושב, אלא שאת התרמיל לא הוריד משכמו. "מדוע לא תסיר מעליך את התרמיל?" שאל העגלון הרחמן. "אהה", נאנח העני, "אתה באמת נדיב לב, אך לא נעים לי להטריח אותך יותר מדי. די לי בזאת שהכבדתי על העגלה בכובד גופי, אינני רוצה להכביד גם על ידי הנחת התרמיל"...

ומה נאמר אנחנו? גם אנחנו לפעמים מרגישים לא נעים להטריח את הקב"ה בבקשות קטנות ופעוטות ערך.. "נפקיד את הבעיות הגדולות ביד הקב"ה", אנו אומרים לעצמנו, "אך עם הבעיות הקטנות והיומיומיות, ננסה להסתדר לבד". האמנם?!

מסופר על אחד ממקורביו של החזון איש זצ"ל שהגיע יום אחד לבית רבו, ושמע מפיו את הדברים הבאים: "לפעמים רואים אנו אדם שומר תורה ומצוות ופתאום ביום בהיר אחד הוא פורק מעליו את העול. לכולם נדמה שמפנה זה חל בפתאומיות, אך למעשה, ההידרדרות הפנימית החלה בודאי זמן רב קודם לכן, האמונה בתוך ליבו נחלשה כבר מזמן" כך סיים החזון איש את דבריו. כאשר יצא הבחור בדרכו חזרה לירושלים, טרוד היה מאוד במחשבתו, הוא שאל את עצמו שוב ושוב: מדוע החזון איש אמר לי דברי תוכחה קשים כל כך? איזה פגם מצא בי? כשהגיע לירושלים פגש את חברו וסיפר לו את כל הענין, הדברים נראו תמוהים גם בעיני החבר, והוא יעץ לו לשוב לבני ברק, אל ביתו של החזון איש ולבקש הסבר על הדברים. הבחור אכן כך עשה. למחרת נסע שוב אל החזון איש ושאלו לפשר הדברים. החזון איש קידם את פניו בחיוך ואמר לו: "אמונה היא מהדברים הצריכים חיזוק תמידי. אם אין אדם מחזק

את אמונתו, היא הולכת ונחלשת. אדם צריך לחוש את הקב"ה יום-יום!

וכיצד מגיעים לאמונה חושית? - כל דבר שהנך זקוק לו, בקש אותו מהקב"ה. אם דרושות לך נעליים חדשות, עמוד בפינת החדר ותאמר: רבונו של עולם, המצא נא לי כסף כדי לקנות נעליים חדשות, וכך בכל דבר ודבר. על ידי זה תרגיל את עצמך להכיר ולהרגיש שה' יתברך הוא הנותן לך את הכל. כך רוכשים אמונה חושית!"! סיים החזון איש.

באפשרותנו לפנות אל אבא שלנו שבשמים בכל עת ובכל שעה, הוא תמיד זמין, אף פעם לא "תפוס" אצלו, וגם אין אצלו "שיחה ממתינה", לא "תא קולי", ולא "מזכירה", הקב"ה מתאוה לתפילותינו. על ידי שנתפלל אליו תמיד, נחוש תחושת תלות בה' יתברך "כגמול עלי אמו, כגמול עלי נפשי", נטיל על הקב"ה את כל "כובד" בעיותינו הגדולות והקטנות, והוא כבר ידע היאך לטפל.

ויש לדעת, כי בכל מצב יש לפנות אל אבא שלנו שבשמים, אף אם נראה שבמצב שבו אנו נמצאים, לא יוכל להינתן שום פתרון שבעולם, בכל זאת יודעים אנו שאנו בוטחים לא בבשר ודם שהוא מוגבל, אלא בה' יתברך בורא העולם שבודאי הוא הכל יכול, ואין מה שיכול לעצור בעדו. וכבר ראינו בנביא (מלכים א פרק כב. דברי הימים ב פרק יח) על אחאב מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה שנלחמו עם מלך ארם, וציוה מלך ארם לחייליו שלא להרוג שום אדם אלא את מלך ישראל בלבד. ומלך ישראל התחפש ולבש בגדים פשוטים מחמת פחדו שמא יכירוהו, אבל יהושפט מלך יהודה לבש בגדי מלכות, והחיילים חשבו שמלך יהודה הוא מלך ישראל והגיעו אליו והניחו עליו את החרב להורגו, ואז זעק אל הקב"ה, ומיד הסית הקב"ה את חיילי ארם ממנו ולא הרגוהו, ככתוב בנביא: וּמָלַךְ אֶרֶם צָוָה אֶת שָׂרֵי הָרֶכֶב אֲשֶׁר לוֹ לֵאמֹר לֹא תִלָּחֲמוּ אֶת הַקָּטָן אֶת הַגָּדוֹל, כִּי אִם אֶת מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ: וַיְהִי כִּפְּאוֹת שָׂרֵי הָרֶכֶב אֶת יְהוֹשָׁפָט וְהֵמָּה אָמְרוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הוּא וַיֵּסְבוּ עָלָיו לְהִלָּחֵם וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט וְה' עָזָרוּ וַיִּסִּיתֵם אֱלֹהִים מִמֶּנּוּ:

ואמרו במדרש ילקוט שמעוני (מלכים סימן רכב): "ויזעק יהושפט וה' עזרו" - מלמד שלא היה חסר כי אם להתיז את ראשו, וזה שאומר הפסוק (דברים ד ז): "כה' אלהינו בכל קראנו אליו". אמר רבי יודן, אדם בשר ודם שיש לו אדון - אם הגיע לו עת צרה, אינו נכנס אצלו פתאום, אלא קורא לבן ביתו ואומר לו, תאמר לאדון שפלוגי רוצה לדבר עמו, אבל אצל הקב"ה אינו כן, **אלא אם הגיע לאדם צרה, לא יקרא לא למיכאל ולא לגבריאל אלא יקראני ואענהו**, וכן הוא אומר (יואל ג ה) "כל אשר יקרא בשם ה', ימלט". ע"כ.

ומיהושפט מלך יהודה, למד גם כן נכדו חזקיהו המלך, שבשעה שהיה חולה מאוד, שלח אליו הקב"ה את ישעיהו הנביא שיאמר לו שנגזרה עליו הגזירה שימות, אך חזקיהו לא התיאש כלל, ועמד בתפלה ובתחנונים לבורא עולם, וקיבל הקב"ה את תפלתו. כמסופר בנביא (מלכים ב כ) :

בַּיָּמִים הָהֵם חָלָה חִזְקִיָּהוּ לְמוֹת וַיְבֹא אֵלָיו יִשְׁעִיָּהוּ בֶן אָמוֹץ הַנָּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' צוּ לְבִיתְךָ כִּי מֵת אַתָּה וְלֹא תַחִיָּה : וַיֵּסֶב אֶת פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה' לֵאמֹר : אָנָּה ה' זָכַר נָא אֶת אֲשֶׁר הִתְחַלֵּכְתִּי לִפְנֶיךָ בְּאַמֶּת וּבְלִבָּב שָׁלֵם וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי וַיִּבְדָּ חִזְקִיָּהוּ בְּכִי גָדוֹל : וַיְהִי יִשְׁעִיָּהוּ לֹא יָצָא חֹצֵר הַתִּיכְנָה וַדְּבַר ה' הָיָה אֵלָיו לֵאמֹר : שׁוּב וְאַמְרָתְּ אֶל חִזְקִיָּהוּ נְגִיד עַמִּי כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי דָוִד אֲבִיךָ שְׁמַעְתִּי אֶת תְּפִלָּתְךָ רָאִיתִי אֶת דְּמָעָתְךָ הַנְּגִי רַפָּא לְךָ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי תַעֲלֶה בֵּית ה' : וְהִסַּפְתִּי עַל יָמֶיךָ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּמִכֶּפֶךְ מֶלֶךְ אֲשׁוּר אֲצִלְּךָ וְאֵת הָעִיר הַזֹּאת וְגִנוֹתַי עַל הָעִיר הַזֹּאת לְמַעַנִּי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי :

ואמרו חז"ל בגמרא מסכת ברכות (דף ט ע"א) שמה שאמר לו ישעיה הנביא, כי מת אתה ולא תחיה, היינו מת אתה בעולם הזה ולא תחיה גם לעולם הבא, כלומר שלא יהיה לו חלק לעולם הבא. ושאל אותו חזקיה למה כל זה, ענה לו ישעיה כיון שלא נשאת אשה לקיים מצות פריה ורביה. אמר לו חזקיה, וכי בחינם לא נשאתי אשה, הלוא ראיתי ברוח הקודש שיצאו ממני בנים לא טובים שיעברו על התורה. אמר לו ישעיה : למה לך להכניס את ראשך בסודותיו של הקב"ה? מה שאתה מצווה לעשות - תעשה, אתה מצווה על מצוות פריה ורביה, ועליך להביא לעולם ילדים ולחנך אותם לתורה, והקב"ה מה שטוב בעיניו יעשה הוא. אמר לו חזקיה, הריני חוזר בי ממחשבותי, ותן לי אולי את בתך לאשה, ואז אפשר שהזכות שלי ושלך יגרמו ויצאו לי בנים צדיקים. אמר לו ישעיה, הקב"ה אמר לי שכבר נגזרה עליך הגזירה, וממילא לא אתן את בתי לאדם שהולך למוות. אמר לו חזקיה : בן אמוץ, כלה נבואתך וצא! כך מקובלני מבית אבי אבא [יהושפט הנ"ל] **אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים.** שנאמר (איוב יג טו) הֵן יִקְטְלֵנִי, לוֹ אֶיֶחֱל. ע"כ. וכמו שראינו בפסוקים לעיל שמיד קיבל הקב"ה את תפלתו של חזקיה, ועוד לא הספיק לצאת ישעיהו הנביא מחצר המלך, וכבר נגלה אליו הקב"ה ואמר לו שיודיע לחזקיה שהוא מרפא אותו מהשחין, ומוסיף לו עוד חמש עשרה שנה לחיות, וכן יצילהו מסנחריב מלך אשור שבא להלחם בו.

אחים יקרים, הנה לנו חזקיהו המלך ששמע את גזרתו של הקב"ה מפורשות, "כי מת אתה, ולא תחיה", ובכל זאת לא נתן אל לבו תחושת יאוש כלל, אלא הסב פניו אל הקיר ובכה והתפלל מקירות לבו, והקב"ה ענה לו. על אחת כמה וכמה במקרים שונים ומשונים

שקורים אצל כל אחד, ואדם כבר נשבר ומתייאש ואין לו מצב רוח כלל, כי לדעתו אין תקוה, אך שוכח הוא לרגע את בורא עולם ישתבח שמו לעד שהכל שלו והכל הוא יכול, וכמו שאמר בנביא (שמואל א יד ו) : "כִּי אֵין לֵה' מַעְצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בָּרַב אוֹ בְּמַעֲט" - להקב"ה אין מניעה להושיע ישועה קטנה או ישועה גדולה, הכל בשבילו אותו הדבר.

אשר על כן, אחי ורעי, בואו ונחלץ חושים לשתף את בורא עולם בכל עניינינו כולם, מהקטנים ועד הגדולים, ונבטח בה' באמת ובתמים ובלב שלם, שהכל ממנו יתברך, ושהכל לטובתנו. ועצה טובה לכל אדם שמגיעים אליו כפעם בפעם מקרים המצערים אותו מאוד, שישתדל לומר 'תקון חצות' ולהצטער ולבכות על חורבן בית המקדש, וכמו שפסק מרן בשלחן ערוך (או"ח סימן א סעיף ג) "ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש". כי בורא עולם קבע לאדם כמות של צער שיצטרך לעבור אותה, והחכם ממיר את הצער הזה על חורבן בית מקדשנו ותפארתנו ובוכה על גלות וצער השכינה, וממילא לקח את מכסת הצער והיסורים המגיעה לו, אבל אדם שלא בוכה על דברים חשובים אלו, אין ברירה אלא לשלוח לו ענייני צער אחרים, ה' יצילנו.

ועל כל פנים לאחר שאדם מתפלל, אומר החזון איש, צריך הוא לחוש תחושה כזאת: אני את שלי עשיתי, כלומר התפללתי, והוא יתברך יתן לי כפי מה שהוא מבין, ומתי שהוא מבין, ואני סמוך ובטוח שגם אם לא יתן לי, אין זה אלא לטובתי, ותפילתי בודאי לא הלכה לחינם, הקב"ה גונז את כל התפילות ושומרן, ואותן תפילות יעמדו לי במקום אחר. וכאשר רואה אדם שתפילתו אכן התקבלה, מן הראוי הוא שישוב ויפנה אל ה' ויודה לו. ואז הוא חווה שוב את החוויה של הקשר עם הקב"ה. אם הוא עושה כך בתמידות יזכה לאמונה חושית, זוהי הדרך הקלה להשגת האמונה שהורה החזון איש לתלמידו.

אמונת חכמים

ראינו במהלך סיפור המגילה, שגזירת השמד נגזרה על עם ישראל בגלל חוסר אמונת חכמים, שלא צייתו להוראתו של מרדכי היהודי - לא להשתתף במשתה אחשוורוש. והתשועה הגיעה על ידי שתיקנו פגם זה, ונשמעו להוראתו של מרדכי להתקבץ בתפילה, אף על פי

שבמבט אנושי היה נראה שמרדכי אשם בכל מה שקרה (כפי שסופר לעיל בהרחבה).

אמונת חכמים היא אחת מיסודותיו של העם היהודי. מעלתם הנשגבה של חכמי ישראל מתאפיינת בדעת תורה ובכשרונם האדיר לראות בשכל ישר את הדברים. העצה שלהם היא לא רק עצה נכונה, אלא היא מבחינת "צדיק גוזר והקב"ה מקיים". על פי זה ניתן להבין את הנאמר בתורה: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל", מפרש בספרי: אפילו נראה בעיניך שהשמאל הוא הימין והימין הוא השמאל, שמע להם.

יתכן בהחלט שעד שלא יצא הדבר מפי החכמים, היה הימין ימין והשמאל שמאל, כפי שהדברים אמנם נראים. אך מכיון שאמרו על ימין שהוא שמאל, נהפך הימין להיות שמאל, מכיון שכך גזר הצדיק, וממילא הקב"ה מקיים.

מסופר על שני בחורים שבאו מארצות הברית ללמוד בישיבת מיר בליטא וחלו במחלה נדירה. קצרה יד הרופאים המקומיים מלהושיע, ולכן שלח אותם הגאון רבי ירוחם זצ"ל משגיח הישיבה, אל אחד מגדולי הדור שישאלוהו אודות רופא הנמצא באזור מגוריו. לפני שיצאו לדרכם הזהירים רבי ירוחם שיתיעצו עם הרב שהוא בכל פרט ולא ימרו פיו חלילה. השניים יצאו לדרך, וכשהגיעו אל מקום מגורי הרב פנו אל בית הרב, וקבלו ממנו הוראה מפורשת שאם ירצו הרופאים לנתחם אל יסכימו בשום אופן שיתבצע הניתוח אלא על ידי רופא פלוני. אחד מהם ציית להוראות והתעקש לקבל את הטיפול אך ורק על ידי הרופא שאמר לו הרב, ולאחר זמן הבריא. אבל חברו - כשבא לקבל את הטיפול במחלתו, נעדר הרופא שהוא מהמקום, אי לכך אמר שהוא רוצה להמתין עד שיחזור. השפיעו עליו הרופאים שיפנה אל רופא אחר שכן לא כדאי לדחות את הטיפול, מה גם שהרופא השני אף הוא רופא מצוין. הדברים השפיעו עליו ולמרות אזהרת הרב הסכים שהניתוח יתבצע על ידי הרופא השני. אחרי שלושה ימים נפטר הבחור. מספרים תלמידי ישיבת מיר שבמשך חצי שנה בסיומה של כל שיחה שאמר רבי ירוחם בפני בחורי הישיבה, היה מזכיר את השניים שנסעו להירפא, והיה מסיים בזה הלשון: זה ציית וזה לא!

כיצד זכו חכמי ישראל לבהירות השכל והבנה עמוקה בכל צרכי העם ברוחניות ובגשמיות? מכח התורה הקדושה! אומר החפץ חיים: "יש בחיי האדם רגעים אשר הוא נאלץ להחליט בענין מסוים ואינו יודע מה להחליט ויש ענין הנוגע לו עד נפש, ומי שאינו יודע מה לעשות, הוא בא לידי יאוש. והנה לוחש לו אחד על אוזנו: "הרי תוכל לשאול בעצתו של ה' יתברך בכבודו ובעצמו".

"איככה אוכל?" ישתומם האדם, ובאמת, אומר החפץ חיים, ניתנה אפשרות זו לכל אדם ואדם! יש לנו תורה הכוללת תשובות על כל השאלות שבעולם. הפתרון שמוצאים אותו בתורה הוא עצת ה'. יש לדעת שמלבד המצוות הכתובות בתורה, רשומות שם גם עצות, עצות מנוסות, וכשם שהתורה נצחית גם עצתה היא נצחית".

רבי אלחנן וסרמן זצ"ל מוסיף משל ציורי: הרי שבא אליך ראובן ואומר לך שנתלכלכו פניך, ולעומתו שמעון מכחישו ואומר שפניך נקיים לגמרי. מה היית עושה? אתה ניגש לראי ונוכח לראות בעצמך עם מי הצדק. והנה התורה היא הראי הבהיר שלנו שהכל משתקף בה, וכשיש ספקות ומתגלים חילוקי דעות, יש להתבונן קודם כל מה כתוב בתורה. התורה נקראת "תושיה" מפני שהיא העצה היחידה לאומה הישראלית, וכן לאיש ישראל כפרט - בכל השאלות.

אנו רואים בימינו שנתרבו בישראל ארגונים שונים בתחומי הפוליטיקה, הכלכלה, התרבות והלאומיות המרבים בחיפוש עצות להטבת מצבינו. וראה זה פלא, מכל העצות הניתנות מכל עבר, מחלת העם רק מכבידה ומוסיפה ואנו מתדרדרים מבחינה גשמית, ובמקביל - ברוחניות.

מדוע כל העצות מביאות לידי תוצאות הפוכות? אומר רבי אלחנן וסרמן זצ"ל שכדי להיות בר סמכא להשיא עצה נכונה ויעילה, צריך האדם להיות נכון בתכונות הבאות:

א. שיהיה בר דעה.

ב. שלא יהיו לו נגיעות אישיות בדבר.

ג. עליו להיות שונא בצע.

ד. בנוסף לשכל הישר, צריך הוא להכיל דעת תורה שהיא אינסופית. דעתם של האנשים הפשוטים מעורבת היא בכל מיני השפעות ודעות מן השוק, עיתונים, רדיו וכו', ולכן דעתם משתנה בהתאם למה ששמעו. לפיכך רק מי שמכיל בקרבו דעת תורה נקיה במאת האחוזים ללא שמץ של תערובת דעות זרות אחרות כלשהן, יכול להיות בר סמכא!

ה. בנוסף לכל התנאים הנזכרים יש צורך בכח עילאי הגדול מכולם והוא - "סייעתא דשמיא", ולה זוכים יחידי סגולה.

ואם ישאל השואל: **מה לתלמידי חכמים בעלי דעת תורה לעניינים מדיניים, תעשייתיים או סוציאליים? שיתעסקו הם בהוראות ההלכה שזה הוא תחום עיסוקם?** התשובה לכך ענה ה"חפץ חיים" בשם רבנו יצחק מוולוז'ין זצ"ל, "כי אין שום שאלה שאין למצוא לה

תשובה בתורתנו הקדושה! דרושות רק עיניים מאירות, כדי לגלות היכן היא כתובה".

למה דומה תלמיד חכם שכולם סרים למשמעתו, ואין מי שיוכל לשנות את דעתו הצרופה ע"י לחצים של 'ארחי פרחי'? לשעון שמעמידים אותו גבוה במרכז העיר, ולזה שתי סיבות: א. שיגראה למרחוק. ב. מכיון שמטרת השעון שכל הקהל יכוין את השעה על פיו, הרי שאם השעון היה עומד במקום נמוך אז היה כל אחד ניגש אליו ומכוין את הזמן של שעון העיר בהתאם לשעונו הפרטי, וממילא היתה מתבטלת המטרה של השעון, אך עכשיו כשמעמידים את שעון העיר במקום גבוה, ואין בידו של היחיד לגשת אליו ולהתאימו לשעונו הפרטי, הרי בהכרח שהוא מכוין את שעונו עפ"י שעון העיר.

בעוונותינו הרבים, ישנם אנשים שמעמידים את תלמידי החכמים במקום נמוך, ממילא כשלא מתאים להם, קל להם לדחות את דברי החכמים בשביל צורכיהם הפרטיים. עלינו להעמיד את רבותינו במקום גבוה, שדעתם - דעת תורה - תעלה על כל שיקול אישי שלנו, ואז נזכה 'לסייעתא דשמיא' ולעצות טובות ומעולות מפי החכמים, ובכך נהיה מוצלחים בכל דרכינו.

בן תורה מול נשיא ארצות הברית

ימים טרופים עוברים על מדינת ישראל, הבעיה הבטחונית הולכת ומחריפה, ותחושת אין אונים אופפת את אזרחי המדינה. כולם מנסים למצוא פתרונות לבעיה. השמאל מציע הסכמי שלום, ואילו הימין הקיצוני דוגל בדיכוי וביד קשה. כל הפתרונות נראים טובים כשהם בדיבורים ועל הנייר, אך בשטח לצערנו הם לא עובדים. יש לעיתים רגיעות זמניות, אך למרבה הצער לא פתרון תמידי. מדוע זה כך? למה הפתרונות השונים לא עובדים? הרי הם כל כך נכונים מבחינה מדינית, כל כך מסתברים והגיוניים? אכן משהו לא טבעי מתרחש מתחת לפני השטח!

בתורה הקדושה (בראשית פרק כז פסוק מ) אומר יצחק אבינו ע"ה לעשו הרשע: **וְעַל חֶרְבֶּךָ תֵּחִיָּה וְאֶת אֲחִיךָ תַּעֲבֹד וְהָיָה פֶּאֶשׁ תָּרִיד וּפְרִקָּתְךָ עָלֶיךָ מֵעַל צִוְּאֶרְךָ**: מסביר רש"י: כאשר עם ישראל יעברו על התורה, אז יהיה לעשו פתחון פה לערער על הברכות שניתנו ליעקב, והוא יצליח לגבור עליו. זהו זה! לא פרשנויות כאלו ואחרות, לא פתרונות

מימין ומשמאל. תמונת מצב בהירה וברורה, מציבה לנו תורתנו, תורת אמת. "על מה אבדה הארץ? על עוזבם את תורתי!" (ירמיה ט יא)

אשר על כן, לא נהיה כאותם חכמי חלם שהחליטו להקים בית חולים לנפגעי הגשר השבור, עלינו לנסות לתקן את הגשר! לפתור את הבעיה מן השורש! החזרה אל התורה והמצוות, היא שתתן לנו את הביטחון האמיתי. לא נחכה שאחרים יתחילו. ננסה לחזק את עצמנו בלימוד התורה ובשמירתה, נשאף לתקן את עצמנו, ובכך נעשה את ההשתדלות הטובה ביותר למען שלום עם ישראל.

דוגמא מאלפת להשתדלות נכונה ואמיתית למען עם ישראל אנו מוצאים אצל מרדכי היהודי. הפסוק האחרון במגילת אסתר אומר: "ומרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו, דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו". מרדכי עולה לגדולה, נהיה משנה למלך המושל בכיפה - 127 מדינות. אנו מתארים לעצמנו שמרדכי בודאי נעשה מאז אותו היום עסקן פוליטי ממדרגה ראשונה, מעורב בכל תהליך מדיני, הכל כמובן מתוך דאגה לאחיו היהודים המפוזרים ברחבי תבל. בתוקף תפקידו ודאי יכל לפעול רבות למען זכויותיהם ורווחתם של אחיו, ולהקל מעליהם. כך בודאי אנו סוברים שטוב ונכון שיעשה מרדכי. אך ראה זה פלא, מרדכי לא סבר כמונו. לאחר סיפור המגילה, מחליט מרדכי היהודי לעזוב את לשכתו ההדורה בשושן, והוא שם פעמיו לירושלים, שם הוא מורה הוראות בבית המקדש בהלכות הסבוכות. כפי שמוזכר במשניות מסכת שקלים: "פתחיה זה מרדכי. למה נקרא שמו פתחיה, שהיה פותח בהלכות ודורשן, ויודע שבעים לשון". איזה עוול! אנו חושבים לעצמנו, איזה בזבוז! אדם שכל כך מעורב בפוליטיקה, בעל השפעה כל כך עצומה, אינטליגנט גדול הבקי בשבעים שפות, הולך ו"מתבזבז" בירושלים, וראשו נתון בפתירת סוגיות בהלכות!?

נתאר לעצמנו שהיו מציעים לאיזשהו יהודי טוב להיות נשיא ארצות הברית, ואותו יהודי היה נמנע מכך ומעדיף להסתגר באיזו ישיבה וללמוד תורה. הלוא היינו מרעימים עליו בקולנו: עזוב את הישיבה ורוץ לקחת את התפקיד שניתן לך! ביכולתך להציל את מדינת ישראל, למנוע את תהליך הטרור, להביא רווחה כלכלית לאלפי משפחות יהודיות! אל תהיה בטלן!

כן, בעיני הבשר שלנו נדמה, כי המושכים בחוטים והקובעים מהלכים, הם אותם בעלי שררה, נשיאים, ראשי ממשלות, אילי ההון - כל נגידי תבל וחשובי ארץ הם שמובילים את המהלכים, ובידם לעזור לנו. מרדכי היהודי בהשקפתו הטהורה ידע את האמת: **מה שבן תורה אחד מסוגל לעשות בעת שהוא יושב ולומד תורה, לא**

יעשה גם משנה למלך או נשיא ארצות הברית!!!

מילי דבדיחותא לפורים

פעם אחת שאל כומר אחד את הגאון רבי יהונתן אייבשיץ: אתם היהודים אסורה לכם הנקימה והנטירה, ולמה עד היום אתם מתנקמים בהמן שהיה לפני יותר מאלפיים שנה? ענה לו הרב: חס ושלום, אין בזה משום נקימה ונטירה, אלא זוהי "תזכורת" ל"המנים" של כל דור ודור, להזכיר להם את סופו של המן רבם הראשון...

ראו פעם אחת עם הארץ כשהוא יושב ומגרד בסכין כל שם "המן" הכתוב במגילת אסתר המודפסת בסוף החומש. גערו בו: איך אתה מקלקל את המגילה? תמה עם הארץ: הרי כתוב במפורש בתורה "מחה תמחה את זכר עמלק", אם כן צריך למחוק את שם המן מן הספר! אמרו לו: טוב, מילא שמו של המן ראוי למחוק אותו, אולם בזה אתה מגרד ועוקר גם את המילים הקדושות שמעבר לדף מול תיבת המן!! אמר להם אותו עם הארץ: הרי אמרו חז"ל 'אוי לרשע ואוי לשכנו'...

עם הארץ אחד שאל את חברו: משה רבנו כידוע נולד ביום ז' באדר, אם כן יוצא שיום הברית מילה שלו חל ביי"ד באדר שהוא פורים, והשאלה היא במה התחילו אז, אם במגילה או בברית? חברו ה"גאון" עיין, יגע ומצא, ענה ואמר לו: העיר גושן מסתמא היא מוקפת חומה מימות יהושוע בן נון, ואם כן אין מקום כלל לשאלתך, כי שם קורים את המגילה ביום ט"ו ולא ביום י"ד...

נדבן אחד שאשתו קמצנית, הזמין פעם אחת קבוצת עניים לסעודת פורים. ראו שהאשה מגישה לבני הבית רבע עוף לכל אחד, ואילו להם העניים – רבע עוף לארבעה אנשים. מיד קם אחד מהם וקרא: רבותי, קומו ונתפלל מנחה! אמר לו בעל הבית: מה אתה ממחר, הלוא טרם אכלנו והשעה היא רק רבע לאחת?! השיב לו העני בחיוך: אצלך בצלחת רבע לאחד אבל אצלנו רבע לארבע...

איש אחד הזמין לביתו אורח עני לסעודת פורים. הגישו לשולחן קערה גדולה מלאה כיסנים טעימים מאוד, וריחם נודף למרחוק. נטל האורח כיסן אחד ואמר: זה כנגד יחידו של עולם! נטל עוד שניים ואמר: אלה כנגד משה ואהרן. נטל עוד שלושה ואמר: אלו כנגד שלושת האבות, ועוד ארבעה – כנגד ארבע האמהות, ועוד שנים עשר כנגד י"ב שבטים... אמר בעל הבית לאשתו, סלקי מיד את הקערה מכאן, בטרם יקח כנגד ששים רבוא בישראל...

שער ההלכה

חודש אדר

משנכנס אדר מרבין בשמחה

הן אמת שתמיד צריך האדם להיות בשמחה, בכל מצב ובכל זמן, ויכול להגיע לזה על ידי שתולה את בטחונו אך ורק בבורא יתברך, ולא חושש משום אדם בעולם, וכמו שכתב בספר חובות הלבבות, כי אחד מעמודי הביטחון הוא: להאמין ולדעת ששום אדם בעולם לא יכול להזיק לי, ולא להיטיב לי, אם לא ברצון הבורא יתברך, [נועין בזה בהרחבה בשער האגדה] מכל מקום אמרו חז"ל (תענית כט ע"א): "משנכנס אדר **מרבין בשמחה**", וכמו שנאמר במגילה: "**והחודש** אשר נהפך להם מיגון **לשמחה**".

וגבר ישראל

חודש אדר מסוגל לישועות גדולות יותר מכל חודש אחר, שכך גזרה חכמתו יתברך. (הריטב"א) ולכן אם יש משפט ליהודי עם גוי, ישתדל שהדיון יתקיים בחודש אדר. (לא)

פטירת משה רבנו

ביום ז' באדר נפטר משה רבנו ע"ה, כמבואר בגמרא (קידושין לו ע"א) ובשלחן ערוך (סימן תקפ"ב). ומנהג החסידים הבריאים להתענות ביום זה. ובלי לז' באדר, יש לומדים את התיקון שסידר הגאון רבנו יוסף חיים זצ"ל, ומנהג יפה הוא. ובשנה מעוברת [שישנם שני חודשי אדר], יעשו כן ב-ז' אדר ב'. וטוב שיעשו את הלימוד גם ב-ז' אדר א'. (לב) [נועין בחוברת 'חג הסוכות בהלכה ובאגדה' את כל תהליך פטירתו של משה רבנו ע"ה בהרחבה מיוחדת מרגשת ונפלאה].

קבלת תענית - המתענה ביום שבעה באדר, צריך לקבל על עצמו את התענית בתפלת מנחה של היום הקודם, ככל תענית יחיד שאדם מקבל עליו להתענות, שצריך לקבל ממנחה שביום הקודם, כמבואר בשלחן ערוך (סימן תקס"ב סעיף ו). ויאמר את הנוסח המובא בסידורים קודם אמירת 'עושה שלום' שבסיום העמידה.

פורים קטן

בשנה מעוברת, ימי י"ד וט"ו שבאדר ראשון, אע"פ שאין עושים בהם את מצוות הפורים, מכל מקום אסורים בהספד ובתענית, ואין אומרים בהם תחנון. וראוי לעשות בהם קצת משתה ושמחה, ביי"ד לבני הפרזים, ובט"ו לבני ירושלים, בשירות ותשבחות לה' יתברך, ויאמרו דברי תורה וחיזוק האמונה, כדי לזכות את הרבים. וכל העושים כן, תבוא עליהם ברכה. וכמו שכתב הרמ"א בסוף הלכות פורים: (משלי טו טו): "וטוב לב משתה תמיד", והעיקר שיהיה הכל לשם שמים. [כן כתבו בשבח המנהג הזה הסמ"ק, הר"ן ועוד. ורבנו פרץ העיד שכך נהגו רבותיו, ושכן היה רגיל רבנו יחיאל להרבות בו בשמחה ובסעודה, ולהזמין בני אדם לשמוח עמו. וכן כתבו הגאון מוילנא, נהר שלום, החתם סופר, האליה רבה ועוד.] (רח)

קריאת ארבע פרשיות

סדר ארבע פרשיות

כתוספת לקריאת התורה של פרשת השבוע, תקנו חז"ל עוד ארבע קריאות בשבתות הסמוכות לפורים, ואלו הן: שקלים, זכור, פרה, החודש. והיינו שלאחר הקריאה בפרשת השבוע, קורא המפטיר אחת מהקריאות הנ"ל. פעמים שתהיה שבת אחת או שתיים מחודש אדר, שבה לא נקרא מהקריאות הנ"ל, ושבת זו נקראת 'שבת הפסקה', שמפסיקים בה מהרצף של הקריאות הנוספות.

כדי לקבוע באיזו שבת אנו קוראים את הקריאה הנוספת, ובאיזו שבת היא 'שבת הפסקה', תלוי הדבר באיזה יום בשבוע יחול ראש חודש אדר [או ראש חודש אדר ב']. דהיינו, אם יחול ר"ח אדר ביום שבת, אזי בשבת זו יקראו פרשת שקלים, ולאחריה [ח' אדר] פרשת זכור, ולאחריה [ט"ו אדר] תהיה שבת הפסקה, ולאחריה [כ"ב אדר] פרשת פרה, ולאחריה [כ"ט אדר] פרשת החודש.

אם יחול ר"ח אדר ביום שני, אזי בשבת הקודמת [כ"ט שבט] יקראו פרשת שקלים, ולאחריה [ו' אדר] תהיה שבת הפסקה, ולאחריה [י"ג אדר] פרשת זכור, ולאחריה [כ' אדר] פרשת פרה, ולאחריה [כ"ז אדר] פרשת החודש.

אם יחול ר"ח אדר ביום רביעי, אזי בשבת הקודמת [כ"ז שבט] יקראו פרשת שקלים, ולאחריה [ד' אדר] תהיה שבת הפסקה, ולאחריה [י"א אדר] פרשת זכור, ולאחריה [י"ח אדר] פרשת פרה, ולאחריה [כ"ה אדר] פרשת החודש.

אם יחול ר"ח אדר ביום שישי, אזי בשבת הקודמת [כ"ה שבט] יקראו פרשת שקלים, ולאחריה [ב' אדר] תהיה שבת הפסקה, ולאחריה [ט' אדר] פרשת זכור, ולאחריה [ט"ז אדר] תהיה שבת הפסקה, ולאחריה [כ"ג אדר] פרשת פרה, ולאחריה [ר"ח ניסן] פרשת החודש.

כסימן לזכור את התאריכים הנ"ל, נתנו לנו חז"ל ראשי תבות: **ז"טו, ב"ו, ד"ד, ו"ביו**. והיינו: **ז"טו**, כשיחול ר"ח אדר ביום ז', אזי שבת הפסקה תחול ב**ט"ו** לחודש. **ב"ו**, כשיחול ר"ח ביום ב', שבת הפסקה תחול ב**ו'** לחודש. **ד"ד**, כשיחול ר"ח ביום ד', שבת הפסקה תחול ב**ד'** לחודש. **ו"ביו**, כשיחול ר"ח ביום ו', יהיו שתי שבתות הפסקה, אחת תחול ב**ב'** לחודש, ואחת ב**י"ו** (ט"ז) לחודש. וכמבואר כל זה בהרחבה ברש"י מסכת מגילה (ל ע"ב), ובשלחן ערוך (סימן תרפה).

פרשת שקלים

בשבת שלפני ראש חודש אדר, או בשנה מעוברת בשבת שלפני ראש חודש אדר ב', מוציאים שני ספרי תורה. בספר הראשון קוראים את פרשת השבוע, ובספר השני קורא המפטיר פרשת 'שקלים', שהיא בספר שמות בתחילת פרשת כי תשא.

הטעם לקריאת פרשה זו, מכיון שבזמן בית המקדש, בתי הדין שבכל ערי ישראל, היו מכריזים בראש חודש אדר להביא תרומת 'מחצית השקל' לבית המקדש, כדי שמראש חודש ניסן יקריבו את קרבנות התמיד של שחר ושל בין הערבים מכסף זה, כמו שציוותה התורה, ולכן קוראים בתורה בשבת שלפני כן מענין נתינת 'מחצית השקל', כדי להזכיר לציבור שהגיע הזמן לתת את 'מחצית השקל'.

אם חל ראש חודש אדר בשבת, קוראים את פרשת שקלים באותה שבת של ראש חודש, ולא מקדימים לשבת שלפני כן, כיון שראש חודש הוא הזמן המתאים ביותר לקריאה זו, שבו מתחילים לתת את 'מחצית השקל'.
(א)

פרשת זכור

פרשת 'זכור', היא שלושה פסוקים האחרונים שבפרשת 'כי תצא', המדברים בענין מצות מחיית עמלק. והיינו שנצטוונו לזכור פעם אחת בשנה את אשר עשה עמלק לעם ישראל כששהו במדבר לאחר שיצאו ממצרים, היאך בא להלחם בהם, והפיג את האימה והפחד הנוראים שהיו לאומות העולם מעם ישראל, כי מאחר ששמעו כולם את גבורות ה' בעשר המכות שהביא על מצרים, ואת קריעת ים סוף, כולם רגזו ופחדו ונמס לבם ולא העזו להלחם בישראל, כפי שהתורה מעידה בשירת הים: "שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן, חֵיל אֶחָז יִשְׁבִּי פִלְשֵׁת: אֲזַנְבְּהֶלּוּ אֶלּוּפֵי אֲדוֹם, אֵילֵי מוֹאָב יֹאחֲזֶמוּ רָעַד. נִמְגּוּ [נמסו] כָּל יִשְׁבִּי כְנָעַן: תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָהּ וּפֶחַד, בְּגָדֹל זְרוּעָהּ יִדְמּוּ [שתקו] כָּאֶבֶן". ועל ידי שבא זה הרשע עמלק, ונלחם עם ישראל, העזו אומות אחרות לאחר זמן גם כן להלחם בישראל. לכך נצטוונו לזכור דוקא את אשר עשה עמלק, ולא מה שעשו האומות האחרות, אף שגם הם נלחמו בישראל.

תקנו חכמים לקרוא פרשה זו בשבת שלפני פורים, כדי להסמיק את מחיית עמלק למחיית המן, שאף הוא היה מזרע עמלק, כמו שנאמר במגילה: "המן בן המדתא האגגיי", ואגג היה מלך עמלק. (ג)

מצוות צריכות כוונה - לדעת רוב הפוסקים קריאת פרשת זכור היא מן התורה, וכן פסק מרן בשלחן ערוך (סימן תרפה ס"ז). ומאחר ומצוות צריכות כוונה, לכך על השליח צבור לעורר את דעת הקהל קודם הקריאה, שיטו אוזן קשבת לשמוע כל מילה, ויכוונו לצאת ידי חובת מצות עשה מן התורה של זכירת עמלק ומחייתו, ושגם הוא מכין להוציאם ידי חובתם, ולא יקראו עם החזן בלחש כלל. (ג)

ספר תורה מהודר - יש להקפיד בקריאת פרשת 'זכור', להוציא את ספר התורה היותר מהודר שיש בבית הכנסת. (ה)

מושבים - הגרים במקום שאין שם מנין קבוע מידי שבת, עליהם לתת דעתם על זה לפני שבת, ולארגן מנין לשבת 'זכור'. ואם אי אפשר, עליהם לשבות במקום אחר שיש בו מנין, כדי לשמוע פרשת 'זכור'. ומכל מקום אם לא השיגו מנין, יקראו מתוך ספר התורה את פרשת 'זכור', אך בלי הברכות שעל התורה. (ו)

נער בר מצוה - שעלייתו לתורה בשבת זכור, לא נכון שיקרא בציבור פרשת זכור, אלא יקרא עלייה אחרת מפרשת השבוע, שכיון שקריאת זכור היא מן התורה, יש להקפיד שיקרא אותה אדם גדול ממש. ומכל מקום בדיעבד אם קרא נער הבר מצוה, יצאו הציבור ידי חובתם. (כט)

חולה - שלא בא לבית הכנסת, טוב לפחות שיקרא את הפסוקים של 'פרשת זכור' בחומש. וירשום לעצמו לתזכורת שכאשר יגיעו הציבור

לפרשת 'כי תצא' לקראת סוף השנה בחודש אלול, יאמר לחזן שיכוין להוציאו ידי חובה בקריאת 'זכור'. ועל כן, טוב שכל חזן בפרשת 'כי תצא', יאמר לציבור שהוא מכוין להוציא ידי חובה, את כל מי שלא שמע את קריאת 'זכור' בחודש אדר. (ז)

ספר תורה פסול - ציבור שקראו פרשת זכור, ולאחר זמן נמצאה טעות בספר התורה, טוב שיכוונו לצאת ידי חובת 'זכור' בפרשת כי תצא, וכנ"ל. (ילקו"י מועדים ערב)

בני ספרד ואשכנז - אף על פי שבשאר ימות השנה, אין בני ספרד ואשכנז מקפידים להתפלל דוקא בבית הכנסת שעל פי מבטאם, ומתפללים אלו אצל אלו, ושומעים קריאת התורה ותפלה ויוצאים ידי חובה, מכל מקום בשבת זכור, הנכון שכל אחד ישמע פרשת זכור כפי מסורת אבותיו, כיון שקריאה זו מן התורה. (ח)

הכה תכה - נהגו להכות ברגלים על הארץ בעת שהחזן מזכיר 'עמלק' בפרשת בשלח וכיוצא, אולם בפרשת 'זכור' לא יעשו כן, פן יגרמו מכשול לציבור, שלא ישמעו את הקריאה כראוי. (ה)

נשים - מכיון שנחלקו הפוסקים אם נשים חייבות לשמוע פרשת 'זכור', לכך אשה שיכולה לבוא לבית הכנסת ולשמוע 'זכור', תעשה כן ותבוא עליה ברכה. אך אשה שקשה לה להגיע, כגון שאין בית הכנסת בקרבת ביתה וצריכה ללכת רחוק, יש לה על מה לסמוך שלא לבוא לשמוע קריאת פרשת 'זכור'. (ט)

נשים שיש להם ילדים קטנים ועסוקות בטיפול הילדים, ואי אפשר לעוזבם מבלי השגחה, פטורות מלבוא לשמוע פרשת 'זכור'. והטעם בזה שכלל גדול בידינו (סוכה כה ע"ב): 'העוסק במצוה פטור מן המצוה', וכיון שהן עסוקות כרגע בהשגחה וחינוך הילדים, פטורות הן ממצות שמיעת פרשת 'זכור'. (י)

ואמנם יש לדעת שאותן נשים הבאות לבית הכנסת לשמוע 'זכור', הרי זה בתנאי שבאות בצניעות ויראת שמים, ואינן מדברות בשעת התפלה. ולאחר התפלה פונות מיד לבתיהן ואינן מתעכבות לפטפט על יד בית הכנסת, שבזה גורמות צער לשכינה, ומחטיאות את הרבים בחוסר זהירות בשמירת העיניים. וכל אשה תבדוק בעצמה, אם כדאי שתבוא לבית הכנסת או שתשאר בירכתי ביתה, ולמצוה יחשב לה. והלוואי שכל הנשים תקיימנה את המצוות שחייבות בהן מן הדין כברכת המזון, כיסוי הראש כהלכה ועוד, עד שיחפשו להן מצוות נוספות מחוץ לבתיהן.

מנין נשים - כדי לזכות את אותן נשים שלא יכולות לבוא לבית הכנסת בבוקר מחמת טיפול הילדים וכיוצא, יש נהגו לארגן בשעה מאוחרת יותר קריאה מיוחדת לנשים בלבד, ובא חזן ירא שמים עם

אשתו, וקורא להן מתוך ספר התורה בלי ברכה. והמארגנים דבר זה, תבוא עליהם ברכה. (ו)

נשים שאינן מגיעות לבית הכנסת, טוב לפחות שיקראו את הפסוקים של 'פרשת זכור' מתוך החומש. (שו"ת יביע אומר חלק ח חאו"ח סימן נד)

פיוט 'מי כמוך'

רבי יהודה הלוי [לפני כתשע מאות שנה], חיבר וערך פיוט "מי כמוך ואין כמוך", בטוב טעם ודעת, עם חרוזים נעימים ויפים, מתוקים מדבש ונופת צופים. פיוט זה מסכם בקצרה את כל הקורות במגילת אסתר, וממלא את האדם בשמחה ובאמונה בה' יתברך. ומנהג רוב קהילות ישראל לאומרו בשבת 'זכור' אחר קדיש תתקבל קודם קריאת התורה. ויש שנהגו לאומרו אחר קריאת התורה. (מו)

הפיוט מחולק לארבעה פרקים. הפרק הראשון הוא על סדר א' ב', ובאות ר' ישנם שני קטעים, [הקטע הראשון הוסיפו רבי אברהם אבן עזרא, ראה בסיפור להלן] ואלו הם: "רָצָה הָאֱלֹהִים לְשִׁמּוֹר פְּפֻלִים, מְשִׁמְרָתוֹ וּמְשִׁמְרַת חֵבְרוֹ שְׁתֵּי יָדַיִם, וְהַשְׁנִי סֵם בְּסִפְלֵי הַמִּים, שֶׁם שָׁם לוֹ". רָחֲשָׁה אֶסְתֵּר לְמֶלֶךְ בְּאִמְרֵי שֹׁפָר, בְּשֵׁם מְרֹדְכַי וְנִכְתָּב בְּסִפְרָהּ, בְּקֶשׁ וְנִמְצָא לִפְנֵי צָבִי עוֹפָר, כִּי בּוֹל הָרִים יִשְׂאוּ לוֹ". וזהו הנוסח הנכון, ולא כמו שהביאו בחלק מן הסידורים את הקטע השני בלבד. [נראה בפירוש רבנו יצחק אברבנאל על התורה (פרשת כי תשא) שכתב: "ואטה אוזני לדברי הרב אברהם בן עזרא, ומצד אחר לדברי רבי יהודה הלוי חותנו".] (שנב, שנט)

"מי כמוך ואין כמוך"

כתב בסדר הדורות, רבי יהודה הלוי היה עשיר גדול, והיתה לו בת נאה וחסודה. כשבגרה, לחצה אמה שוב ושוב על בעלה רבי יהודה להשיאה בהקדם, עד שהחליט הרב להשיאה ליהודי הראשון שיבוא לפניו. והנה למחרת בפתע פתאום, הגיע לפניו רבי אברהם אבן עזרא שהיה עני ובא בלבוש בלוי. ובראות אשת הרב שזהו החתן המיועד לבתה, נפלו פניה, והתחילה לחקרו מה שמו ומה

מדעו. ויתנכר האיש שלא יכירוהו, והסתיר ממנה את האמת. ותלך האשה אל בעלה ותבכה לפניו. ויאמר לה רבי יהודה, אל תיראי, אני אלמדהו תורה. ויקראהו רבי יהודה ויחקרהו, אך רבי אברהם הערים ולא רצה לספר את האמת שהוא רבי אברהם אבן עזרא הידוע.

באותם הימים, היה רבי יהודה עוסק בבית מדרשו בעריכת הפרק הראשון של הפיוט "מי כמוך" על סדר א' ב', וכשהגיע לאות ר' לא הזדמן לו לערכו. אחר שישב והתמהמה, באה אשתו והפצירה בו שיבוא לסעוד את לבו ולאחר מכן ימשיך בכתיבה. פנה הרב אל ביתו, או אז הגיע רבי אברהם אבן עזרא לבית המדרש ומצא את הפיוט ערוך לפניו וחסר בו האות ר'. ויקח קולמוס ויתקן בפיוט בשנים ושלושה מקומות, וכשהגיע לאות ר' כתב את כל הבית בזה הלשון: **"רָצָה הָאֶחָד לְשֹׁמֵר פְּפִלִים, מְשִׁמְרָתוֹ וּמְשִׁמְרַת חֲבֵרֵי שְׁתֵּי יָדַיִם, וְהַשְׁנִי סֵם בְּסִפְּל הַמִּיִּם, שָׁם שָׁם לוֹ"**. כשחזר רבי יהודה לבית מדרשו, ראה שהושלם הקטע. אחר דרישה וחקירה, מצא כי ידיו של רבי אברהם כוננו זאת. ואז התגלה שהוא רבי אברהם אבן עזרא המפורסם בחריפותו ובחכמתו, במליצותיו ובמשליו, ושמח מאוד לקראתו, ויחבקהו וינשקהו, ויאמר לו: עתה ידעתי כי אברהם אבן עזרא אתה, וחתן אתה לי. אז העביר רבי אברהם המסוה מעל פניו, והודה על האמת. ויתן לו את בתו לאשה ויתעשר עושר גדול. אחר כל זאת, חזר רבי יהודה הלוי וכתב אות ר' בזה הלשון: **"רָחֶשֶׁה אֶסְתֵּר לְמֶלֶךְ בְּאִמְרֵי שֶׁפֶר, בְּשֵׁם מְרֻדְכִי וְנִכְתֵּב בְּסִפְּר, בְּקֶשׁ וְנִמְצָא לְפָנַי צָבִי עוֹפֵר, כִּי בּוֹל הָרִים יִשְׁאוּ לוֹ"**. ולכבודו של חתנו הפרשן על התורה רבי אברהם אבן עזרא, השאיר גם את הקטע שכתב הוא.

(שנא)

פרשת פרה

קריאת פרשת פרה היא בתחילת פרשת חוקת. והטעם לקריאה זו, משום שמתקרבם אנו לחודש ניסן, שבו נצטוונו להקריב קרבן

פסח כשבית המקדש היה קיים, וכתזכורת לטהר עצמנו מטומאת מת, כדי להקריב את הקרבן בטהרה, קוראים בפרשה זו, ששם בארה התורה את תהליך הטהרה באפר פרה אדומה.

לטעם זה, מבואר שנכון שגם הנשים תשתדלנה לשמוע קריאה זו בספר תורה, שהרי גם בהן שייד הטעם שיטהרו, כדי לאכול קרבן פסח. (יח)

מהדרין - רבים מהפוסקים אומרים שקריאת פרשת פרה היא מן התורה, [כן דעת תוספות רבי יהודה החסיד, תוספות שאנץ, הרשב"א, הריטב"א, הרא"ש, תרומת הדשן, הרש"ל ועוד.] וכן פסק מרן בשלחן ערוך (סימן תרפה סעיף ז). על כן, יש לקרוא את הפרשה בספר התורה היותר מהודר, ויכוונו קודם הקריאה לצאת ידי חובה מן התורה, ויקפיד כל אחד על מבטא אבותיו, כמו בפרשת זכור. (טז, יז)

פרשת החודש

קריאת פרשת החודש היא בחומש שמות פרשת בא, ששם ציוה הקב"ה לעם ישראל על קרבן פסח, שנאמר: "ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית".

ראש חדש ניסן שחל בשבת, מוציאים שלשה ספרי תורה. בספר הראשון קוראים ששה עולים בפרשת השבוע. בספר השני קורא העולה השביעי בקריאת ראש חדש, ואומר קדיש. בספר השלישי קורא המפטיר בפרשת החדש, ואומר קדיש. ואין אומרים קדיש אחר גמר הקריאה בספר תורה הראשון, מכיון שעדיין לא עלו שבעה עולים ולא הסתיימה חובת העולים של היום. אך לאחר הספר השני, שעלו כבר שבעה עולים, אומרים קדיש. ומכל מקום, אם העלו שבעה עולים בספר הראשון, כיון שהשלמה חובת היום, יאמרו קדיש, ונמצא שאז אומרים שלושה קדישים. (יט)

בכל פעם שמוציאים שלושה ספרי תורה, [ראש חודש טבת או אדר או ניסן שחל בשבת, או בשמחת תורה], מנהג קדום לומר את הפסוקים דלהלן בפתיחת ההיכל: ירמיהו פרק י' פסוק ו, ז, י. שמע ישראל, אנא ה' הושיעה נא, אנא ה' הצליחה נא. (הגר"ח פלאג'י, הלבוש ועוד)

טעה בהפטרה

בארבע הפרשיות: שקלים, זכור, פרה והחודש, אם טעה המפטיר וקרא את הפטרת פרשת השבוע במקום ההפטרה של אלו הפרשיות, חוזר וקורא את ההפטרה הנכונה. אלא שאם כבר ברך את הברכות שאחר ההפטרה, לא יחזור לברכן שוב. (כב)

השקל

מחצית

זכר למחצית השקל

כבר בארנו שהמעוות של מחצית השקל שציוותה התורה לתת, היו לצורך קניית קרבנות התמיד שהקריבו בבית המקדש בכל יום, ואמנם גם היום בעוונותינו הרבים שחרב בית המקדש, נוהגים לתת סכום זה, אך נזהרים לומר שהוא 'זכר' למחצית השקל, ולא מחצית השקל ממש. וגם הנשים יתנו 'זכר למחצית השקל'. (קא, קה)

זמן הנתונה

מראש חודש אדר [ובשנה מעוברת מראש חודש אדר ב'] מתחיל הזמן של נתינת 'זכר למחצית השקל'. ולפחות ישתדל לתת קודם קריאת המגילה, כמו שדרשו חז"ל (מגילה יג ע"ב): "גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים הקב"ה את שקלי ישראל לשקליו". (קא)

מאיזה גיל?

מגיל עשרים שנה, יתנו 'זכר למחצית השקל'. וטוב להחמיר ולתת
כבר מגיל שלוש עשרה. וטוב לתת גם עבור ילדיו הקטנים. [כיון
שנותנים את הכסף לצדקה, ורומזים בזה מה שאמר הקב"ה הקדימו שקליכם
לשקליו של אותו רשע המן, והלוא גם הנשים והילדים היו באותו הנס, לכן נותנים
גם כנגדם.] (קד, קה)

הסכום

מטבע של 'מחצית השקל' הוא 9 גרם כסף טהור, לפי מחיר הכסף
הגולמי מדי שנה בשנה. [מחצית השקל בשקל הקודש הוא: 2 דינרים, וכל דינר
הוא משקל מיתקאל, שהוא דרהם וחצי (כסף משנה הלכות כלי המקדש פ"ב ה"ג), ו-2
דינרים הם: 3 דרהם. וכל דרהם הוא: 3 גרם, בסה"כ: 9 גרם. ובשנים האחרונות
סכום זה נע בין 18 ₪ ל-25 ₪]. ורשאי לתת גם חפץ בשווי זה. (קב, קג)

הרוצה לתת יותר מהסכום הנדרש, רשאי לתת כמתנת ידו כדי
להרבות תורה, צדקה וחסד, ותבוא עליו ברכה. ומאידך, מי שמצבו
הכלכלי קשה, די שיתן מטבע של חצי שקל [50 אגורות] המצוי כיום.
(קד)

מעשר כספים = מדה בינונית

ראוי ונכון לכל אדם [במשך כל ימות השנה] להפריש מרווחיו לצדקה.
ויש לדעת, כי הנותן מעשר כספים, דהיינו 10% מכל הרווחים, זו
היא מדה בינונית בצדקה, אך מצוה מן המובחר לתת חומש [20%].
והנותן פחות ממעשר, הרי זו עין רעה. כמבואר כל זה בשלחן ערוך
הלכות צדקה (יורה דעה סימן רמט סעיף א).

אין לתת מעות של 'זכר מחצית השקל' ממעשר כספים או מהחומש.
אולם אם כשהתחיל לתת את המעשר או החומש, אמר שנוהג כן 'בלי

נדר', ועתה מצבו הכלכלי קצת קשה, רשאי לתת ממעות אלו. (קד)

למי נותנים?

את הכסף, נותנים למוסדות של תורה שמגדלים בהם תלמידי חכמים, שזה מהווה כתחליף לקרבנות שהיו מכפרים על עם ישראל בזמן בית המקדש. ואדרבה אמרו חז"ל (מגילה ג ע"א): "גדול תלמוד תורה יותר מהקרבת הקרבנות". ובמדרש מסופר על רבן יוחנן בן זכאי שהיה מהלך בירושלים ורבי יהושע תלמידו היה מהלך אחריו, וראו את בית המקדש חרב, אמר רבי יהושע אוי לנו על בית המקדש שהוא חרב, שבו היו מתכפרים עוונותינו. אמר לו רבן יוחנן בן זכאי: בני, אל ירע בעיניך, יש לנו כפרה אחרת שהיא כמותה, והיא תלמוד תורה וגמילות חסדים, שנאמר (הושע ו ו): "כִּי חֶסֶד חִפְצָתִי וְלֹא זָבַח, וְדַעַת אֱלֹהִים [תורה] מַעֲלֹת". וכל המשתדל להיות עושה ומַעֲשֶׂה בהרמת קרן התורה ולומדיה, יזכה לראות בהרמת קרן ישראל. (קה)

אסתר

תענית

חסדי ה' כי לא תמנו

ברוב רחמיו וחסדיו של בורא עולם עלינו, ביטל את גזרתו של המן הרשע, ששלח אגרות למאה ועשרים ושבע מדינות, להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד, ביום י"ג לחודש אדר. בעקבות ביטול הגזרה, נשלחו אגרות שניות ליהודים שיקהלו באותו יום י"ג אדר, לעמוד על נפשם מפני אויביהם ולהרוג בשונאיהם, והיו זקוקים לרחמי שמים מרובים, לבל יוכלו אויביהם לפגוע בהם, ועמדו בתפלה ובתחנונים ובתענית באותו יום, כשם שעשה משה רבנו ביום שנלחמו ישראל בעמלק, שישב בתענית

ובתפלה, וגבר ישראל. וה' יתברך שמע את תחינתם, וקיים בהם "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם", והרגו בהם שבעים וחמשה אלף איש, מלבד מה שהרגו בשושן הבירה, ושום יהודי לא נהרג, כי לא בחיל ולא בכוח, כי אם ברוחי אמר ה' צבאות. וזכר לנס זה שנעשה לעם ישראל בתענית, נהגו להתענות בכל שנה ושנה ביום זה, י"ג באדר, וצום זה נקרא "תענית אסתר". (לז)

כשחל י"ג באדר בשבת, מקדימים להתענות ביום חמישי. ואע"פ ששאר תעניות שחלו בשבת מאחרים ליום ראשון, כאן מקדימים, מכיון שכל התעניות נתקנו מחמת פורענויות שהיו כמאורעות החורבן וכדומה, וכלל בידינו שאין מקדימים פורענות, אבל תענית אסתר אינה זכר לפורענות. ועוד כי לא שייך לדחות את התענית ליום ראשון שזהו פורים שאסור להתענות בו. (לז)

החייבים והפטורים מהתענית

על כל אדם בריא להתענות, האנשים מגיל 13 שנה, והנשים מגיל 12 שנה. (מב)

חולה - פטור מלהתענות, ולא רשאי להחמיר על עצמו. וכן אדם שנתקף בחולשה יתירה או זקן מופלג שתש כוחו, פטורים מלהתענות. ומי שמצטער מכאבי עיניים, הגם שפטור מלהתענות, מכל מקום כשיבריא, ישלים את תעניתו לאחר פורים, ורק אם אכל על פי פקודת רופא, אינו צריך להשלים את התענית. (לט)

מעוברות - פטורות מלהתענות, אף אם אינן מצטערות מהתענית. ומעוברת, היינו משלושה חדשים ומעלה. ומכל מקום אף קודם לכן אם סובלת מהקאות ומיחושים או חולשה רבה, פטורה מלהתענות. ויש מקילים כל שנודע לה על ידי בדיקה רפואית שהיא בהריון. (לז)
סנסן ליאיר עמוד קמה)

יולדת או מפלת - פטורה מלהתענות עד עשרים וארבע חודש [שנתיים] מהלידה. ויש לציין שקולא זו היא רק בתענית אסתר, אבל בשאר תעניות עד שלושים יום היא פטורה, ולאחר מכן, אם היא מניקה, היא פטורה, ואם אינה מניקה, תתחיל להתענות, ואם תרגיש חולשה יתירה, רשאית לאכול. כמבואר בחוברת 'ארבע התעניות בהלכה ובאגדה'. (לח. ילקו"י רעח)

מזל טוב - חתן וכלה שנמצאים בשבעת ימי המשתה, פטורים מלהתענות. וכן שלושה בעלי ברית: אבי הבן, הסנדק והמוהל, פטורים מלהתענות, ואינם רשאים להחמיר על עצמם, כיון שיום טוב שלהם הוא. [אבל בשאר התעניות שחלו בזמן ואינן דחויות, הרי הם חייבים להתענות. וההבדל ביניהם, מאחר והתענית בשאר הצומות היא משום

אבלות על חורבן בית המקדש וירושלים, לכן דוחה האבלות של כל ישראל את השמחה של יחיד שהוא החתן, וגם כי הלוא החתן עצמו אומר: "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי", לא כן תענית אסתר, אינה משום אבלות אלא אדרבה זכר לנס שהרגו באויביהם ביום התענית. (מב)

רוב מתענים

מוציאים ספר תורה בשחרית ומנחה של התענית, וקוראים 'ויחל משה', ובלבד שיהיו לפחות ששה מתענים. ומכל מקום אם חלה התענית בשני או בחמישי ואין ששה מתענים, יקראו בספר תורה בפרשת השבוע, אבל אם חלה התענית בשאר הימים, לא יוציאו ספר תורה כלל. (מד. ארבע תעניות קיג)

אין להעלות לספר תורה אלא מי שמתענה, ולכן אם יש כהן אחד שאינו מתענה, טוב שיצא מבית הכנסת, ויעלה ישראל במקומו. ואם קשה לו לצאת, יאמרו "אף על פי שיש כאן כהן, יעמוד ישראל במקום כהן". והוא הדין כשיש לוי שאינו מתענה, יקרא הכהן פעמיים גם במקום הלוי. ומכל מקום אם חלה התענית בשני או בחמישי, שאף ללא התענית היינו מוציאים ספר תורה, רשאים להעלות בשחרית גם אדם שאינו מתענה. (מה. ארבע תעניות קח, קיב)

אם אין ששה מתענים, לא יאמר השליח ציבור 'עננו' בחזרת התפלה בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו', אלא בברכת 'שומע תפלה'. (מד)

מדיני קריאת המגילה

באלו ערים קוראים מגילה בי"ד באדר ובאלו בט"ו?

נאמר במגילה (ט יט): "על כן היהודים הפרזים הישבים בערי הפרזות, עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר שמחה ומשתה ויום טוב ומשלח מנות איש לרעהו". ומכאן למדו חז"ל שערי הפרזות [פרוז, פרוץ בלי חומה], עושים את כל מצוות הפורים בי"ד באדר, והערים המוקפות חומה עושים בט"ו באדר. ואולם, היינו דוקא לערים שהיו מוקפות חומה בתקופתו של יהושע בן נון בשעת כיבוש ארץ ישראל, כירושלים וכיוצא, אבל ערים שהוקפו בחומה לאחר מכן, עושים בי"ד.

מה שתלו את הדבר במוקפות חומה מזמן יהושע בן נון דוקא, משום שהוא הראשון שנלחם בעמלק, והמן היה מזרע עמלק. וגם כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה בימי אחשורוש, ובזה שיקראו בכמה מערי ארץ ישראל כבני שושן, יהיה זכרון לארץ ישראל בנס זה. (ק. תורת המועדים עמוד רד)

ערים המסופקות

ישנן כמה מערי הארץ העתיקות שמסופקים אנו אם היו מוקפות חומה בתקופת יהושע בן נון או לא, [כגון: טבריה, חברון, יפו, עכו, צפת, לוד, רמלה, באר שבע, חיפה, בית שאן]. ואף שבפסוקים בנביא נראה שכמה מהן היו מוקפות חומה, מכל מקום אפשר שהערים האלו נבנו עתה לא במקומם הראשון ממש שהיה מוקף חומה. על כן, מקומות אלו קוראים את המגילה ועושים את כל מצוות הפורים בי"ד, וחוזרים לקוראה בט"ו בלי ברכה. ויאמרו גם 'על הניסים' בט"ו, ואין בזה חשש הפסק. וטוב שיעשו שוב משלוח מנות ומתנות לאביונים וסעודת פורים בט"ו. אך לא יוציאו ספר תורה בט"ו לקריאת התורה של פורים. (ק, קיא, קיד)

ירושלים

ירושלים עיר הקודש, אין ספק שהיא אותה ירושלים של פעם המוזכרת בתנ"ך. וכיון שהיתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, קוראים בה את המגילה ועושים את כל מצוות הפורים בט"ו בלבד. והוא הדין לעיר 'שושן' [המאדאן] שבפרס, שגם הם עושים את כל

מצוות הפורים בט"ו בלבד, כיון ששם המשיכו עם ישראל להרוג בשונאיהם גם ביום י"ד באדר, ונחו מהמלחמה בט"ו. (ק)

סמוכים לעד לעולם

עיר המוקפת חומה שקוראים בה בט"ו, ויש עיר הסמוכה לה, עד מיל [960 מטר], גם בה קוראים בט"ו. [ומכיון שפרטי דינים רבים יש בזה, לכן כשיש ספק יש לשאול מורה הוראה.] (ק)

לו יצויר שיבנו את השטחים הפנויים שבין עיר לעיר בארץ ישראל עד ירושלים, באמת נמצא שבכל ערי הארץ יקראו את המגילה בט"ו כירושלים עיר הקודש.

ובאמת אין זה פלא, כי בקרוב ממש עומד להיות כך, כמו שאמרו חז"ל (פסיקתא רבתי פרשה א): אמר רבי לוי עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל, וארץ ישראל ככל העולם כולו. ושואל המדרש, הלוא נאמר (ישעיה סו כג): "וְהָיָה מִיָּד חֲדָשׁ בְּחֻדְשׁוֹ וּמִיָּד שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָּל בָּשָׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֵר ה'", אם כן היאך באים עם ישראל לבית המקדש בראש חודש ובשבת מסוף העולם? אלא העננים באים וטוענים אותם ומביאים אותם, והם מתפללים שם בבוקר. וכשחל ראש חודש להיות בשבת, הם באים שתי פעמים, אחת בשביל שבת ואחת בשביל ראש חודש. והיאך הם באים? העננים טוענים אותם בהשכמה ומביאים אותם לירושלים, ומתפללים שם בבוקר, וטוענים אותם שוב לבתיהם. ובמנחה, מחזירים אותם שוב לירושלים, שנאמר (ישעיה ס ח): "מִי אֵלֶּה קָעַב [כענן] תַּעֲוִפִּינָה וְכִיּוֹנִים אֶל אֲרֻבְתֵּיהֶם". מִי אֵלֶּה קָעַב תַּעֲוִפִּינָה - הרי של בוקר. וְכִיּוֹנִים אֶל אֲרֻבְתֵּיהֶם - הרי של מנחה. ע"כ. יהי רצון שיראו עינינו וישמח לבנו בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, אמן.

ערים הסמוכות ברצף בתים לערים המסופקות, כמו בני ברק, רמת גן, תל אביב, חולון, שהן סמוכות לעיר יפו, וכן חיפה שסמוכה לחיפה העתיקה, טוב שיקראו את המגילה גם בט"ו בלי ברכה, וכן כל כיוצא בהן. (קיב)

ביום ובלילה

חייב אדם לקרוא את המגילה בלילה, ולחזור ולקרואה ביום. וקריאה של לילה, זמנה כל הלילה עד עמוד השחר. ואם לא הספיק לקראה, לא מועיל שיקראה ביום פעמיים. וקריאה של יום, זמנה

מהנץ החמה ועד השקיעה. (מז) אם היה טרוד ולא קרא המגילה ונזכר בסוף היום, ויודע שיכול לסיימה קודם צאת הכוכבים, יקרא ויברך. (יביע אומר ח"י סי' נב)

ברוב עם הדרת מלך

מצוה מן המובחר לקרוא את המגילה בציבור גדול ככל היותר, שנאמר (משלי יד כה): "ברוב עם הדרת מלך", שבזה מתהדר ומתגדל שמו יתברך, היאך ישראל מתקבצים ובאים בהמוניהם לפרסם את שבחיו ונסיו ונפלאותיו, שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. ומכל מקום אם בבית כנסת זה ישנם רעשים, ואינו יכול לשמוע את המגילה כראוי, ילך לבית כנסת אחר. (מט)

מגילה לעצמו - מי שיש בידו מגילה כשרה, רשאי מן הדין לברך ולקרוא לעצמו בלחש, אך הנכון יותר שישמע מהחזן, כי בכל בית כנסת מתוקן, ישנו חזן המכין את הקריאה היטב וקוראה כראוי בדקדוק ובטעמים, אבל זה הקורא את המגילה לבדו, על פי רוב אינו בקי, ויכול לטעות ואין מי שיתקנו. גם שהקריאה בלחש מפריעה ליושבים בצידי. ולבד מזה, הרי שבקריאתו, הוא מפסיד את מעלת "ברוב עם הדרת מלך", שזה שייך דוקא כשכולם יוצאים ידי חובה מאדם אחד. (סט)

קודם הקריאה

אכילה - אסור לאכול קודם קריאת המגילה עוגה או לחם בשיעור כביצה [בלי קליפתה - 50.4 גרם]. וגם הנשים צריכות להזהר בזה. ואולם, מותר לאכול פירות או אורז וכיוצא, וכן מותר לשתות תה וקפה. ומאחר ורוב העולם קוראים את המגילה בליל י"ד, שזה מוצאי תענית אסתר, אם רוצים, רשאים לאכול עוגה יותר משיעור כביצה, ובלבד שימנו אדם שיזכיר להם לקרוא את המגילה. (צה)

פיצוצים - על האחראים בבית הכנסת, לעמוד על המשמר ולהשגיח שלא יפריעו הילדים ברעשנים ובאקדחים ובכל מיני פיצוצים בעת שהשליח ציבור אומר 'המן', שדבר זה מפריע את הסדר, ומונע את שמיעת המגילה כהלכה לחייבים בה. (סא)

וכן היה מנהגו של מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף שליט"א, בהיותו מתפלל לפני כחמישים שנה בבית הכנסת 'בורוכוב' בשכונת הבוכרים בירושלים, קודם שהיה קורא את המגילה היה אוסף בכבודו ובעצמו יחד עם גבאי בית הכנסת את 'כלי הנשק' שהביאו הילדים, ברודים ופיצוצים למיניהם, כדי שלא יפריעו בקריאה.

נטילת ידים - טוב להחמיר ליטול את הידיים קודם קריאת המגילה, כדי שיוכל לגעת במגילה בידיו ממש, ולא באמצעות מטפחת. (עו)

גלילה - יש שליחי ציבור שנוהגים לפתוח את המגילה כולה מתחילה, ויש נוהגים שלא לפתוח את המגילה, רק שאחר שמסיימים לקרוא את העמוד הראשון, אינם גוללים אותו כספר תורה, אלא מניחים את המגילה פתוחה, וכן הלאה בכל עמוד ועמוד, עד שכשמיסימים את הקריאה, נמצאת כל המגילה פתוחה לפניו כאגרת, כדי לפרסם ולהראות את הנס יותר.

יש להזכיר לקהל שגם הם לא יגללו את המגילה אחר קריאת העמוד הראשון, אלא יניחו אותה פתוחה עד סיום הקריאה, ויזהרו מאוד שלא תיגרר בארץ. (עד)

כוונת הלב - על השליח ציבור לעורר תשומת לב הקהל, שיכוונו לצאת ידי חובת המצוה, ושגם הוא מכוון להוציאם, [ש"מצוות צריכות כוונה". וגם כשמכוון, הוא מתבונן יותר ויש בזה פרסום הנס, שאינו כקורא פסוקים לבד]. ויאמר להם שיטו אוזן קשבת לשמוע כל מילה, שלדעת הרבה פוסקים אם לא שמע אפילו מילה אחת, לא יצא. (ע)

ברכות המגילה

קודם קריאת המגילה בלילה, עומד השליח ציבור ומברך שלוש ברכות בניגון מעט: **א.** על מקרא מגילה. **ב.** שעשה ניסים. **ג.** שהחיינו. וקודם קריאת המגילה ביום, מברך רק שתי ברכות: **א.** על מקרא מגילה. **ב.** שעשה ניסים. (סג, ע)

יש מבני אשכנז שנהגו לברך 'שהחיינו' גם קודם קריאת המגילה ביום. משום שקריאת המגילה של יום חשובה יותר מהלילה, אך החולקים אומרים, שהרי מי שברך 'שהחיינו' בשעת בניית הסוכה, אינו חוזר לברך בכניסתו בליל החג לסוכה, ואם כן כל שכן כאן שברך כבר בלילה 'שהחיינו' על קריאת המגילה שהוא זמן של חובה, שבדאי לא יחזור לברך שוב ביום. (סג)

כבוד הציבור - השליח ציבור קורא את המגילה מעומד, מפני כבוד הציבור. אבל הקורא לנשים בביתו, אינו צריך לעמוד בשעת הקריאה. (ט)

עומדים או יושבים - יש נוהגים שהקהל עומד בשעת הברכות, אך המנהג היותר נכון שלא לעמוד בברכות. שמאחר ועיקר מצוותה של קריאת המגילה בישיבה, [ורק החזן עומד מפני כבוד הציבור], כל שכן שאף ברכתה תהיה בישיבה. ודוקא במצוות שעיקרן מעומד, כגון: ציצית, ספירת העומר, הלל וכיוצא, ברכתן גם כן מעומד. (כן פסקו: האבודרהם, כנסת הגדולה, הגר"ח פלאגי, תפלה לדוד, פני יהושע, אורה ושמחה, היעב"ץ, הגר"ש קלוגר ועוד. סח)

במקום שנוהגים לעמוד, טוב שגם כשקוראים לנשים, יעמדו בעת הברכות. (סח)

טוב ששני אנשים יעמדו, מימין השליח ציבור ומשמאלו, בעת הברכות והקריאה. (ע)

ברכה אחרונה - בסיום קריאת המגילה, גוללים השליח ציבור והקהל את המגילה לתחילתה, ולאחר מכן מברך השליח ציבור: 'האל הרב את ריבנו'. ולא ידברו עד אחר הברכה. (עה, פ, פח)

אין לברך ברכה אחרונה על המגילה אלא אם היו עשרה גברים או עשר נשים. וכן אם היו חמשה גברים בבית הכנסת, וחמש נשים בעזרת הנשים, מצטרפים לעשרה. וגם קטנים או קטנות שהגיעו לחינוך, אפשר לצרפם לעשרה, כדי לברך ברכה זו. (פט)

ארור המן - אחר הברכה האחרונה, אומרים: "ארור המן, ברוך מרדכי, ארורה זרש, ברוכה אסתר, ארורים הרשעים שונאי ה', ברוכים כל הצדיקים המאמינים בה', וגם חרבונה זכור לטוב". ונוהגים לכפול קטע זה שלוש פעמים, כדי לחזק הדבר. (צד)

יש להקפיד לומר, ארורים הרשעים שונאי ה', ולא ארורים הרשעים בלבד, כיון שישנם רבים מאחינו התועים שאינם שונאי ה' חס ושלום, ומה שעוברים על התורה, הוא מחמת חוסר ידיעה, והם תינוקות שנישבו, שהולכים אחר התקשורת המסיתה נגד ה' ונגד התורה. ואין ספק שאם היו מודעים, בודאי שהיו מקיימים.

צריך לדקדק היטב בקריאת המגילה ובשמיעתה, לבל ידלג אפילו תיבה אחת, כי רבו הפוסקים האומרים שאם חיסר אפילו תיבה אחת, לא יצא ידי חובתו. ולכן בבית כנסת שמרעישים באמירת 'המן', על החזן להמתין עד שיעבור הרעש, ולחזור על המילה שוב, כדי להוציא ידי חובה את אותם שלא שמעו כראוי. (עח, עט)

טעמים - לכתחילה צריך לקרוא את המגילה עם נגינת טעמי המקרא שלה. אולם אם אין בציבור מי שיודע לקרוא עם הטעמים, יקראוה בלי טעמים. (נח, פו)

אבל - היושב שבעה ב"מ, רשאי לקרוא את המגילה ברוב עם בבית הכנסת ולברך גם ברכת 'שהחיינו', וכל שכן כשהוא בתוך שלושים או י"ב חודש. (סו)

ויש לשאול, הלוא בענין הדלקת נר חנוכה, מבואר בחוברת "ימי החנוכה בהלכה ובאגדה", שאבל היושב שבעה ובא לבית הכנסת להתפלל, לא יכבדוהו להדליק את נר החנוכה בלילה הראשון, מפני שצריך לברך 'שהחיינו' שיש בה שמחה יתירה, ואם כן מדוע כאן התירו לו לקרוא בציבור ולברך 'שהחיינו'? אולם שונה דין זה מזה, שבנר חנוכה בבית הכנסת, אין יוצאים בו ידי חובה, ומה שמדליקים הוא רק בשביל לפרסם את נסיו של ה' יתברך ברבים. לא כן בקריאת המגילה, הרי האבל עצמו חייב בקריאת המגילה ובברכת שהחיינו כמו כולם, והדבר דומה לאבל שחייב להדליק נר חנוכה בביתו ולברך שהחיינו, ולכן רשאי גם לברך ולקרוא ברבים. ומה גם שאם ימנע מלברך שהחיינו ויתן לאחר לברך, הרי זה נראה כאבלות בפרהסיא שאינה נוהגת בפורים, וכדלהלן. (סו)

מגילה כשרה - טוב שכל אדם יחזיק בידו מגילה אפילו שאינה כשרה, כדי שאם לא שמע כמה מילים, ישלים ממנה מהר וידביק את הקצב עם החזן. ואינו רשאי להמשיך לשמוע ובסוף הקריאה להשלים מה שלא שמע, מאחר וצריך לשמוע את כל הקריאה על הסדר. ומכל מקום אם לא שמע ענין שלם במגילה, כגון המעשה של בגתן ותרש, אינו יכול להשלים אלא מתוך מגילה כשרה דוקא. (עט)

ואתם תחרישון - אסור לדבר בעת הקריאה, ואם דיבר בעוד שהחזן המשיך לקרוא, ישלים מהר וידביק את הקצב עם החזן, וכנ"ל. (פ)

עניית 'אמן' - הקורא את המגילה לבני ביתו ושמע ברכה או קדיש או קדושה, יענה עימהם. שדיני ההפסק במגילה, כדיני ההפסק בהלל, שהוא גם כן שבח והודאה לבורא עולם. (פב)

רעמים - הקורא את המגילה, ובתוך כך שמע רעמים, יברך: "בא"י אמ"ה שכוחו וגבורתו מלא עולם", ויחזור מיד לקריאתו. והטעם שאין זה נחשב הפסק, כיון שהכל ענין אחד, שבח ותהילה לבורא העולם. ומאחר ואם לא יאמרה עתה, אפשר שיפסיד הברכה לגמרי. והרי זה דומה לאדם השומע רעמים או הרואה קשת באמצע ברכות קריאת שמע, שרשאי לברך, מאחר והיא כמצוה עוברת. וכן כיוצא בזה, במקרה שהיום המיועד ליברכת החמה [שהוא פעם ב-28 שנה] היה יום מעונן, ובתוך קריאת שמע וברכותיה התפזרו העננים וזרחת החמה, מאחר ואם

לא יברכו עתה, יש חשש שתתכסה החמה ושוב לא יוכלו לברך, לכן יסיימו את הברכה או את הפרק שבקריאת שמע, ויצאו לברך 'ברכת החמה'. ואם העננים סמוכים זה לזה, ויש חשש שהעננים יכסו מיד את החמה שנית, ולא יספיקו לברך עליה עד שיסיימו את הברכה או הפרק, יפסיקו באמצע הברכה או הפרק ויברכו, מפני שהיא כמצוה עוברת. כמבואר בחוברת הנפלאה "ברכת החמה בהלכה ובאגדה". (פג)

מתנמנם - הקורא את המגילה כשהוא מתנמנם, יצא ידי חובתו. אבל השומע את המגילה כשהוא מתנמנם, לא יצא. ועל כן, יש להזהר בקריאת המגילה של בוקר, שפעמים והוא עייף, וגם הקריאה ארוכה ועלול הוא להתנמנם, ואז אינו יוצא ידי חובה. וגם ישנה בעיה שהוא ישן עם התפילין. (פג)

ארבע לשונות של גאולה - נוהגים הציבור לומר בקול רם את ארבעת הפסוקים הקשורים לגאולה שהיתה לעם ישראל בפורים, ואלו הם: א. איש יהודי היה בשושן הבירה. ב. בלילה הוא נדדה שנת המלך. ג. ומרדכי יצא מלפני המלך. ד. ליהודים היתה אורה ושמחה. ויש שנהגו לומר בקול רם גם את הפסוק האחרון, כי מרדכי היהודי משנה למלך וכו'. ולאחר שאמרו הקהל בקול רם, חוזר החזן לומר שוב את אותם הפסוקים מתוך מגילתו הכשרה. (פד)

דקדוקים בקריאה

מלעיל ומלרע - יש להזהר לקרוא את המגילה בדקדוק נכון, ולא יחליף בין מלעיל למלרע וכיוצא, שפעמים רבות משנה את משמעות הענין. כגון בתיבת "באה", שפעמים קריאתה מלעיל שמשמעותה לשון עבר, ופעמים קריאתה מלרע שמשמעותה לשון הווה. כדלהלן: בפסוק (פרק א פסוק יז): **לְהָבִיא אֶת וְשְׁתֵּי הַמִּלָּכָה לְפָנָיו וְלֹא בָּאָה**, קורא מלעיל. ובפסוק (פרק ב פסוק יג): **וּבָזָה הַנְּעָרָה בָּאָה אֶל הַמֶּלֶךְ**, קורא מלרע. וכן בפסוק (פרק ב פסוק יד): **בְּעָרְבָה הָיָה בָּאָה וּבְבֹקֶר הָיָה שָׁבָה**, קורא מלרע. (פ)

טעות בקריאה - אם טעה וקרא ומרדכי 'יֵשֵׁב', במקום 'יֹשֵׁב', או שטעה וקרא והמן 'נִפְלִי' במקום 'נוֹפֵל', לא יצא, ומחזירים אותו לקרוא שנית כהוגן. וכן בכל טעות שמשנה את הענין, מחזירים אותו. אבל אם אין זה משנה את הענין, כגון שקרא 'יהודיים' במקום 'יהודים', אין מחזירים אותו. (עט)

קרי וכתוב - כשיגיע הקורא במגילה לפרק ח פסוק יא, יכפול: **לְהַשְׁמִיד לְהָרִג וּלְאַבֵּד, וּלְהָרִג וּלְאַבֵּד**. וכן בפרק ט פסוק ב, יכפול:

וְאִישׁ לֹא עָמַד בְּפָנֵיהֶם, וְאִישׁ לֹא עָמַד לְפָנֵיהֶם. כִּי יִשְׁנֶן שְׁתֵּי
נוֹסְחָאוֹת. אֲבָל אֵין לִכְפּוֹל בְּפֶרֶק ג' פְּסוּק ד', וַיְהִי כְּאֶמְרָם, בְּאִמְרָם,
אֲלֵא יִקְרָא 'כְּאֶמְרָם' בִּלְבַד כָּל קִרִי וְכָתִיב שֶׁבְּתוֹרָה.

כמבואר בשלחן ערוך (סימן קמ"ח): "כל תיבה שהיא קרי וכתוב, הלכה למשה
מסיני שתהא נכתבת כמו שנמסר לכתוב בתורה, ותהיה נקראת בענין אחר כמו
שנמסר לקרותה. ומעשה בחזן אחד שקרא בתורה כמו שהיא כתובה, בפני גדולי
הדור רבנו יצחק אבוהב, ורבנו אברהם ואלאנסי, ורבנו שמואל ואלאנסי בנו ז"ל,
והתירו בו שיקרא כפי המסורה לקריאה, וסירב ולא רצה לעשות כן, ונידו אותו
והורידוהו מן התיבה". (פ)

'המלך' - כשקורא החזן 'בלילה ההוא נדדה שנת המלך', ינגן ויאריך
מעט בתיבת 'המלך', כדי לרמוז מה שדרשו חז"ל (ילקוט שמעוני אסתר
תתנ"ז): 'שנת המלך', אמר רבי תנחומא, כביכול 'נדדה שנת מלכו של
עולם'. ועיין לעיל בזה בשער האגדה. (פה)

'אורה', 'ויקר' - בקריאת המגילה ביום, כשיגיע לפסוק, 'ליהודים
היתה אורה ושמחה וששון ויקר'. בתיבת 'אורה' ימשמש בספר תורה
המונח על התיבה. ובתיבת 'ויקר', ימשמש בתפילין של יד ושל ראש,
וינשקם. (קח)

עשרת בני המן - צריך החזן לקרוא את שמות עשרת בני המן עם
תיבת 'עשרת' בנשימה אחת, כדי לרמוז שכולם נהרגו ונתלו כאחד.
וטוב שיתחיל לקרוא בנשימה אחת מתיבות 'חמש מאות איש' עד
'עשרת', לרמוז שעשרת בני המן היו שרים על אותם חמש מאות
איש. ואם לא אמר בנשימה אחת, יצא ידי חובה. (פה)

'ואת' - כשקורא בנשימה אחת כנ"ל, יזהר שמחמת המהירות לא
יקרא על פה תיבות 'ואת' של כל אחד מעשרת בני המן, אלא יקראם
מתוך הכתב. (פ)

אגרת - כשיגיע לפסוקים: "על כל דברי האגרת הזאת", "אגרת
הפורים הזאת", ינענע את המגילה. (מגן אברהם סימן תרצ סק"ז. קח)

החייבים והפטורים

עיור ואילם - חייבים לשמוע מקרא מגילה מאדם אחר. (נו)

חרש המדבר - קורא את המגילה לעצמו, ואינו יכול להוציא אחרים
ידי חובתם, כיון שלא ברור חיובו כל כך [מאחר והמגילה עיקרה לפרסום

הנס, וכל שאינו שומע לא מתפרסם אצלו הנס כל כך]. ומכל מקום אם הוא שומע על ידי מכונת שמיעה, ואין קורא אחר, יש להקל שיקרא להוציא אחרים ידי חובתם. (נה)

חולה - שלא הגיע לבית הכנסת ולא שמע את המגילה, רשאי החזן ללכת לביתו אחר התפלה ולברך ולקרוא לו. ואף שהחזן כבר ברך ויצא ידי חובה, מכל מקום כלל יש לנו בברכת המצוות, שאע"פ שיצא אדם ידי חובת המצוה, יכול להוציא את אחרים ידי חובתם. שכיון שכל ישראל ערבים זה לזה, נמצא שכל עוד יש יהודי שלא קיים את המצוה, חסר בי גם כן חלק מקיום המצוה, ורשאי אני להוציאו כדי להשלים את חלקי. והוא הדין שרשאי להוציא את הנשים וכדלהלן, שגם הגברים ערבים לנשים במצוות שהן חייבות בהן. (סימן תרצב ס"ג. נא, סה)

קטנים - שהגיעו לחינוך [מגיל חמש או שש ומעלה, כל ילד לפי הבנתו], מצוה להביאם לבית הכנסת, אבל ילדים שלא הגיעו לחינוך, אין להביאם לבית הכנסת, שהם מבלבלים את השומעים החייבים בקריאה, והמביאם לבית הכנסת, חטא הרבים נשא. ואולם, אם הם שקטים ודעתנים, מצוה להביאם. (נה, סא)

חיוב הנשים

הנשים חייבות בקריאת המגילה עם ברכותיה. ובפרט שברוך ה' רבה הדעה בבנות ישראל ויודעות קרוא וכתוב כבר מגיל קטן, ומבינות את הכתוב, שבודאי יש להן לברך, ואין לחשוש שמא לא יטו אוזן קשבת לכל הקריאה. (נ, נג, נז)

ואף על פי שכלל גדול בידינו, "נשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא [גורם]", דהיינו כל מצוה שזמנה קבוע - שהזמן גורם לה לבוא, האשה פטורה מלעשותה, כגון: ציצית, שהנשים פטורות מלהתעטף בציצית, כי זמנה קבוע ביום ולא בלילה. וכן פטורות מלהניח תפילין, כי זמן הנחתן בחול ולא בשבת. וכן פטורות משופר ולולב, כי זמנם קבוע, וכן כל כיוצא בזה. וכיון שכלל זה קיים גם במצוות מדברי חכמים, אם כן לכאורה תהיינה הנשים פטורות מקריאת המגילה, כיון שמצוה זו זמנה קבוע ב"ד או בט"ו באדר? אולם ישנן מצוות שהגם שזמן קבוע, בכל זאת הנשים חייבות, מטעם שאף הן היו באותו הנס. כמו הדלקת נר חנוכה, שגם הנשים היו בגזרת השמד של היוונים שלא לשמור שבת וכו', ונושעו גם הן. וגם כי נעשה הנס בזכות אשה, יהודית בתו של יוחנן כהן גדול שגרמה לאחיה החשמונאים שילחמו ביוונים ולא יכנעו להם. וכן בפורים, שביקש המן להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף 'ונשים' ביום אחד, ואף הן נושעו, ונתקיים "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם". וגם כי הנס היה בהשתדלותה של אשה, היא אסתר המלכה, לכך גם הנשים חייבות בקריאת המגילה ובשאר מצוות הפורים.

נוסח הברכה: 'על מקרא מגילה'. ויש מבני אשכנז הנוהגים לברך לנשים: 'לשמוע מקרא מגילה'. (נג)

נשים השומעות את המגילה מעזרת הנשים, יקפידו לשמוע היטב ולא לאבד אפילו מילה אחת, שלדעת הרבה פוסקים לא יוצאים ידי חובה. (משנ"ב תרפט סק"א. נד, עח)

אם אבי המשפחה יודע לקרוא את המגילה בדקדוק כראוי, יקרא בביתו לאשתו ובנותיו, ויברך להן ויוציאן ידי חובה. אך מאחר ולא כולם בקיאים בקריאה כראוי, ואינם מקפידים שלא לשנות בין מלעיל למלרע ושאר כללי הדקדוק, על כן, הנכון לארגן בבתי הכנסת בשעה מסוימת לכל הנשים, שתבואנה לשמוע קריאת המגילה מחזן ירא שמים, והוא יברך את כל הברכות ויקרא להן. (משנ"ב תרצב סק"י. נג, סה, פט)

הסירו מכשול - נשים הבאות לשמוע את המגילה בלילה, ואינן באות למחרת ביום, יש להבהיר להן שאינן נוהגות נכון על פי ההלכה, שהרי הקריאה ביום חובה יותר משל לילה [כמבואר בגמרא (מגילה כ ע"א) מהפסוק: "והימים האלה נזכרים ונעשים"]. ומה שטוענות שעסוקות הן בצרכי הפורים, עליהן לקרוא את המגילה קודם, ולאחר מכן יתעסקו בשאר צרכי היום. (ו)

שמיעה באמצעות מכשירים

רדיו, טלפון - השומע את המגילה ברדיו בשידור חי או בטלפון, אינו יוצא ידי חובה. ומכל מקום יענה 'אמן' אחר הברכות. ואם אינו שידור חי, לא יענה. (נו)

רמקול - אם באים קהל גדול לשמוע את המגילה, ורוצים להשמיע את המגילה באמצעות הרמקול, תלוי הדבר, אם הקהל יכולים לשמוע את החזן גם אם לא היה הרמקול, אלא שהרמקול מסייע להגברת קולו של הקורא, הרי הם יוצאים ידי חובה. אבל אם אינם יכולים לשמוע ללא הרמקול, אין יוצאים בזה ידי חובה. עיין מנחת אלעזר ממונקטש, החזן איש, שובע שמחות לאדמו"ר מליבאוויטש, שבט הלוי וואזנר, שער המזרח ועוד. (נז)

כדי להבין את דעת המתירים, ראינו לנכון להביא מה שבאר בזה בשו"ת אגרות משה (אורח חיים ח"ב סימן קח), וזה תוכן דבריו: אף אם נאמר שהאמת כדברי המומחים שעל ידי הרמקול לא נשמע קול האדם, אלא קול אחר שנעשה מקולו, מכל מקום כיון שעל כל פנים רק כשהוא קורא נשמע הקול, יש להחשיב זה כשמיעת

קולו ממש, שהרי כל מה שנשמע הוא מכח קולו ממש. שהרי מנין לנו עצם כח השמיעה איך הוא? אולי הוא גם כן באופן כזה, שנבראים גלי קול באויר ומגיעים לאזנו. וכן מסתבר לפי מה שאומרים חכמי הטבע, שהקול יש לו הילוך עד האוזן, וגם יש קצת שיהוי זמן בהילוכו עד שמגיע לאוזן, ובכל זאת נחשב שהוא קול האדם. לכן אפשר שגם הקול שנעשה על ידי הרמקול ששומעים אותו בעת שמדבר, הוא נחשב קולו ממש, [שהוא מעביר את גלי הקול מהאדם עצמו למרחק רב יותר], וכן מסתבר יותר. ומה שאומרים שהוא קול אחר, לא ברור. ולכן מצד ההלכה, אין למחות ביד אלו שרוצים לקרוא את המגילה על ידי הרמקול. ע"כ.

נפלה המגילה מידו לארץ - אין צריך להתענות כמו אם נפלו תפילין מידו, ודי שיתן מחיר של סעודה אחת לצדקה לעניים. (עח)

ליל פורים

בגדים נאים

בליל פורים יבוא לבית הכנסת בבגדים נאים של יום טוב, לכבוד היום הקדוש והחשוב הזה, ולא כאותם הבאים עם בגדי חול. וכבר הפליגו חז"ל בשבח יום פורים, עד שאמרו שיום הכיפורים מעלתו כיום פורים. (צט. ועיין תיקוני הזוהר נז ע"ב)

תפלת ערבית

קודם תפלת ערבית, נהגו להזכיר לציבור לתת המעות של ז'כר למחצית השקל', כמבואר לעיל בהרחבה. וקוראים מזמור תהלים (פרק כב) 'למנצח על אילת השחר', שדרשו אותו חכמים בגמרא (יומא כט ע"א) על אסתר המלכה. (צט, קא)

אחר העמידה אומר החזן חצי קדיש, וקורא את המגילה בשמחה ובחדוה ובדקדוק כהלכה. ואחר הקריאה, יאמרו קדושת 'ובא לציון'

ויתחילו מ'ואתה קדוש', ויאמר החזן קדיש תתקבל, שיר למעלות
אשא עיני, קדיש יהא שלמא, ועלינו לשבח. (קא, קו)

לבני אשכנז, אחר העמידה אומר החזן קדיש 'תתקבל' וקורא
המגילה. ואחר 'ואתה קדוש' יש שנהגו לומר שוב קדיש 'תתקבל',
ויש שנהגו לומר קדיש 'יהא שלמא'.

הטעם שאומרים 'ואתה קדוש' אחר קריאת המגילה, כיון שעיקר קריאת המגילה
בלילה סמכו חז"ל על הפסוק (תהלים כב ג): אֱלֹהֵי אֶקְרָא יְיָמִים וְלֹא תַעֲנֶה וְלִילָה וְלֹא
דוּמְיָהּ לִי. וסמוך לפסוק זה נאמר: וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל. (קו)

'ועל הניסים' - בכל התפילות מוסיפים נוסח 'ועל הניסים' שהוא
שבח ותהילה לבורא עולם על הניסים שעשה לאבותינו בימים ההם
בזמן הזה. (ק)

נכון יותר לומר 'ועל הניסים' עם ו' החיבור, ולא 'על הניסים'. וכן
נכון יותר לומר 'בימים ההם בזמן הזה', ולא 'ובזמן הזה'. ובסופו
יאמר: "ועשית עימם **ניסים ונפלאות**" בלשון רבים, ולא 'ועשית
עימם **נס ופלא**', בלשון יחיד. והטעם לזה, שכשם שבחנוכה היו שני
ניסים עיקריים, נס ההצלה ונס פך השמן, כך בפורים שנים זו
שמענו, נס ההצלה מההריגה חס ושלום, ונס הרמת קרן ישראל
וגדולת מרדכי היהודי למעלה למעלה. (ק, קפב)

שכח ולא אמר 'על הניסים' - אם נזכר כשאמר 'ברוך אתה' קודם
שהמשיך 'ה' הטוב שמך ולך נאה להודות', חוזר ואומר 'על הניסים',
אבל אם כבר אמר ברוך אתה ה', כיון שהזכיר שם ה' בחתימת
הברכה, יסיים את העמידה. וקודם 'עושה שלום', נכון שיאמר:
מודים אנחנו לך על הניסים ועל הפורקן וכו', בימי מרדכי ואסתר
וכו' עד ונודה לשמך הגדול סלה, יהיו לרצון וכו', עושה שלום. (ק)

ליל פורים שחל במוצאי שבת

זמן תפלת ערבית - כשחל פורים במוצאי שבת, נהגו לאחר מעט את
תפלת ערבית, כדי שיספיקו הציבור להגיע בנחת, ובפרט שישנם
הגרים רחוק מבית הכנסת ובאים ברכב יחד עם בני ביתם. והרבה
נשים גם כן באות לשמוע, ועליהן להתארגן מעט לאחר השבת. על כן
טוב ונכון לארגן שיעור "בהלכה ובאגדה" מענייני הפורים קודם
תפלת ערבית עד השעה שיראו לנכון שבה כבר יתאספו כולם.

ואשריהם המזכים את הרבים בעולם הזה שאין חטא בא על ידם, וטוב להם לעולם הבא.

סדר התפלה - מתחילים ערבית כבכל מוצאי שבת, עד 'ואתה קדוש' שלאחר העמידה, ולאחר מכן קוראים את המגילה. לאחר הקריאה אומרים 'ואתה קדוש', קדיש 'תתקבל' ומסיימים את התפלה. (קו)

"בורא מאורי האש" - קודם קריאת המגילה, יברך על הנר 'בורא מאורי האש'. ואף בזמנינו שאין קוראים את המגילה לאור הנר אלא לאור החשמל, לא משתנה המנהג ומברכים. וכן עשה מעשה מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף שליט"א, בהיותו מכהן כרב ראשי בתל אביב, וחל פורים במוצאי שבת (בשנת תש"ל ותשל"ג), וברך על הנר קודם קריאת המגילה. (כן כתבו רבנו חננאל, הר"י מפאריש, הראב"ד, האשכול, הכל בו, ארחות חיים, אבודרהם, מהריק"ש, פרי חדש, פרח שושן, ברכי יוסף, מאמר מרדכי, פעולת צדיק, בית דוד, ערך השלחן, הגר"ח פלאג'י, בית יהודה עייאש, יד אבישלום, גינת ורדים, כסא אליהו, יפה ללב, זכור לאברהם פלאג'י, נוה שלום, קרבן אשה, זבחי צדק, זכרונות אליהו מני ועוד. סז, קו. ת"ה רנב)

אם שכחו לברך על הנר קודם קריאת המגילה, יפסיק החזן באמצע המגילה בין פרק לפרק ויברך. ואם נזכרו אחר הקריאה, יברכו בהבדלה כבכל מוצאי שבת. (קו)

כשמבדיל לאחר התפלה לבני ביתו, לא יברך שוב על הנר, אלא הם יברכו בעצמם. ואם אינם יודעים לברך, רשאי לברך ולהוציאם ידי חובה. (סח. ה"ע ג קסא)

הבאת המגילה מהבית - אין להביא את המגילה בשבת בשביל מוצאי שבת, שהרי מכין משבת לחול. ואולם במקום צורך, רשאי להביאה לאחר השקיעה. (קז)

זיכוי הרבים - בית כנסת האוהבים תורה ומארגנים שיעור "בהלכה ובאגדה" קודם צאת השבת כרבע שעה לפני השקיעה, עד שיתאספו הציבור לתפלת ערבית, ואדם זה רוצה לזכות ולהגיע לשיעור, רשאי להביא את המגילה בשבת. [מאחר ולא יספיק להביאה במוצאי שבת בין השיעור לתפלת ערבית, נמצא שאינו מביאה בשבת כדי לחסוך זמן במוצאי שבת, אלא רק מחמת שאין לו אפשרות אחרת.] וטוב שיקרא מעט מהמגילה בבואו לבית הכנסת, שנמצא שמשמש בה בשבת ממש. כמבואר בחוברת השבת בהלכה ובאגדה.

המגילה בשבת זו אינה מוקצה, ורשאי להכין בה את הקריאה, ואין בזה איסור מכין משבת לחול, כיון שמקיים מצוה בעצם לימודו עכשיו. (השבת) בהלכה ובאגדה. (קז)

תחפושות

נאמר בתורה (דברים כב ה): "לֹא יִהְיֶה כָּלִי גֵבֶר עַל אִשָּׁה, וְלֹא יִלְבֹּשׁ גֵּבֶר שְׂמֵלֶת אִשָּׁה כִּי תוֹעֵבֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל עֲשֵׂה אֱלֹהִים". והיינו שאסרה התורה שאשה תלבש בגד של גבר, ושגבר ילבש בגד של אשה. והעובר על זה, הרי הוא יותר גרוע מהאוכל חזיר, כי האוכל חזיר חוטא לעצמו, אבל הלוֹבֵשׁ בגדים אלו, הרי הוא חוטא ומחטיא גם את האחרים. ואין ספק שגם בפורים חייבים להזהר בזה. ולצערנו, ישנם שנכשלים מחוסר ידיעה, ונותנים לבנותיהם ללבוש בגדי בנים בהצגות במשך השנה או בפורים, ואף שולחים אותן כך מחופשות לבית הספר. וכמה מכשולים וירידה ביראת שמים יצאו ממעשים אלו. ובכלל זה, אותם גברים המניחים על ראשם פאה נכרית, ומופיעים כך בציבור לשמחם בפורים, ובאותה שעה נכשלים באיסורי תורה.

ומה שיש רצו לסמוך על מהר"י מינץ שכיון שכוונתם לשמחה בלבד מותר, כבר כתב הב"ח שאין ספק שנעלם ממנו מה שכתב רבי אליעזר ממיץ בספר היראים, שאפילו עראי דרך שחוק אסור, ואם היה רואהו, היה חוזר בו. שאין כח ביד שום בית דין להתיר דבר איסור משום שמחת פורים, ואפילו אם היה האיסור רק מדברי חכמים, קל וחומר בזה שהוא של תורה. על כן, כל ירא שמים יזהיר לבני ביתו ולשומעי לקחו שלא יכשלו חס ושלום, לא בפורים ולא במשך השנה. ע"כ. גם הרמב"ם כתב בתשובה, לא יעלה על הדעת להתיר איסור תורה בתועבה זו. ומה שנהגו במצרים, בטלנו אותו ומחינו זכרו. גם הגאון רבי יאשיה פינטו תלמידו של רבי חיים ויטאל, התריע נגד המנהג הרע הזה, ובמקום שאינם שומעים לקול מורים, כל ירא שמים ירחק מהם כבורח מן הנחש, ובקהלם לא יחד כבודו. וכתב מרן החיד"א: רבנו הגדול אבי התעודה הרמב"ם ז"ל כתב שלא להקל בזה אפילו למצות שמחת חתן וכלה, וכן כתב היראים, ולכן אין לסמוך כלל על דברי מהר"י מינץ שהתיר בפורים, נגד שני המאורות הגדולים ראשונים כמלאכים. וכן כתבו רבים מהפוסקים ושאו כאריות בתוקף נגד המקילים. וכל איש על העדה יאזור חיל בדעת ובכשרון לבטל המנהג הרע הזה, ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה. ע"כ. והגאון רבי שמואל אבוהב כתב: כל ימינו הצטערנו על דברי הרמ"א בשם מהר"י מינץ, שבודאי דברים תמוהים הם, לעקור איסור מן התורה בטענה שכוונתם לשמחה, ובעוונות הרבים תחת כוונה זו יש כוונות רעות ומעשים קשים ומרים כידוע. גם בספר יד הקטנה הרעיש מאוד על זה, וכתב, שעל כל גדולי ישראל להחרים על זה בחרם גמור, ולבצר המנהג הרע הזה, ולא תהיה המכשלה הגדולה הזאת בישראל, ישתקע הדבר ולא יאמר. וכן כתבו עוד רבים מהאחרונים, שיש למחות ביד המקילים ולבטל מנהגם הרע בכל תוקף, וכיון שהוא איסור מפורש בתורה, לא שייך לומר בזה "מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים". (קצט)

על ההורים להזיר את בנותיהם מתחפושות שאינן צנועות, וכל שכן שלא יבואו לבית הכנסת כך לחלל את הקודש, אלא יתנהגו ביראת שמים ובצניעות כיאות לבת ישראל כשרה. [נפשוט שאין מן הראוי שאשה בוגרת תבוא מחופשת במקום שהגברים מצויים שם, שאין דרך בנות ישראל הכשרות במעשים אלו, ואין רוח חכמים נוחה מהם.]

שמחה וששון ליהודים

מצוה רבה לשמוח ולשמח ביום הקדוש הזה, וכמו שנאמר: 'ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר'. ויכוון להודות לבורא עולם על כל הניסים והנפלאות שעשה לאבותינו ולנו, והצילנו מיד איש צר ואויב המן הרע הזה, אשר זמם להרוג ולאבד את היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד. וברוב רחמיו, גבר חסדו עלינו, "ונהפוך הוא, אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם".

אך עם כל השמחה, יש להקפיד שלא להכשל בליצנות וקלות ראש חס ושלום, שאמרו חז"ל (סוטה מב ע"א): ארבע כיתות אינן מקבלות פני שכינה: כת ליצנים, כת חנפים, כת שקרנים, וכת מספרי לשון הרע. ועוד אמרו (עבודה זרה יח ע"ב): כל המתלוצץ, יסורים באים עליו, ומזונותיו מתמעטים, ונופל בגיהנם, וגורם כליה לעולם. ה' יצילנו. על כן, ישמח ביראת שמים טהורה, ואך ורק בדברים המותרים, ולא ילעג על בני אדם ולא יביישם חס ושלום, שכל המלבין פני חברו ברבים, הרי הוא כאילו שופך דמים (בבא מציעא נח ע"ב), ואין לו חלק לעולם הבא (סנהדרין קז ע"א). וכתב המאירי: ולא נצטוונו בפורים על שמחה של הוללות ושטות, אלא על שמחה ותענוג שמגיעים בה לאהבת ה'. וכן מבואר בנימוקי יוסף, שמה שאמרו "חייב איניש לבסומי", היינו לומר מילי דבדיחותא ולשמוח בשמחה של מצוה, ולא שישתגע וימשך אחר שחוק וקלות ראש וניבול פה, שאין זה שמחה אלא הוללות וסכלות. על כן, שומר נפשו ירחק מכל ליצנות וקלות ראש. ולא יבוש מפני המלעיגים עליו שאינו משתתף עמם בליצנותם, ואפילו אם יצטרך לקיים בעצמו (תהלים קא ב): "אֶתְהַלֵּךְ בְּתֶם לִבִּי בְּקֶרֶב בֵּיתִי" [להישאר בבית], יזכה שיתקיים בו הפסוק (תהלים קטז ט): "אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים", שמוטב שיקרא שוטה כל ימיו, ולא יהיה רשע שעה אחת לפני המקום. (עדויות פרק ה משנה ו) (רא)

כמו כן יש להקפיד שהמסיבות שעורכים לכבוד יום הפורים, יהיו בקדושה ובטהרה, בצניעות וביראת שמים, בלי תערובת של גברים ונשים יחד. ומסיבה הנערכת בהפרדה מליאה, גורמת שמחה להקב"ה, ומגבירים בזה את כח הקדושה למעלה, ויזכו לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

אכילה - אף על פי שמצות סעודת פורים אינה אלא ביום, מכל מקום גם בליל פורים יש ענין להרבות בסעודה. (הגאונים, ראב"ה, מהר"י מברונא ועוד. קעט)

זרעונים - מנהג טוב לאכול זרעונים בליל פורים, זכר לאסתר המלכה שכאשר היתה בבית אחשוורוש, לא אכלה מהמאכלים שהביאו שם אלא זרעונים בלבד. וכתב רבנו אברהם אבן עזרא בפרושו על ספר דניאל (א טז): "זרעונים אלו הם האורז, שהוא נכבד מאוד, ועושים ממנו תבשיל, והוא בריא וערב יותר מן החיטה, ועושה דם טהור לאדם, ומבריא את הבשר". (קצט)

ילדים - מצוה לשמח גם את הילדים בפורים, במיני מתיקה ומעדנים. (קפה)

שריפת המן

הגמרא (סנהדרין סד ע"ב) אומרת, שהיו נוהגים לשמוח בפורים ב"משוורתא דפוריא". ובאר רבנו נתן בעל הערוך (ערך שוור): מנהג בבל שהבחורים עושים צורה בדמות המן, ותולים אותה על גגות הבתים ארבעה וחמשה ימים קודם פורים, וביום פורים מדליקים מדורה גדולה, וטבעת גדולה תלויה בתוך האש, ותולים את המן בתוכה, וקופץ האש מצד לצד עד שנשרף כולו. ועומדים כולם סביב אותה צורה ומזמרים בשירות ותשבחות לבורא עולם. (ועיין בסנסן ליאיר - סימן יב).

פורים

יום

סדר הבוקר

יקום בבוקר בזריזות ובשמחה לעבודת בוראו, ובפרט לקראת היום הגדול והקדוש הזה, שאנחנו זוכים, ובאים לפנינו כמה וכמה מצוות חשובות

לקיימן.

תפלת שחרית

זמן התפלה - בגמרא (פסחים ו ע"א) למדנו ממשנה רבנו שצריכים להתכונן וללמוד את הלכות הפסח, שלושים יום קודם הפסח. נמצא שביום פורים שהוא יום השלושים שקודם הפסח, יש להתחיל בלימוד הלכות פסח. וכבר דרשו חז"ל (מגילה טז ע"ב) : "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, אורה זו תורה". (קפא)

וסיפר רבי מנחם מנדל מקוצק שפעם אירע ביום פורים, שכל העולם היו עסוקים ברגע אחד בסעודת פורים ובשאר מצוות היום ולא למדו תורה, ובדיוק באותה שעה ישב הגאון מביאלא ועסק בתורה, ונעשה מזה רעש גדול בשמים, ונתנו לו בן עם נשמה גבוהה, הלוא הוא הגאון האבני נזר שהאיר את העולם בתורתו. (קפא)

על כן, מה טוב ומה נעים מה שנהגו רבים להתפלל **שחרית בנץ החמה**, וקובעים לאחר התפלה שיעור כשעה אחת מענייני היום בהלכה ובאגדה או בהלכות הפסח, כי במשך היום עסוקים במצוות ושמה ישכחו ללמוד. וכל העושה כן, עליו נאמר (דניאל יב ג) : "וּמִצְדִּיקֵי הָרַבִּים פְּכוּכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד", ואין חטא בא על ידו.

קריאת התורה - אחר חזרת התפלה, אומר השליח ציבור חצי קדיש. וקוראים בספר תורה תשעה פסוקים, מפסוק 'ויבוא עמלק' שבסוף פרשת בשלח. וחוזרים על הפסוק האחרון, כדי להשלים לעשרה פסוקים. ואם לא כפל את הפסוק האחרון, יצאו ידי חובה, ואין בכך כלום, כיון שהסתיימה הפרשה. (קז)

פרשה קטועה - הטעם שפרשת עמלק קטועה [שאין בה עשרה פסוקים אלא תשעה], כתב הארחות חיים : "אמר הקב"ה, עמלק הרשע גרם לשמי ולכסאי שיהיו חסרים, שנאמר, כי יד על כס [ולא כסא] יה [מהויה], כך תהיה פרשת עמלק חסרה". (קז)

תושב ערי הפרזות שקרא את המגילה ביי"ד בעירו, ועלה בליל ט"ו לירושלים, לכתחילה לא יעלה לספר תורה בבוקר לפרשת 'ויבוא עמלק', כיון שאין זה יום פורים שלו, ואולם אם כבר קראוהו בשמו כמנהג בני אשכנז, רשאי לעלות. (קטו)

סדר התפלה - אחר קריאת התורה, אומר חצי קדיש, 'אשרי' 'ובא לציון' עד ואתה קדוש, וקוראים את המגילה. לאחר המגילה ממשיכים 'ואתה קדוש'. קדיש תתקבל, בית יעקב, "שיר המעלות לדוד לולי ה' שהיה לנו... בקום עלינו אדם". וכשאומר מזמור זה יכוון למה שדרשו חז"ל (מגילה יא ע"א): "בקום עלינו אדם - אדם ולא מלך" [שהגזירה באה על ידי המן שלא היה מלך אלא הדיוט]. והיינו, שאם הגזירה באה על ידי מלך, בנקל תבטל, כי לִב מֶלֶךְ בִּיד ה', עַל כָּל אֲשֶׁר יִחַפֵּץ יִטְנֶנּוּ (משלי כא א), ובידו יתברך להטות לבבו לבטל הגזירה, אבל כשהגזירה היא ביד אדם הדיוט, שהוא בחירי, קשה מאוד לבטל הגזירה, כי אם בתשובה שלימה וזכות גדולה, כמו על ידי מרדכי הצדיק בשעתו, וזכות תינוקות של בית רבן אשר חסו בצילו בימים ההם, והתעוררה על ידם מדת הרחמים. (קח)

שיר של יום - אין אומרים: 'השיר שהיו הלויים אומרים על הדוכן'. ואומרים (תהלים כב): 'למנצח על אילת השחר', 'הושיענו' וכו'. (קח)

אכילה - יש להזכיר לנשים שגם ביום אסור לאכול קודם קריאת המגילה כביצה [גרס 50.4] לחם או עוגה, אך פירות ושתייה מותר. כמבואר לעיל בדיני הקריאה בליל פורים.

ברית מילה

אם יש ברית מילה בפורים, יש להקדים את קריאת המגילה למילה, משום שבקריאת המגילה יש פרסום הנס, וגם היא מצוה של רבים, ולאחר התפלה ימולו. ויש מבני אשכנז שנוהגים למול בין קריאת התורה לקריאת המגילה. (קט)

מלאכה

המנהג שלא לעשות מלאכה ביום פורים [אבל בלילה מותר], והעושה מלאכה אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה. ואולם מלאכות שהותרו בחול המועד, פשוט שמותר לעשותן. על כן, דבר האבד שאם לא יעשהו, יפסיד, מותר. וכן צרכי רבים, וכל מלאכה שהיא לצורך היום, כגון לתפור תחפושת שנקרעה, לתקן משקפיים שנשברו, לגהץ, להסתפר ולגזוז ציפורניים, מותר. (קצד)

מותר לעשות מלאכה או לבנות או לשפץ בית על ידי גוי ביום פורים, ובפרט בארץ ישראל שמצוה לבנותה, וכל שכן אם ישנו הפסד בדבר. (קצו)

פורים שחל ביום שישי

שנים מקרא ואחד תרגום - ישתדל לקרוא לאחר תפלת שחרית, כי כן מצוה מן המובחר. ואולם, אם יש חשש שבהתעכבותו יגרום ללחץ בבית לקיום מצוות היום, עדיף יותר שיקרא אחר הצהרים או בשבת.

הכנת צרכי שבת - הגם שטוב ונכון להכין את צרכי השבת ביום שישי, מכל מקום כשחל פורים ביום זה, וקשה להכין הכל באותו יום, יכין את צרכי השבת קודם לכן.

עם כל העיסוקים במצוות הפורים, אל לנו לשכוח שאנחנו תיכף צריכים לקבל את השבת המלכה, ועלינו לנקות את הבית לכבודה, להתרחץ, לגזוז ציפורניים, לטעום התבשילים ושאר ההכנות האחרונות.

קידוש סמוך לסעודה - אם בליל שבת, קשה לסעוד הסעודה לתאבון, יעכבו את הקידוש, ובינתיים ילמדו הלכות פסח וכיוצא, ולא יבזבזו זמנם. (שבת ב קלב)

פורים

סעודת

המקור למצוות היום

נאמר במגילה (פרק ט): ויכתב מרדכי את הדברים האלה, וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש, הקרובים והרחוקים: לקיים עליהם להיות עשים, את יום ארבעה עשר לחודש אדר, ואת יום חמשה עשר בו, בכל שנה ושנה: כימים אשר נחו בהם היהודים מאביהם, והחדש אשר נהפך להם מגיון לשמחה, ומאכל ליום טוב, לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ומשלח מנות איש לרעהו, ומתנות לאבנים.

זמן הסעודה - ביום, ואם עשה בלילה, לא יצא ידי חובתו. שנאמר
ימי' משתה ושמחה, ימים ולא לילות. ועל פי הקבלה, יש לעשותה
בבוקר. (הרש"ש, השל"ה, הפרי מגדים, הגר"א ועוד). (קעח, קפא)

כשחל פורים ביום שישי, אף הנוהגים בכל שנה לעשות את הסעודה
בצהרים, יקדימו את הסעודה לבוקר, ובעיקר קודם חצות היום
[בערך : 11:45], כדי שיאכלו בליל שבת לתיאבון. ומכל מקום אם לא
הקדימו הסעודה, רשאים לעשותה כל היום, אבל בליל שבת בודאי
שלא יוצאים ידי חובת סעודת פורים. (ת"ה שמו)

לחם ובשר - מצוה להרבות בסעודת פורים. ולכתחילה יאכל לחם,
כדי לקבוע סעודה. וטוב שיאכל בשר בהמה דוקא, כי יש אומרים
שלא יוצא ידי חובה בעופות ודגים, שאין שמחה אלא בבשר בהמה.
(חגיגה ח ע"א) (כן כתבו לקט יושר, היעב"ץ, החתם סופר, מועדי ה', שמחת יהודה, דבר משה
אמריליו, באר היטב, הגאון ממנוקאטש, הגר"מ הלבירשטאם ועוד. קעג)

יין - ישתה יין יותר מהרגלו. וכתב המאירי: "חייב אדם להרבות
בשמחה בפורים, ובאכילה ושתיה, עד שלא יחסר דבר מעל שלחנו.
ומכל מקום אין אנו מצווים לשתות יין כל כך ולהשתכר, ולהפחית
כבודנו מתוך השמחה, כי לא נצטוונו על שמחת הוללות ושטות,
אלא על שמחת תענוג שנגיע מתוכה לאהבת ה' יתברך, ולהודות לו
ולברך בשמו על הניסים שעשה לנו". ע"כ. ובספר חיי אדם כתב:
"כיון שכל הנס נעשה על ידי משתה היין שעשתה אסתר, ציוו
רבותינו לשתות יין יותר מהרגלנו לזכר הנס. אולם היודע בעצמו
שבשתייתו יזלזל במצוה מן המצוות, כגון בברכת המזון או שלא
יתפלל מנחה או ערבית או שיתנהג בשחוק וקלות ראש, מוטב לו
שלא ישתה". ולכן ישתה מעט יותר מהרגלו וילך לישון, וכשהוא ישן,
אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי. ובזה יקיים מה שאמרו חז"ל
(מגילה ז ע"ב): "חייב איניש לבסומי [להתבסם ביין] בפוריא, עד דלא ידע
בין ארור המן לברוך מרדכי". (רמב"ם. קעה)

הנשים, לא ישתו אלא מעט יין, כי גנאי לאשה לשתות יין רב. (כתובות
סה ע"א) (קעו, קעח)

שירה ודברי תורה - מה טוב ומה נעים להרבות בשירות ותשבחות
לה' יתברך, כי טוב להודות לה' ולזמר לשמו כי נעים, על כל הטוב
אשר גמלנו. ויספר על הניסים הגדולים, היאך הרגו היהודים
בשונאיהם, ואף אחד לא נכחד מישראל. וטוב שיאמר לבני ביתו
כמה מהלכות הפסח, וכןזכר לעיל. (קפא)

שבת אחים - יש קהילות שנהגו לקבץ כמה משפחות, ולקיים יחד
סעודת הפורים, ומזמרים לה' יתברך, עם דברי תורה וחיזוק
באמונה ובטחון בה'. אמנם, כל זה טוב ונכון כאשר מתנהל הכל
בקדושה, ובהפרדה בין גברים לנשים, אבל אם חס ושלוש יושבים

בערבוביא, שומר נפשו ירחק ממקומות אלו. ומי שיראת שמים נוגעת אל ליבו, ורוצה להציל את עצמו ואחרים מראיות אסורות, ידבר על לב האחראים שיארגנו הסעודה בקדושה ובטהרה. ואין ספק כי אז יערב לה' סעודה כזו, ויאכלו ענוים וישבעו. ואשרי העושים כן ומעשים לאחרים, שזכות הרבים תלויה בהם.

אָבֵל בתוך שנה - יכול להשתתף בסעודת פורים שנערכת חוץ לביתו. [כמו שמותר לו להשתתף בסעודות מילה, סיום מסכת, ובסעודה לגמרה של תורה בשמחת תורה וכיוצא, מפני שהן סעודות מצוה.] אלא שאם יש שם כלי נגינה, טוב שימנע מלהיות שם. ואולם אם הוא עצמו יודע נגן, מותר לו לנגן לכבוד פורים וסעודת מצוה. (קפ, קצד)

על הניסים - בכל סעודת פת שאוכלים בפורים, בין בלילה בין ביום, מוסיפים בברכת המזון 'על הניסים'. ואם שכח ולא אמר, אם נזכר כשאמר 'ברוך אתה' קודם שהמשיך 'ה' על הארץ ועל המזון', חוזר ואומר 'על הניסים'. אבל אם כבר אמר 'ברוך אתה ה'', כיון שהזכיר שם ה', ימשיך את ברכת המזון. וטוב שיוסיף באמירת 'הרחמן', נוסח זה: 'הרחמן הוא יעשה עמנו ניסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה' וכו'. (קפב)

שיכור - מי ששתה יין והשתכר והתחיל לרקוד ולהסתובב, והזיק לחברו או לכלך את בגדיו, חייב לשלם לו כפי מה שהזיק, שאין הבדל בין המזיק בפורים למזיק בשאר ימות השנה. וכתבו השל"ה והאליה רבה: "ושומר נפשו ירחק מזה, כי זוהי שמחת הוללות, ולא נצטוינו אלא על שמחה של מצוה". (רי)

מנות

משלוח

המצוה וטעמיה

חייב אדם לשלוח לחברו ביום פורים שתי מנות של שני מיני מאכלים, שנאמר: "ומשלוח מנות איש לרעהו". והטעם למצוה זו,

כי על ידי ששולח לחברו תשורה ומנחה, מביע בזה את רגשי אהבתו וחייבתו אליו, ונוטע בלב חברו אהבה ואחוה ושלוש כלפיו, כי כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם. ובזה אנו מראים היפך דברי איש צר ואויב המן הרשע, שאמר: "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד", שיש בהם פירוד לבבות חס ושלוש. (מנות הלוי לרבי שלמה הלוי אלקבץ) וגם כי ישנם אנשים מחוסרי כל, וצנועים בהליכותיהם, אשר יבושו לפשוט ידם לקבל צדקה כדי לקיים הסעודה במאכל ובמשתה כיאות, אבל כששולח להם "משלוח מנות" דרך כבוד והדר, לא יבושו ולא יכלמו, ויקיימו הסעודה כראוי. (תרומת הדשן) (קיו)

ריבוי משלוחים - מן הדין די במשלוח מנות אחד, שנאמר: "ומשלוח מנות איש לרעהו". אלא שכל המרבה לשלוח, הרי זה משובח, שמרבה שלום ואחוה בישראל. וכבר אמרו (עוקצין פ"ג מ"ב): "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלוש". ועל ידי האחדות שבעם ישראל, ה' יתברך מבטל כל גזרות קשות ורעות. (קלג)

פרטי המצוה

להלן יבוארו פרטי מצות משלוח מנות. אולם אין צורך להקפיד בכל הפרטים הללו, אלא במשלוח הראשון בלבד, ולא בשאר המשלוחים שאינם חובה. (קלג)

מאכלים - משלוח מנות אינו אלא במיני מאכל, ולא בבגדים או בכסף וכיוצא. (קכ)

שני מינים - אין יוצאים ידי חובה אלא בשני מיני מאכל שונים, אבל מין אחד, אפילו חילקו לשתי צלחות, אינו נחשב לשתי מנות. על כן, השולח לחברו שתי לשונות של עגל, אפילו מניח כל לשון בצלחת נפרדת, אינו יוצא ידי חובה, כיון שהכל מין אחד. אבל השולח לחברו לשון, וגם חתיכת בשר אחרת, יוצא ידי חובה, כיון שחלוקים הם בטעמים וטבעם. (קכה)

משקה - גם משקה נחשב למנה. ולכן רשאי לשלוח לחברו מנת מאכל ומנת משקה, או שני סוגי משקים, אלא שטוב יותר לשלוח שני מיני מאכל. (קכד)

מיני מתיקה - כיום נהגו רבים לשלוח מיני מתיקה. (קלה) ומכל מקום הרוצה לשלוח לחברו מיני בשר ותבשיל, ויודע שחברו ישמח בזה, תבוא עליו ברכה. ובפרט שיש אומרים שהשולח לחברו ממתקים ויודע שלא יאכלם מטעמי בריאות, לא יצא ידי חובה. אין ספק שבבשר ותבשיל מביע יותר את רגשי אהבתו וחייבתו לחברו, בזה שטורח ומכין עבורו, ולא מסתפק בנתינת כמה ממתקים בצלחת. גם כי בדברים אלו יוכל לקיים סעודת פורים. ובפרט שרוב ככל הממתקים, אינם מומלצים לאכילה. (עיין עמוד קנ)

הטעם למשלוח מיני מתיקה - כתב מרן החיד"א (נחל אשכול אסתר ט כב): "טעם גדול יש במנהג ישראל לשלוח בימי הפורים איש לרעהו מגדנות ומיני מתיקה, שכן בימי אחשוורוש שבו ישראל וקיבלו את התורה מרצון. והתורה הלוא מתוקה היא מדבש ונופת צופים. וכשם שבחג השבועות אוכלים מאכלי חלב על שם קבלת התורה שנמשלה לחלב, כן בפורים אוכלים מיני מתיקה על שם קבלת התורה שמתוקה מדבש. וטעם נוסף, כי 'דבש' בגימטריא 'אשה', והוא לכבוד אסתר המלכה, שהיתה האשה החשובה שעמדה להם לישראל כשליח להצלתם. גם כי 'מיני מתיקה' בגימטריא 'אסתר' עם ארבע אותיותיה, לרמז על אסתר שעמדה להם לישראל, ובעבור כך אנו אוכלים מיני מתיקה ומגדנות בחג הפורים". עכ"ל.

שאלה: ברצוני לשלוח לחברי סט חוברות "בהלכה ובאגדה", כדי לזכותו בהלכות המצויות, ובאגדות חז"ל המושכות את הלב, עד שנפעמים מנפלאות ה', ומתמלאים באהבה ואמונה בבורא יתברך, האם יוצא אני בזה ידי חובת משלוח מנות או לא?

תשובה: אין ספק שכוונתך לטובה לזכות את חברך, וברוך ה' רבים התחזקו בקיום התורה והמצוות דרך החוברות הללו. ולא אוכל לחשוך פי מלומר לך מה שהיה לאחרונה: יהודי ממרכז הארץ התקשר ואמר במילים אלו: "אני רחוק מתורה ומצוות, השתתפתי באיזו אזכרה וחילקו שם חוברות "השבת בהלכה ובאגדה" לעילוי נשמת הנפטר, קראתי את החוברת כולה, התרגשתי מאוד, לא ידעתי שזו השבת, תמיד דברתי נגד הדתיים, אני רוצה לבקש סליחה מכל הדתיים שדברתי נגדם". אין ספק שדבר זה עשה עילוי נשמה גדול לנפטר, שבזכותו מצטרף עוד יהודי למעגל הגדול של שומרי השבת, ומתחזק בקיום התורה והמצוות. אם כן בודאי שזכותך גדולה מאוד. אולם אין יוצאים ידי חובת משלוח מנות אלא במיני מאכל דוקא, לכן רשאי אתה לשלוח לחברך שני מיני מאכל, ולצרף לו את סט החוברות, ובזה הנך מקיים את המצוה בהידור גדול יותר.

והאמת אומר, כי רבים ברוך ה', מצרפים למשלוחי המנות את החוברת "חג הפסח בהלכה ובאגדה", המחזקת מאוד את האדם בהשגחת הבורא עלינו, עם כל קורות עשר המכות, יציאת מצרים וקריעת ים סוף, בלשון סיפורית מעניינת ומרתקת מאוד, עם ההגדה של פסח המבוארת בפירוש קצר ומתוק. וזכות הרבים תלויה בהם.

כמות המנות - טוב שיהיו לפחות כמשקל סעודה אחת, דהיינו 162 גרם. ומכל מקום ראוי ונכון שיהיו המנות יקרות וחשובות לפי ערך הנותן, כדי להראות חיבה וריעות למקבל. וכן, ראוי גם שיהיו לפי ערך המקבל, אם הוא תלמיד חכם או עשיר. וכל חכם יעשה בדעת, שמנותיו אכן יכבדו את המקבל וישמחוהו, ובפרט כשמביא לרבו או להוריו וכיוצא, יראה שימת לב, כי זהו ציווי התורה להיזהר בכבודם. (קכט)

זמן המשלוח - טוב שישלח קודם שיאכל סעודת פורים, אבל אין זה מעכב. (קלה)

רשאי אדם לשלוח מנות לחברו כמה ימים קודם פורים, ובלבד שיודע שלא יאכלם עד שיגיע יום הפורים, שהוא שעת חיוב הנתינה. (קסב)

תזכורת - יש להזכיר לבני הבית לשלוח מנות. וטוב שגם הילדים הקטנים שהגיעו לחינוך [חמש או שש ומעלה, כל ילד לפי הבנתו], ישלחו מנות לחבריהם. (קמא)

למי שולחים? - ישלח את המנות לאדם גדול, אבל השולח לילד קטן, לא יצא. (קמה)

לכתחילה לא תשלח האשה לאיש, ולא האיש לאשה. ובמקום צורך, כגון שהיא עניה או אלמנה, רשאי לשלוח לה, על דרך שנאמר (איוב כט יג): "וְיָלֵב אֶלְמָנָה אֶרְנֶן". (קמ)

אף על פי שכתוב ומשלוח מנות איש 'לרעהו', בכל זאת שולח התלמיד מנות לרבו, שהרי אפילו הקב"ה מאהבתו וחיבתו אלינו קראנו יְרָעִים, שנאמר (תהלים קכב ח): "לְמַעַן אֲחִי וְרָעִי", כל שכן שהרב נחשב 'רעהו' של התלמיד מבחינה מסוימת. והשולח מנות מכובדות לרבו כפי כבודו, מקיים בזה גם מצות עשה של כבוד התורה. (קלה)

לאור האמור, הוא הדין גם כששולח הבן להוריו. וכן ראוי לעשות, כי מראה בעליל את חיבתו ואהבתו אליהם, ויהיו נקשרים בעבותות אהבה ביתר שאת ויתר עוז. (קלה) ולבד מהמבואר לעיל שגם ההורים נחשבים 'רעהו' מבחינה מסוימת, כבר כתב מרן החיד"א: "ראוי לכל אב להחשיב את בניו הגדולים כאילו הם אחיו, ובזה ישבו הוא ובניו בנחת ושלוה, כמו שנאמר (בראשית לא מו): "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאָחִיו לְקָטוֹ אֲבָנִים". ופירש רש"י: לאחיו, הם בניו. נמצא שיעקב אבינו החשיב את בניו כאחיו, וכן ראוי לאב שיחשיב את בניו הגדולים כאילו הם אחיו, ובזה יהיו שקטים ושאננים". ע"כ. וכמבואר בחוברת "כבוד אב ואם בהלכה ובאגדה".

שליחות - רשאי אדם למסור את המנות לקטן, כדי שישלחם לחברו. ואמנם עליו לוודא שהגיע המשלוח למקום ייעודו. אבל אם מסרם לאדם גדול אין צריך לוודא, שמן הסתם עשה מה שציווהו (גיטין סד ע"א). (קמג, קמז)

משלוחים - רשאי אדם לשלוח את המנות באמצעות המשלוחים שבחנויות, ואפילו אם השליח הוא גוי. כן השיב הגאון החתם סופר לחותנו הגאון רבי עקיבא איגר. (קמה)

בעילום שם - השולח מנות לחברו על ידי אדם אחר, צריך להודיעו מי הנותן. ואם שלח בעילום שם, לא יצא. מאחר והמטרה היא להראות חיבה וריעות, וכשאינו יודע מי שלח, אין כאן חיבה. [וכמו שאמרו (ביצה טז ע"א): אמר לו הקב"ה למשה, משה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיע אותם. מכאן אמר רבן שמעון בן גמליאל: הנותן פת לתינוק, צריך לעשות לו אות וסימן, כדי שאם יאכלהו קודם שיבוא לאמו, תראה את הסימן, ותשאלהו: מי עשה לך כך, והוא יאמר: פלוני, וגם נתן לי פת, ומתוך כך ידעו אביו ואמו שהוא אוהבם, ותרבה אהבה וריעות בישראל. ועל פי זה אמרו שם, הנותן מתנה לחברו צריך להודיעו, כדי שתרבה אהבה ואחוה בישראל. ואין זה דומה לנתינת צדקה לעני, שעדיף שיהיה בסתר ולא ידע מי הנותן,

כדי שלא יתבייש. וכן השולח מנות לחברו, ובא ומצאו ישן והניח לו את המשלוח, ולא נודע לו אלא לאחר שהתעורר במוצאי פורים, לא יצא המשלח ידי חובה. (קנב)

כבוד התורה - קהל מוקירי תורה שהשתתפו יחד, וקנו בסכום נכבד משלוח מנות לרבים, אף אותם אנשים שלא נתנו סכום כמחיר של שתי מנות, יצאו ידי חובה, כיון שבסך הכל התקבל המשלוח בכבוד הראוי כפי ערך המקבל. (קלז)

כמו כן, רשאי הבעל לשתף את אשתו במנות ששולח לחברו, ויוצאת בזה ידי חובה. ואין חובה להוסיף בשבילה עוד שתי מנות או שתשלח היא בעצמה דוקא. (קלח)

אבל - בתוך שבעה, חייב במשלוח מנות ובמתנות לאביונים. וטוב שלא ישלח מעדנים וממתקים מיוחדים. וכן לא ירבה במשלוחי מנות להרבה אנשים. (קצג)

בני ספרד נהגו לשלוח מנות לאבל בתוך י"ב חודש על פטירת אב או אם, או בתוך שלושים יום על שאר קרובים, אבל בני אשכנז לא נהגו לשלוח, אלא אם הוא רבו, שאז אין זה אלא כתשלום חוב. ושולחים מנות לבעל אף שאשתו אבלה. (קצג)

מתנות לאביונים

המצוה וטעמה

חייב אדם לתת ביום פורים שתי מתנות לשני אביונים, דהיינו מתנה אחת לכל אביון, כדי שיהיה להם לשמוח יחד עם כל בית ישראל. כמו שנאמר: לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יָמֵי מִשְׁתֵּה וְשִׂמְחָה, וּמְשַׁלַּח מִנּוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ, וּמִתְּנוֹת לְאֲבִינָיו. (קסח, קסח, קעא)

זמן המצוה - ביום ולא בלילה. ויתנם לאחר קריאת המגילה. (שער הכוונות. קסט)

רשאי אדם לתת מתנות לאביונים כמה ימים קודם פורים, ובלבד שיודע שלא ישתמש בהם האביון עד שיגיע יום הפורים, שהוא שעת חיוב הנתינה. ועל כן, מה שישנם אנשי אמת שאוספים מתנות לאביונים קודם פורים, ומחלקים ביום פורים עצמו, הנותן להם מקיים את המצוה ללא שום חשש. (קסג)

מה נותנים? - כסף או מאכל, אבל לא חפצים אחרים. והנותן צ"ק לאביון, יוצא ידי חובה. כי אפילו אם הבנק סגור בפורים, עדיין יכול לקנות בו. (קסו, קע)

כמות המתנה - מן הדין יוצא ידי חובה כשכל מתנה היא פרוטה. [ופרוטה היא המטבע הפחות ביותר שיוצא בשוק = 10 אגורות.] אבל טוב שתהיה כל מתנה במחיר של סעודה אחת פת ולפתן [162 גרס]. וכל המרבה, הרי זה משובח. (קסז)

למי נותנים? - הנותן לאיש ואשתו אביונים, יוצא ידי חובת שתי מתנות לשני אביונים. וכן לאב ובנו אביונים. ומעלה יותר לתת ליתומים ואלמנות. (קסז)

רשאי לתת לאביון קטן. [אבל משלוח מנות לא מועיל לתת לקטן, משום שכתוב 'איש לרעהו', 'איש' היינו גדול, ו'רעהו' משמע כמוהו - גדול, שאין דרך האיש לעשות ריעות עם קטן.] (קמו, קסח)

בסבר פנים יפות - צריך לתת את המתנות לאביונים בעין יפה ובסבר פנים יפות, שלא יתבייש המקבל. וכמו שכתב מרן בשולחן ערוך (יורה דעה סימן רמט ס"ג): "צריך ליתן הצדקה בסבר פנים יפות, בשמחה ובטוב לבב. ואם נתנה בפנים זועפות ורעות, הפסיד זכותו". ורשאי לתת לאדם אחר שהוא יעביר את המתנות לאביונים ביום פורים. ואדרבה ישנה מעלה גדולה יותר, כשהאביון לא יודע מי הנותן. [אבל במשלוח מנות, צריך שידע מי הנותן, כדי שתרבה ביניהם אהבה ואחוה, וכמבואר לעיל.] (קסז, קעב)

איך משמחים את הקב"ה? - כתב הרמב"ם: "מוטב לאדם להרבות כמיטב יכולתו במתנות לאביונים, יותר מלהרבות בסעודת פורים, ובמשלוח מנות לרעיו, שאין שמחה גדולה ומפוארה אצל הקב"ה, כאדם המשמח לב עניים, יתומים ואלמנות. שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה, כמו שנאמר (ישעיה נז טו): מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשַׁכֹּן וְאֵת דָּפָא וְשִׁפְל רִיחַ, לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב נְדָפָאִים". (קסח)

מה שירצה יעשה - אין המקבל חייב לקנות ממעות אלו דברי מאכל דוקא, אלא רשאי לעשות בהם כרצונו, לקנות בגדים, נעלים וכל שאר צרכיו. (קעב)

בני הבית - גם בני הבית חייבים במתנות לאביונים. ונכון שהאבא יתן עבור אשתו ובניו ובנותיו, כדי שלא יצטרכו הם לחפש אחר האביונים.

אביון - גם עני המתפרנס מהצדקה, חייב לתת מתנות לאביונים. ועני שנתן לחברו פרוטה, רשאי חברו להחזיר לו, ויצאו ידי חובה שניהם במתנה אחת לאביון אחד. ויכולים לעשות כן עם עוד עני, ויקיימו שתי מתנות לשני אביונים. (קסט)

מענייני אבלות

אונן - שעדיין לא נקבר מתו, אסור בבשר ויין, אבל בפורים מותר, כיון שאין אבלות של יחיד דוחה את שמחת פורים שהיא מצוה של רבים. ואינו מניח תפילין, אלא אם כן נפטר המת לפני פורים ונקבר בפורים, שמניח ועם ברכה. (קפו, קצב)

סעודת הבראה - המנהג בירושלים שלא להברות בפורים, אלא על אב ואם. ובשאר מקומות עושים הבראה בפורים, אך טוב להברות רק בעוגות וקפה ולא בביצים. (קצג)

שבעה - אין אבלות נוהגת בפורים כלל, לא בי"ד ולא בט"ו, לא ביום ולא בלילה. ולכן לא ישב על הארץ, ולא ילבש בגד קרוע אלא בגדי שבת וחג, וינעל נעלי עור. ואמנם נוהג אבלות בדברים שבצנעא בלבד, כמו בשבת. (יורה דעה סימן תא ס"ז). (קפז) וכשחל פורים משולש בירושלים, נוהג אבלות ביום ראשון ט"ז באדר. (רכז)

בית הקברות - לא יעלו לבית הקברות ביום פורים, ולכן מי שיש לו יום השנה בפורים, יקדים לעלות לבית הקברות יום או יומיים קודם פורים.

אזכרה - ימי הפורים, אף על פי שהם ימים טובים לישראל, מותר לעשות בהם אזכרה [יארצייט] לנפטר למלאות השבעה או השלושים או השנה. אלא שיזהרו שלא לספר בשבחיו של הנפטר ולא יבכו, אלא ידברו רק דברי תורה מענייני המגילה, וחיזוק באמונה ובטחון לעילוי נשמתו של הנפטר. וכמבואר בחוברת "ימי החנוכה בהלכה ובאגדה".

תענית - אסור להתענות בשני ימי הפורים, כיון שהם ימים טובים לעם ישראל. ואפילו אם חל יום השנה של אביו או אמו, שפסק מרן בשלחן ערוך (סימן תקסח ס"ח) שטוב להתענות ביום זה, מכל מקום בימי הפורים לא יתענה כלל. והוא הדין שאין להתענות בירושלים בפורים

משולש ביום ראשון ט"ז באדר, כיון שעליו לקיים מצות סעודת פורים. (רכז)

ובלאו הכי כיום שהדורות נחלשו, ואם יתענה יש חשש שימעט מעסק התורה, עדיף שלא יתענה אפילו בשאר ימות השנה, אלא ישב ויעסוק בתורה, וזכות התורה תעלה במעלות גבוהות מאוד מאוד את הוריו הנפטרים, ובפרט אם זוכים לארגן שיעור תורה ברבים לעילוי נשמתם. כמבואר בחוברת "כיבוד אב ואם בהלכה ובאגדה".

הלכות פורים משולש

כאשר חל ט"ו באדר בשבת, גם בירושלים קוראים את המגילה ביום שישי - י"ד אדר. והטעם, מאחר ונתנה התורה כח לחכמי ישראל לגזור גזרות, למען ישמרו ישראל את דיני התורה כדת, ולא יבואו לידי מכשול חס ושלום. למשל: כשחל ראש השנה בשבת, גזרו חז"ל שלא לתקוע בשופר. והטעם, מכיון שהתורה אסרה בשבת להוציא חפצים מרשות היחיד [מהבית] לרשות הרבים [לרחוב] כשאין עירוב בעיר, ואולי ישכח מישהו ששבת היום ויוציא את השופר לרשות הרבים. כמו כן, כשחל ט"ו תשרי בשבת, אין נוטלים את הלולב, כי שמא יטעו ויוציאו את הלולב לרשות הרבים. וזהו הטעם בפורים, שגזרו חכמים שלא לקרוא מגילה בשבת, שמא יטעו ויוציאו את המגילה לרשות הרבים, לכך מקדימים לקראה ביום שישי. ואולם, אינם עושים את כל מצוות הפורים בי"ד כערי הארץ, אלא מחלקים את מצוות הפורים [קריאת המגילה, מתנות לאביונים, משלוח מנות, משתה ושמחה, על הניסים, וקריאת התורה] לשלושה ימים, ועל כן נקרא שמו 'פורים משולש'.

יום שישי - י"ד באדר

מקיימים בירושלים שתי מצוות: א. קוראים את המגילה בלילה וביום. ב. נותנים מתנות לאביונים ביום. והטעם שנותנים ביום זה, כי

עיניהם של עניים מייחלות ומצפות למקרא מגילה, כי בשעת הקריאה, מחיבת הנס, הלב פתוח לתת להם בעין יפה. (רטו)

אין אומרים 'על הניסים', ואם טעה ואמר בתפלה או בברכת המזון, אינו חוזר. וטוב לעשות סעודה נאה ביום שישי בבוקר. (קטו. ת"ה שסב)

מלאכה - מותר לבני ירושלים לעשות מלאכה, שאין זה זמן פורים ממש. (רטז)

יום שבת - ט"ו באדר

עושים עוד ב' דברים: א. אומרים 'על הניסים' בתפלות ובברכת המזון. ב. מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים פרשת השבוע, ובשני קורא המפטיר קריאת פורים 'ויבוא עמלק'. ומפטירים בנביא (שמואל א טו) "פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל", כהפטרת 'שבת זכור'. אבל בשאר הערים, מוציאים ספר תורה אחד, ומפטירים הפטרת פרשת השבוע כבכל שבת. (ריז, ריט)

תושב ערי הפרזות שבא לשבות בשבת בירושלים, לכתחילה לא יעלה לעליית מפטיר, אולם אם קראוהו בשמו כמנהג בני אשכנז, רשאי לעלות. (קטו)

מנה כפולה - טוב להכין עוד מנה לסעודת יום שבת לכבוד פורים, וישתה מעט יין יותר, לזכר הנס. וכן טוב שישלח מנות לחבר אחד, אם יש עירוב בעיר. (רכ, רכה)

דרשה - יש לדרוש לקהל בשבת, בהלכה ובאגדה מענייני הפורים. (רכ. ת"ה שסב)

מוקצה - המגילה היא מוקצה בשבת זו לתושבי ירושלים. כיון שגזרו שלא יקרא בה שמא יוציאה לרשות הרבים, אבל בשאר השבתות, אינה מוקצה. (קז)

יום ראשון - ט"ז באדר

מקיימים עוד שתי מצוות: **א.** משלוח מנות. **ב.** סעודת פורים. ולא אומרים 'על הניסים' לא בתפילה ולא בברכת המזון. ואולם בברכת המזון טוב שיאמר, "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי מרדכי ואסתר..." (רכ, רכז).

הטעם שדוחים את משלוח המנות ליום ראשון, ולא עושים אותו בזמנו בט"ו בשבת, מאחר ויש בזה איסור הוצאה לרשות הרבים כשילך לבית חברו. (המאירי, המכתם, ארחוס חיים, כל בו ומהר"ם די לונזאנו. רכה)

והטעם שדוחים את סעודת פורים ליום ראשון, ולא עושים אותה בזמנה בט"ו בשבת, לפי שנאמר: **לעשות אותם ימי משתה ושמחה**, דהיינו המשתה צריך להיות ביום שנקבע לעשותו שמחה על ידי חכמים, אבל השבת - השמחה בה נקבעה בידי שמים כבר מששת ימי בראשית, כמו שדרשו חז"ל בספרי 'וביום שמחתכם' אלו השבתות. (ירושלמי) ועוד טעם, שאם יעשו את הסעודה בשבת, לא יהיה ניכר שזה לכבוד פורים, שהרי בכל שבת אנחנו סועדים סעודה חשובה. (מעשה רוקח) ועוד טעם, שכיון שמשלוח מנות נדחה ליום ראשון, והרי טעם משלוח מנות כדי שתהיה סעודה לנזקקים, לכן דוחים את הסעודה ליום ראשון, כדי שיסעדו ממשלוחי המנות. (המאירי, המכתם וארחות חיים) (רכ, רכה)

וידוי - אין אומרים וידוי בירושלים בתפלה, כיון שהוא יום משתה ושמחה. (רכז) והמנהג שלא לאומרו גם בשאר המקומות..

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם